

**ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА
ТА СТРАХУВАННЯ
В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ:
УПРАВЛІНСЬКІ ВИКЛИКИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ЛЕСІ УКРАЇНКИ (УКРАЇНА)
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА
ФРАНКА (УКРАЇНА)
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ ІМЕНІ С.З. ГЬЖИЦЬКОГО
(УКРАЇНА)
ЛУТАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА (УКРАЇНА)
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»
(УКРАЇНА)
ЧЕНСТОХОВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(ПОЛЬЩА)**

**ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА
СТРАХУВАННЯ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ:
УПРАВЛІНСЬКІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ
УЧЕНИХ, СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ**

12 червня 2025 року

Електронне видання на CD-ROM

Луцьк
Вежа-Друк
2025

Рекомендовано до опублікування Вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 8 від 26.06.2025 р.)

Рецензенти:

Горин В. П. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету;

Ватаманюк-Зелінська У. З. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансового менеджменту Львівського національного університету імені Івана Франка;

Павлов К. В. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки і торгівлі Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Фінанси, банківська справа та страхування в епоху цифровізації : управлінські виклики та перспективи : збірн. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. молод. учених, студ. та аспір. (м. Луцьк, 12 черв. 2025 р.). / упорядн. : проф. О. В. Сташук, доц. О. В. Борисюк, доц. Н. В. Ткачук. – Луцьк : Вежа-Друк, 2025. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Об'єм даних 5,49 Мб.

ISBN 978-966-940-620-0

Збірник матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених, студентів та аспірантів «Фінанси, банківська справа та страхування в епоху цифровізації: управлінські виклики та перспективи» об'єднує наукові розвідки молодих дослідників, присвячені актуальним проблемам функціонування фінансової системи в умовах цифрової трансформації та глобальних викликів. У матеріалах конференції розглянуто питання розвитку фінансових технологій, цифрового банкінгу, інновацій у сфері страхування, кібербезпеки фінансових процесів, впровадження екологічного фінансування та новітніх інструментів для підтримки малого і середнього бізнесу. Окрема увага приділена тенденціям розвитку публічних фінансів, фінансової безпеки територіальних громад, цифровізації облікових процесів, використанню блокчейн-рішень та принципів ESG-звітності. Учасники також проаналізували вплив цифровізації на фінансову грамотність, інвестиційну привабливість регіонів та соціальні аспекти сучасного фінансового управління.

Матеріали збірника будуть корисними для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти економічного профілю, фахівців у галузі фінансів, банківської справи, страхування та публічного управління.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновків несуть відповідальність автори матеріалів.

УДК 336.7:004.9(08)

ISBN 978-966-940-620-0

© ВНУ імені Лесі Українки, 2025
© Сташук О. В., Борисюк О. В.,
Ткачук Н. В. (упорядкування), 2025

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
LESYA UKRAINKA VOLYN NATIONAL UNIVERSITY (UKRAINE)
IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV (UKRAINE)
STEPAN GZHYTSKYI NATIONAL UNIVERSITY OF VETERINARY
MEDICINE AND BIOTECHNOLOGIES OF LVIV (UKRAINE)
LUHANSK TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY
(UKRAINE)
THE NATIONAL UNIVERSITY OF OSTROH ACADEMY (UKRAINE)
CZESTOCHOWA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY (POLAND)**

**FINANCE, BANKING AND INSURANCE IN TIMES OF
DIGITALIZATION: MANAGEMENT CHALLENGES AND
PERSPECTIVES**

**PROCEEDINGS
I International Scientific and Practical Conference of Young Scientists,
Students and Postgraduates**

June, 12, 2025

Electronic edition on CD-ROM

Lutsk
Vezha-Print
2025

Recommended for publication by the Academic Council of Lesya Ukrainka Volyn National University (Protocol No. 8 of 26.06.2025)

Reviewers:

Gorin V. P. - Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Finance named after S. I. Yuriy, Western Ukrainian National University;

Vatamaniuk-Zelinska U. Z. - Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Financial Management, Ivan Franko National University of Lviv;

Pavlov K. V. - Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics and Trade, Lesya Ukrainka Volyn National University.

FINANCE, BANKING AND INSURANCE IN TIMES OF DIGITALIZATION: MANAGEMENT CHALLENGES AND PERSPECTIVES : Proceedings of the First International Scientific and Practical Conference of Young Scientists, Students and Aspirants (Lutsk, June 12, 2025) / edited by Prof. O. V. Stashchuk, Associate Professor O. V. Borysiuk, Associate Professor N. V. Tkachuk. – Lutsk : Vezha-Print, 2025. – 1 electronic optical disk (CD-ROM). – Data volume 5,49 Mb.

ISBN 978-966-940-620-0

The proceedings of the First International Scientific and Practical Conference of Young Scientists, Students and Postgraduates “Finance, banking and insurance in times of digitalization: management challenges and perspectives” bring together scientific research by young researchers on topical issues of the financial system in the context of digital transformation and global challenges. The conference materials address the development of financial technologies, digital banking, innovations in insurance, cybersecurity of financial processes, introduction of green financing and the latest tools to support small and medium-sized businesses. Particular attention was paid to trends in public finance, financial security of territorial communities, digitalization of accounting processes, use of blockchain solutions, and ESG reporting principles. Participants also analyzed the impact of digitalization on financial literacy, investment attractiveness of regions, and social aspects of modern financial management.

The materials of the collection will be useful for researchers, teachers, students of higher education in economics, specialists in finance, banking, insurance and public administration.

The materials are presented in the original language. The authors of the materials are responsible for the accuracy of facts, statistical and other data, the accuracy of wording and conclusions.

UDC 336.7:004.9(08)

© Lesya Ukrainka Volyn
National University, 2025.

© Stashchuk O. V., Borysiuk O. V.,
Tkachuk N. V. (eds.), 2025

ISBN 978-966-940-620-0

ЗМІСТ CONTENTS

СЕКЦІЯ 1 ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

SECTION 1 PUBLIC FINANCE IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Amelia Plusa, Aleksandra Bernacka

NA CO NAPRAWDĘ WYDAJEMY? ANALIZA BUDŻETU
DOMOWEGO PRZECIĘTNEGO POLAKA 18

Бессмертна Вероніка

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ 20

Большук Артур

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНИХ
ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД 22

Британ Вікторія

СИСТЕМА ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ..... 24

Булакевич Анна

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ ТА ЗБОРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОХОДІВ ЛУЦЬКОЇ ОТГ 26

Бурець Олександра

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ У ВІДБУДОВІ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 28

Гарбар Альона

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ 31

Гладишевський Анатолій

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
ЯК ЧИННИК СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ..... 33

Kasper Ślęzak, Iza Krawczyk, Marta Makuta

ANALIZA ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ ORAZ ZDOLNOŚCI DO
ROZWOJU W GMINIE KOLUSZKI I PRZEDBÓRZ 35

Karol Franke, Natalia Bernacka BUDŻET OBYWATELSKI JAKO NARZĘDZIE ZARZĄDZANIA FINANSAMI SAMORZĄDÓW TERYTORIALNYCH NA PRZYKŁADZIE MIASTA WROCŁAW	38
Кіндер Олександра ЕЛЕКТРОННЕ МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ: НЕДОЛІКИ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ...	40
Кобак Марта ДО ПИТАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	42
Козак Віта ЗЕЛЕНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТОМ ФІНАНСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТІВ.....	44
Комар-Стаховська Катерина ІНТЕГРАЦІЯ ПОЗИТИВНОГО МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ	47
Костенюк Тарас ДО ПИТАННЯ МІЖБЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС	49
Kowalczyk Martyna, Michałowicz Filip BLOCKCHAIN I FINANSE PRZEDSIĘBIORSTWA: NOWE MOŻLIWOŚCI W BEZPIECZEŃSTWIE I TRANSPARENTOŚCI	51
Курагеу Ярослав ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ.....	53
Lin Czhishan MODERN TRENDS AND CHALLENGES OF GLOBAL INVESTING IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION AND FINANCIAL TRANSFORMATION	55
Lytvyn Rostyslav CONCEPTION OF GREEN FDI IN AGRICULTURAL INDUSTRY	57
Makuta Marta, Krawczyk Iza, Ślęzak Kacper ANALIZA PŁYNNOŚCI I ZADŁUŻENIA GMIN RĘDZINY I MSTÓW	58
Мандрика Андрій ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	61

Михалюк Віталія ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ — ТОЧКА ПОВОРОТУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД.....	63
Панчук Анастасія ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	65
Панчук Сергій, Маслов Роман ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА МИТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН	67
Потрапелюк Микола ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ	69
Сокол Анна ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОЗАБЮДЖЕТНИХ ФОНДІВІ В УКРАЇНІ	72
Сухоставська Наталія ІННОВАЦІЙНІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ	74
Торгонська Дарина ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА АНТИКРИЗОВІ РІШЕННЯ	76
Щербакова Олена ВПЛИВ КЛІМАТИЧНОГО ФІНАНСУВАННЯ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	78
Чижев Юлія ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	81
Чичура Марія ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	83
Шевчук Анастасія РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	85
Шевчук Роман ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	87

СЕКЦІЯ 2
ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ

SECTION 2
FINANCIAL MARKET IN THE CONTEXT OF GLOBAL INSTABILITY

Березовик Вадим

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ КРИЗ НА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ.. 91

Бойчук Марина

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ФАКТОР ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ
РИНКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ 93

Бурець Олександра

ЦІНОВІ ЧИННИКИ ТА РИЗИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО
РИНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ 95

Геліч Тетяна

ІШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ 98

Гонтар Мирослава

СТАН РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В
УМОВАХ ВІЙНИ 100

Hostishchev Semen, Romanenko Anastasiia

OCENA STANDINGU EKONOMICZNEGO SEKTORA MEDIÓW NA
PRZYKŁADZIE WYBRANYCH SPÓŁEK AKCYJNYCH NOTOWANYCH
NA GIEŁDZIE PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH W WARSZAWIE W OPARCIU
O WYKORZYSTANIE SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH 103

Криховецька Зоряна

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ФОНДОВОГО
БІРЖОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ 105

Лукашук Костянтин

ІННОВАЦІЇ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ, ЇХ ВПЛИВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.... 108

Матвійчук Наталія

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВ 110

Михайлова Катерина

МИТНІ РЕЖИМИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ 112

Мороз Анастасія

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НБУ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ.....115

Нікітюк Мирослав

БАНКІВСЬКІ КРИЗИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ.....117

Nowak Konrad

DETERMINANTY WYNIKU FINANSOWEGO SPÓŁKI AMICA S.A. W LATACH 2021- 2023.....119

Олійник Дмитро

РОЗВИТОК ЗОВНІШНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ БАНКІВ З ДЕРЖАВНОЮ УЧАСТЮ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 122

Пилипчук Анастасія

ВІЙСЬКОВЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 124

Привиденець Ігор

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ..... 126

Приходько Ілля

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 129

Рибак Софія

ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ..... 131

Рись Марія

ЗМІНИ НА РИНКУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ..... 133

Савелькіна Руслана

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ У ДОВОЄННИЙ ЧАС ТА В УМОВАХ ВІЙНИ 135

Савлюк Каріна

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ 137

Самойленко Анна

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В
КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 139

Трофімук Дарія

РОЛЬ ТА ВИДИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ 141

Шаповал Юлія

АДАПТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТІЙКОЇ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ
В УКРАЇНІ 144

Шевчук Роман

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ
БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ..... 146

Шийко Антоній, Мокійчук Максим

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ 148

Шулина Яна

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОНДОВОМУ
РИНКУ 150

Yuzefchyk Danylo

PROSPECTS FOR FINTECH LENDING DEVELOPMENT AND ITS
INTERACTION WITH TRADITIONAL BANKS 152

СЕКЦІЯ 3

НАЦІОНАЛЬНА ТА ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ

SECTION 3

NATIONAL AND FINANCIAL SECURITY: CURRENT CHALLENGES AND COUNTERMEASURES

Вовк Діана

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА КРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЗАГРОЗИ
ТА МОЖЛИВОСТІ..... 156

Halustian Robert

CHALLENGES OF MAINTAINING BANK LIQUIDITY IN CRISIS
CONDITIONS 158

Козак Віта

РОЛЬ ЗЕЛЕНИХ ФІНАНСІВ ДЛЯ ВІДБУДОВИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ 160

Коцюрубенко Ганна, Москаленко Єлизавета

ОФШОРИ В ХХІ СТОЛІТТІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОДАТКОВОЇ
СПРАВЕДЛИВІСТІ ТА ФІНАНСОВОЇ ПРОЗОРОСТІ..... 162

Martynko Anna, Kita Rafal

WIELOKRYTERIALNA OCENA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
MAKROREGIONÓW W POLSCE Z WYKORZYSTANIEM METODY
PROMETHEE II..... 166

Мартинюк Ростислав

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ
ЯК ЧИННИК ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ..... 168

Мельник Олексій

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ
В УКРАЇНІ 171

Михайлишин Лілія, Коровчук Юрій

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СХЕМ УХИЛЕННЯ І УНИКНЕННЯ
ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ 173

Півнюк Христина

СВІТОВИЙ БАНК ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ
ПІД ЧАС ВІЙНИ..... 178

Sokołowska Karolina

CENA OTYŁOŚCI – WYZWANIA I PERSPEKTYWY 180

Szybiak Tomasz

POSTAWY MŁODEGO POKOLENIA WOBEC BUDOWANIA KAPITAŁU
EMERYTALNEGO 182

Томашевський Юрій

МАРКЕТИНГ ДОВІРИ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ: ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
ТА КІБЕРРИЗИКІВ..... 184

Чичотка Наталія

ДЕРЖАВНІ ДОХОДИ УКРАЇНИ: ПРОГНОЗ ТА ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ 186

Шевчук Анастасія

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСУВАННЯ
ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ ЗА МОДЕЛЛЮ ППП
В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ..... 189

Шевчук Анастасія

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ
МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ..... 191

Шиманський Микола

ОБЛІКОВА СТАВКА ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МОНЕТАРНОЇ
ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ..... 193

СЕКЦІЯ 4

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

SECTION 4

INNOVATIVE APPROACHES TO FINANCIAL MANAGEMENT OF BUSINESS ENTITIES

Bernacka Aleksandra, Bernacka Natalia, Plusa Amelia

PORÓWNAWCZA OCENA POZIOMU RENTOWNOŚCI W BRANŻY
FAST FASHION NA PRZYKŁADZIE ZARA I RESERVED 196

Danak Martyna

ZARZĄDZANIE MAJĄTKIEM OBROTOWYM
PRZEDSIĘBIORSTW W WARUNKACH NIEPEWNOŚCI GOSPODARCZEJ I
CYFRYZACJI 198

Гапанюк Андрій

ФІНАНСУВАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ 201

Гнилянський Нестор

АНАЛІЗ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ
ІоТ ТА МАШИННОГО НАВЧАННЯ 203

Gierczak Julia

RAPORTOWANIE ESG W PRZEDSIĘBIORSTWACH - KORZYŚCI,
WYZWANIA I ROLA TECHNOLOGII CYFROWYCH 205

Іванчук Наталія

КАПІТАЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ..... 207

Kielak Daniel

OCENA STABILNOŚCI FINANSOWEJ W ZARZĄDZANIU
PRZEDSIĘBIORSTWEM BUDOWLANYM Z WYKORZYSTANIEM
MODELI DYSKRYMINACYJNYCH 209

<i>Krasoń Kinga</i> IDEA PLACEMENT JAKO NOWE NARZĘDZIE KOMUNIKACJI	211
<i>Кришталь Сергій</i> РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	213
<i>Кушнір Роман</i> СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	215
<i>Лавренюк Тарас</i> ТИПОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	218
<i>Леван Дмитро</i> ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ	220
<i>Лесик Юрій</i> УЗГОДЖЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ...	222
<i>Лободяк Степан</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗУМІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: СИНТЕЗ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ФІЛОСОФІЇ	225
<i>Озімок Костянтин</i> ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	227
<i>Onysiuk Vitalii</i> SUCCESSFUL CASES OF UKRAINIAN UNIVERSITIES' PARTICIPATION IN THE ERASMUS+ PROGRAMME: EXPERIENCE AND PROSPECTS	230
<i>Rajek Weronika, Wodzisławska Agnieszka</i> OCENA EFEKTYWNOŚCI INWESTYCJI USŁUGOWO-BIUROWEJ NA RYNKU NIERUCHOMOŚCI	232
<i>Rajek Weronika, Szyda Małgorzata</i> SPRAWNOŚĆ OPERACYJNA I PŁYNNOŚĆ FINANSOWA W UJĘCIU PORÓWNAWCZYM – ANALIZA SPÓŁEK CCC S.A. I WITTCHEN S.A	234

<i>Резуненко Станіслав, Помазун Оксана</i> АВТОМАТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	236

<i>Репецька Катерина</i> ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ	238

<i>Szyda Małgorzata, Wodzisławska Agnieszka</i> INWESTYCJA W MIESZKANIE NA WYNAJEM – ANALIZA RENTOWNOŚCI PRZY ZRÓŻNICOWANEJ STRUKTURZE FINANSOWANIA	240

<i>Шикун Володимир</i> ЛІКВІДНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	242

СЕКЦІЯ 5 **ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: ІННОВАЦІЇ, РОЗВИТОК ТА** **РЕГУЛЮВАННЯ** **SECTION 5** **DIGITAL ECONOMY: INNOVATION, DEVELOPMENT AND** **REGULATION**

<i>Бабушкін Богдан</i> ЯК ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЯ ВПЛИВАЄ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ?	246

<i>Бобечко Андрій</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ	248

<i>Боднарчук Юлія</i> ЦИФРОВІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ	250

<i>Бричка Галина, Бричка Богдан</i> РОЛЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	252

<i>Булакевич Анна</i> ВИКОРИСТАННЯ СМАРТ-КОНТРАКТІВ У ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ	254

Винничак Денис

КІБЕРБЕЗПЕКА ЦИФРОВИХ ФІНАНСІВ: СТРАТЕГІЧНІ ВИКЛИКИ ТА
ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ 257

Гнилянський Нестор

АНАЛІЗ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ
ІОТ ТА МАШИННОГО НАВЧАННЯ 259

Dashkovska Viktoriia

FINANCIAL TECHNOLOGY (FIN TECH) AS A NEW CHANNEL FOR
ATTRACTING INVESTMENTS TO DEVELOPING COUNTRIES 261

Дюг Іванна

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ НА СТРУКТУРУ МІСЦЕВИХ
БЮДЖЕТІВ 262

Іваницький Олег

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО
БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ..... 265

Kielak Daniel

OCENA ZALEŻNOŚCI MIĘDZY MODELAMI DYSKRYMINACYJNYMI
A PODEJMOWANIEM DECYZJI MENAGERSKICH
Z WYKORZYSTANIEM AI 267

Компаненко Марія

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФІНАНСУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ АГРОСЕКТОРУ 269

Kuzin Halyna

FINANCIAL TECHNOLOGIES AND CHALLENGES OF DIGITAL BANKING
TRANSFORMATION 272

Letychevska Daryna, Drozdowska Klaudia

ZACHOWANIA FINANSOWE RÓŻNYCH POKOLEŃ W WARUNKACH
CYFRYZACJI I GLOBALNEJ NIESTABILNOŚCI 275

Мацьків Галина, Райтер Наталія

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.... 277

Михальчук Богдан ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ.....	279
Рибак Софія КІБЕРЗАГРОЗИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	281
Тур Олександр СИНЕРГІЯ ФІНТЕХУ ТА БАНКІВ: ПОБУДОВА ВІДКРИТИХ ЕКОСИСТЕМ НА ОСНОВІ ПАРТНЕРСТВА ТА ІННОВАЦІЙ.....	284
Filipenko Victoria THE ROLE OF THE INTERNET OF THINGS IN THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL SERVICES	287
Циб Юрій ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТРОННОЇ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ	289
Шевчук Роман ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ВПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ.....	292
Шпак Андрій ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ АУТСОРСИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ.....	294
Ярмак Орест ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ (CBDC): ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ	296

Секція 1
ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Section 1
PUBLIC FINANCE IN THE CONTEXT OF
SUSTAINABLE DEVELOPMENT

NA CO NAPRAWDĘ WYDAJEMY? ANALIZA BUDŻETU DOMOWEGO PRZECIĘTNEGO POLAKA

Aleksandra Bernacka, Amelia Plusa

2 rok, I stopień studiów, Kierunek FIRB,

Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska

Koło Naukowe „Analityk samorządowy”

Opiekun naukowy: dr Justyna Łukomska-Szarek

Celem referatu jest analiza struktury wydatków przeciętnego polskiego gospodarstwa domowego oraz identyfikacja kluczowych czynników wpływających na decyzje konsumpcyjne. Referat podejmuje próbę odpowiedzi na pytanie: „Na co naprawdę wydajemy?” poprzez przedstawienie aktualnych danych statystycznych oraz trendów społeczno-ekonomicznych, które kształtują budżety domowe. Przedmiotem badań jest budżet domowy jako narzędzie mikroekonomicznego zarządzania finansami. Podmiotem – przeciętne polskie gospodarstwo domowe, analizowane z perspektywy statystycznej w latach 2014–2024. Zakres analizy obejmuje m.in. dochody i wydatki gospodarstw domowych, ich strukturę, dynamikę zmian oraz uwarunkowania społeczno-gospodarcze i demograficzne. Uwzględniono również wpływ czynników takich jak inflacja, poziom wynagrodzeń, polityka społeczna państwa oraz zmiany w stylu życia i konsumpcji.

Budżet domowy stanowi podstawowe narzędzie zarządzania finansami osobistymi. W literaturze przedmiotu definiowany jest jako plan finansowy obejmujący wszystkie dochody i wydatki gospodarstwa domowego w określonym okresie, którego celem jest zapewnienie płynności finansowej, oszczędności, a także skuteczne gospodarowanie zasobami [1]. Zarządzanie budżetem domowym pozwala nie tylko na kontrolę wydatków, ale również na realizację celów długoterminowych, takich jak inwestycje, zakup nieruchomości czy zabezpieczenie emerytalne [2]. Można zauważyć, że budżet domowy odzwierciedla realne potrzeby społeczne i jest wrażliwy na wszelkie wahania koniunktury gospodarczej, co czyni go ważnym narzędziem w badaniach nad dobrobytem społecznym. W teorii mikroekonomii budżet gospodarstwa domowego interpretowany jest jako zbiór decyzji racjonalnego konsumenta, który maksymalizuje użyteczność przy ograniczonych zasobach finansowych [3]. W kontekście współczesnych wyzwań (takich jak inflacja, niestabilność rynku pracy czy pandemia COVID-19) rośnie znaczenie edukacji finansowej oraz umiejętności zarządzania budżetem wśród obywateli [4]. Literatura wskazuje również na rosnącą rolę cyfrowych narzędzi wspomagających zarządzanie finansami (np. aplikacje mobilne, platformy bankowe), które umożliwiają bieżący monitoring wydatków i oszczędności [5]. Zmieniające się wzorce konsumpcyjne, takie jak konsumpcja zrównoważona, minimalizm czy subskrypcyjny model użytkowania dóbr, są wynikiem nie tylko postępu technologicznego, ale także zmieniających się wartości społecznych, gdzie coraz większe znaczenie przypisuje się jakości życia, zdrowiu i środowisku [6][7].

Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2014–2024 przeprowadzono analizę zmian w strukturze wydatków przeciętnego polskiego gospodarstwa domowego. W 2023 roku przeciętny dochód rozporządzalny na osobę wynosił 2 678,30 zł, a wydatki – 1 636,29 zł. Oznacza to, że przeciętny obywatel posiada

pewną nadwyżkę finansową, którą może przeznaczyć na oszczędności, inwestycje lub dobra wyższego rzędu [8]. Struktura wydatków wskazuje, że największą część budżetu pochłaniają: żywność (27,6%), mieszkanie i media (20,9%), transport (ok. 9%), zdrowie i edukacja (łącznie ok. 10%) oraz rekreacja i usługi cyfrowe. Obserwowane są także istotne zmiany w czasie – w ciągu ostatnich dziesięciu lat wzrosły wydatki na zdrowie, usługi rekreacyjne oraz cyfrowe, podczas gdy udział wydatków na odzież czy alkohol i papierosy maleje. Istotne są także różnice regionalne i demograficzne – inne priorytety mają gospodarstwa wiejskie, rodziny z dziećmi, seniorzy czy osoby samotne, co uwidacznia się w różnych strukturach wydatków. Istotnym wnioskiem z części empirycznej jest rosnące zainteresowanie Polaków oszczędzaniem i inwestowaniem. Coraz większą popularność zdobywają produkty finansowe o niskim ryzyku – lokaty bankowe, obligacje skarbowe czy fundusze obligacyjne. Nowe trendy konsumenckie obejmują także: zakupy online, wykorzystywanie subskrypcji (np. Netflix, Spotify), wybór produktów bio i ekologicznych, rezygnację z nadmiernego posiadania dóbr na rzecz doświadczeń oraz korzystanie z aplikacji wspomagających planowanie finansowe.

Reasumując, można wskazać, że budżet domowy stanowi jedno z kluczowych narzędzi racjonalnego zarządzania finansami na poziomie indywidualnym i rodzinnym. Jego analiza pozwala nie tylko zrozumieć, jak gospodarstwa domowe alokują posiadane zasoby finansowe, ale również dostrzec szersze zmiany zachodzące w społeczeństwie, takie jak przesunięcia w priorytetach konsumpcyjnych, wzrost znaczenia zdrowia i edukacji, a także rosnącą świadomość finansową obywateli. Wnioski z przeprowadzonych badań wskazują, że mimo wciąż wysokiego udziału wydatków na dobra podstawowe, takie jak żywność i mieszkanie, obserwujemy wyraźne przesunięcie w stronę inwestowania w jakość życia, bezpieczeństwo finansowe i technologie. Zmiany te są wynikiem zarówno rosnących dochodów, jak i dynamicznych przemian społecznych oraz technologicznych. Wzrost popularności oszczędzania i edukacji finansowej świadczy o rosnącej odpowiedzialności ekonomicznej Polaków, a także potrzebie wspierania tych działań przez państwo i instytucje społeczne. W świetle przeprowadzonych analiz należy również podkreślić potrzebę zróżnicowanej polityki społeczno-gospodarczej, dostosowanej do realiów różnych grup społecznych i regionów. Analiza budżetów domowych może i powinna stanowić punkt wyjścia dla skutecznego planowania polityki publicznej, wspierającej dobrobyt obywateli w sposób zrównoważony i długofalowy.

References:

1. Baiocchi, G., & Ganuza, E. (2016). *Popular Democracy: The Paradox of Participation*. Stanford University Press.
2. Kuznietsov, K., & Saienko, O. (2025). Financial instruments for implementing measures to ensure the resilience and security of territorial communities in the conditions of modern challenges. *Finance of Ukraine*, №2, s. 103–115.
3. Varian, H. R. (2014). *Mikroekonomia. Kurs średni – ujęcie nowoczesne*. PWN.
4. Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2011). *Financial literacy and planning: Implications for retirement wellbeing*. NBER Working Paper No. 17078.
5. Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). *The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence*. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44.
6. Giddens, A. (1998). *Przemiany intymności*. PWN.

7. Konecki, K. T. (2020). Konsumpcja, styl życia i wartości – podejście socjologiczne. *Przegląd Socjologiczny*, 69(3), 25–42.
8. Główny Urząd Statystyczny (2023). *Dochody i warunki życia ludności Polski (raport z badania EU-SILC)*.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вероніка Бессмертна

здобувачка 1-го курсу, групи Мит-14

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач Василь Проць

Податкова служба України є однією з ключових ланок державної системи, що забезпечує фінансову стабільність країни в умовах воєнного стану та виконання її соціальних зобов'язань. В Україні діяльність податкової служби спрямована на адміністрування податків і зборів, контроль за їх надходженнями до бюджету, а також сприяння економічному розвитку[3].

Однак нинішня податкова система України має низку серйозних недоліків, які суттєво впливають на її функціонування. Однією з головних проблем є нестабільна законодавча база, адже постійні зміни у податковому законодавстві створюють невизначеність для бізнесу та громадян, знижуючи рівень довіри до податкових органів і гальмують довгострокове економічне планування. Крім того, нестабільність у законодавстві створює додаткові ризики для інвесторів, що відповідно негативно впливає на інвестиційну привабливість України. Тому необхідно забезпечити стабільність податкового законодавства, спростити його структуру та забезпечити доступність і зрозумілість для платників податків. Крім того, слід посилити інформаційну підтримку підприємців, забезпечуючи їх актуальною інформацією про зміни у фіскальній політиці.

Іншою проблемою є складність процедури адміністрування податків, адже чинні механізми збору податків часто заплутані та вимагають значних ресурсів як з боку платників податків, так і з боку державних органів, що призводить до зростання витрат на адміністрування та збільшує ймовірність помилок, як з боку підприємств, так і з боку податкової служби. Відповідно така ситуація сприяє поширенню корупційних схем, адже платники податків змушені шукати обхідні шляхи для вирішення своїх питань.

Також однією з ключових проблем є переважання фіскального характеру податків, коли основне призначення є збір коштів для поповнення бюджету, а не стимулювання економічного розвитку. Це явище є причиною того, що українська податкова система часто сприймається як репресивна, а не як інструмент розвитку. Для вирішення цієї проблеми необхідно запроваджувати політику, яка поєднує в собі фіскальні й стимулюючі функції податкової системи. А також важливо зменшити податковий тиск для малого та середнього бізнесу, запроваджувати податкові пільги для інноваційних і стратегічно важливих галузей [1, с. 7].

Серйозною проблемою є нерівномірний розподіл податкового навантаження, адже у багатьох випадках більша частина податкового тягаря лягає на малий та середній бізнес, тоді як великі компанії, використовуючи лазівки в законодавстві, уникають повної сплати податків використовуючи офшори, що сприяє формуванню тіньової економіки, знижує податкові нарахування до бюджету та підриває довіру до державних установ. Для вирішення цього питання необхідно посилювати контроль за великими платниками податків, та спрощувати податкове адміністрування для малого бізнесу, створюючи умови для їх законної діяльності.

Ще одним викликом є складність і тривалість процесу підготовки податкових декларацій, адже платники податків витрачають значний час і ресурси на виконання цих зобов'язань, що особливо відчутно для малого бізнесу та ФОПів. Відповідно високий рівень бюрократії створює негативний імідж податкової служби, тому для розв'язання даної проблеми необхідно впроваджувати сучасні інформаційні технології, автоматизувати процеси подання звітності та забезпечити відповідний технічний супровід електронних сервісів. Попри прогрес у впровадженні електронної звітності, українська система має багато технічних недоліків. Адже часті збої в роботі серверів, періодичні хакерські атаки та незручний інтерфейс ускладнюють використання цих сервісів. У результаті чого підприємці змушені витрачати додаткові зусилля та ресурси на подання звітності. Тому для покращення ситуації необхідно модернізувати інфраструктуру електронної звітності, забезпечити її безперебійну роботу та орієнтуватися на міжнародний досвід автоматизації податкових процесів [1, с. 7].

Непрозорий контроль за використанням податків є ще однією проблемою, яка підриває довіру платників, адже люди не розуміють, куди використовують їхні податки, що породжує скептицизм і бажання відмовитися від своїх податкових обов'язків. Відповідно для підвищення прозорості необхідно запроваджувати регулярну звітність про використання бюджетних коштів, проводити незалежні аудити та забезпечити доступ громадян до інформації про фінансування державних програм.

Крім того, податкова система України часто не відповідає принципам фіскальної політики, таким як справедливість, ефективність і стабільність. Відповідно, нерівномірне співвідношення між прямими та непрямими податками створює додаткові виклики для її ефективного функціонування. Брак стимулів для інновацій, модернізації виробництва та залучення інвестицій обмежує можливості зростання економіки. Тому необхідно створювати стимулюючу базу для розвитку стратегічних галузей, запроваджувати пільгові режими оподаткування для інноваційних підприємств та активно залучати іноземний капітал [1, с. 7].

Податкова система України потребує глибоких і системних реформ. Більшість існуючих проблем можна вирішити шляхом спрощення законодавства, модернізації технічної інфраструктури, підвищення прозорості та ефективності роботи контрольних органів. Запровадження стимулюючої податкової політики, орієнтованої на підтримку бізнесу та інвестицій, що може стати ключовим аспектом для економічного зростання та підвищення добробуту громадян. Тому лише за умови

комплексного підходу до реформування податкової системи, Україна зможе створити сприятливі умови для відбудови економіки.

Література:

1. Андрієнко К., Артюх О.. Проблемні аспекти сучасної податкової системи України. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, 2023. Vol. 2. No. 4. PP. 01-10.
2. Величко Л. К., Чорна А. М. Проблемні питання податкової системи України. Актуальні питання забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобалізації. Харків, 2022. С. 48-50.
3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД

Артур Більчук

аспірант кафедри фінансів

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: д.е.н., професор Микола Карлін

Фінансова ефективність публічних закупівель в Україні є однією з ключових передумов успішної інтеграції до Європейського Союзу. Публічні закупівлі виступають потужним інструментом державного регулювання, що впливає на якість публічних послуг, розвиток економіки та боротьбу з корупцією. У контексті євроінтеграції особливо актуальними є адаптація національного законодавства до директив ЄС, зокрема у сфері прозорості, конкурентності, моніторингу й ефективного використання бюджетних коштів. Крім того, під час війни потреба у максимально ефективному використанні державних ресурсів зросла у геометричній прогресії, що актуалізує наукові розробки в цій сфері.

Метою дослідження є розробка теоретичних та прикладних підходів до підвищення фінансової ефективності публічних закупівель в умовах євроінтеграції, а також формулювання рекомендацій для вдосконалення нормативно-правової бази й інституційних механізмів, які забезпечують прозорість, ефективність і підзвітність.

У роботі використано діалектичний, історичний, логіко-юридичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, моделювання, формально-логічний методи. Особлива увага приділяється аналізу статистичних даних системи ProZorro, нормативно-правових актів України та ЄС, матеріалів судової практики, а також оцінці міжнародного досвіду (OECD, ЄБРР, Світовий банк).

Також було запропоновано інтеграцію незалежного аудиту через систему ProZorro, з використанням моделей оцінки на основі методу зважених сум, регресійного аналізу, SWOT-аналізу та аналізу ієрархій.

Для кращого розуміння методики дослідження пропонується звернути увагу на Рис. 1.

Рис. 1. Досягнення максимальної фінансової ефективності публічних закупівель.

Найсуттєвіші результати дослідження проведені в реальному часі, де автор здійснює ґрунтовний аналіз стану фінансової ефективності публічних закупівель. Зокрема, обґрунтовано, що система ProZorro хоча й забезпечує антикорупційний контроль, проте залишається недосконалою в аспекті оцінки ефективності. Автором запропоновано нову методику оцінки, яка враховує економічність, результативність, прозорість та рівень конкуренції.

На основі аналізу виявлено ключові проблеми: відсутність оцінки доцільності закупівель, слабка фаза післяконтрактного моніторингу, ігнорування життєвого циклу товарів/послуг. У результаті запропоновано уніфіковану формулу фінансової ефективності, яка дозволяє адаптувати підхід до різних галузей.

Окрему увагу приділено системним корупційним ризикам, особливо в умовах воєнного стану. Висвітлено вплив європейських стандартів і необхідність гармонізації термінології — наприклад, використання терміну «публічні фінанси» замість «державні фінанси». Наукова робота також містить нову концепцію децентралізованого незалежного аудиту, який стимулює підвищення прозорості та довіри до системи. Загалом, реалізація запропонованих автором заходів створює умови для ефективного розподілу державних ресурсів, запобігання зловживанням та забезпечення європейського рівня фінансової культури у сфері закупівель.

Література:

1. Directive 2014/24/EU of the European Parliament and of the Council.
2. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
3. Більчук А. Features of Public Procurement in Extreme Conditions of State Functioning. *Economic journal of Lesya Ukrainka VNU*. 2024. №4.

4. Кириленко О.П. Прозорість бюджетного процесу в Україні: виклики та шляхи вдосконалення. 2022.
5. Синютка Н.Г., Буковська Н.Ю. Публічні закупівлі ProZorro: регіональні особливості. *Львів, 2023.*
6. Довгань М.Ю. Публічні закупівлі як елемент державного замовлення. *Фінанси України.* 2020.
7. Длугопольський О.В. Публічні фінанси як інструмент розвитку. *Економіка і держава,* 2022.
8. Місьонг Е., Місьонг В. *Finanse publiczne.* Warszawa: PWN, 2020.
9. Тропіна В.Б. Фінансова система України. *Київ: КНЕУ,* 2021.

СИСТЕМА ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Британ Вікторія

здобувачка 3 курсу, групи ФіК- 38

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталія Проць

Система доходів бюджетів України є фундаментом функціонування фінансової системи держави, оскільки забезпечує ресурсне наповнення як центрального, так і місцевих рівнів влади. Від ефективності її формування та розподілу залежить фінансова спроможність держави виконувати свої соціальні, оборонні та економічні функції. Законодавчо визначені джерела доходів, порядок їх мобілізації та розподілу зафіксовані в Бюджетному кодексі України, який розмежовує компетенції між державним та місцевими бюджетами [1].

Основу системи доходів становлять податкові надходження, які забезпечують більшість загального фонду державного бюджету. Серед них ключову позицію займають податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, акцизний податок, а також військовий збір, який у воєнний період став стабільним джерелом надходжень [2].

Окрім податків, бюджети формуються за рахунок неподаткових надходжень, які включають адміністративні збори, штрафи, рентні платежі, власні доходи бюджетних установ, а також доходи від державного майна. Ці надходження відіграють важливу роль у фінансуванні держави та територіальних громад [3].

Важливою складовою системи доходів є міжбюджетні трансферти, які покликані забезпечити горизонтальне та вертикальне вирівнювання бюджетної спроможності територіальних громад. Серед основних трансфертів — базова дотація, реверсна дотація, а також освітня, медична та інші цільові субвенції [4].

Місцеві бюджети значною мірою залежать від податку на доходи фізичних осіб, який забезпечує значну частку їхніх надходжень. Інші важливі джерела — єдиний податок, земельний податок, акциз із роздрібної торгівлі. Попри формальну децентралізацію, частка трансфертів у доходах деяких громад може бути суттєвою, що свідчить про незбалансованість податкового потенціалу між регіонами [3].

Особливу роль у структурі доходів відіграють кошти міжнародної фінансової допомоги. Ці кошти використовуються переважно на соціальні видатки, виплати пенсій, підтримку сектору оборони та енергетики. Водночас залежність бюджету від зовнішнього фінансування ставить питання про необхідність активізації внутрішніх джерел наповнення бюджету [5].

З огляду на сучасні виклики, пов'язані з війною та економічною нестабільністю, дедалі більшого значення набуває оптимізація адміністрування податків та залучення додаткових ресурсів через посилення контролю за легальним веденням бізнесу. Розвиток електронних сервісів у сфері оподаткування дозволяє мінімізувати корупційні ризики та забезпечує більш точний моніторинг доходів платників податків [6].

Крім того, важливою є модернізація законодавчої бази щодо пільг та податкових стимулів, які наразі мають неоднозначний вплив на наповнення бюджетів. Необхідно забезпечити баланс між підтримкою окремих галузей економіки та стабільністю бюджетних надходжень, адже надмірні пільги призводять до зниження доходів та послаблення фінансової спроможності держави і місцевих громад [1].

Одним із визначальних напрямів розвитку системи доходів є цифровізація. Впровадження електронних сервісів, зокрема «Електронного кабінету платника податків» та порталу «OpenBudget», сприяє прозорості, скороченню тіньових схем та оперативному аналізу інформації. Спрощення адміністрування податків дало змогу покращити показники збору податків, зокрема в умовах воєнного стану, коли частина бізнесу перебуває в тіні або втратила активність [6].

Разом з тим існують й проблеми. Зокрема, пільги з ПДВ для імпорту товарів критичного призначення призвели до значного недонадходження коштів у останні роки. Нерівномірність економічного розвитку територій також спричиняє дисбаланс у надходженнях місцевих бюджетів. Водночас громади з низькою фінансовою спроможністю мають обмежені можливості для інвестицій у розвиток інфраструктури та соціальні послуги [4].

У перспективі необхідно вдосконалити податкову політику через розширення бази оподаткування, стимулювання малого та середнього бізнесу, а також запровадження стимулюючих механізмів для збільшення частки власних доходів територіальних громад. Важливими залишаються підтримка прозорості, посилення фінансового контролю та ефективне адміністрування ресурсів за принципами фіскальної децентралізації [1].

Таким чином, система доходів бюджетів України є багаторівневою та складною конструкцією, що постійно змінюється відповідно до соціально-економічних викликів. У період повномасштабної війни вона пройшла серйозне випробування, однак змогла зберегти основні параметри фінансової стійкості. Подальша модернізація цієї системи повинна базуватися на принципах прозорості, ефективності та відповідальності на всіх рівнях публічного управління [1].

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2. Про Державний бюджет України на 2024 рік: Закон України від 09.11.2023 № 3500-ІХ. *Голос України*. 2023. № 218.

3. Ситник Н. С. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 536 с.

4. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

5. Мироненко І. О. Соціальний захист населення в системі бюджетних видатків України. *Економіка і держава*. 2020. № 6. С. 23–29.

6. OpenBudget. Портал відкритих даних про бюджет України. URL: <https://openbudget.gov.ua>.

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ ТА ЗБОРИ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОХОДІВ ЛУЦЬКОЇ ОТГ

Анна Булакевич

здобувачка 5 курсу, групи ФІК-52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к. е. н., доцент Наталія Матвійчук

Ефективність реалізації повноважень органами об'єднаних територіальних громад далі – ТГ) значною мірою залежить від обсягу фінансових ресурсів, якими вони можуть вільно розпоряджатися. Важливу роль у цьому процесі відіграють місцеві податки і збори, які є вагомим джерелом доходів ТГ і сприяють вирішенню актуальних потреб населення. Хоча перелік місцевих податків і зборів встановлюється виключно на загальнодержавному рівні, органи місцевого самоврядування мають повноваження щодо встановлення окремих елементів податків, зокрема ставок та пільг [1]. У системі місцевого оподаткування, згідно з нормами податкового законодавства, виокремлюються податок на майно та єдиний податок. Податок на майно охоплює кілька складових елементів: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, а також плату за землю. До категорії місцевих зборів належать туристичний збір та збір за місця для паркування транспортних засобів.

Протягом 2022-2024 рр. доходи бюджету Луцької міської ТГ (ЛМТГ) зросли з 3 588, 38 млн грн у 2023 році до 4 185,39 млн грн у 2024 році (на 597,01 млн грн або 16,6%). Податкові надходження за цей період зросли на 285,39 млн грн (на 10,4%), що свідчить про стабілізацію податкової спроможності ТГ. В структурі податкових надходжень активно зростали саме місцеві податки та збори: з 649,95 млн грн у 2023 році до 808,46 млн. грн у 2024 році.

Аналіз структури місцевих податків показує, що ключову роль у наповненні бюджету продовжує відігравати єдиний податок, надходження від якого зросли з 418 млн грн у 2023 році до 536,76 млн грн у 2024 році (темп приросту 28,4%). Його частка в доходах бюджету зросла з 11,65% до 12,82%. Така динаміка пояснюється

зростанням прожиткового мінімуму, мінімальної зарплати, на основі яких розраховується єдиний податок, а також тим, що у період війни значна частина малого бізнесу перемістилася в більш безпечні регіони, зокрема у Волинську область, що збільшило кількість платників єдиного податку.

Водночас, з 1 серпня 2023 року набув чинності Закон України № 3219-IX, який скасував більшість податкових пільг, введених у період воєнного стану, та відновив довоєнний порядок оподаткування. Зокрема, було ліквідовано спеціальний режим оподаткування за ставкою 2%. Окрім того, було відновлено обов'язок сплати єдиного податку для фізичних осіб-підприємців першої та другої груп [3].

Також помітно зросли надходження від податку на майно – з 229,99 млн грн до 269,56 млн грн (+39,57 млн грн, або 17,20%). Зростання цього податку тісно пов'язане зі збільшенням мінімальної заробітної плати відповідно до Закону України «Про Державний бюджет на 2023 і 2024 роки» та індексацією нормативної грошової оцінки земель, що збільшило податкову базу для обчислення податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та плати за землю [4].

Таблиця 1

Динаміка та структура місцевих податків та зборів у доходах бюджету Луцької міської територіальної громади у 2022-2024 рр., млн грн

Показники	Роки			Приріст 2024 до 2023 р., (+/-)	Темп приросту 2024 до 2023 р., %
	2022	2023	2024		
Доходи ЛМТГ	3 121,81	3 588, 38	4 185,39	+597,01	16,6%
Податкові надходження	2 377,20	2 747,91	3 033,30	+285,39	10,4%
Місцеві податки та збори	530,86	649,95	808,46	+158,51	24,4%
Питома вага місцевих податків та зборів в податкових надходженнях, %	22,33	23,65	26,65	+3	
Податок на майно	199,11	229,99	269,56	+39,57	17,2%
Питома вага податку на майно у доходах місцевого бюджету, %	6,37	6,40	6,44	+0,04	
Єдиний податок	330,45	418,00	536,76	+118,76	28,4%
Питома єдиного податку у доходах місцевого бюджету, %	10,58	11,65	12,82	+1,17	
Збір за місця для паркування транспортних засобів	0,186	0,349	0,346	-0,003	0,8%
Питома вага збору за місця для паркування у доходах місцевого бюджету, %	0,006	0,009	0,008	-0,001	
Туристичний збір	1,123	1,606	1,792	+0,186	11,6%
Питома вага туристичного збору у доходах місцевого бюджету, %	0,035	0,044	0,042	-0,002	

Джерело: складено на основі [2]

У надходженнях від збору за місця для паркування транспортних засобів зафіксовано незначне зниження з 0,349 млн грн у 2023 році до 0,346 грн у 2024 році.

Туристичний збір продемонстрував зростання з 1,606 млн грн у 2023 році до 1,792 млн грн у 2024 році або 11,6%. Частка цих зборів у структурі доходів ТГ залишається мінімальною, що свідчить про обмежений вплив на бюджет. Незважаючи на виклики, ЛМТГ вдалося забезпечити приріст ключових дохідних джерел, зокрема єдиного податку та податку на майно. Збереження позитивної тенденції надходжень потребує активної участі ТГ в розвитку малого підприємництва, створенні робочих місць та стимулюванні платників до сплати податків. Комплексний підхід сприятиме сталого розвитку громади та її автономії.

Література:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
2. Луцька міська рада. Офіційний сайт. URL: <https://www.lutskrada.gov.ua/>.
3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
4. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ У ВІДБУДОВІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Олександра Бурець

здобувачка 2 курсу, групи ФІК-22

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталія Ткачук

Розвиток індустріальних парків є стратегічним пріоритетом для післявоєнної реконструкції та економічної трансформації України, виступаючи багатовимірним інструментом регіонального розвитку. Їхня ефективність базується на інтеграції сучасної інфраструктури, ефективного менеджменту, раціонального використання ресурсів та тісної кооперації між резидентами. ЄС розглядає індустріальні парки як невід'ємну складову регіональної інноваційної екосистеми, що вимагає зосередження на кількох ключових напрямках.

Кластеризація відіграє вирішальну роль, створюючи потужний синергетичний ефект через об'єднання підприємств однієї або суміжних галузей. Це сприяє ефективному обміну знаннями, технологіями та ресурсами, підвищуючи конкурентоспроможність, стимулюючи інновації та покращуючи продуктивність. Концентрація виробництва забезпечує зменшення витрат за рахунок масштабу та оптимізацію ресурсного менеджменту, зокрема використання відходів як сировини. Цифровізація є невід'ємною частиною сучасних індустріальних парків. Впровадження смарт-технологій оптимізує виробничі процеси, дозволяючи збирати

та аналізувати дані в реальному часі для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень, ефективнішого використання ресурсів та суттєвого зниження операційних витрат. Ініціатива «Європейський зелений курс» вимагає від підприємств мінімізувати вплив на навколишнє середовище. Індустріальні парки, що впроваджують екологічні практики, не лише відповідають цим вимогам, але й стають прикладом для інших регіонів та галузей. Інтеграція в національні програми з декарбонізації та переходу до стійких форм енергії, включаючи використання відновлюваних джерел енергії та енергоефективних технологій, є ключовим напрямком розвитку українських індустріальних парків, наслідуючи досвід Румунії.

Роль індустріальних парків у процесі повоєнного відновлення економіки України є надзвичайно важливою. Завдяки оптимізації логістичних процесів, таких як транспортування та складування, компанії, що розміщуються на території індустріальних парків, мають можливість знижувати витрати на логістику до 20 %. Глобальний інтерес до індустріальних парків підтверджується масштабом інвестицій: у 2023 р., вони перевищили 300 мільярдів доларів США, а за прогнозами досягнуть 450 мільярдів доларів до 2025 р. Це свідчить про значущу роль таких інфраструктурних рішень у зміцненні конкурентоспроможності підприємств у світі.

ІП відіграють ключову роль у стимулюванні економічного зростання регіонів України, пропонуючи значні переваги, які сприяють створенню нових робочих місць та підвищенню загальної ефективності виробництва. Згідно з даними Державної служби статистики України, станом на 2022 р., функціонувало понад 40 таких парків, які забезпечили роботою понад 20 тис осіб. На початку 2025 р., кількість зареєстрованих індустріальних парків досягла приблизно 100, хоча лише частина з них працює на повну потужність. ІП не тільки сприяють прямому створенню робочих місць, але й активізують розвиток суміжних секторів, як-от логістика, обслуговування та постачання. Дослідження демонструє, що одне робоче місце в індустріальному парку стимулює появу ще 1,5–2 позицій у пов'язаних галузях. Така кластеризація бізнесу підтримує технологічний прогрес і дозволяє ефективніше організовувати виробничі процеси. Суттєвою перевагою індустріальних парків є їхня здатність залучати іноземні інвестиції. За даними Міністерства економіки України, у 2023 р., прямі інвестиції у промисловий сектор зросли на 12 % порівняно з попереднім роком, чому частково посприяв розвиток таких зон. На фоні прагнення до сталого розвитку й інтеграції в європейський економічний простір значущість індустріальних парків стрімко зростає. Вони дедалі більше впливають на формування конкурентоспроможної та інноваційної економіки країни.

Створення індустріальних парків в Україні супроводжується низкою ризиків та викликів. Серед них – ризики банкрутства підприємств через економічні коливання, високу конкуренцію та зростання витрат, що знижує довіру інвесторів [4]. Також існує дефіцит кваліфікованих кадрів через міграцію молоді та невідповідність освіти потребам ринку, а також недостатня якість інфраструктури та технологічної бази. Для досягнення успіху у реалізації проєктів індустріальних парків необхідно дотримуватись відповідних стратегічних орієнтирів: розвинена інфраструктура (транспортна доступність, енергопостачання, комунікації), фінансові чинники (джерела фінансування, операційні витрати, податкові стимули), регуляторні

чинники (спрощення адміністративних процедур, прозорість умов, екологічні стандарти), економічні чинники (попит на промислові площі, структура резидентів, вплив на регіональну економіку) та інноваційні чинники (створення дослідницьких центрів, співпраця з університетами, використання «зелених» технологій) [5]. Ефективність створення індустріального парку залежить від комплексного підходу та балансу між інтересами держави, бізнесу та суспільства. Раціональне управління ресурсами та стратегічне планування максимізують економічний ефект.

Індустріальні парки є потужним рушієм економічного розвитку України, поєднуючи залучення інвестицій, створення робочих місць, модернізацію інфраструктури та посилення конкурентоспроможності регіонів [2]. Їхня ключова фінансова перевага полягає в наявності підготовленої інфраструктури та системи пільг, що дозволяє компаніям скорочувати витрати на запуск та ведення бізнесу, мінімізуючи ризики для інвесторів. Створення нових робочих місць підвищує купівельну спроможність населення, стимулюючи розвиток локальних ринків. Поліпшення інвестиційного клімату через пропозицію пільгових умов та сприятливого бізнес-середовища формує позитивний імідж України.

Таким чином, розвиток індустріальних парків в Україні виступає мультиплікатором економічних процесів: від залучення інвестицій та створення робочих місць до формування позитивного іміджу країни та посилення її конкурентних позицій. Це є яскравим прикладом того, як продумана економічна політика та інвестиційні стимули можуть суттєво вплинути на макро- й мікроекономічні показники. Незважаючи на ризики, комплексний аналіз та управління ними дозволять досягти успіху.

Література:

1. Про індустріальні парки: Закон України від 26.02.2012 р. №5018-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>
2. Марчук В. Індустріальні парки в Україні: 25 «точок росту» за тринадцять років. Укрінформ. URL: <http://www.ukrinform.ua/rubriceconomy/3325847-industrialni-parki-v-ukrainizamah-na-grivnu-a-udar-na-kopijku.html>.
3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
4. Знасє І. Індустріальні парки спростять релокацію промислових підприємств під час війни і прискорять відновлення економіки після перемоги. URL: <http://zn.ua/ukr/ECONOMICS/industrialni-parkisprostjat-relokatsiju-promislovikh-pidprijemstvpid-chas-vijni-i-priskorjat-vidnovlennja-ekonomikipislja-peremohi-dmitro-kisilevskij.html>.
5. Глаз К. Створення індустріальних парків в Україні: проблеми, перспективи, законодавчі ініціативи. URL: <http://investukraine.com>.

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Альона Гарбар

Здобувачка 4 курсу, групи ФіК-42

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Ткачук Наталія

У сучасному світі демографічні процеси відіграють ключову роль у формуванні соціально-економічного потенціалу держав. Зміни чисельності та структури населення безпосередньо впливають на якість, обсяг і ефективність людського капіталу, який, у свою чергу, є фундаментом сталого розвитку економіки. В умовах демографічного старіння, міграційних викликів і зниження народжуваності перед суспільством постає завдання адаптації освітніх, соціальних і економічних політик до нових реалій.

Людський капітал — це сукупність знань, навичок, компетенцій, здоров'я та інших характеристик, які формують продуктивний потенціал людини. Його розвиток є визначальним чинником економічного зростання, інноваційності та конкурентоспроможності держави. Якість людського капіталу прямо залежить від доступу до освіти, системи охорони здоров'я, соціального захисту та можливостей самореалізації. У контексті демографічної кризи, що охоплює Україну, саме інвестиції в людський капітал здатні частково компенсувати втрати трудових ресурсів та забезпечити модернізацію економіки за рахунок висококваліфікованих кадрів.

Сучасні демографічні трансформації характеризуються безпрецедентними змінами у віковій структурі населення, що створює нові виклики для систем формування та розвитку людського капіталу. За даними World Population Prospects, глобальні демографічні тренди демонструють стійку тенденцію до скорочення частки населення працездатного віку з 60,3% у 2020 році до прогнозованих 55,7% у 2050 році при одночасному зростанні частки населення віком понад 65 років з 9,3% до 16,0% відповідно[1].

Серед основних ознак негативних демографічних процесів в Україні можна виокремити масштабну зовнішню міграцію, зниження рівня народжуваності, підвищену передчасну смертність, дисбаланс на ринку праці, масові внутрішні переміщення населення, а також інші фактори, що впливають на відтворення населення.

Збройна агресія спричинила хвилю вимушеної міграції: громадяни, які проживали в районах активних бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, були змушені залишати свої домівки, переїжджаючи як до більш безпечних регіонів України, так і за кордон.

Серед основних причин, що стримують повернення українців на батьківщину, варто виділити: відчуття небезпеки в Україні (47%), відсутність роботи та засобів для існування (31%), обмежений доступ до базових послуг, таких як охорона

здоров'я, водопостачання, електроенергія й інфраструктура (22%), а також труднощі з отриманням якісної освіти для дітей (15%).

Збройна агресія також спричинила глибокі зміни у шлюбно-сімейній структурі населення. Зростає частка вдів, вдівців, самотніх літніх людей, родин, де діти виховуються лише одним із батьків або зовсім без батьків. Посилюється проблема сирітства та втрати батьківського піклування: все більше дітей залишаються без батьків через їхню загибель, зникнення, депортацію чи інші трагічні обставини.

Надзвичайно низький рівень народжуваності призводить до деформації вікової структури населення. Зокрема, за часів незалежності України частка населення у віці 65 років і старше зросла з 12 відсотків у 1991 році до майже 18 відсотків у 2021 році та до 22 відсотків у 2024 році. Старіння населення в країні прогресуватиме і надалі.

Іншим вагомим проявом демографічної кризи в Україні є надмірна передчасна (до 65 років) смертність, насамперед чоловіків. Середня очікувана тривалість життя при народженні в Україні у 2020 році становила 71,35 року (міська місцевість 71,83 року, сільська - 70,32 року). У ЄС цей показник становив 80,4 року.

Збройна агресія негативно вплинула на ринок праці України. За оцінкою Міжнародної організації праці, рівень зайнятості в Україні у 2022 році знизився на 15,5 відсотка (що відповідає втраті 2,4 млн. робочих місць) порівняно з 2021 роком. Однак попри значне скорочення робочих місць і зростання безробіття внаслідок збройної агресії на українському ринку праці спостерігається дефіцит робочої сили[2].

Внутрішня міграція в Україні має масштабний характер і негативно впливає на демографію: знижуються показники народжуваності, погіршуються умови життя переселенців, громадам бракує інфраструктури. Головна причина — безпекова ситуація через збройну агресію, яка також спричинила зовнішню міграцію, зростання смертності й ускладнення повернення через мінну небезпеку. За даними Мінекономіки, близько 24% території України потенційно забруднені вибухонебезпечними предметами.

Отже, стратегічні цілі державної демографічної політики потрібно зосередити на стабілізації та поступовому зростанні чисельності населення через підвищення рівня народжуваності шляхом стимулювання сімей із дітьми, покращення умов догляду за дітьми, розвитку дошкільної освіти, зниженні смертності та підвищенні тривалості життя, що включає розвиток охорони здоров'я, пропаганду здорового способу життя та покращення медичних послуг. Також регулюванні міграційних процесів з акцентом на повернення трудових мігрантів, інтеграцію переселенців і підтримці реєміграції і підвищення якості людського капіталу, включаючи доступ до якісної освіти, соціального захисту, працевлаштування та створення безпечного середовища.

Література:

1. Бондаренко С. Розвиток людського капіталу в умовах демографічних змін та діджиталізації економіки. *Social Development and Security*. Vol. 14, No. 5, 2024. URL: <file:///C:/Users/Acer/Downloads/Human%20capital%20development%20in%20the%20co>

[ntext%20of%20demographic%20changes%20and%20digitalization%20of%20the%20economy.pdf](#) (дата звернення: 03.05.2025).

2. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

3. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>.

4. Про схвалення Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 30.09.2024 № 922-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.05.2025).

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Анатолій Гладішевський

аспірант кафедри фінансів

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Олена Івашко

Одним із ключових завдань розвитку будь-якої економічної система полягає у створенні умов для сталого економічного зростання, яке може бути забезпечено шляхом поліпшення використання залучених ресурсів і наявного економічного потенціалу. На сучасному етапі існування України особлива увага повинна, на нашу думку, приділятися реалізації державної інвестиційної політики в контексті світових тенденцій руху капіталу та його регулюванні.

В останні роки було розроблено ряд інноваційних механізмів інвестування, серед яких:

- 1) державно-приватне партнерство (ДПП);
- 2) спрощення вимог до інвестиційних проектів зі значними інвестиціями;
- 3) розвиток індустріальних парків;
- 4) укладення угод про розподіл продукції.

Державно-приватне партнерство (далі – ДПП) є одним із дієвих інструментів залучення додаткових інвестицій у державний сектор економіки України, і водночас дієвим механізмом розвитку відносин між державними органами та бізнесом.

З метою стимулювання залучення стратегічних інвесторів в економіку України, підвищення інвестиційної привабливості України, створення нових високооплачуваних робочих місць, а також підвищення конкурентоспроможності економіки шляхом запровадження державної підтримки великих інвестиційних

проектів було прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» [1].

Інвестиційний проект, що потребує значних інвестиційних витрат, повинен реалізовуватися на території України за такими напрямками: 1) переробна промисловість (крім діяльності, пов'язаної з виробництвом і торгівлею тютюновими виробами, спиртом етиловим, коньячним і плодовим спиртом та алкогольними напоями); 2) видобування з метою подальшої переробки та/або збагачення корисних копалин (крім кам'яного та бурого вугілля, сирої нафти та природного газу); управління відходами; 3) транспорт; 4) складське господарство; 5) поштова та кур'єрська діяльність, логістика; 6) освіта, наука та науково-технічна діяльність; 7) охорона здоров'я; 8) мистецтво, культура, спорт, туризм, рекреація та курорти; 9) передбачати будівництво, модернізацію, технічну та/або технологічну модернізацію відповідних інвестиційних об'єктів, придбання необхідних приладів (обладнання) та комплектуючих до них, а також може передбачати будівництво за рахунок фінансових ресурсів інвестора зі значними інвестиційними затратами, необхідними для реалізації інвестиційного проекту зі значними інвестиційними витратами суміжних об'єктів інфраструктури [2].

Наразі, згідно законодавства, державну підтримку отримують інвестори, які планують реалізувати в Україні проект вартістю від 12 млн євро і терміном реалізації до 5 років [3].

Закон України «Про індустріальні парки» передбачає «...спрощений порядок передачі в оренду або власність земельних ділянок в індустріальних парках, довгострокові та стійкі економічні зв'язки в межах індустріальних парків, надання державного стимулювання розвитку зареєстрованих індустріальних парків» [4].

Державні стимули у зазначених формах надаються керуючим компаніям, ініціаторам створення – суб'єктам господарювання та учасникам індустріальних парків з моменту внесення до реєстру індустріальних парків за умови провадження в індустріальному парку господарської діяльності за такими напрямками: 1) переробна промисловість; 2) перероблення промислових та/або побутових відходів (крім розміщення відходів); 3) науково-технічна діяльність; 4) діяльність у сфері інформації та електронного зв'язку.

Ще одним інструментом залучення інвестиційних коштів переважно іноземних інвесторів є Угоди про розподіл продукції (далі – Угода). Згідно з Угодою одна сторона – Україна доручає другій стороні – інвестору на визначений строк пошук, розвідку та видобування корисних копалин на визначеній ділянці надр і проведення робіт, пов'язаних з угодою, а інвестор зобов'язується за свій рахунок і на свій ризик виконати доручену роботу, після чого покрити витрати та отримати винагороду (винагороду) у вигляді частини прибуткової продукції.

Станом на червень 2024 р., в Україні виконувалися дві Угоди про розподіл продукції (з 12-ти дійсних), сумарний видобуток вуглеводнів за якими перевищив 100 млн куб. м. Відповідно до вимог ч. 5 ст. 6 Закону України «Про УРП», з 2025 року Укрнафта планує трансформувати в Угоди про розподіл продукції такі чинні спецдозволи на користування надрами (з назвами родовищ): 1) № 1643 – Харківцівське; 2) № 2060 – Ярмолинцівське; 3) № 2177 – Пасічнянське; 4) № 2075 –

Мельничинське; 5) № 2794 – Лопушнянське; 6) № 1074 – Липоводолинське; 7) № 1670 – Коханівське; 8) № 1669 – Клинсько-Краснознаменське; 9) № 832 – Заводівське; 10) № 1273 – Довбушансько-Бистрицьке; 11) № 1671 – Гоголівське; 12) № 1859 – Волошківське; 13) № 1435 – Вигода-Витвицьке; 14) № 2032 – Василівське; 15) № 1671 – Андріяшівське [5].

Таким чином, інноваційні механізми залучення іноземних інвестицій в Україні мають широке і ефективне застосування.

Література:

1. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні: Закон України № 1116-IX від 17.12.2020 (поточні зміни від 17.09.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (Дата звернення 23.10.2024).
2. Інвестиційні проєкти із значними інвестиціями в Україні: податкові преференції. *Державна податкова служба України*. 09.12.2022 р. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/638899.html> (дата звернення 20.04.2025).
3. Уряд запускає механізм державної підтримки проєктів із значними інвестиціями. *Урядовий портал*. 15.03.2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zapuskaie-mekhanizm-derzhavnoi-pidtrymky-proektiv-iz-znachnymy-investytsiamy-iuliia-svyrydenko> (Дата звернення 20.04.2025 р.).
4. Про індустріальні парки: Закон України № 5018-VI від 21.06.2012 р. (поточні зміни від 17.09.2023 р.). *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 22. Ст. 212. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text> (Дата звернення 23.10.2024).
5. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

ANALIZA ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ ORAZ ZDOLNOŚCI DO ROZWOJU W GMINIE KOLUSZKI I PRZEDBÓRZ

Kacper Ślęzak, Iza Krawczyk, Marta Makuta

3 rok, I stopień studiów, Kierunek FIRB,

Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska

Koło Naukowe „Analityk samorządowy”

Opiekun naukowy: dr Justyna Łukomska-Szarek

Celem niniejszych badań jest ocena zdolności inwestycyjnej oraz potencjału rozwojowego gminy Koluszki i Przedbórz na tle jej aktualnej sytuacji finansowej, społecznej i gospodarczej. Analiza obejmuje identyfikację głównych źródeł dochodów i wydatków budżetowych, poziomu zadłużenia, realizowanych inwestycji oraz dostępnych zasobów lokalnych, które mogą sprzyjać dalszemu rozwojowi. Badanie będzie obejmowało lata 2020-22 i koncentruje się na analizie wskaźników finansowych gminy, takich jak: dochody i wydatki budżetowe, nadwyżka operacyjna, poziom zadłużenia, udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem, a także na ocenie polityki inwestycyjnej i planów rozwojowych zawartych w dokumentach strategicznych (m.in. Strategii Rozwoju Gminy oraz Wieloletniej Prognozie Finansowej). Podmiotem badań są

gminy miejsko-wiejskie Koluszki zlokalizowana w województwie łódzkim, natomiast przedmiotem jest ich realna zdolność do finansowania rozwoju lokalnego. W opracowaniu przedstawiono również mocne i słabe strony gmin w kontekście możliwości rozwojowych, a także szanse i zagrożenia wynikające z ich uwarunkowań. Końcowym rezultatem badań są wnioski i rekomendacji dotyczące zwiększenia efektywności inwestycyjnej oraz poprawy jakości planowania strategicznego w gminie Koluszki i Przedbórz.

Zdolność inwestycyjna JST to miara potencjału finansowego danej jednostki samorządowej do realizacji inwestycji infrastrukturalnych i rozwojowych [1]. Odnosi się do możliwości wygospodarowania środków na wydatki majątkowe, zarówno z własnych dochodów, jak i poprzez wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania (np. fundusze UE, kredyty, obligacje, PPP) [2]. Zdolność inwestycyjna zależy w głównej mierze od nadwyżki operacyjnej, poziomu zadłużenia i zdolności kredytowej oraz skuteczności w pozyskiwaniu środków zewnętrznych. Zdolność do rozwoju jednostki samorządu terytorialnego odnosi się do ogólnego potencjału gminy do prowadzenia trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego [3]. Jest pojęciem szerszym niż sama zdolność inwestycyjna i obejmuje zarówno aspekty finansowe, jak i społeczne, przestrzenne, organizacyjne oraz instytucjonalne. Operacyjna zdolność do rozwoju, dotyczy głównie bieżącej sytuacji finansowej jednostki, ocenia czy samorząd posiada wystarczające środki na utrzymanie podstawowych usług publicznych i jednocześnie może wygospodarować nadwyżkę umożliwiającą finansowanie inwestycji [4]. Natomiast całkowita zdolność uwzględnia nie tylko czynniki finansowe, ale również potencjał ludnościowy, infrastrukturalny, gospodarczy oraz położenie geograficzne i powiązania metropolitalne [5].

Analiza zdolności inwestycyjnej i rozwojowej jednostki samorządu terytorialnego (JST) to proces złożony, który wymaga uwzględnienia zarówno danych finansowych, jak i pozafinansowych, uwzględniających uwarunkowania społeczno-gospodarcze oraz planowanie strategiczne. Pierwszym krokiem w tym procesie jest zebranie danych finansowych z oficjalnych sprawozdań budżetowych, takich jak RB-NDS (dochody i wydatki budżetowe), RB-27S i RB-28S (dochody i wydatki planowane i wykonane), a także z Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF). Dokumenty te dostarczają informacji o strukturze budżetu, jego wynikach, poziomie zadłużenia i kierunkach planowanego rozwoju.

Część empiryczna badania koncentruje się na analizie porównawczej dwóch jednostek samorządu terytorialnego: Gminy Koluszki oraz Gminy Przedbórz. Celem analizy było zbadanie poziomu ich atrakcyjności inwestycyjnej oraz zdolności do rozwoju w latach 2020–2023, z uwzględnieniem sytuacji finansowej, efektywności wydatkowania środków publicznych oraz potencjału do przyciągania inwestorów. Dane wykorzystane w analizie pochodzą z opracowań własnych, oparte zostały na wskaźnikach liczonych w przeliczeniu na mieszkańca oraz na danych procentowych obrazujących zdolność do rozwoju.

W analizie zdolności rozwojowej uwzględniono dwa podstawowe wskaźniki: operacyjną zdolność do rozwoju oraz całkowitą zdolność do rozwoju. Operacyjna zdolność do rozwoju odnosi się do relacji nadwyżki operacyjnej do dochodów bieżących i pokazuje, w jakim stopniu gmina jest w stanie finansować inwestycje z własnych środków.

Z kolei całkowita zdolność do rozwoju uwzględnia także inne źródła finansowania i pozwala szerzej ocenić możliwości inwestycyjne jednostki.

Kolejnym etapem analizy było porównanie szeregu wskaźników finansowych w przeliczeniu na mieszkańca, które obrazują poziom atrakcyjności inwestycyjnej każdej z gmin. W szczególności analizie poddano: wydatki i dochody ogółem, wydatki inwestycyjne, transfery bieżące, nadwyżkę operacyjną, poziom zobowiązań oraz potencjał rozwojowy i inwestycyjny.

Analiza empiryczna pozwala jednoznacznie stwierdzić, że w latach 2020–2023 Gmina Przedbórz osiągnęła bardziej dynamiczny rozwój oraz poprawę kluczowych wskaźników finansowych w porównaniu do Gminy Koluszki. Wzrost dochodów, wyższa nadwyżka operacyjna, niższe zobowiązania oraz znaczny wzrost potencjału inwestycyjnego sprawiają, że Przedbórz staje się bardziej atrakcyjny dla inwestorów i lepiej przygotowany do prowadzenia działań prorozwojowych.

Gmina Koluszki natomiast zachowała stabilność finansową, jednak z widocznymi oznakami spowolnienia tempa wzrostu w niektórych obszarach, takich jak operacyjna zdolność do rozwoju. W związku z tym zasadne jest podjęcie bardziej zdecydowanych działań mających na celu poprawę zdolności inwestycyjnej oraz wzmocnienie konkurencyjności tej jednostki samorządowej na rynku inwestycyjnym.

References:

1. Dolata. S. (2016). *Finanse samorządu terytorialnego*. Difin. Warszawa
2. Nowak. E. (2013). *Analiza sprawozdań finansowych*. PWE. Warszawa
3. Fedorowicz. M. (Red.). (2020). *Rozwój lokalny i regionalny. Teoria i praktyka*. Najwyższa Izba Kontroli.
4. Hausner. J. (Red.). (2008). *Zarządzanie rozwojem. Nowe ujęcie teorii i praktyki*. Wydawnictwo Scholar
5. Poniatowicz. M. (2015). *System finansów samorządu terytorialnego w Polsce*. Wolters Kluwer.

BUDŻET OBYWATELSKI JAKO NARZĘDZIE ZARZĄDZANIA FINANSAMI SAMORZĄDÓW TERYTORIALNYCH NA PRZYKŁADZIE MIASTA WROCŁAW

Karol Franke*, Natalia Bernacka**

2 rok, I stopień studiów, Kierunek FIRB,

Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska
Koło Naukowe „Analitik samorządowy”*, Koło Naukowe „Macroknow”**
Opiekun naukowy: dr Justyna Łukomska-Szarek*, dr inż. Dariusz Wielgórka**

W referacie szczegółowo przedstawiono budżet obywatelski jako istotne narzędzie zarządzania finansami samorządów terytorialnych w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania tego mechanizmu we Wrocławiu, w ramach programu:

Wrocławski Budżet Obywatelski (WBO). Głównym celem podjętych badań była ocena koncepcji budżetowania partycypacyjnego na przykładzie wybranej jednostki samorządu terytorialnego. Omówiono w szczególności definicję budżetu obywatelskiego, jego genezę, rozwój, sposób funkcjonowania oraz rzeczywisty wpływ na kształtowanie przestrzeni miejskiej i integrację lokalnych społeczności. W dalszej części rozważania skoncentrowano na studium przypadku implementacji budżetu obywatelskiego we Wrocławiu.

Budżet obywatelski to forma partycypacji obywatelskiej, która polega na tym, że mieszkańcy danej jednostki samorządu terytorialnego mogą zgłaszać projekty oraz decydować w drodze głosowania, które z nich zostaną zrealizowane z wydzielonej części budżetu lokalnego [1]. W ten sposób mieszkańcy mają realny wpływ na to, jak wykorzystywane są publiczne pieniądze w ich otoczeniu. Budżet obywatelski sprzyja budowaniu społeczeństwa obywatelskiego, zwiększa przejrzystość wydatków publicznych i umożliwia wspólne rozwiązywanie lokalnych problemów [2].

W części historycznej wskazano, że idea budżetu obywatelskiego narodziła się w Porto Alegre (Brazylia) w 1989 roku jako element walki z nierównościami społecznymi i brakiem reprezentacji najbiedniejszych grup społecznych [3]. Od tego czasu budżety partycypacyjne zyskały popularność na całym świecie – począwszy od krajów Ameryki Południowej, przez miasta europejskie (m.in. Paryż, Lizbona), aż po samorządy w Polsce [4]. W Polsce pierwsze budżety obywatelskie zaczęły być wdrażane w latach 2011–2012. Wrocław uruchomił własny mechanizm – Wrocławski Budżet Obywatelski (WBO) – w roku 2013.

WBO od początku funkcjonowania cieszy się rosnącą popularnością. Różni się od budżetu tradycyjnego strukturą, regulaminem oraz fazami w procesie budżetowania: od zgłaszania projektów przez mieszkańców, przez ich weryfikację formalno-prawną przez urzędników, po kampanie promujące głosowanie i ostateczny wybór projektów do realizacji [5]. Należy podkreślić, że mieszkańcy mogą składać projekty w dwóch kategoriach: ogólnomiejskich oraz osiedlowych. Dzięki temu możliwe jest zarówno rozwiązywanie większych problemów miejskich, jak i realizacja mikro inwestycji bliskich mieszkańcom.

Szczególną uwagę należy zwrócić na przykładowe projekty zrealizowane lub będące w trakcie realizacji w ramach WBO. Wśród nich znalazły się: Park Leonarda da Vinci – nowa przestrzeń rekreacyjna, powstała na osiedlu Gądów Mały, która znacząco poprawia jakość życia lokalnej społeczności. Przebudowa ul. Kminkowej – inwestycja drogowa na osiedlu Widawa, poprawiająca bezpieczeństwo i dostępność komunikacyjną [6]. Projekt „ZIELONO MI I BEZPIECZNIE” – kompleksowe zagospodarowanie terenów zielonych i dróg na północnych osiedlach Wrocławia [7].

W referacie przedstawiono także dane liczbowe dotyczące głosowania w edycji WBO 2023. W głosowaniu wzięło udział ponad 78 000 mieszkańców, z czego ok. 72% oddało głos drogą elektroniczną, a 28% w formie papierowej [8]. Dane te potwierdzają, że wdrożenie nowoczesnych narzędzi cyfrowych w procesie budżetu obywatelskiego zwiększa jego dostępność i zasięg. Miasto Wrocław stale rozwija swoje narzędzia internetowe – portal WBO umożliwia łatwe zgłaszanie projektów, przeglądanie map, udział w konsultacjach oraz głosowanie. W dalszej części sklasyfikowano projekty

realizowane w ramach WBO według kategorii tematycznych. Największą popularnością cieszą się projekty związane z: tworzeniem i modernizacją terenów zielonych, poprawą bezpieczeństwa drogowego, rozbudową infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, działaniami edukacyjnymi i społecznymi na poziomie osiedlowym.

Przeprowadzono również analizę korzyści i zagrożeń związanych z funkcjonowaniem budżetu obywatelskiego. Do najważniejszych korzyści zaliczono: wzrost zaangażowania obywateli w życie publiczne, lepsze dopasowanie inwestycji do potrzeb mieszkańców, budowanie zaufania do władz lokalnych, promocję dialogu społecznego i współpracy między mieszkańcami [9]. Z kolei wśród zagrożeń wskazano: ryzyko zgłaszania projektów niemożliwych do realizacji, niską frekwencję w niektórych dzielnicach miasta, ograniczoną świadomość mieszkańców nt. zasad działania WBO, możliwość nieproporcjonalnego wpływu dobrze zorganizowanych grup interesu na wyniki głosowania [10].

Reasumując podjęte rozważania sformułowano kilka wniosków: Projekty wybierane w ramach WBO odpowiadają na realne potrzeby lokalnych społeczności. Rozwiązania cyfrowe wdrażane przez Wrocław znacząco zwiększają dostępność procesu zgłaszania i głosowania. Budżet obywatelski sprzyja rozwojowi miasta, wzmacnia więzi społeczne i aktywizuje mieszkańców. Nadal istnieje potrzeba zwiększania świadomości obywateli na temat działania WBO poprzez kampanie edukacyjne, konsultacje społeczne i współpracę z lokalnymi liderami. Wnioski te potwierdzają, że WBO nie jest tylko dodatkiem do polityki miejskiej, lecz jej istotnym elementem systemowym, który pozwala łączyć zarządzanie finansami publicznymi z budowaniem kultury demokratycznej.

References:

1. Baiocchi, G., & Ganuza, E. (2017). *Popular Democracy: The Paradox of Participation*. Stanford University Press.
2. Biuletyn Informacji Publicznej WBO – projekt nr 16/2021, „ZIELONO MI I BEZPIECZNIE – ETAP 3”.
3. Górski, M. (2016). *Budżet obywatelski jako forma partycypacji społecznej*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.
4. Najwyższa Izba Kontroli (2020). *Budżety obywatelskie w jednostkach samorządu terytorialnego – raport z kontroli*.
5. Shah, A. (2007). *Participatory Budgeting*. Washington, DC: World Bank Publications.
6. Sintomer, Y., Herzberg, C., & Röcke, A. (2013). *Participatory Budgeting in Europe: Democracy and Public Governance*. Palgrave Macmillan.
7. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95, z późn. zm.).
8. Urząd Miejski Wrocławia (2023). *Podsumowanie głosowania WBO 2023*.
9. Wampler, B. (2012). *Activating Democracy: The 'Hidden' Potential of Participatory Budgeting*. W: McLaverty, P. (red.), *Public Participation and Innovations in Community Governance*. London: Routledge.
10. Wrocławskie Inwestycje Sp. z o.o., Dokumentacja WBO 2021–2023.

ЕЛЕКТРОННЕ МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ: НЕДОЛІКИ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ

Олександра Кіндер

здобувач 1 курсу, групи мит-15

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач Василь Проць

Впровадження електронного митного оформлення є вимогою часу в сучасному світі, через ряд ключових причин, які охоплюють економічні, технологічні, соціальні та геополітичні аспекти. Його актуальність визначається потребою в оптимізації митних процедур, сприянні міжнародній торгівлі та забезпеченні національної безпеки. Митне оформлення є невід'ємним елементом зовнішньоекономічної діяльності. В сучасних умовах глобалізації електронні системи відіграють ключову роль в прискоренні процесів, зменшенні витрат та боротьбі з корупцією, тому перехід до електронного митного оформлення є важливим етапом в цифровій трансформації митних органів.

Електронне митне оформлення — це перехід від традиційного документообігу до електронного, що надає можливість митним органам автоматизувати рутинні процеси, знижувати імовірність людських помилок та мінімізувати корупційні ризики [1]. Воно охоплює такі процедури: подання електронної митної декларації; автоматизований контроль ризиків; цифровий обмін інформацією між учасниками процесу.

Основні складові електронного митного оформлення:

- автоматизовані системи митного оформлення, програми, які забезпечують обробку митних декларацій в режимі реального часу;
- цифровий документообіг, заміна паперових документів їхніми електронними еквівалентами;
- електронна ідентифікація, використання електронного підпису для підтвердження автентичності документів;
- модулі управління ризиками: алгоритми аналізу даних для виявлення потенційних порушень [4].

Процедура електронного митного оформлення здійснюється на основі ряду принципів: принцип прозорості, тобто унеможливлення маніпуляцій з документами завдяки їх цифровізації; принцип ефективності — це скорочення часу митного оформлення за рахунок автоматизації; принцип інтероперабельності, який означає поєднання національних митних систем із міжнародними платформами; та безпека даних, що являє собою забезпечення конфіденційності та цілісності інформації [2].

Слід зауважити, що реалізація електронного митного оформлення регулюється національним законодавством, міжнародними стандартами та договорами між державами.

На сьогоднішній день, існує ряд проблем електронного митного оформлення:

- недостатній рівень інтеграції між національними митними секторами різних країн;
- недостатня якість інтернет-зв'язку в регіонах;

- опір змінам заради збереження традиційних методів оформлення;
- недосконала підготовка персоналу митних органів до роботи з сучасними ІТ-технологіями.

З юридичної точки теж існують певні прогалини в законодавстві, наприклад: недосконалість нормативної бази, щодо регулювання електронного митного оформлення та відсутність єдиних міжнародних стандартів цифровізації митного процесу.

Варто підкреслити, що вирішення даних проблем, є важливим пріоритетом оскільки митне оформлення посідає провідну роль в сучасній економіці, при цьому надає можливість скоротити час на перетин кордону для товарів, зменшити адміністративні витрати для бізнесу, і головне, підвищити конкурентоспроможність національної економіки [3].

Основні шляхи вирішення кола проблем в сфері електронного митного оформлення:

- автоматизація процесів (використання штучного інтелекту та машинного навчання) для аналізу ризиків та автоматичного визначення пріоритетності перевірок товарів;
- інтеграція з міжнародними системами (розробка єдиної платформи для обміну між митними органами різних країн), яка забезпечить прозорість та швидкість митної документації;
- навчання персоналу (здійснення регулярних тренінгів для працівників митних служб стосовно використання систем та новітніх технологій);
- модернізація законодавства (прийняття нових актів законодавства), які сприяють спрощенню процедур електронного оформлення та встановлюють чітко визначені правила для використання цифрових інструментів;
- цифровізація документообігу.

Таким чином електронне митне оформлення — це необхідна умова для розвитку міжнародної торгівлі та економічного зростання. Вирішення існуючих проблем вимагає комплексного підходу, що включає організаційні, технічні та правові аспекти. Інноваційні технології та тісна міжнародна співпраця здатні суттєво підвищити ефективність митного адміністрування.

Література:

1. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія. Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. 543 с.
2. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>.
3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
4. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>

ДО ПИТАННЯ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Марта Кобак

здобувачка 3 курсу, групи ФІК-38

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталя Проць

Бюджетна децентралізація в Україні є ключовим елементом реформи місцевого самоврядування, спрямованої на передачу фінансових ресурсів і повноважень від центральної влади до місцевих громад. Такий підхід покликаний підвищити ефективність використання бюджетних коштів, поліпшити якість публічних послуг і зміцнити фінансову спроможність територіальних громад. Сутність цієї реформи полягає у наблизенні прийняття рішень до безпосередніх потреб населення, що дозволяє громадам не лише виконувати базові функції, а й самостійно формувати стратегії розвитку.

Впровадження бюджетної децентралізації в Україні розпочалося з 2014 року, а її активна фаза тривала у 2015–2020 роках. Основними інструментами цього процесу стали зміни до Бюджетного та Податкового кодексів, які передбачили закріплення частини податків за місцевими бюджетами, зокрема 60% податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та 100% єдиного податку за ФОП [1]. Це дозволило органам місцевого самоврядування стати фінансово самодостатнішими і перейти до якісно нового рівня управління ресурсами. У результаті реформ місцеві бюджети отримали більшу автономію у формуванні та використанні власних фінансових ресурсів. Так, доходи місцевих бюджетів за період 2015–2020 років зросли майже вдвічі, а частка власних доходів у структурі зведеного бюджету України перевищила 20% [2].

Водночас відбулося укрупнення територіальних громад та передача їм нових повноважень у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства. Завдяки цьому з'явилися нові можливості для фінансування інфраструктурних проєктів на місцевому рівні, зокрема у сфері модернізації об'єктів соціальної інфраструктури, розвитку транспортної мережі, енергоефективності та екологічних програм [3].

Проте бюджетна децентралізація супроводжувалася й рядом викликів. Серед основних – нерівномірність фінансових ресурсів між громадами, низька спроможність окремих ОТГ до ефективного управління бюджетними коштами, відсутність достатньої кадрової бази на місцях [4]. Це створює ризики для якості публічних послуг у менш розвинених регіонах, посилюючи міжтериторіальну диспропорцію. Для забезпечення рівномірного розвитку регіонів держава продовжує застосовувати систему міжбюджетних трансфертів, зокрема базову дотацію, освітню

та медичну субвенції, а також інструменти фінансового вирівнювання [5]. Такі механізми допомагають утримувати соціальні стандарти на прийнятному рівні в усіх громадах.

Станом на 2023–2024 роки процес децентралізації був суттєво ускладнений повномасштабною війною, однак громади продовжували функціонувати, адаптуватися до нових викликів і забезпечувати надання базових послуг населенню. Значна частина коштів місцевих бюджетів була спрямована на підтримку внутрішньо переміщених осіб, відновлення зруйнованої інфраструктури, а також зміцнення місцевої безпеки. Особливу увагу було приділено розподілу коштів на оборону, гуманітарну допомогу та створення умов для проживання населення в умовах воєнного стану [6]. У 2023 році Міністерство фінансів України запровадило нові підходи до оцінки фінансової спроможності громад, що дозволяє краще планувати бюджетну підтримку найбільш вразливих територій [7].

Упродовж 2025 року держава зберігала механізми міжбюджетного вирівнювання, однак акцент було зроблено на цільовій підтримці найбільш постраждалих регіонів. Також тривало впровадження цифрових інструментів для моніторингу та аналізу фінансової спроможності громад, що дозволило точніше визначати потреби територіальних громад і ефективніше спрямовувати ресурси. У багатьох регіонах активізувалося залучення міжнародної технічної допомоги та грантових коштів, зокрема через програми ЄС, ПРООН та USAID, що додатково посилило фінансову базу місцевих бюджетів [8].

Загалом, за період 2014–2025 років в Україні було здійснено комплексну реформу бюджетної децентралізації, яка дозволила суттєво змінити підхід до управління публічними фінансами. Громади отримали ширші повноваження та відповідальність за соціально-економічний розвиток своїх територій. Власні доходи місцевих бюджетів зросли більш ніж утричі порівняно з 2014 роком, а частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України досягла майже 25% [9].

Література:

1. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформування міжбюджетних відносин : Закон України № 79-VIII від 28 грудня 2014 р. Відомості Верховної Ради України. - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/79-19> (дата звернення: 28.05.2025).
2. Мінфін України. Аналіз виконання місцевих бюджетів у 2015–2020 роках Київ, 2021. – URL: <https://mof.gov.ua/> (дата звернення: 28.05.2025).
3. Децентралізація: результати та виклики. Аналітична записка. – Київ: Центр Разумкова, 2021. – URL: <https://razumkov.org.ua/vydannia/vydannia-serii-biblioteka-tsentru-razumkova> (дата звернення: 29.05.2025).
4. Сало І. Г. Проблеми реалізації бюджетної децентралізації в Україні. Економіка і держава. – 2022. – № 2. – С. 34–38.
5. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

6. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14> Міністерство фінансів України. Методика оцінки фінансової спроможності територіальних громад, 2024. – URL: <https://decentralization.ua/news/19455> (дата звернення: 29.05.2025).

7. Фінансова децентралізація: виклики воєнного часу і післявоєнного відновлення : звіт за 2024 рік. *USAID DOBRE*. – URL: <https://decentralization.ua/donors/dobre> (дата звернення: 07.06.2025).

8. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Центр експертизи доброго врядування Ради Європи. – Страсбург, 2024. – URL: <https://rm.coe.int/cemg-pad-2024-6-ua-reform-concept-ukr-final/1680b2b51a>

ЗЕЛЕНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТОМ ФІНАНСУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОЄКТІВ

Віта Козак

здобувачка 2 курсу, групи ФіК-22

Волинського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталія Проць

В умовах посиленого антропогенного впливу на навколишнє середовище важливим інструментом фінансування екологічних проєктів стали залучені кошти від продажу зелених облігацій. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку схвалила Рекомендації щодо реалізації або фінансування проєктів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облігацій. Згідно п. 5 ст. 11 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» Зелені облігації (бонди) – це облігації, проспект (рішення про емісію, а для державних облігацій України - умови розміщення) яких передбачає (передбачають) використання залучених коштів виключно на фінансування екологічного проєкту або окремого його етапу [1].

Зелені облігації є фінансовим інструментом, які часто згадують у контексті сталого розвитку, який успішно працює в провідних країнах світу, зокрема у США, Китаї, Франції та Німеччині. Для України це новий інструмент, його активне впровадження якого може стати важливим кроком у відновленні країни та захисту довкілля. Розвиток в Україні ринку зелених облігацій узгоджується з європейськими нормами та передбачає: переорієнтування потоків капіталу на стійкі інвестиції для досягнення цілей сталого та інклюзивного зростання; управління фінансовими ризиками, що виникають внаслідок зміни клімату, виснаження ресурсів, деградації довкілля та соціальних проблем; стимулювання прозорості у фінансах та економіці в цілому із зосередженням уваги на довгострокових прибутках [2].

Емітентами зелених облігацій можуть бути державні установи, корпорації, місцеві органи влади. Придбати ці облігації можуть окремі інституції (наприклад, банки,

страхові компанії, пенсійні чи страхові фонди), корпорації та комерційні компанії чи приватні інвестори.

Зелені облігації реалізуються у сферах: альтернативної енергетики; мінімізації утворення, утилізації та переробки відходів; впровадження екологічно чистого транспорту; енергоефективності; збереження флори та фауни, водних і земельних ресурсів; органічного землеробства; адаптації до змін клімату; інших проєктів, спрямованих на захист навколишнього природного середовища, впровадження екологічних стандартів, скорочення викидів у навколишнє природне середовище.

В Україні першими хто емітував зелені облігації є: ДЕТЕК у листопаді 2019 р. та державна компанія «Укренерго». ДЕТЕК розмістила єврооблігації на Ірландській фондовій біржі терміном на 5 років під 8,5%. Залучені кошти (325 млн євро) використали для проєктів компанії ДЕТЕК ВДЕ. Державною компанією «Укренерго» були розміщені Євробонди на Лондонській фондовій біржі під гарантії Уряду України. Ці п'ятирічні облігації з дохідністю 6,875% залучили 825 млн доларів. Згодом термін погашення збільшився до семи років. Залучені кошти пішли на оплату електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел.

Перевагами зелених облігацій є: економічний розвиток. Облігації сприяють розвитку «зеленої» економіки, створюючи нові робочі місця, технологічне оновлення промисловості й підвищуючи експортний потенціал України. Перевагою є визнання на міжнародній арені. Активне використання «зелених» облігацій демонструватиме прихильність України до глобальних кліматичних цілей та готовність докладати реальних зусиль для захисту довкілля. Також перевагою є партнерство заради сталого розвитку: облігації розраховані на залучення інвестицій у проєкти, що відповідають принципам сталого розвитку, тобто ті, що враховують екологічні, соціальні та економічні аспекти. Інвестори, купуючи ці облігації, підтримують ці проєкти і, таким чином, сприяють реалізації сталого розвитку [3].

Закон України № 738-IX стосується спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів, зокрема зелених облігацій. Відтепер, вперше в Україні, Законом № 738-IX вводяться в обіг зелені облігації як окремий клас цінних паперів, встановлюються «правила гри» для учасників цього ринку [4].

Зелені облігації є інвестиціями в екологію, які можуть змінити ситуацію з післявоєнної відбудови України та відкрити шлях на біржі ЄС. Для України зелені облігації є можливістю здешевити капітал для відбудови. Коли ринок визнає «зелену» облігацію за стандартом EUGBS, у гру входять великі пенсійні та страхові фонди ЄС. Останні зараз не можуть вкладати у звичайні українські папери через санкційні обмеження та ліміти ризику. Якщо Київ синхронізує національні правила з європейськими наступні українські «зелені» облігації зможуть заходити на біржі ЄС. І це вже не просто про інвестиції в екологію, а про реальне здешевлення вартості капіталу для післявоєнного відновлення [5].

Отже, зелені облігації стають стратегічним інструментом для України у залученні інвестицій для сталого розвитку та відновлення країни, зокрема у післявоєнний період, сприяючи технологічному оновленню, створенню робочих місць та зміцненню позицій на міжнародному ринку. Їх активне впровадження допоможе

Україні інтегруватися у світові екологічні фінансові мережі та здешевити капітал для реалізації масштабних екологічних та економічних проєктів.

Література:

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. С.17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>.
2. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>.
3. Що таке «зелені» облігації та чому українцям варто звернути увагу на цей фінансовий інструмент. *Finance.ua*. URL: <https://finance.ua/ua/saving/shcho-take-zeleni-oblihotsii>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів: Закон України від 19.06.2020 р. № 738-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. С.15–22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>.
5. Зелені облігації: як екологічні інвестиції змінюють фінансовий ринок. *Фінрадник*. URL: <https://www.finradnyk.site/blog/finances/investment/zeleni-obligaciyi-yak-ekologichni-investiciyi-zminyuyut-finansovij-rinok/>.

ІНТЕГРАЦІЯ ПОЗИТИВНОГО МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНСЬКУ ПРАКТИКУ

Катерина Комар-Стаховська

здобувачка 4 курсу, групи ФіК-42

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталія Ткачук

У сучасних умовах світової глобалізації та інтенсивного науково-технічного прогресу розвиток людського капіталу визнається основою довгострокового економічного зростання та соціального добробуту. Проте в багатьох країнах, зокрема в Україні, механізми фінансування освіти, охорони здоров'я та соціального захисту залишаються недостатньо ефективними. Це зумовлює нерівність доступу до якісних послуг, відтік кваліфікованих кадрів за кордон та недостатній рівень інноваційного розвитку. Натомість зарубіжні країни демонструють успішні моделі фінансового забезпечення, які забезпечують високу якість людського потенціалу та стабільний економічний розвиток. Проблемою для України є не лише обмеженість фінансових ресурсів, але й неузгодженість механізмів їх розподілу та використання. Відсутність стратегічного підходу до інвестування в людський капітал обмежує потенціал держави у глобальній конкуренції. Таким чином, актуальним є вивчення зарубіжного досвіду з метою адаптації успішних практик до українських реалій. Це дозволить

створити дієву модель фінансового забезпечення розвитку людського капіталу, що стане запорукою соціально-економічного прогресу.

Державне фінансування людського капіталу в розвинених країнах, а саме у країнах ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку) в середньому становить понад 5% ВВП. Це свідчить про високу пріоритетність інвестицій у людський капітал. Наприклад, у Фінляндії, Канаді та Німеччині діє принцип «довічного навчання» як державної стратегії. Значну увагу приділено доступності якісної освіти й охорони здоров'я, що забезпечується через гарантоване бюджетне фінансування й адресну підтримку вразливих верств населення [1].

Боснія і Герцеговина реалізувала програми стимулювання зайнятості молоді, поєднуючи фінансування професійного навчання з податковими пільгами для роботодавців. Ямайка зробила акцент на цифровій трансформації освіти, використовуючи бюджетні кошти для розвитку онлайн-навчання та модернізації шкільної інфраструктури. Азербайджан інвестував у підвищення якості охорони здоров'я через реформу фінансування первинної медичної допомоги, спрямовану на доступність і профілактику. Ці приклади показують, що цілеспрямоване державне фінансування може давати швидкий і помітний результат навіть у країнах із обмеженим бюджетом [2].

Світовий банк підкреслює, що ефективне фінансування не завжди потребує збільшення витрат — важливо оптимізувати джерела та структуру видатків:

- податкова реформа: наприклад, впровадження «зелених податків» може не тільки покращити екологію, а й стати новим джерелом фінансування для освіти й охорони здоров'я.

- скасування неефективних субсидій: багато країн спрямовують мільярди на субсидії, які не мають соціального або економічного ефекту; перенаправлення цих коштів у людський капітал забезпечує кращу віддачу.

- децентралізація фінансів: надання місцевим органам влади більшої фінансової автономії дозволяє ефективніше фінансувати соціальні послуги відповідно до потреб громад.

- прозорість бюджету: відкритість у фінансуванні освітніх і медичних програм стимулює підзвітність і довіру суспільства [2].

Однією з найсучасніших практик є бюджетування за результатами (performance-based budgeting), яке застосовується для посилення ефективності державних витрат:

- видатки плануються не лише за статтями, а за очікуваними результатами, наприклад: зменшення дитячої смертності, зростання охоплення освітою.

- бюджетна політика поєднується з моніторингом і оцінкою результатів, що дає змогу коригувати програми.

Такий підхід успішно використовується в країнах Балтії, Фінляндії, Великій Британії, Чилі — і демонструє вищу ефективність інвестицій у людський капітал [2].

У ряді країн впроваджуються новітні механізми фінансування, серед яких:

- Публічно-приватне партнерство (PPP) — широко використовується у Великій Британії та Канаді для будівництва освітньої інфраструктури та впровадження медичних інновацій.

- Освітні ваучери (Швеція, Нідерланди) — фінансові інструменти, що дозволяють батькам самостійно обирати школу, яка отримає фінансування від держави за принципом «гроші йдуть за дитиною».

- Інвестиції в науку, дослідження та розробки — підтримка податкових пільг для компаній, які інвестують у розвиток персоналу та інновації [1].

Країни, які системно інвестують у людський капітал, отримують значні соціально-економічні вигоди. Зокрема, у Фінляндії, Сінгапурі, Нідерландах зафіксовані: зростання продуктивності праці, скорочення нерівності, підвищення інноваційності економіки, зменшення безробіття серед молоді. Ці результати стали можливими завдяки збалансованій політиці фінансування та ефективній координації між державою, бізнесом і суспільством [3].

Україна повинна значно покращити власну систему розвитку людського капіталу, інтегруючи окремі зарубіжні практики. Варто враховувати: необхідність збільшення частки видатків на освіту та охорону здоров'я у структурі держбюджету, впровадження механізмів публічно-приватного партнерства, забезпечення рівного доступу до якісних соціальних послуг, розвиток системи оцінювання ефективності державних програм у сфері людського капіталу [4].

Отже, зарубіжний досвід демонструє, що ефективне фінансування людського капіталу є ключовим фактором довгострокового економічного зростання та соціального добробуту. Міжнародний досвід підтверджує, що інвестиції в людський капітал є не витратами, а стратегічними вкладеннями в майбутнє держави.

Література:

1. Інвестування в людський капітал для адаптації до змінного світу. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099505303282530578/pdf/IDU-737779ee-420f-49f0-9a07-e786c690911b.pdf> (дата звернення: 17.05.2025).
2. Інвестування в людський капітал заради стійкого відновлення: Роль державних фінансів. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/0ebc73f2-a4ce-558b-97e1-bbca2c86a8b7/content> (дата звернення: 17.05.2025).
3. Інтелектуальний капітал: міжнародний досвід та проблеми розвитку в Україні. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/95698/1/Tupikina_bac_rob.pdf (дата звернення: 17.05.2025).
4. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
5. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>

ДО ПИТАННЯ МІЖБЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС

Тарас Костенюк

аспірант 3 курсу спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м.Луцьк

Науковий керівник: к. е. н., доцент Проць Н. В.

Важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності місцевих бюджетів відіграють міжбюджетне регулювання, в основі якого є кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого, які забезпечують збалансувати фінансові можливості регіонів та сприяти їхньому сталому розвитку. Сучасна інтеграція України до Європейського Союзу потребує ретельного дослідження досвіду європейських країн у сфері міжбюджетних регулювання, запозичення зарубіжного досвіду в Україні може сприяти удосконаленню міжбюджетних відносин, покращенню фінансування місцевих громад та підвищенню ефективності використання бюджетних коштів.

Практика функціонування міжбюджетного регулювання свідчить, що побудувати ідеальну модель міжбюджетних відносин для всіх країн не можливо. Наприклад в Німеччині вирівнювання доходів між федеральними землями здійснюється переважно за допомогою міжрегіональних трансфертів. Методи і підходи до горизонтального й вертикального вирівнювання у кожній федеральній землі різні, які закріплені в окремих законах кожної із земель.

Шведська система бюджетного охоплює 4 системи фінансового вирівнювання, не пов'язаних між собою. Обсяг дотації завжди тотожний обсягам компенсаційних платежів. Трансферти вирівнювання Швеції передбачені для муніципалітетам середньої та низької бюджетної спроможності. Муніципалітети, що мають надходження вище середнього перераховують внески до спеціального трансфертного фонду, а менш забезпечені муніципалітети отримують ресурси з цього фонду.

Система міжбюджетного вирівнювання Данії включає також чотири складових: 1) вирівнювання видаткових потреб у видатках; 2) вирівнювання дохідної спроможності; 3) загальні дотації; 4) інші дотації. Слід зауважити, що дотація не забезпечує повний ефект вирівнювання, вона є частиною фінансування місцевих органів влади і призначається для подолання вертикальних фіскальних дисбалансів. Система спеціальних дотацій призначено для співфінансування окремих видатків. В багатьох країнах існує система загальних та спеціальних трансфертів, наприклад у Нідерландах спеціальні дотації (цільові) використовуються для фінансування спеціалізованих пріоритетних видатків.

Система міжбюджетного регулювання Польщі спрямована на вирівнювання фіскальних дисбалансів, яка включає: 1) дотації загального призначення які можуть використовуватися муніципальними органами влади з будь-якою метою; 2) цільові дотації, які в основному призначені для виконання власних спеціальних функцій органів місцевого самоврядування. Польський досвід показує, що розподіл податкових надходжень між розвинутими та дотаційними регіонами ґрунтується на врахуванні рівня доходів на одиницю населення в різних регіонах, що також можна використати в Україні. Крім того спеціальні економічні зони у Польщі використовуються

насамперед як інструмент регіонального вирівнювання, стимулювання розвитку відсталих регіонів, у яких, згідно з нормативами ЄС, щодо надання регіональної допомоги обсяг ВВП на душу населення не перевищує 75 % по країні [2].

В Іспанії найбільш важливими трансфертами є: 1) безумовна дотація, яка визначається шляхом розподілу загального обсягу безумовних трансфертів формульним методом; 2) умовна дотація на здійснення фінансування медичних і соціальних послуг; 3) умовна дотація для фінансування інвестиційних проектів у найбільш бідніших регіонах; 4) умовні дотації від Європейського Союзу для проведення фінансування інвестиційних проектів у найбільш бідніших регіонах країни.

Система міжбюджетних взаємовідносин потребує постійного оновлення та ефективного удосконалення. На допомогу цьому процесу повинні прийти сучасні позитивні практики зарубіжних країн. Враховуючи досвід зарубіжних країн, одним із методів для підвищення рівня фінансової спроможності є розмежування частини ПДВ між центром і регіонами [2].

Як бачимо, досвід інших держав у побудові міжбюджетних відносин дозволяє зазначити деякі особливості. По-перше, зарубіжний досвід регулювання міжбюджетних відносин свідчить, що єдиної ідеальної моделі міжбюджетних відносин, яка б підходила всім країнам, не існує, оскільки різні історичні традиції, бюджетний устрій, особливості податкової системи та наявна політична й економічна ситуація. По-друге, у європейських країнах спостерігаються певні відмінності у розподілі податкових надходжень між бюджетами місцевого рівня та державним бюджетом.

Література:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 лип. 2010 р. № 2456-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

3. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>

4. Фінансове забезпечення органів місцевого самоврядування: концептуалізація, практика та пріоритети : монографія / М. І. Карлін, В. І. Проць, Н. В. Проць. Луцьк : Вежа Друк, 2023. 252 с.

BLOCKCHAIN I FINANSE PRZEDSIĘBIORSTWA: NOWE MOŻLIWOŚCI W BEZPIECZEŃSTWIE I TRANSPARENTOŚCI

Martyna Kowalczyk, Filip Michałowicz
2 rok, I stopień studiów, Kierunek FIRwB,
Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska
Koło Naukowe „Buchalter”
Opiekun naukowy: dr Izabela Turek

Niniejsza prezentacja dogłębnie analizuje transformacyjny potencjał technologii blockchain w dynamicznie zmieniającym się świecie finansów korporacyjnych, koncentrując się na jej praktycznych zastosowaniach, rzeczywistych studiach przypadków, kluczowych wyzwaniach oraz perspektywach przyszłego rozwoju. Celem jest kompleksowe zrozumienie, w jaki sposób blockchain może rewolucjonizować zarządzanie finansami, optymalizować procesy operacyjne oraz znacząco zwiększać bezpieczeństwo i transparentność w przedsiębiorstwach.

Technologia blockchain, zdefiniowana jako innowacyjna technologia rozproszonego rejestru (DLT), która zyskała rozgłos dzięki kryptowalutom takim jak Bitcoin, w najprostszym ujęciu stanowi cyfrową, rozproszoną i niezmienną księgę rekordów, potocznie zwaną „łańcuchem bloków”. Jej kluczowe cechy obejmują: rozproszony charakter, gdzie kopie rejestru są przechowywane na wielu komputerach (węzłach) w sieci, eliminując pojedynczy punkt awarii i centralną kontrolę; transparentność, umożliwiającą publiczne widzenie i weryfikowanie wszystkich transakcji, co buduje zaufanie i eliminuje potrzebę pośredników; kryptograficzne bezpieczeństwo, zabezpieczające transakcje i dane zaawansowanymi algorytmami, z unikalnymi kluczami kryptograficznymi dla każdego uczestnika; oraz niezmienność, gwarantującą, że raz dodany blok danych nie może być zmieniony ani usunięty, a wszelkie próby manipulacji są natychmiast wykrywalne dzięki kryptograficznym „haszom” poprzednich bloków.

W praktyce finansów przedsiębiorstw, blockchain znajduje liczne zastosowania. Usprawnia zarządzanie fakturami i płatnościami, szczególnie dzięki wykorzystaniu inteligentnych kontraktów (smart kontraktów), które automatyzują weryfikację faktur i realizację płatności po spełnieniu określonych warunków, co prowadzi do redukcji błędów, przyspieszenia płatności i obniżenia kosztów. Technologia ta rewolucjonizuje również śledzenie łańcucha dostaw, umożliwiając kompleksowe monitorowanie towarów i usług na każdym etapie. Każda transakcja, ruch towaru czy zmiana statusu może być zapisana w rozproszonej księdze, co zwiększa transparentność, pozwala na identyfikację wąskich gardeł, optymalizację zapasów oraz redukcję strat i oszustw. W konsekwencji controlling kosztów staje się bardziej precyzyjny i efektywny. Ponadto, przechowywanie dokumentów finansowych i księgowych zyskuje na bezpieczeństwie; niezmienność i kryptograficzne zabezpieczenia blockchained czynią go idealnym narzędziem do przechowywania faktur, umów, sprawozdań finansowych czy audytów, zapewniając integralność danych i kontrolowany dostęp.

Prezentacja przedstawia również rzeczywiste wdrożenia i studia przypadków. IBM, jako lider w technologii blockchain, wdrożył rozwiązania oparte na Hyperledger Fabric dla

zarządzania łańcuchem dostaw (np. IBM Food Trust) i transakcji finansowych. Gigant transportowy Maersk, we współpracy z IBM, stworzył platformę TradeLens, digitalizującą i usprawniającą globalne łańcuchy dostaw i procesy płatności, znacząco redukując biurokrację i opóźnienia. Carrefour wykorzystuje blockchain do śledzenia produktów spożywczych, zwiększając zaufanie konsumentów i usprawniając zarządzanie finansami w łańcuchu dostaw. SAP integruje blockchain ze swoimi rozwiązaniami ERP, umożliwiając zarządzanie finansami, księgowością i łańcuchem dostaw w przedsiębiorstwach. Doświadczenia tych firm wskazują na zwiększoną transparentność, redukcję kosztów operacyjnych i automatyzację procesów jako kluczowe korzyści, jednak ujawniają także wyzwania, takie jak problemy z interoperacyjnością, konieczność współpracy wielu podmiotów, wysokie początkowe koszty wdrożenia i opór przed zmianami.

Pomimo obiecującego potencjału, wdrożenie blockchaina wiąże się z istotnymi wyzwaniami i ograniczeniami. Należą do nich wysokie koszty wdrożenia w dużych przedsiębiorstwach, wynikające z inwestycji w infrastrukturę, oprogramowanie i szkolenia. Kwestią pozostaje również skalowalność obecnych rozwiązań, które mogą mieć trudności z obsługą ogromnej liczby globalnych transakcji finansowych. Istotnymi barierami są problemy z interoperacyjnością między różnymi sieciami blockchain oraz rozbieżności między rozwojem technologii a regulacjami prawnymi, co generuje niepewność i utrudnia masowe wdrożenia, szczególnie w silnie regulowanym sektorze finansowym. Warto również podkreślić bariery mentalne i technologiczne wśród menedżerów finansowych, wynikające z braku wiedzy, obaw o bezpieczeństwo oraz niedoboru wykwalifikowanych specjalistów w dziedzinie blockchain.

Perspektywy rozwoju technologii blockchain w finansach przedsiębiorstw są obiecujące. Wiele wskazuje na to, że blockchain stopniowo stanie się integralną częścią cyfrowej transformacji ze względu na jego ogromny potencjał w zakresie bezpieczeństwa, transparentności i automatyzacji procesów. Pełne przyjęcie go jako standardu wymaga jednak czasu i pokonania obecnych barier.

References:

1. Satoshi Nakamoto (pseudonim): "Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System" (2008)
2. Melanie Swan: "Blockchain. Fundament nowej gospodarki" (2015)
3. Don Tapscott, Alex Tapscott: "Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business, and the World" (2016).

ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Ярослав Курагеу

аспірант 1 курсу за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н, доцент Борисюк Олена Володимирівна

У сучасних умовах глобальних викликів і внутрішньої нестабільності, що посилилася внаслідок повномасштабного вторгнення росії, інвестиційний розвиток України набуває стратегічного значення. Для реалізації завдань відновлення економіки, модернізації інфраструктури, енергетичної трансформації та стимулювання зайнятості необхідним є ефективне використання фінансових інструментів, які забезпечують притік внутрішніх і зовнішніх інвестицій.

З початком повномасштабного вторгнення доступ до банківських послуг постійно знижувався, що не дозволяло вчасно та в повній мірі залучати фінансування на реалізацію інвестиційних проєктів. Станом на 01.07.2024 року з початку війни кількість діючих структурних підрозділів банків України скоротилась на 24%.

Воєнні ризики в Україні, що настали внаслідок війни, спричинили суттєві нерівності в умовах залучення фінансування для різних регіонів. Території, де відбуваються активні бойові дії або які близькі до зон конфлікту, часто стикаються з труднощами у залученні інвестицій та фінансових ресурсів. З іншого боку, західні області, де ризики менші, можуть бути більш привабливими для інвесторів і фінансових установ, що призводить до більш активного фінансування компаній у західних регіонах, ніж в інших економічно важливих частинах країни. Водночас, це може посилювати нерівність у розвитку регіонів та створювати додаткові перепони для відновлення та розвитку саме постраждалих регіонів України, які мають важливе значення для економіки в цілому [1].

Міжнародні фінансові організації (IFIs, DFIs) фінансують проєкти, розташовані на підконтрольній Україні території та поза зонами активних бойових дій. Пряме фінансування вони здійснюють для великих проєктів, бюджет яких перевищує 10-20 млн. дол. США. Для таких проєктів географічне розташування об'єкту має велике значення через більший ризик руйнувань, у порівнянні з меншими проєктами, за рахунок розташування об'єкту ближче до лінії фронту. Так само географічна структура діяльності компанії впливає на рішення щодо надання фінансування - національні компанії, які здійснюють операційну діяльність по всій країні, мають більше шансів отримати фінансування від міжнародних організацій, ніж регіональні компанії, діяльність яких зосереджена тільки в регіонах з високими ризиками. Однак МФО здійснюють фінансування компаній у постраждалих та прифронтових територіях через спільні програми з українськими банками, зокрема [6]:

- Програма конкурентоспроможності та інклюзивності МСП в Країнах Східного Партнерства (ЄБРР).
- Рамкова програма EU4Business, спрямована на координацію програм, що

фінансується ЄС для підтримки розвитку ММСП в регіоні Східного партнерства (ЄС та Уряд Німеччини).

- Програма стійкості та засобів існування (ЄБРР).

В умовах повномасштабної війни забезпечення стабільного припливу інвестицій в українську економіку та бізнес є критично важливим. Проте, реалізувати це без належного страхування військових ризиків і надання гарантій інвесторам надзвичайно складно. Саме тому запуск страхування воєнних і політичних ризиків в Україні є важливою подією як на ринку страхування, так для економіки в цілому. Розвинена інфраструктура страхування від воєнних ризиків стає додатковим стимулом для інвесторів заходити на український ринок, створюючи нові робочі місця та розширюючи виробничі потужності, зокрема для експорту. Наразі в Україні вже доступні кілька механізмів страхування від воєнних і політичних ризиків від різних стейкхолдерів [3, с.138] :

- Міжнародні організації (MIGA, DFC, ЄБРР), які страхують іноземні й українські компанії, які готові інвестувати в українську економіку;

- Marsh McLennan та Lloyd's of London спільно з українськими державними банками запустили страхування суден у Чорному морі від воєнних ризиків в рамках страхового механізму UNITY;

- Експортно-кредитні агенції ЄС та країн G7 також приєднались до організацій, які готові страхувати інвестиції в економіку України;

- Українська експортно-кредитна агенція почала пропонувати два страхових продукти: страхування прямих інвестицій для інвесторів та страхування інвестиційних кредитів для банків;

- Українські страхові компанії (ARX та INGO) почали надавати послуги із страхування об'єктів нерухомості компаній, вантажних перевезень, автотранспорт та залізничний рухомий склад від пошкоджень внаслідок бойових дій включаючи внаслідок повітряних атак

Завдяки посиленню та збільшенню інструментарію механізму страхування українські й іноземні компанії отримують додаткові гарантії фінансової безпеки, а економіка України відчуває посилення ділової активності. Страхування сприятиме створенню об'єктів та інфраструктури, необхідних для розвитку переробної промисловості та експорту товарів, виготовлених в Україні.

Література:

1. Борисюк, О., Матвійчук, Н., & Хмелярська, Л. (2024). Особливості розвитку фінансового ринку під час війни. *Економіка та суспільство* (60). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3626/3556> .

2. Європейський банк реконструкції та розвитку. (2024). Інвестиційні проекти в Україні. <https://ebrd.com>.

3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

4. Стащук О.В., Борисюк О.В., Шматковська Т.О. Роль банківських інновацій на фінансовому ринку в умовах глобального фінансово простору. *Економічний часопис*

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. №4 (24). 2020. С.71-79.

5. Чернега В., Полозун А., Касьян А. Сучасні тенденції інвестування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1849/1783> .

6. World Bank. (2023). Ukraine Economic Update. URL: <https://www.worldbank.org> .

MODERN TRENDS AND CHALLENGES OF GLOBAL INVESTING IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION AND FINANCIAL TRANSFORMATION

Lin Czhishan

3rd year postgraduate student, specialty 072 Finance, Banking and Insurance

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk

Scientific advisor: Doctor of Economics, Professor Mykola Karlin

In contemporary society, efficient asset management is a critical challenge for both individual and institutional investors. With the prolonged period of low interest rates, it has become difficult to increase assets through savings alone, and the need to secure returns through investment has increased. On the other hand, with the advancement of globalization and technological innovation, financial markets have become more complex, making investment decisions increasingly difficult.

In this context, traditional investment products such as bonds, stocks, and bank trusts continue to play an important role. With their differing risk-return characteristics, these products allow for the construction of diverse portfolios tailored to investor needs and risk tolerance. However, the environment surrounding each investment product is changing, and in modern investment management, analysis must consider the following points:

Globalization that investment opportunities have expanded beyond national borders, leading to the rise of emerging markets, increased international capital flows, and the growing necessity for global investment strategies. This also brings with it increased complexities in managing risks like currency fluctuations, geopolitical events, and country-specific economic factors. Investors need to be aware of the unique challenges posed by global markets, such as varying regulatory environments, political instability, and currency exchange rate volatility.

Technological Advancements, the emergence of Fintech, the utilization of artificial intelligence (AI), and the evolution of big data analytics have revolutionized investment management methods and processes, creating novel investment opportunities. Algorithmic trading, Robo-advisors, and AI-driven investment analysis contribute to efficiency and sophistication, but also introduce new challenges like technology dependence, security risks, and ethical considerations. While technology can improve efficiency and access to information, investors must be mindful of potential biases in algorithms, data privacy concerns, and the responsible use of AI in investment decision-making.

Prolonged Low-Interest Rate Environment, global monetary easing policies have resulted in a prolonged period of low-interest rates, necessitating a reevaluation of traditional investment strategies. Investors are increasingly seeking yield, diversifying into a broader range of asset classes, and placing greater emphasis on risk management. Low bond yields can potentially increase risk appetite and drive capital flows towards higher-risk assets, while simultaneously demanding careful consideration of interest rate risk. This environment has made it more challenging to generate income from traditional fixed-income investments, pushing investors to explore alternative asset classes and strategies with potentially higher risk profiles.

Rise of ESG Investing is growing awareness of environmental, social, and governance (ESG) issues has propelled ESG investing into the mainstream. Investors are increasingly prioritizing the sustainability of companies, recognizing the potential link between ESG factors and long-term investment performance. While contributing to a more sustainable society, ESG investing faces challenges like the objectivity of ESG ratings, transparency of information disclosure, and concerns about greenwashing. Investors need to carefully evaluate ESG data and consider the evolving standards and frameworks for responsible investing.

Dominance of Institutional Investors is reflected in Pension funds, insurance companies, and investment trusts have amassed significant assets under management, wielding considerable influence in the market. This necessitates specialized knowledge and sophisticated risk management capabilities. Institutional investors are expected to fulfill fiduciary duties, maintain a long-term investment horizon, and uphold social responsibility. The growing dominance of institutional investors can impact market dynamics, creating challenges for individual investors who may have limited resources and access to information.

Diversification of Individual Investors: The proliferation of online trading platforms, improved investor education, and increased accessibility to small-scale investments have led to a diversification of individual investors with increasingly sophisticated and complex investment needs. Catering to the diverse needs of investors, ranging from novices to seasoned individuals, requires tailored information, effective investor education, and appropriate advice. This highlights the need for accessible financial education and personalized investment advice to empower individual investors to make informed decisions.

Global investing is undergoing significant transformation under the influence of digitalization, technological innovation, and evolving financial frameworks. While these changes create new opportunities for both institutional and individual investors, they also introduce complex challenges such as regulatory diversity, increased risk exposure, and the need for responsible data use. To succeed in this dynamic environment, investors must adopt adaptive strategies, embrace technological tools wisely, and remain vigilant to emerging global risks and sustainability standards.

References:

1. Takashi Kano, [Visually Understanding Geopolitics], Japanese Text, December, 2024.

2. The Oriental Newspaper Company, [Company Quarterly Report], Japanese Text, 2025 edition.
3. Soichi Kadokawa, [How interest rates work], March 3, 2023.

CONCEPTION OF GREEN FDI IN AGRICULTURAL INDUSTRY

Rostyslav Lytvyn

Research assistant, Stepan Gzhytskyj Lviv national university of veterinary medicine and biotechnologies, Lviv, Ukraine

It is worthy to mention that Green FDI as a conception was introduced by Golub et al. [2], which comprises FDI projects aimed at the efficient management of natural resources while minimizing their negative environmental impact. Green growth is defined as a strategic approach to restructuring economic institutions to make more efficient use of natural resources in a sustainable way. The strategy aims to increase economic competitiveness by increasing investment in technological innovation in agricultural sector, sustainable development and climate change mitigation. The strategy also defines green technologies as technologies aimed at minimizing the negative impact of human activities on the environment, and green products as non-toxic, energy- and resource-efficient items that do not harm the environment. Thus, attraction of Green FDI in Ukraine includes foreign investment aimed at producing environmentally friendly goods and services that contribute to the efficient use of resources, mitigating environmental damage, addressing climate change and maintaining ecological balance.

The link between Green FDI and sustainable economic growth is crucial for the development of countries. Green FDI brings immediate economic benefits and long-term positive environmental and social impacts. It plays an important role in promoting sustainable economic development by supporting projects that prioritise environmental protection and resource efficiency, also in the field of agriculture, as well as job creation and compliance with environmental standards. Green FDI contributes to the transition to sustainable economic structures, increases competitiveness and contributes to resource conservation. It also supports international cooperation and technology transfer. Green FDI is crucial for achieving sustainable development, while ensuring a balance between economic growth and environmental protection. Several factors influence the policy of attracting green foreign direct investment, such as the level of environmental pollution, the country's strategy and etc. [1, p. 109].

In particular, six sectors can be identified where a combination of industrial policy, sustainable FDI attraction strategies, and institutional and educational reforms should allow for the maximum use of the potential of the post-war recovery: agriculture, IT, renewable energy, critical minerals, machinery and equipment manufacturing. In addition, the metallurgical industry was severely damaged by the destruction during the war, but in the long term it could become important again after significant modernization efforts. These sectors are expected to play a key role in Ukraine's recovery and reconstruction and

assist integrate Ukraine into EU economy. However, Ukraine's growing competitiveness in agriculture could become a challenge for Ukraine's EU accession due to the most likely resistance from the EU's strong agricultural lobby, as evidenced by the agricultural import crisis in 2023 [3, p. 326].

UNCTAD proposes to adopt a definition of green Foreign Direct Investment (FDI) consisting of two parts: 1) FDI in the production of environmental goods and services (EGS) industries; and 2) FDI in environmental mitigation processes, i.e., the use of cleaner and/or energy-efficient technologies, such as low-emission technologies.

Green FDI has the potential to significantly accelerate sustainable development. It plays a key role in accelerating economic growth and innovation through quality jobs and human capital development, which further improves living standards.

References:

1. Anh, N.T.Q., Thu, N.T.P., Ha, V.H. (2024). Attracting Green Foreign Direct Investment (FDI) in the Direction of Sustainable Economic Development in Vietnam. In: Nguyen, T.L., Nguyen, A.T., Ślęzak-Belowska, E., Salamaga, M. (eds) *Economic and Political Aspects of EU-Asian Relations*. VEF 2023. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-8945-4_7.
2. Golub, S., Kauffmann, C., Yeres, P., 2011. "Defining and Measuring Green FDI: An Exploratory Review of Existing Work and Evidence", OECD Working Papers on International Investment (2), OECD Investment Division, www.oecd.org/daf/investment/workingpapers.
3. Landesmann, M., Pindyuk, O., Tverdostup, M., Kochnev, A. (2024). Economic Reconstruction of Ukraine. In: Mátyás, L. (eds) *Central and Eastern European Economies and the War in Ukraine. Contributions to Economics*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-61561-0_10.

ANALIZA PŁYNNOŚCI I ZADŁUŻENIA GMIN RĘDZINY I MSTÓW

Marta Makuta, Iza Krawczyk, Kacper Ślęzak

3 rok, I stopień studiów, Kierunek FIRB,
Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska
Koło Naukowe „Analityk samorządowy”
Opiekun naukowy: dr Justyna Łukomska-Szarek

Celem badań jest ocena kondycji finansowej gmin Rędziny i Mstów poprzez analizę wskaźników płynności finansowej i poziomu zadłużenia, identyfikacja potencjalnych zagrożeń oraz sformułowanie rekomendacji dla poprawy sytuacji finansowej. Zakres badań obejmuje przedmiotowo analizę wskaźników płynności (kasowej i memoriałowej), strukturę i dynamikę zadłużenia oraz ocenę zdolności do obsługi długu. Podmiotem badań są gminy Rędziny i Mstów jako jednostki samorządu terytorialnego, natomiast przedmiotem badań jest sytuacja finansowa gmin wyrażona poprzez wskaźniki płynności finansowej i zadłużenia na podstawie sprawozdań budżetowych. Praca przedstawia

porównawczą analizę kondycji finansowej obu gmin, identyfikację mocnych i słabych stron w zarządzaniu finansami, ocenę ryzyka finansowego oraz praktyczne rekomendacje dla poprawy płynności i optymalizacji poziomu zadłużenia, przy czym analiza będzie oparta na obliczeniu i interpretacji kluczowych wskaźników finansowych oraz ich porównaniu z normami dla jednostek samorządu terytorialnego.

Ocena sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego wymaga zastosowania analizy wskaźnikowej jako kluczowego narzędzia umożliwiającego wieloaspektową ocenę działalności gmin. Analiza wskaźnikowa sprawozdawczości budżetowej zapewnia porównywalność zjawisk finansowych w różnych perspektywach czasowych. Rzetelne badanie kondycji finansowej gminy wymaga wykorzystania wszystkich grup wskaźników finansowych dla kompleksowej oceny kluczowych obszarów finansów samorządowych. Analiza oparta wyłącznie na wybranych miernikach stwarza ryzyko niepełnej i niewiarygodnej oceny sytuacji finansowej jednostki samorządu terytorialnego [1]. Płynność finansowa, choć intuicyjnie rozumiana jako swoboda dysponowania środkami pieniężnymi, stanowi złożone zagadnienie wymagające precyzyjnego zdefiniowania. Z teoretycznego punktu widzenia oznacza zdolność jednostki do sprawnego zarządzania zasobami finansowymi, umożliwiającego natychmiastowe reagowanie na zmiany oraz wypełnianie bieżących zobowiązań. Pomimo różnorodności definicji w literaturze, wszystkie podkreślają zdolność do terminowego regulowania zobowiązań krótkoterminowych i zapewnienia ciągłości finansowania niezbędnych operacji [2]. Ocena płynności finansowej gmin wymaga zastosowania odpowiednio dobranych wskaźników analitycznych. W analizie kondycji finansowej jednostek samorządu terytorialnego można wykorzystać zarówno statyczne, jak i dynamiczne wskaźniki płynności finansowej. Bez względu na wybór metody pomiaru - czy będzie to analiza statyczna, dynamiczna, czy podejście kompleksowe łączące oba ujęcia - podstawowy cel pozostaje niezmienny: określenie zdolności badanej gminy do terminowego wywiązywania się z bieżących zobowiązań finansowych [3]. Ocena zadłużenia stanowi fundamentalny element kompleksowej analizy kondycji finansowej jednostek samorządu terytorialnego [4]. Problem oceny kondycji finansowej jednostek samorządu terytorialnego staje się niezwykle ważny zarówno z punktu widzenia wartości informacyjnej do celów decyzyjno-informacyjnych, jak i z punktu widzenia możliwości zaciągania długu. W praktyce analitycznej stosuje się szeroką gamę wskaźników umożliwiających wieloaspektową ocenę struktury finansowania oraz zdolności do obsługi zobowiązań dłużnych [5]. Podstawowym miernikiem w tej grupie jest wskaźnik ogólnego zadłużenia, który dostarcza informacji o całkowitym zadłużeniu i znaczeniu zobowiązań ogółem w finansowaniu aktywów. W kontekście jednostek samorządu terytorialnego wskaźnik ten ilustruje stopień wykorzystania kapitału obcego do finansowania majątku gminy [6]. Im wyższa wartość wskaźnika zadłużenia ogólnego, tym wyższe zadłużenie przedsiębiorstwa. Wysokie wartości (powyżej 50%) i wzrost wartości wskaźnika w czasie interpretujemy jako wzrost obciążenia aktywów przedsiębiorstwa zobowiązaniami. Uzupełniającym miernikiem jest wskaźnik zadłużenia długoterminowego, który pokazuje stopień pokrycia zobowiązań długoterminowych kapitałem własnym. Obejmuje on zobowiązania trwające dłużej niż 12 miesięcy. W analizie finansów samorządowych wskaźnik ten nabiera szczególnego znaczenia ze względu na specyfikę inwestycji infrastrukturalnych

realizowanych przez gminy [7]. Kluczową grupę stanowią wskaźniki oceniające zdolność jednostki samorządu terytorialnego do bieżącej obsługi zadłużenia. Wskaźniki oceny zdolności do obsługi długu pozwalają natomiast sprawdzić, czy jednostka jest w stanie bez przeszkód regulować zobowiązania z tytułu udostępnionego mu kapitału. W kontekście samorządowym szczególnie istotny jest wskaźnik pokrycia obsługi długu, który określa relację nadwyżki operacyjnej do kosztów obsługi zadłużenia [8]. Specyficznym dla jednostek samorządu terytorialnego jest indywidualny wskaźnik zadłużenia wprowadzony w 2014 roku i zmodyfikowany w 2019 roku. Wskaźnik ten zastąpił wcześniej obowiązujące sztywne limity zadłużenia, wprowadzając mechanizm dostosowany do indywidualnej sytuacji finansowej każdej gminy.

Badania empiryczne przeprowadzono na podstawie analizy danych finansowych dwóch jednostek samorządu terytorialnego: Gminy Rędziny oraz Gminy Mstów, obejmujących lata 2020–2022. Analiza opierała się na danych pochodzących ze sprawozdań budżetowych oraz publikacji Regionalnej Izby Obrachunkowej. W zakresie płynności finansowej stwierdzono, że obie gminy utrzymują wskaźniki powyżej poziomu 1,0, co świadczy o ich zdolności do terminowego regulowania zobowiązań. Gmina Rędziny wykazała szczególnie pozytywną dynamikę – zarówno w ujęciu kasowym, jak i memoriałowym – osiągając w 2022 roku najwyższe wartości wskaźników, co może świadczyć o poprawie zarządzania środkami finansowymi. Gmina Mstów natomiast charakteryzuje się stabilnością wskaźników płynności, utrzymując je na bezpiecznym, choć nieco niższym poziomie. W analizie wskaźników zadłużenia obie gminy również wypadają korzystnie. Wskaźnik udziału zobowiązań ogółem w dochodach ogółem (WZ1) wykazuje trend spadkowy, z najlepszym wynikiem w Gminie Mstów. Wskaźniki obciążenia dochodów obsługą zadłużenia (WZ3 i WZ5) pozostają na stabilnym, niskim poziomie, natomiast wskaźnik zobowiązań wymagalnych (WZ7) jest na poziomie zerowym w Gminie Rędziny i bardzo niskim w Gminie Mstów – co stanowi wynik lepszy niż średnia dla gmin wiejskich. Wyniki empiryczne wskazują na dobrą kondycję finansową obu badanych jednostek. Gmina Mstów wyróżnia się niskim poziomem zadłużenia, natomiast Gmina Rędziny – dynamiczną poprawą wskaźników płynności i skutecznym ograniczeniem zadłużenia.

Wnioski z analizy wskazują, że obie gminy są w dobrej kondycji finansowej – posiadają zdolność do regulowania zobowiązań, a ich poziom zadłużenia pozostaje bezpieczny i niższy od średniej dla gmin wiejskich. Gmina Rędziny wyróżnia się rosnącą płynnością i skutecznym ograniczaniem zobowiązań, natomiast Gmina Mstów prezentuje stabilność i niski poziom zadłużenia. Obie jednostki prowadzą odpowiedzialną politykę finansową, co znajduje odzwierciedlenie w pozytywnych wskaźnikach budżetowych.

References:

1. J. Gad, Analiza i ocena sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, [w:] Ekonomia, finanse, prawo gospodarcze. Podręcznik dla sędziów i prokuratorów, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015.

2. M. Dawidziuk, Пłynność finansowa a zjawisko upadłości przedsiębiorstw, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku, 2019.
3. M. Byczkowska, A. Kuciński, Пłynność finansowa przedsiębiorstwa w ujęciu statycznym oraz dynamicznym na przykładzie wybranych przedsiębiorstw przemysłu metalowego notowanych na GPW w Warszawie, Przedsiębiorstwo & Finanse, 2017, Kwartalnik Nr 1 (16).
4. A. Kuciński, „Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie”, Przedsiębiorstwo & Finanse, 2016, Kwartalnik Nr 1 (12).
5. K. Białas, Rola dynamicznych wskaźników płynności finansowej w zarządzaniu przedsiębiorstwem, Finanse i prawo finansowe, 2017, vol. 1 (13).
6. Wiśniewski M., Metody wielowymiarowej analizy porównawczej w ocenie zdolności kredytowej gmin w Polsce, „Studia BAS” 2011.
7. Kata R., Ryzyko finansowe w kontekście zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego w Polsce, „Optimum. Studia Ekonomiczne” 2015.
8. Jurewicz D., W poszukiwaniu nowych mierników zadłużenia samorządowego, „Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu” 2017.

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Андрій Мандрика

здобувач 1 курсу, групи ФІК - 52

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталія Проць

У контексті глобальних викликів, таких як зміна клімату, соціальна нерівність та економічна нестабільність, податкова політика стає ключовим інструментом формування стратегії сталого розвитку. В Україні, де важливим завданням є балансування між економічним зростанням, соціальними гарантіями та екологічною безпекою, роль податків у досягненні Цілей сталого розвитку (ЦСР), визначених ООН, набуває особливої актуальності [1].

Податкова політика виконує не лише фіскальну функцію, а й регуляторну та стимулюючу. Саме через зміну ставок податків, запровадження податкових пільг, екологічних податків чи податків на розкіш держава може впливати на поведінку економічних агентів та спрямовувати ресурси у пріоритетні напрями. Зокрема, прогресивне оподаткування дозволяє перерозподіляти ресурси на користь соціально незахищених верств населення [2].

Одним з важливих інструментів є екологічне оподаткування. В Україні воно представлене податком на викиди забруднюючих речовин у повітря та водне середовище, а також на розміщення відходів. Однак його частка у загальному податковому надходженні залишається низькою (менше 1%), що свідчить про недосягнення належного ефекту стимулювання екологічної відповідальності. Підвищення ставок екологічного податку, запровадження цільового використання

коштів та підтримка підприємств у впровадженні екотехнологій можуть суттєво посилити вплив податкової системи на екологічну безпеку [5].

Також важливо розглядати податкові стимули для бізнесу, який реалізує проєкти з енергоефективності, «зеленої» енергетики чи соціального підприємництва. У багатьох країнах, зокрема в Німеччині чи Швеції, податкові знижки чи звільнення застосовуються до компаній, які сертифіковані за стандартами ESG (екологічне, соціальне, управлінське управління). В Україні такі механізми поки що обмежені, але потенціал їх впровадження великий. Створення сприятливого податкового клімату для сталого бізнесу має стати одним із пріоритетів державної політики [4].

Фіскальна децентралізація також відкриває можливості для місцевої податкової політики, яка може бути зорієнтована на досягнення локальних цілей сталого розвитку. Наприклад, надходження від акцизів чи екологічного податку можна спрямовувати на місцеві програми енергоефективності або покращення інфраструктури. Місцеві органи влади можуть запроваджувати додаткові пільги для підприємств, що працюють у сфері соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я, що також сприятиме досягненню ЦСР [3].

Поряд із економічними та екологічними аспектами, важливим є соціальний вимір податкової політики. Забезпечення податкової справедливості через зменшення податкового навантаження на малозабезпечені групи населення, запровадження соціальних відрахувань чи податкових кредитів — усе це дозволяє зменшити рівень бідності та забезпечити соціальну рівність. Податкова система має бути інклюзивною, доступною та передбачуваною для усіх платників [4].

Проте, для повноцінного використання податкової політики як інструменту досягнення ЦСР необхідно:

- реформувати систему екологічного оподаткування відповідно до принципів "забруднювач платить";
- розширити систему податкових пільг і стимулів, пов'язаних з ЦСР;
- забезпечити прозорість використання податкових надходжень;
- підвищити податкову культуру та відповідальність платників;
- вдосконалити податкове адміністрування на основі цифрових технологій [1].

Також важливо забезпечити інтеграцію цілей сталого розвитку у процес стратегічного планування податкової політики на всіх рівнях. Регулярний моніторинг впливу податків на соціальні, економічні та екологічні показники дасть змогу коригувати податкові підходи відповідно до змін у суспільстві та глобальних викликів. В Україні вже діють окремі ініціативи у цьому напрямі, однак вони потребують системності, інституційної підтримки та ресурсного забезпечення [2].

Отже, податкова політика в Україні має значний потенціал у забезпеченні досягнення цілей сталого розвитку. Для цього необхідна системна трансформація на основі міжнародного досвіду, активна взаємодія з бізнесом, громадянським суспільством та міжнародними організаціями. Справедлива, цільова та ефективна податкова система може стати не лише інструментом наповнення бюджету, а й рушієм сталого розвитку держави. Податки повинні виконувати роль не тільки механізму фіскального регулювання, а й інструменту позитивних соціальних, екологічних та інституційних змін [1].

Література:

1. Сталый розвиток в Україні: аналітична доповідь / за ред. С. Пирожкова. К.: НІСД, 2020. С. 7–14.
2. OECD (2023). Tax Policy and Sustainable Development: Policy Approaches. URL: <https://www.oecd.org/tax>.
3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
4. Сіденко В.Р. Економічні аспекти реалізації цілей сталого розвитку в Україні. *Економіка України*. 2022. № 9. С. 45–54.

ФІНАНСОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ — ТОЧКА ПОВОРОТУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД

Віталія Михалюк

студентка 3 курсу факультету права та економії Університету Яна Длугоша в
Ченстохові та Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: к. е. н., старший викладач кафедри фінансів В. І. Проць

Фінансова децентралізація, розпочата в Україні з 2014 року, стала однією з наймасштабніших реформ державного управління, що докорінно змінила систему міжбюджетних відносин та ресурсного забезпечення громад. Основною метою стало створення спроможних громад, які здатні самостійно формувати бюджетну політику та реалізовувати місцеві програми розвитку.

Одним з ключових результатів стало зростання фінансової автономії громад. Якщо у 2015 році частка власних доходів у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів становила лише 40,92% то вже у 2021 році цей показник сягнув 65,09%, і надалі зростав після 2022 року та становив 72,34% у 2024 р. (за даними Мінфіну України) [3].

Для прикладу, бюджет міста Житомира у 2015 році мав власних доходів у сумі 828,8 млн. грн, а у 2021 — 2,25 млрд грн, що в 2,7 рази більше [2]. Це дозволило фінансувати програми з розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я.

Загалом за 2014–2019 рр. доходи збільшився з 68,6 до 275 млрд грн, що дало підстави вважати реформу децентралізації одним із небагатьох системних успіхів реформ, що стартували на початку євроінтеграційного шляху України [5].

Однак поряд з позитивними результатами проявились і глибокі структурні проблеми, які у частини громад лише поглибились.

По-перше, значна частина новостворених ТГ виявилась неспроможною генерувати достатні обсяги доходів. Переважна більшість громад з низьким рівнем податкоспроможності. Як наслідок, 75 % із 1439 сформованих ТГ отримували базову дотацію 2021 році. В 2023 році вже 85% ТГ отримували базову дотацію. Проблемою є все ще велика кількість громад, де рівень дотаційності перевищує 50% бюджету. [4].

Наприклад, у Старосільській сільській громаді (Рівненської обл.) частка власних доходів у 2024 році становила лише 15,48 %, а решта надходила з державного бюджету. Така залежність від трансфертів унеможливорює довгострокове стратегічне планування розвитку.

По-друге, існує нерівномірність у фінансових можливостях між громадами. Громади, які мають великі промислові об'єкти або знаходяться поблизу обласних центрів, зібрали в рази більше ресурсів. Наприклад, у 2024 році доходи на одного мешканця у Вараській ТГ Рівненської області становили 21 205 грн, тоді як у віддалених гірських громадах Івано-Франківщини — менше 9000 грн. [3].

Також зберігається проблема недостатньої інституційної спроможності: частина громад не має кваліфікованих фахівців з фінансового управління, що призводить до неефективного витрачання коштів.

Причини цих дисбалансів полягають, насамперед, у формальному підході до формування громад під час укрупнення. В окремих випадках до складу новостворених ТГ включалися села та селища без урахування їх економічного потенціалу, логістичної доступності та кадрових ресурсів. Також відсутній ефективний механізм горизонтального вирівнювання між громадами, що міг би перерозподіляти фінансові ресурси на користь менш забезпечених територій. Ускладнило ситуацію і повномасштабне вторгнення РФ у 2022 році: громади, що зазнали руйнувань або втратили значну частину населення, втратили й податкову базу, що ще більше поглибило економічні диспропорції.

Незважаючи на ці труднощі, реформа фінансової децентралізації залишається ключовим інструментом розвитку місцевого самоврядування. Водночас, щоб вона не втратила потенціалу, необхідно скоригувати її реалізацію. Насамперед слід запровадити справедливую систему горизонтального вирівнювання, яка враховуватиме не лише обсяги доходів, а й витрати на базові послуги, рівень бідності, соціальне навантаження. Необхідно також забезпечити державну підтримку інституційної спроможності громад, зокрема через цільове фінансування підготовки кадрів і розвиток внутрішніх ІТ-систем управління бюджетом. Варто також розробити механізми, які стимулюватимуть громади до нарощування власних доходів через розвиток малого і середнього бізнесу, залучення інвестицій і прозоре управління ресурсами.

Таким чином, фінансова децентралізація справді стала поворотною точкою для українських громад. Однак її подальша ефективність залежить від здатності держави та місцевої влади усунути внутрішні дисбаланси та перейти від формальної передачі повноважень до зміцнення спроможності громад як центрів економічного зростання.

Література:

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2024 рік.
<https://decentralization.ua/news/19387> (дата звернення 14.05.2025р.)
2. Бюджет міста Житомир. URL: <https://zt-rada.gov.ua/?items=39> (дата звернення 18.05.2025р.)
3. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL:

<https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=2600000000> (дата звернення 14.05.2025р.)

4. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

5. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>.

6. Місцеві фінанси та бюджетна децентралізація. <https://decentralization.gov.ua/finance> (дата звернення 22.05.2025р.)

ФІНАНSOVA АВТОНОМІЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анастасія Панчук

здобувачка 4 курсу, групи ФІК-42

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н, старший викладач Василь Проць

У контексті реформи децентралізації в Україні фінансова автономія територіальних громад є фундаментальним чинником забезпечення сталого місцевого розвитку. Фінансова автономія — це здатність громади самостійно формувати дохідну частину бюджету, розподіляти видатки та нести відповідальність за управління фінансовими ресурсами відповідно до локальних потреб [4]. Ключовими показниками, що визначають фінансову автономію, є: частка власних доходів у загальній структурі бюджету громади, рівень дотаційної залежності, показники доходу на душу населення, наявність стратегічного фінансового планування та інституційної спроможності [1].

У 2023 році середня питома вага трансфертів (дотацій та субвенцій) у доходах місцевих бюджетів становила близько 27,2 %, що свідчить про значну залежність від державної підтримки. [5]. Часто власні доходи не перевищують третини місцевого бюджету, що свідчить про низький рівень фінансової самостійності. Проблеми, з якими стикаються сільські громади:

- вузька дохідна база (низький рівень місцевих податків, відсутність бізнесу);
- нерівномірність у ресурсному забезпеченні між громадами;
- брак стратегічного фінансового планування;
- кадрова незабезпеченість фаховими фінансистами;
- залежність від трансфертів із державного бюджету.

Зокрема, в Рівненській області лише кілька сільських громад мають ознаки реальної фінансової автономії. Серед них — Великоомелянська ТГ, яка демонструє високий рівень власних доходів (понад 70% у загальній структурі бюджету у 2024 році), активно залучає інвестиції, бере участь у міжнародних грантових програмах та впроваджує електронне бюджетування. За даними станом на 2024 рік, доходи

загального фонду на одного мешканця становили 7 801 ₪, видатки — 11 452 ₪, рівень дотаційності – 0 % (проти середніх по області—23,8 % та по країні—15,6 %). За підсумками виконання бюджету ТГ у 2024 році, пленарне засідання 18 лютого 2025 року підтвердило фінансову стійкість Великоомелянської громади. Дані свідчать про формування повністю самостійного бюджету без опори на трансферти, що стало можливим завдяки активній роботі адміністрації зі збору місцевих податків, зокрема земельних платежів, постійному залученню інвестицій та використанню цифрових інструментів бюджетної прозорості. [3].

Ще одним позитивним прикладом є Білогірська ТГ Хмельницької області, яка реалізує стратегію розвитку місцевого підприємництва та має стабільне перевиконання бюджету. У 2024 році Білогірська ТГ продемонструвала високий рівень самодостатності: рівень дотаційності бюджету становив лише 10,9 %, що нижче середнього по області (12,57 %) та по Україні (15,57 %). Це свідчить про мінімальну залежність від державних трансфертів. Основними чинниками фінансової стійкості таких громад є: диверсифікація джерел доходів, ефективне управління ресурсами, цифрова прозорість та залучення громади до процесу прийняття рішень. Громада зосереджується на розвитку власної дохідної бази, забезпечує життєві потреби мешканців та реалізує стратегічні проекти без значущої підтримки з боку держави. [2]

Натомість інші громади, особливо ті, що розташовані в регіонах з менш розвиненою інфраструктурою і середнім рівнем доходів, досі значною мірою залежать від державних дотацій, бюджети яких мають низьку питому вагу власних доходів і недостатню фінансову спроможність.

Станом на 2024 рік більшість сільських територіальних громад в Україні все ще знаходяться на шляху до справжньої фінансової автономії. Переважна більшість громад залежні від державних трансфертів, мають обмежену дохідну базу та нестачу управлінської компетенції. Проте приклади окремих ТГ свідчать, що за умов стратегічного планування, розвитку економічного потенціалу та модернізації управлінських процесів можливо досягти реальної автономії.

За наявності сталого економічного потенціалу, налагодження бізнес-клімату та активного управління місцевими ресурсами, громади можуть поступово переходити від дотаційної підтримки до повноцінної фінансової автономії і самостійного розвитку.

Перспективними заходами для формування фінансово автономних сільських територіальних громад в Україні є:

- розширення повноважень громад у сфері місцевого оподаткування;
- впровадження довгострокового бюджетного планування;
- розвиток цифрових інструментів публічного контролю;
- підвищення фінансової грамотності управлінців;
- формування сприятливого середовища для розвитку бізнесу на місцях.

Література:

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 06.06.2025)

2. Білогірська територіальна громада URL: <https://decentralization.ua/newgromada/4744/budget#> (дата звернення: 06.06.2025)
3. Офіційний сайт Великоомелянської громади. URL: <https://velykaomelyanarada.gov.ua> (дата звернення: 06.06.2025)
4. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
5. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>.

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА МИТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

Сергій Панчук

аспірант 1 року навчання за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Роман Маслов

аспірант 3 року навчання за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та
страхування
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк
Науковий керівник: д.е.н., професор Олена Стащук

В умовах, коли економіка України функціонує на засадах воєнного стану, а також з метою забезпечення виконання євроінтеграційного курсу України важливе значення набуває встановлення взаємозв'язку між податковою політикою держави та забезпеченням її митної безпеки, оскільки запровадження фіскальних стимулів, податкових пільг, механізми адміністрування податків та їх цифровізація можуть як посилювати, так і послаблювати ефективність митного контролю. Податкова політика має не лише фіскальне, але й безпекове значення. Її ефективне формування та реалізація є критично важливими для забезпечення митної безпеки України, зменшення тіньового сектору та запобігання порушенням у зовнішньоекономічній діяльності. Варто відзначити, що у фіскальній системі України податкова та митна політика є двома взаємопов'язаними інструментами формування державного бюджету та, у підсумку, забезпечення національної безпеки. Обидва напрямки мають забезпечувати спільну мету – стабільне надходження доходів до бюджету, однак реалізуються різними методами, з урахуванням специфіки внутрішніх і зовнішньоекономічних процесів.

Механізм податкової політики держави є підґрунтям для формування ефективного фіскального простору, а його раціональна структура забезпечує фінансову

стійкість, платоспроможність і стабільність економічних процесів [1]. Відповідно податкова політика є інструментом забезпечення фінансової безпеки держави. Механізм митної політики, у свою чергу, забезпечує реалізацію зовнішньоекономічної стратегії держави, впливає на захист національного ринку, стимулювання вітчизняного виробництва та ефективність зовнішньоторговельного обміну. Його збалансованість є основою зміцнення митної безпеки, підвищення інвестиційної привабливості, наповнення бюджету шляхом оптимального адміністрування митних платежів.

Встановлюючи взаємозв'язок митної та фінансової безпеки варто виокремити спільні та відмінні завдання інституцій, що безпосередньо задіяні у їх забезпеченні. Так, спільними завданнями Державної податкової служби та Державної митної служби України є:

- забезпечення податкових надходжень до державного бюджету. Зокрема, податкові органи реалізують таке завдання через використання таких важелів, як внутрішні податки (податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, екологічний податок тощо). У свою чергу Державна митна служба забезпечує акумуляцію надходжень до державного бюджету через використання мита, акцизу на імпорт на податку на додану вартість на імпорт.

- фінансовий (митний) контроль та протидія ухиленню сплати податків та митних платежів. Обидві інституції здійснюють контрольні функції, зокрема перевірки суб'єктів господарювання на предмет порушення податкового законодавства, виявленні фактів заниження митної вартості, декларування недостовірних даних про товари тощо;

- протидія тіньовій економіці. Як митниця, так і податкова служба виявляють і запобігають схемам ухилення, заниженню вартості товарів, використанню фіктивних підприємств тощо.

- забезпечення прозорості зовнішньоекономічної діяльності, що покращує доступ суб'єктів ЗЕД до міжнародних ринків, сприяє більш точному формуванню податкової бази, недопущенню подвійного оподаткування та посиленню аналітичних можливостей держави для ухвалення стратегічних рішень у зовнішній торгівлі.

Разом з тим, відмінні завдання Державної податкової служби та Державної митної служби полягають у такому: ДПС фокусується на адмініструванні податків і зборів усередині країни: ПДФО, ПДВ, податку на прибуток, єдиного податку тощо, тоді як Держмитслужба – на адмініструванні імпортно-експортних операцій: митному оформленні товарів, справлянні мита, акцизів, ПДВ на імпорт, контролі за дотриманням митного законодавства.

Без спільної координації дій розглянутих інституцій залежить в подальшому ефективність протидії ухиленню від сплати податків і мит, що вплине на забезпечення фінансової, митної та фінансової безпеки. З цією метою доцільним є створення єдиної електронної платформи обміну даними, що дозволяє в режимі реального часу перевіряти митні та податкові ризики.

Отже, взаємодія податкової та митної політики є ключовим чинником формування ефективного фінансового простору держави. Рациональна побудова контрольних механізмів, координація дій та обмін інформацією між цими органами посилюють

загальний рівень фінансової безпеки. Прозорість зовнішньоекономічної діяльності, цифровізація процесів, ризикоорієнтоване адміністрування та міжнародна інтеграція є основними напрямками розвитку, що здатні забезпечити стабільність фінансового сектору, підтримку платоспроможності держави та її конкурентоспроможність у глобальному середовищі.

Література:

1. Біленко О., Савченко С. Трансформація механізму податкової політики в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2022. (46). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-19>
2. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
3. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>.
4. Стащук О. В., Маслов Р. Ю. Податкова система України та країн Європейського Союзу: порівняльний аспект. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. № 3. С. 65 - 72.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Микола Потрапелюк

аспірант 4 року навчання за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк
Науковий керівник: д.е.н., професор Олена Стащук

У сучасному світі фінансова грамотність є однією з ключових навичок для людини будь-якого віку. Здатність розумно розпоряджатися грошима, планувати витрати, захищатися від фінансових шахрайств і навіть справлятися з інфляцією – все це стало необхідністю для кожного. В Україні фінансова грамотність громадян підтримується не лише освітніми програмами, а й спеціально розробленою рамковою програмою фінансової грамотності.

Рамкові програми фінансової грамотності – це структуровані документи, що визначають перелік знань, навичок, ставлень та моделей поведінки, якими людина повинна володіти для прийняття ефективних фінансових рішень у повсякденному житті чи у професійній діяльності [1].

Загалом можемо впевнено сказати, що Національний банк України разом з Фондом гарантування вкладів населення та з орієнтацією на зарубіжний досвід

взяли на себе формування, реалізацію та контроль за механізмом фінансової грамотності населення України (рис. 3.1).

На сьогоднішній день в Україні розроблено дві системи I рівня та одну систему II рівня. Зокрема, до системи першого рівня належать:

1. Рамкова програма фінансової грамотності для дітей та підлітків (5-18 років) [89]. Така програма є систематичним підходом до формування фінансових знань та навичок у дітей та молоді.

2. Рамкова програма фінансової освіти для дорослих [2].

Водночас до системи II рівня віднесено Національну стратегію розвитку фінансової грамотності до 2030 року та на її базі – Рамку фінансових компетентностей дорослого населення України до 2030 року [3].

Ці інструменти були створені у співпраці з Національним банком України, Міністерством освіти і науки та міжнародними партнерами, спираючись на досвід ОЕСР, ЄС та світові практики у сфері фінансової освіти. Рамка компетентності для дітей та молоді базується на Моделі фінансової грамотності, розробленій ОЕСР [4], доповненій та адаптованій до українського контексту, Рамці фінансової грамотності для дорослих України, а також державних стандартах для відповідних рівнів освіти.

Метою Рамки компетентності молоді є сприяння спільному розумінню фінансових компетенцій серед державних органів влади, навчальних закладів, приватних організацій та громадян. Цей документ має на меті підтримати дії щодо підвищення фінансової грамотності та сприяти досягненню загальної мети покращення фінансового добробуту громадян та країни в цілому. Рамка охоплює п'ять вікових груп: 5–7 років; 8–10 років; 11–13 років; 14–16 років; 17–18 років.

Кожна вікова група має рівень компетентності, який потрібно розвивати у чотирьох ключових сферах:

1. Гроші та бізнес. Діти поступово дізнаються, що таке гроші, як їх використовувати, що означає ціна, як працюють покупки, касові апарати, банківські картки, платіжні системи тощо. Старші підлітки знайомі зі складними поняттями, такими як податки, безготівкові платежі та електронні гаманці.

2. Фінансове планування та управління. Цей блок розвиває навички складання бюджету, встановлення пріоритетів, обґрунтування потреб та бажань, а також встановлення фінансових цілей. Молодші діти вчаться планувати свої кишенькові гроші, а старші – керувати більшими бюджетами, такими як витрати на освіту, подорожі чи власні проекти.

3. Управління ризиками та фінансова безпека. Ця стаття зосереджена на безпеці – молодь дізнається про страхування, права споживачів у сфері фінансових послуг та захист у разі фінансових проблем.

4. Фінансовий ландшафт. Цей блок дозволяє їм зрозуміти, як працює економіка, яку роль відіграють банки, держава та фінансові установи. Діти та молодь вчаться критично мислити, наприклад, як реклама впливає на фінансову поведінку або як політичні рішення впливають на вартість грошей [4; 5].

Як результат, ця структура допоможе запровадити систематичну фінансову освіту в школах; розробити освітні програми, ігри та курси; включити фінансову грамотність у позакласні заходи, літні табори та молодіжні ініціативи; підвищити

усвідомлене споживання та відповідальний підхід до грошей з раннього віку.

Отже, моделювання правильної фінансової поведінки людини від дошкільного віку і до дорослого – це подолання фінансового лікбезу і вихід України за допомогою інтелектуального росту на новий рівень планування власних доходів, витрат, заощаджень та інвестицій. Таким чином, держава частково делегує відповідальність за фінансове благополуччя своїх же фінансів самих членів домогосподарства і створює умови для зниження фінансових махінацій, тіньового підприємництва, ухилення від сплати податків, оформлення працівників і отримання ними стажу для набуття права на пенсійне забезпечення, уникнення шахрайських схем та аферистів, знання своїх прав, обов'язків та активне використання послуг фінансових та нефінансових інституцій.

Література:

1. Як працюють Рамки фінансових компетентностей в Україні. Дія.Бізнес. : <https://www.business.diia.gov.ua/news/yak-pratsiuiut-ramky-finansovykh-kompetentnostei-v-ukraini> (дата звернення 01.06.2025).
2. Рамка фінансових компетенцій дорослого населення України – 2025. : https://talan.bank.gov.ua/uploads/files/Ukraine_Financial_Competence_Framework_Adults.pdf (дата звернення 01.05.2025).
3. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року: Рішення Правління Національного банку України від 12.04.2024 року № 119-рш. Національний банк України. : <https://bank.gov.ua/ua/about/strategy-fin-literacy> (дата звернення 01.06.2025)
5. OECD (2015), OECD/INFE Core competencies framework on financial literacy for youth www.oecd.org/daf/fin/financial-education/Core-Competencies-Framework-Youth.pdf. (дата звернення 02.06.2025)
6. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОЗАБЮДЖЕТНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Анна Сокол

здобувач 1 курсу, групи ФіК-13

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н, доцент Борисюк Олена Володимирівна

Соціальні позабюджетні фонди займають важливе місце в економічній системі будь-якої країни, оскільки є основним інструментом для забезпечення соціального захисту громадян. В умовах глобалізації та економічних змін виникає необхідність постійного вдосконалення цих фондів, щоб вони могли ефективно реагувати на

сучасні виклики.

Основними джерелами формування коштів соціальних позабюджетних фондів є:

- Обов'язкові внески роботодавців та працівників.
- Добровільні внески фізичних та юридичних осіб.
- Доходи від інвестування тимчасово вільних коштів фондів.
- Інші джерела, не заборонені законодавством.

В Україні функціонують три основні соціальні позабюджетні фонди:

Пенсійний фонд України (ПФУ) - найбільший за обсягом коштів та кількістю обслуговуваних осіб. Станом на серпень 2024 року ПФУ обслуговував 10,3 мільйона пенсіонерів. Основними функціями ПФУ є [4, с. 122]:

- призначення та виплата пенсій;
- забезпечення своєчасного і в повному обсязі фінансування та виплати пенсій;
- ведення обліку надходжень від сплати єдиного внеску;
- ведення реєстру застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Фонд соціального страхування України (ФССУ) - утворений шляхом об'єднання Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань і Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. Основні напрямки діяльності ФССУ [5, с.60]:

- страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;
- страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання;
- медичне страхування;
- надання соціальних послуг та санаторно-курортне лікування.

Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття - забезпечує захист прав громадян на працю та отримання допомоги у разі безробіття. Бюджетом Фонду на 2024 рік було передбачено 10,7 млрд грн на виплату матеріального забезпечення на випадок безробіття, соціальні послуги та активні програми зайнятості, допомогу по частковому безробіттю [1, с. 30].

Ключові функції фонду:

- реєстрація безробітних та виплата допомоги по безробіттю;
- організація професійної підготовки та перепідготовки безробітних;
- сприяння у працевлаштуванні, в тому числі шляхом організації громадських робіт;
- надання консультацій з питань працевлаштування.

Важливо зазначити, що у 2023 році відбулися суттєві зміни в структурі соціальних позабюджетних фондів України. Фонд соціального страхування України (ФССУ) було ліквідовано відповідно до Закону України від N 2620-IX «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [3, с. 95]. Функції та повноваження ліквідованого ФССУ були передані Пенсійному фонду України. Зокрема, ПФУ тепер відповідає за наступні напрями:

- страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності;

-страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання;

-медичне страхування;

-надання соціальних послуг та санаторно-курортне лікування.

Соціальні позабюджетні фонди є важливим інструментом фінансування соціального захисту населення, але вони стикаються з низкою проблем, пов'язаних з демографічними змінами, економічною нестабільністю та управлінськими труднощами. Реформи, спрямовані на покращення управління цими фондами, підвищення прозорості та залучення додаткових джерел фінансування, можуть значно підвищити ефективність соціальної підтримки громадян. Успішний досвід інших країн є важливим орієнтиром для вдосконалення системи соціальних позабюджетних фондів в Україні.

Література:

1. Братюк В.П., Панющик І.І. Теоретико-методологічні аспекти соціального страхування та його державного регулювання. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 22. С. 26-31.

2. Борисюк О. В., Дацюк-Томчук М. Б., Звірко А. О., Демчук І. В. Роль недержавних пенсійних фондів у забезпечення соціально-економічного розвитку України. *Modern Economics*. № 32 (2022). С.16-23. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/the-role-of-non-state-pension>.

3. Борисюк О., Дацюк-Томчук М. Нові вектори розвитку фінансового ринку України в умовах цифрової економіки. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 2. С. 95–101. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16306/3/454-Article.pdf>.

4. Дучимінська Л. М. Принципи діяльності пенсійного фонду України як суб'єкта запобігання злочинам. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 1 (7). С. 118-124.

5. Латковський П.П. Принцип транспарентності бюджету як важлива складова безпеки держави. *Юридичний вісник*. 2019. № 3. С. 56-62.

ІННОВАЦІЙНІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Наталія Сухоставська

здобувач 5 курсу, групи Оп-51

Львівський національний університет ветеринарної медицини

та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів

Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталія Жидовська

Інноваційні фінансові технології (FinTech) — це сучасні цифрові рішення, що застосовуються для покращення фінансових послуг. Вони поєднують у собі фінансову діяльність і новітні технології (мобільні додатки, штучний інтелект,

блокчейн тощо). Основні риси інноваційних фінтех-рішень: автоматизація процесів, доступність, безпека.

Розглянемо етапи розвитку інноваційних фінансових технологій:

Етапи розвитку інтернету:

1. Початкове дослідження (1960-ті роки);
2. Розвиток протоколів (1970-ті роки);
3. Створення і розширення мережі (1980-ті роки);
4. Експоненційне зростання та інновації (2000-ті роки);
5. Ера соціальних медіа та хмарних обчислень (2010-ті роки);
6. Розширення та інтеграція штучного інтелекту (2020-ті роки).

Етапи розвитку смартфонів:

1. Початкова концепція (1992-1994 роки);
2. Розвиток платформ і операційних систем (1996-2002 роки);
3. Зростання популярності та функціоналу (2003-2007 роки);
4. Ера сенсорних екранів (2007-2010 роки);
5. Розширення екосистеми додатків (2008-дотепер);
6. Інтеграція штучного інтелекту та розвиток технологій (2010-дотепер).

Етапи розвитку криптовалют:

1. Початкова концепція та створення (2008-2009 роки);
2. Раннє використання та майнінг (2009-2012 роки);
3. Поява альтернативних криптовалют (2011-2013 роки);
4. Збільшення уваги з боку громадськості та перших комерційних прийомів (2013-2015 роки);
5. Масштабування мережі та дебати щодо масштабування (2015-2017 роки);
6. Бум ICO та регуляторна увага (2017-2018 роки);
7. Зрілість та зростання інституціонального інтересу, впровадження біржових фондів та інтеграція криптовалют у традиційні фінансові системи, що свідчить про їх ширше визнання (2019-дотепер).

Станом на 2025 рік кількість користувачів криптовалют у світі становить близько 700 мільйонів, що означає, що 7.53 % населення світу використовує криптовалюту. [2]

За статистичними даними, кількість користувачів криптовалюти може зрости до 922 мільйони у 2025 році та досягти 992 мільйонів до 2028 року (рис.1). [3]

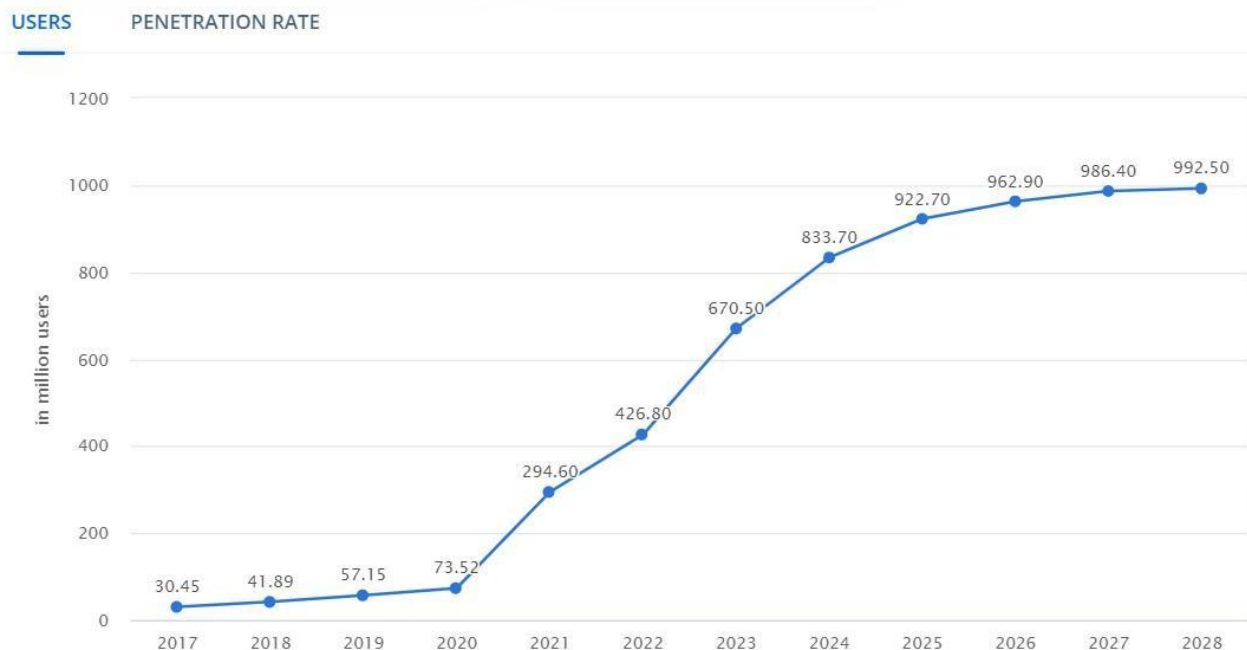

Рис.1. Графік зростання кількості користувачів криптовалюти, млн [3]

Найпоширенішою і найдорожчою з криптовалют є Bitcoin. Щодо зростання курсу Bitcoin, то більшість аналітиків позитивно оцінюють зростання його курсу у 2024-2025 роках. Ключовою подією такого зростання є халвінг – подія, під час якої винагорода за майнінг зменшується вдвічі і тим самим традиційно підвищується цінність Bitcoin, обмежуючи при цьому пропозицію нових монет.

Використання криптовалюти як фінансового активу для інвестування є дійсно привабливим для багатьох інвесторів, які розглядають її як нове інвестиційне знаряддя, що може призвести до значних вигід. Такі криптовалюти як Bitcoin і Ethereum надають можливості для високого прибутку при високому ризику. Однак зазначимо, що ринок криптовалют є волатильним і нестабільним, тому необхідно ретельно досліджувати всі ризики перед інвестуванням.

Таким чином, інноваційні фінансові технології забезпечують цифрову трансформацію фінансової сфери, підвищують фінансову доступність, зменшують витрати часу, розвивають інноваційні продукти і послуги, сприяють фінансовій грамотності та контролю, забезпечують прозорість і безпеку.

Література:

1. Онищенко Ю.І., Капсамун С.Ю. Криптовалюта як фінансовий актив для інвестування банками. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 25, частина 2. 2019. С. 25-30. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/25_2_2019ua/7.pdf.
2. Офіційний сайт GoldCore. URL: <https://www.goldcore.com/ie/>
3. Statista. URL: <https://www.statista.com>.

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА АНТИКРИЗОВІ РІШЕННЯ

Дарина Торгонська

здобувачка 3 курсу, групи ФіК-32

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Борисюк Олена

Під інвестиційною привабливістю країни розуміють комплексну характеристику, що відображає доцільність капіталовкладень з огляду на економічні, політичні, соціальні та правові фактори. Військова агресія проти України у 2022 році створила кардинально нові умови функціонування економіки, суттєво трансформувавши інвестиційне середовище та порушивши усталені економічні зв'язки.

Дослідження інвестиційних можливостей держави набуває особливої актуальності в контексті пошуку ефективних механізмів економічного відновлення та розвитку під час війни. За розрахунками експертів Міністерства економіки, матеріальні втрати України від російського вторгнення на початок 2024 року перевищили 150 млрд доларів США, що визначає масштаб потреби в інвестиційних ресурсах [1, с. 77].

Військовий стан зумовив виникнення специфічних викликів для залучення інвестицій:

- підвищені безпекові ризики та непередбачуваність бойових дій;
- пошкодження та руйнування об'єктів критичної інфраструктури;
- вимушена міграція населення та дефіцит кваліфікованих працівників;
- погіршення макроекономічних показників та фінансової стабільності;
- обмеження доступу до кредитних ресурсів і фінансових ринків;
- правова невизначеність щодо захисту інвестиційних активів у зонах бойових дій.

Попри значні перешкоди, економіка України демонструє ознаки адаптації до функціонування в умовах війни. Згідно з аналітичними даними НБУ, обсяг прямих іноземних інвестицій у 2023 році склав 4,8 млрд доларів США, що свідчить про збереження певного рівня довіри з боку міжнародної спільноти [2].

Відбулася суттєва реструктуризація інвестиційних потоків за галузевим принципом. На відміну від довоєнного періоду, коли значні обсяги інвестицій спрямовувались у важку промисловість та будівництво, в умовах війни зросла інвестиційна привабливість ІТ-сектору, аграрної сфери та альтернативної енергетики. Дослідження Європейської Бізнес Асоціації показують, що індекс інвестиційної привабливості України в другому півріччі 2023 року становив 2,76 бали за п'ятибальною шкалою, що на 0,4 пункти вище порівняно з першим півріччям 2023 року [5, с. 134].

Для посилення інвестиційної привабливості України в умовах збройного конфлікту доцільно впровадити такі антикризові рішення:

1. Формування системи гарантування безпеки інвестицій. Створення спеціального фонду страхування від військових ризиків з механізмом міжнародної фінансової підтримки для компенсації інвесторам збитків, спричинених воєнними діями. Це дозволить суттєво знизити бар'єри для входу на український ринок [3, с. 255].

2. Запровадження диференційованих фіскальних стимулів. Розробка гнучкої системи податкових пільг залежно від пріоритетності галузі та рівня безпекових ризиків у регіоні інвестування. Особливу увагу варто приділити стимулюванню інвестицій у проекти, пов'язані з обороноздатністю, енергонезалежністю та забезпеченням базових потреб населення [4].

3. Активізація державно-приватного партнерства у відновленні інфраструктури. Розширення практики концесійних угод та контрактів життєвого циклу з гарантованою дохідністю для інвесторів, що вкладають кошти у відбудову пошкоджених об'єктів критичної інфраструктури. Потенціал такого партнерства лише у транспортній галузі оцінюється у 25 млрд доларів США [1, с. 80].

4. Цифровізація інвестиційних процедур. Впровадження електронної системи супроводу інвестиційних проєктів за принципом "єдиного вікна", що дозволить дистанційно здійснювати всі етапи інвестиційної діяльності – від реєстрації до звітування, мінімізуючи корупційні ризики та бюрократичні перешкоди.

5. Поглиблення євроінтеграційних процесів. Прискорена адаптація національного законодавства до вимог і стандартів ЄС, зокрема у сферах захисту прав власності, антимонопольного регулювання та корпоративного управління. Це спростить вихід на європейські ринки та залучить інвестиції з країн ЄС у пріоритетні галузі [2].

6. Регіональна диверсифікація інвестиційних проєктів з урахуванням безпекової компоненти. Створення індустріальних парків та спеціальних економічних зон у західних областях України з наданням додаткових преференцій підприємствам, що релокувалися із зон бойових дій. За оцінками фахівців, така стратегія здатна знизити інвестиційні ризики на третину [5, с. 136].

Отже, підвищення інвестиційної привабливості України в умовах війни потребує комплексного підходу до розв'язання наявних викликів шляхом формування прозорої системи гарантування безпеки інвестицій, надання фіскальних стимулів, спрощення регуляторних процедур та поглиблення євроінтеграційних процесів. Реалізація запропонованих заходів сприятиме не лише залученню фінансових ресурсів для відбудови економіки, а й її структурній модернізації відповідно до сучасних вимог глобальної конкурентоспроможності.

Література:

1. Данилишин Б. М., Гриценко А. А. Інвестиційні можливості економіки України в період воєнних викликів. *Економіка України*. Київ, 2023. № 7. С. 76-84. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.07.076> (дата звернення: 17.05.2025).

2. Офіційний сайт Національного банку України. Макроекономічні дані та статистика. Київ, 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> (дата звернення: 17.05.2025).

3. Шевченко О. В., Резнікова Н. В. Механізми страхування військово-політичних ризиків: міжнародний досвід та українські реалії. *Економіка та держава*. Київ, 2023. № 12. С. 254–259. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2023/10.pdf (дата звернення: 17.05.2025).

4. Борисюк, О., Матвійчук, Н., & Хмелярська, Л. (2024). Особливості розвитку фінансового ринку під час війни. *Економіка та суспільство*. (60). <https://>

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3626> (дата звернення: 17.05.2025).

5. Гаркавенко В. І., Єршова Г. В. Трансформація інвестиційного середовища України під впливом військового конфлікту. *Економічний вісник КІІ*. Київ, 2024. № 2. С. 130-138. URL: <https://economics.kpi.ua/article/view/272535> (дата звернення: 17.05.2025).

ВПЛИВ КЛІМАТИЧНОГО ФІНАНСУВАННЯ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Олена Щербакова

к.е.н., член Ради Національного банку України
Національний банк України, м. Київ

Для досягнення цілей в сфері боротьби з кліматичними змінами вкрай важливо пов'язати кліматичну сферу і сталий розвиток, визначити в Україні проекти, що уможливили б мітигацію й адаптацію до змін клімату, й спрямувати на їхню реалізацію необхідні джерела та структури фінансування, фінансові інституції для максимізації можливого ефекту. Для врахування європейських тенденцій Україна має інтегрувати екологічну і кліматичну політику в усі сектори та сегменти національної економіки, здійснити інституційне й фінансове реформування, розробити досконалі впроваджувальні механізми заходів з охорони і поліпшення стану довкілля, необхідних для продовження підтримки ЄС вітчизняних зусиль у цій сфері. Для оптимального ж функціонування таких механізмів слід створити дієві системи державного екологічного та кліматичного управління на всіх ієрархічних рівнях для уможливлення сталого фінансування екологічних та кліматичних проектів програмних перетворень.

Нині важливого значення набуває визначення впливу кліматичного фінансування в Україні з урахуванням усіх його аспектів на забезпечення сталого розвитку, функціонування секторів вітчизняної економіки, істотного зниження викидів ПГ, досягнення енергоефективності, дотримання продовольчої, промислової, енергетичної, екологічної та кліматичної безпеки на всіх ієрархічних рівнях, розвиток екотуризму.

Значущість визначення такого впливу зумовлено істотним зростанням ролі фінансів загалом і кліматичного фінансування зокрема у світовій економіці, її фінансіалізацією, появою нових фінансових механізмів і специфічних фінансових інструментів для розвитку «зеленої» економіки й ефективної протидії кліматичним змінам, мінімізації їхніх негативних наслідків. При цьому у забезпеченні сталого розвитку слід приділяти увагу охоронному (максимальне збереження довкілля, запобігання кліматичним катаклізмам), модернізаційному (трансформація інститутів й інституцій кліматичного фінансування під кліматичні вимоги сьогодення, формування дієвих фінансових механізмів) і структуралітичному (досягнення вуглецевої нейтральності, підвищення енергозбереження та енергоефективності)

підходам. Зокрема, стокгольмським Інститутом довкілля за урядового фінансування започаткована розробка дорожньої карти забезпечення до 2050 р. кліматичної нейтральності Україною[1].

Що довше відкладатиметься задоволення загальних потреб у кліматичних інвестиціях, то вищими будуть витрати як на мітигацію, так і на подолання наслідків зміни клімату. Попри те, що щорічні потреби в кліматичних інвестиціях є значними, їхня необхідна сума становить лише невелику частину розрахункових втрат від підвищення температури на Землі понад 1,5°C, які, ймовірно, будуть понесені, якщо подальші інвестиційні процеси не зазнають змін. Оцінки збитків включають як прямі економічні наслідки, пов'язані зі зміною клімату, й інші незастраховані збитки, так і збільшення витрат виробництва, втрат продуктивності та витрат на підтримку здоров'я населення. Імовірно, й такі показники будуть значно заниженими, оскільки вони не враховують втрати капіталу, спричинені знеціненням активів, втратами природи та біорізноманіття або втратами внаслідок посилення конфліктів і міграції людей, які нині ще не можуть бути обґрунтовано оціненими.

Незважаючи на те, що дані та методологія оцінки майбутніх втрат все ще перебувають на початковому етапі, вони формують уявлення, яке свідчить про економічну потребу негайного кліматичного інвестування, а також підкреслює величезні можливості для підприємств з переходу на все більш низьковуглецеві та стійкі до клімату напрями діяльності[2].

Здійснення дієвої кліматичної політики є не лише чинником зниження негативного впливу на довкілля, а й стимулятором залучення необхідних фінансових ресурсів на відбудову України. Державне визнання потреби в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення на наріжних основах сталого розвитку уможливить одержання вітчизняними господарюючими суб'єктами іноземного фінансування та інвестування для реалізації відновлюваних заходів. Зменшення викидів ПГ, збереження й поліпшення довкілля, розвиток усіх елементів «зеленої» економіки, прямування до досягнення ЦСР забезпечить інвестиційну привабливість вітчизняного бізнесового середовища, уможливить одержання фінансування з міжнародних кліматичних фондів для мітигації та адаптації до кліматичних змін, а також приєднання до міжнародних, у тому числі європейських кліматичних ініціатив та угод, спрямованих на зменшення викидів ПГ та збереження довкілля, співпраці з таким спільним проектом ЄК та ЄІБ, як Фонд східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля[3]. Модернізація ж політики Східного партнерства уможлиблює реалізацію Україною міжнародних зобов'язань і положень Угоди про асоціацію зі збереження довкілля, застосування інноваційних фінансових механізмів і підтримку ЄС трансформації вітчизняної економіки, зниження вуглецевого сліду продуцентів та досягнення національно визначених внесків (НВВ)[4].

Як державне, так і приватне кліматичне фінансування має бути спрямоване в декарбонізацію різних секторів національної економіки: енергетики, промисловості, транспорту, житлового сектора, сільського господарства, утилізації відходів. Утім, унаслідок наявної фінансової ситуації Україна на виконання поточної і перспективної кліматичної політики та необхідних перетворень потребуватиме доступу до міжнародного кліматичного фінансування.

Досягнення оновленого НВВ досягне для всіх галузей національної економіки за збереження доступу до зовнішніх ринків основних торговельних партнерів; стабільної й прогнозованої зовнішньоторговельної політики та відсутності обмежень і бар'єрів; доступу проектів модернізації до кліматичного фінансування з розвинутих країн, приватного сектора, МФО й інших донорів. З урахуванням обмеженого доступу України до міжнародного кліматичного фінансування (зокрема, Зеленого кліматичного фонду), Україна розраховує отримати додаткове кліматичне фінансування у формі грантів від розвинених країн й інших донорів, пільгові кредити та інші фінансові інструменти з метою створення окремого кліматичного фонду та збільшення фінансування декарбонізації економіки через комерційні банки та приватний сектор. Доступ до кліматичних фінансів також залежить від посилення макрофінансової стабільності України, реалізації програми співпраці з МВФ. Відсутність необхідної міжнародної підтримки спричинить ризик недосягнення мети НВВ[5].

Водночас, вкрай важливою є й мобілізація необхідних для реалізації оновленого НВВ ресурсів в Україні. Так, за оцінкою Berlin Economics, близько 60% цих ресурсів будуть доступні апріорі, у зв'язку з чим виникає потреба у їхньому оптимальному використанні, що можливе за обґрунтованого державного регулювання, яке б стимулювало інвестування у ВДЕ; забезпечувало справедливе оподаткування, насамперед, великого бізнесу за забруднення довкілля й викиди ПГ; економічний розвиток та зростання ВВП. Відтак додаткова мобілізація Україною кліматичного фінансування вимірюється €40 млрд[6].

Література:

1. Белоусова К. Менше викидів та більше альтернативної енергії: як європейські партнери бачать зелене повосенне відновлення України. *Екополітика*. 2023. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/menshe-vikidiv-ta-bilshe-alternativnoi-energii-yakievropejski-partneri-bachat-zelene-vidnovlennya-ukraini> (дата звернення: 29.05.2025)
2. Global Landscape of Climate Finance 2023. URL: <https://www.climatepolicyinitiative.org/publication/global-landscape-of-climate-finance-2023/> (дата звернення: 29.05.2025)
3. Абраменко А. Як бізнесам залучити інвестиції і до чого тут сталий розвиток. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/yak-biznesu-zaluchati-finansuvannya-na-rozvyazannya-ekologichnih-pitan> (дата звернення: 29.05.2025)
4. Довкільна та кліматична стійкість Східного партнерства – оцінка перспективи досягнення в Україні. URL: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/Environmental-and-climate-resistance_web.pdf (дата звернення: 29.05.2025)
5. Updated Nationally Determined Contribution of Ukraine to the Paris Agreement. URL: https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2022-06/Ukraine%20NDC_July%2031.pdf (дата звернення: 29.05.2025)

6. Що змінить нова кліматична мета України до 2030 року? URL: <https://commons.com.ua/uk/sho-zminit-nova-klimatichna-meta-ukrayini-do-2030-roku/> (дата звернення: 29.05.2025).

ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Юлія Чиж

Здобувачка 5 курсу, групи ФіК-52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник : д.е.н., професор Карлін М. І.

У зв'язку з посиленням екологічної кризи, економічною нестабільністю та активізацією військових конфліктів, світова спільнота стикається з необхідністю впровадження інноваційних фінансових рішень, спрямованих на забезпечення сталого розвитку. Зелені фінанси стають одним із провідних інструментів у цьому напрямі, оскільки передбачають вкладення капіталу в екологічно безпечні технології, розвиток відновлюваних джерел енергії та підтримку низьковуглецевих економічних моделей.

Під поняттям «зелені фінанси» розуміється сукупність фінансових інструментів, механізмів та інституцій, спрямованих на фінансування проєктів, що мають позитивний вплив на довкілля[1, 98]. Йдеться, зокрема, про розвиток відновлюваних джерел енергії, екологічного транспорту, енергоефективних технологій, управління відходами, охорону водних ресурсів тощо.

Залучення фінансових ресурсів для реалізації екологічних ініціатив здійснюється за допомогою зелених фінансових інструментів — спеціальних механізмів, які сприяють переходу до сталої та низьковуглецевої економіки. Основними інструментами, за допомогою яких фінансуються проєкти сталого розвитку є: зелені кредити, що надаються на проєкти з енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії; зелені облігації, які дозволяють залучити інвестиції для фінансування екологічно орієнтованих проєктів; інвестиційні фонди, які акумулюють кошти на підтримку сталих ініціатив; зелені податкові стимули, що мотивують бізнес інвестувати в екологічно чисті технології; спеціалізовані страхові продукти, спрямовані на покриття ризиків, пов'язаних зі зміною клімату; соціальні облігації, орієнтовані на фінансування проєктів у сферах освіти, охорони здоров'я й екологічного житла; а також зелений лізинг, що дозволяє використовувати енергоефективне обладнання та знижувати викиди CO₂. Усі ці інструменти є важливою складовою фінансування сталого розвитку[2].

Україна, попри політичні й економічні труднощі, зробила низку кроків у напрямку запровадження зелених фінансів. Вітчизняні банки, зокрема Укргазбанк, Ощадбанк, ПриватБанк та Укрексімбанк, почали впроваджувати програми зеленого кредитування, а НЕК «Укренерго» стала першим емітентом зелених облігацій сталого розвитку на міжнародному ринку. Водночас державні програми, такі як «ЕнергодІМ» і «ГрінДІМ», стимулюють модернізацію житлового фонду та

зменшення споживання енергії. Крім того, Україна поступово адаптує своє законодавство до вимог ЄС у рамках Європейського зеленого курсу.

Хоч і відбувається активне просування зеленої економіки, використання сталих фінансових інструментів в Україні супроводжується низкою викликів та проблем, що стримують ефективну реалізацію екологічних ініціатив. Основними перешкодами є недостатнє фінансування, слабкий інтерес приватного капіталу через економічну нестабільність та війну, недосконалу нормативно-правову базу, бюрократія і корупція. Крім того, відсутність податкових стимулів, низька обізнаність підприємств, брак фахівців і обмежена різноманітність фінансових інструментів гальмують розвиток цієї сфери. Також проблема посилюється нестачею статистичних даних, що знижує прозорість ринку та довіру інвесторів. Подолання цих бар'єрів є необхідною умовою для формування ефективної системи зеленого фінансування в Україні[3].

Незважаючи на виклики, перспективи розвитку зелених фінансів в Україні залишаються значними. По-перше, відбудова країни після війни може стати основою для запровадження принципів «зеленої реконструкції», коли відновлення інфраструктури здійснюватиметься з урахуванням кліматичних стандартів та енергетичної ефективності. По-друге, зростає міжнародна підтримка України, що відкриває можливості для залучення коштів з глобальних кліматичних фондів, програм ЄС та міжнародних фінансових установ. По-третє, активізація державної політики у сфері ESG, цифровізації звітності та моніторингу відкриває шлях до формування прозорого та конкурентного ринку екологічних інвестицій.

Для реалізації потенціалу України у розвитку зеленого фінансування доцільно впровадити низку інноваційних заходів:

- створення Національної платформи зелених інвестицій, яка надаватиме інвесторам доступ до екологічних проєктів та інформації про реалізовані ініціативи;
- екологічні банківські картки, що пропонують кешбек або знижені ставки на “зелені” покупки, сприятимуть популяризації екологічного стилю життя;
- запровадження зеленого податкового кешбеку, за яким частина податків повертається громадянам та бізнесу, що інвестують у відновлювану енергетику, енергоефективність або сортування відходів;
- зелені депозити з підвищеною відсотковою ставкою можуть стимулювати вкладення коштів у проєкти, пов'язані з екологічним виробництвом та чистими технологіями.

Зелені фінанси можуть стати не лише екологічною альтернативою, а й стратегічною основою економічного зростання України в післявоєнний період. За умови подолання нормативних, інституційних та інформаційних бар'єрів, Україна здатна інтегруватися в глобальну систему сталого фінансування та зробити зелений курс реальним пріоритетом національної політики.

Література:

1. Карлін М. І., Івашко О. А. Зелені фінанси як новий напрям залучення інвестицій в економіку України. Економічний форум. № 3. 2020. С. 97 – 104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2020_3_17

2. Чугунов І. Я., Канєва Т. В., Любчак І. С. Фінансові інструменти реалізації Європейського Зеленого Курсу в Україні. Економіка та суспільство. Вип. 56. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3082/3005>

3. Зюзіна А., Петренко О. «Зелені» фінансові інструменти: рушійна сила сталого розвитку. Актуальні аспекти розвитку науки і освіти. Збірник матеріалів IV Міжнародної наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників та молодих науковців, 24 - 25 жовтня 2024 р. Одеса : Одеський державний аграрний університет, 2024. С. 507 – 510. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/10044/Zbirnyk-materialiv-24-25.10.24.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=509>.

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Марія Чичура

аспірантка 4 року навчання за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: д.е.н., професор Олена Стащук

У сучасних умовах господарювання територіальні громади України виступають ключовими суб'єктами фінансової децентралізації, від стійкості яких залежить функціонування системи публічних фінансів. Однак, внаслідок повномасштабної війни, економічної нестабільності, міграційних процесів і викликів у податково-бюджетній сфері посилюються загрози для їх фінансової безпеки. Виявлення та аналіз загроз є важливим етапом для розуміння проблем, з якими стикаються територіальні громади та одним із основних елементів дослідження у концептуалізації SWOT-аналізу територіальних громад. Зазначимо, що актуальне та чітке визначення загроз, а також робота над їх подоланням та нівелюванням їх впливу на ефективність функціонування територіальних громад дозволяє створити ефективні стратегії для сталого розвитку та підвищення фінансової безпеки останніх і, як наслідок, підвищення якості життя мешканців.

У системі SWOT-аналізу загрози або зовнішні ризики — це фактори, що можуть негативно вплинути на фінансову стабільність та безпеку громади. Негативні фактори зовнішнього впливу (наявні або найбільш ймовірні), які перешкоджають розвитку територіальної громади.

Вважаємо, що усі загрози фінансовій безпеці територіальних громад можна згрупувати за такими напрямками:

1. Економічна нестабільність: включає переважно макроіндикатори розвитку економіки країни в цілому, проте їх дія поширюється й на функціонування територіальних громад зокрема. До таких загроз варто віднести: інфляцію, зниження купівельної спроможності, коливання валютних курсів, зростання безробіття, зменшення доходів місцевих бюджетів і зростання соціальних проблем, зниження державних трансфертів тощо.

2. Політичні та правові ризики: відображають зміни в законодавстві та фінансовій політиці, політичну нестабільність, нестабільність правового середовища, зокрема й часті зміни в податковому законодавстві, що унеможлиблює ефективне управління фінансами територіальних громад.

3. Зростання зовнішньої конкуренції. До таких ризиків варто зарахувати конкуренція з боку інших регіонів, обмеження на експорт або зміни в зовнішньоторговельній політиці.

4. Природні катастрофи та зміна клімату: паводки, посухи, урагани та інші стихійні лиха, що можуть знищити інфраструктуру, зменшити продуктивність сільського господарства, призвести до порушення фінансової безпеки на місцевому рівні через перерозподіл ресурсів на невідкладні потреби. Довгострокові зміни кліматичних умов можуть вплинути на землеробство, зменшити врожайність, зростити витрати на енергоресурси та посилити екологічні проблеми.

5. Погіршення екологічної ситуації: високий рівень забруднення води, повітря та ґрунтів може призвести до зниження якості життя, виникнення захворювань та потреби у великих витратах на очистку та санацію.

6. Технологічні зміни та кіберзагрози: атаки на інформаційні системи місцевих органів влади або підприємств, швидкі зміни в технологіях.

7. Негативні демографічні зміни: старіння населення, міграція населення до великих міст або за кордон.

8. Пандемії та кризи захворювання: глобальні епідемії (як, наприклад, COVID-19) можуть спричинити зниження економічної активності, призвести до закриття підприємств, зростання безробіття, а також потреби у значних витратах на охорону здоров'я.

9. Геополітичні конфлікти: військові дії в країні або країнах-сусідах, економічні санкції, що негативно впливає на інвестиційний клімат та економічне середовище ТГ.

10. Корупція та неефективне управління: недостатньо ефективне управління, відсутність належного контролю і публічного звітування можуть призвести до зловживань, порушення довіри з боку громадян через нецільове використання коштів.

Отже, описані сфери і наявні фактори загрози є серйозними викликами для фінансової безпеки громади і вимагають виваженого підходу для їх подолання та мінімізації їх впливу через стратегічне планування, інвестиції у розвиток інфраструктури та посилення стійкості економічних систем. Зовнішні загрози свідчать про необхідність забезпечення постійного моніторингу ситуації, розвитку стратегії управління ризиками та підвищення оперативності у реагуванні на зміни як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі.

Література:

1. Стащук О. В. Бюджетна ефективність територій в умовах децентралізації. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 1 (25). С. 98–104. DOI:<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-01-98-104>.

2. SWOT-аналіз соціо-економіко-екологічного стану підприємств : конспект лекцій / укладач І. Ю. Аблєєва. Суми : Сумський державний університет, 2020. 233 с.
3. Любешівська селищна територіальна громада. SWOT-аналіз. URL: [SWOT-аналіз Любешівська селищна рада територіальної громади](#) (дата звернення 03.06.2025).

РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Анастасія Шевчук

студентка 5 курсу, групи ФіК-52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Проць Наталія Василівна

В умовах збройного конфлікту та масштабних руйнувань інфраструктури держава стикається зі складним завданням – забезпечити фінансову стійкість і продовжити соціально-економічний розвиток. Збільшення бюджетного дефіциту, прискорене зростання державного боргу та надзвичайний тиск на фінансові надходження спричинили стискання ресурсів для освіти, охорони здоров'я та екологічних проєктів. У цих умовах вкрай важливим стає питання оптимізації публічних фінансів: як розподілити обмежені кошти таким чином, щоб підтримати обороноздатність держави, гарантувати соціальні виплати та започаткувати інфраструктурну реконструкцію із врахуванням принципів сталого розвитку.

Метою даної роботи є встановлення ключових механізмів управління публічними фінансами, які дозволяють забезпечити баланс між оборонними, соціальними й екологічними пріоритетами, та розробка обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення бюджетної політики України в умовах війни та на етапі постконфліктної відбудови, з урахуванням найкращих міжнародних практик, стандартів прозорості та сучасних викликів.

Проведений аналіз показав, що у 2023 році частка власних доходів місцевих бюджетів України у загальних надходженнях зросла до 68 %, що свідчить про значне укріплення фінансової самодостатності територіальних громад і про їхню здатність самостійно формувати ресурси для локальних проєктів сталого розвитку [3]. Проте при цьому спостерігається дисбаланс у структурі видатків: понад 40 % місцевих бюджетів спрямовується на забезпечення оборонних та безпекових потреб, що скорочує фінансові можливості для освіти, охорони здоров'я та екологічних ініціатив.

Водночас впровадження ESG-парадигми (екологічних, соціальних та управлінських критеріїв) у політику державного фінансування, закріплене в «Політиці розвитку сталого фінансування до 2025 р.», дозволило розвинути систему «зеленого» оподаткування та випуск «зелених» облігацій. Ці інструменти стимулюють притік інвестицій у відновлювану енергетику та модернізацію житлово-комунальної інфраструктури без суттєвого збільшення державного боргу [2].

Налагодження співпраці з міжнародними фінансовими інституціями виявилось надзвичайно продуктивним. Україна отримала понад 15 млрд дол. США у вигляді кредитів та грантів від МВФ, Світового банку та ЄБРР, значна частина яких спрямована на соціальні програми й реконструкцію критичної інфраструктури. Такий потік зовнішнього фінансування став каталізатором реформ у сфері бюджетної прозорості та антикорупційного аудиту, підвищивши довіру громадськості до механізмів розподілу коштів [1].

Післявоєнна відбудова потребує не лише залучення значних обсягів фінансування, а й формування стійкої архітектури публічних фінансів. За оцінками експертів, в 2023 році обсяг іноземних інвестицій в Україну склав 2,9 млрд доларів США, значна частина з яких була спрямована саме на відновлення інфраструктури [1].

Проте існують вагомі ризики: часті зміни в податковому та бюджетному законодавстві створюють високий рівень невизначеності для інвесторів, а обмежений доступ до міжнародних фінансових ринків через ризики дефолту призводить до зростання вартості запозичень. Ці обставини вимагають ухвалення комплексних заходів, спрямованих на підвищення привабливості державно-приватних партнерств і створення довгострокової законодавчої стабільності.

Отже, публічні фінанси відіграють фундаментальну роль у забезпеченні сталого розвитку України в умовах військових дій та на етапі післявоєнної відбудови. Балансування оборонних, соціальних та екологічних пріоритетів, інтеграція ESG-підходів й активне залучення міжнародної допомоги створюють передумови для стратегічної трансформації бюджетної політики. Запропоновані механізми (створення спеціального «фінансового вікна» для проєктів сталого розвитку з пільговими запозиченнями й держгарантіями; довгострокове планування видатків на реконструкцію інфраструктури; поширення випуску «зелених» і «соціальних» облігацій; підвищення прозорості через цифрові платформи та незалежний аудит) здатні зміцнити фінансову стійкість держави, сприяти модернізації інфраструктури та забезпечити соціальну справедливість під час відновлення країни.

Література:

1. Діяльність міжнародних інвестиційних фондів під час війни та післявоєнного відновлення України. Електронний архів КНУТД. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/28257>.
2. Політика розвитку сталого фінансування до 2025 року / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-politiku-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>.
3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
4. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. Причорноморські економічні студії. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>.

5. Фінансове забезпечення реалізації цілей сталого розвитку в умовах децентралізації: кейс України. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4618>.

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Роман Шевчук

здобувач 5 курсу, групи ФІК- 52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н. доцент Проць Наталія Василівна

В умовах повномасштабної війни, яку переживає Україна, кожна сфера державного управління зазнає суттєвих змін і викликів. Не є винятком і податкова система, зокрема — механізми податкового контролю. У мирний час цей контроль відіграє важливу роль у забезпеченні стабільних надходжень до бюджету, боротьбі з ухиленням від оподаткування та дотриманні фінансової дисципліни. Проте в умовах воєнного стану функції і підходи до податкового контролю змінюються відповідно до нових потреб держави та бізнесу.

Податковий контроль є самостійним напрямом державного фінансового контролю. Він розглядається як одна з функцій державного управління податковою системою України. Ефективність реалізації податкової політики держави та функціонування всієї податкової системи значною мірою визначається діяльністю контролюючих органів у сфері забезпечення додержання податкового законодавства платниками податків [3].

Тривалий період бойових дій на території України вимагає оперативного реагування та внесення відповідних коригувань до податкового законодавства, щоб відповідати мінливим умовам. На початку збройного конфлікту були впроваджені початкові зміни до Податкового Кодексу України, проте цей процес адаптації податкових норм до нових реалій триватиме й надалі, оскільки ситуація залишається нестабільною та потребуватиме подальших законодавчих кроків для забезпечення ефективного функціонування фіскальної системи в умовах військового стану [2].

Серед основних особливостей податкового контролю під час воєнного стану можна виділити такі:

1. Пріоритет — підтримка бізнесу, а не покарання

Однією з головних особливостей є те, що держава свідомо намагається не тиснути на підприємців. У перші місяці після початку повномасштабного вторгнення перевірки взагалі були призупинені. Це дало змогу бізнесу "видихнути", адаптуватися і хоча б частково відновити роботу. Замість тотального контролю — держава дала час на стабілізацію.

2. Часткове відновлення перевірок, але з фокусом

Згодом перевірки почали повертатися, але не хаотично. Насамперед — ті, що стосуються бюджетоутворюючих податків: ПДВ, акциз, податок на прибуток.

Особливо увага до відшкодування ПДВ: держава хоче переконатися, що це не «схема», а реальна діяльність. Також під контроль потрапляють підприємства, які показують великі збитки — це потенційна «сіра зона».

3. Планові перевірки — тільки за згодою Кабміну або для «ризикових»

У мирний час планові перевірки проводяться за затвердженим графіком. У воєнний — лише в окремих випадках. Держава чітко визначила: якщо підприємство не має критичного ризику для бюджету, його не чіпають. Це — частина політики підтримки економіки. Але якщо є ознаки ухилення або зловживань — перевірка все одно буде.

4. Цифровізація замість бюрократії

Ще одна важлива риса — перехід до дистанційного формату контролю. Камеральні перевірки та аналіз звітності зараз проводяться без виїзду на підприємство. Податківці працюють з електронними звітами, порівнюють дані з реєстрів і вже на основі аналітики визначають, чи потрібна реальна перевірка.

5. Лояльність до помилок — якщо вони не системні

У воєнний час помилки трапляються частіше: не всі можуть подати звіт вчасно, хтось втратив документи через обстріли. Податкова це враховує. Якщо порушення не носять ознак шахрайства, санкції часто не застосовуються, а підприємству дають шанс виправити ситуацію. Це важлива зміна в підході — від карального до адаптивного.

Аналіз особливостей податкового контролю в умовах воєнного стану свідчить про його критичне значення для забезпечення фінансової стабільності та підтримки обороноздатності держави. В умовах підвищеної економічної нестабільності та загроз, податковий контроль стає ключовим інструментом для ефективного розподілу та використання ресурсів [1].

Під час воєнного стану податковий контроль в Україні зазнає суттєвих трансформацій, зумовлених необхідністю балансування між фіскальними потребами держави та забезпеченням мінімального тиску на бізнес і громадян. Тимчасове згортання окремих видів перевірок, запровадження мораторіїв, спрощення процедур звітності та зменшення санкцій демонструють прагнення держави підтримати платників податків в умовах нестабільності. Водночас збереження дієвих механізмів контролю за дотриманням податкового законодавства залишається критично важливим для наповнення бюджету, особливо з огляду на зростаючі потреби оборони та гуманітарної підтримки. Таким чином, особливості податкового контролю в умовах воєнного стану мають гнучкий, адаптивний характер і покликані забезпечити як фінансову стійкість держави, так і економічну життєздатність платників податків.

Література:

1. Махиня Д. Особливості податкового контролю в умовах воєнного стану: правові аспекти та практика застосування. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.5.14>.

3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

4. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у

функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>

5. Погорелова О. М. Особливості оподаткування під час воєнного стану. *Миколаївський національний аграрний університет*. 2024.

6. Черватюк О. Особливості проведення податкових перевірок під час дії воєнного стану. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю*. Вінниця. 2023.

Секція 2
ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Section 2
FINANCIAL MARKET IN THE CONTEXT OF
GLOBAL INSTABILITY

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ КРИЗ НА СТІЙКІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Вадим Березовик

кандидат економічних наук, директор ТОВ «Профін Консалтинг», Київ

Актуальність дослідження обумовлена зростанням кількості глобальних фінансових криз, з якими людство стикається останніми десятиліттями. Фінансові потрясіння суттєво впливають на стійкість банків, змінюють звичну бізнес практику, стимулюють перегляд та адаптацію систем управління ризиками до вимог сьогодення.

Мета дослідження – визначити вплив фінансових криз на стійкість банківських установ, з'ясувати здатність банків протистояти викликам, пристосовуватися до змін у ризик-середовищі та впроваджувати антикризові заходи, спрямовані на забезпечення довгострокової стабільної роботи.

Методологія дослідження ґрунтується на використанні системного аналізу фінансових показників банків, сценарному моделюванні та прогнозуванні, стрес-тестуванні бізнес моделей банківських установ.

В результаті дослідження виявлено вплив кризових явищ на зміну стратегій банківських установ, стимулювання розвитку культури управління ризиками, імплементацію в банках міжнародних стандартів корпоративного управління, адаптацію банківських систем управління капіталом та ризиками до кризових та посткризових умов.

Ключові слова: ризик-менеджмент, фінансова стійкість, стрес-тестування, буфери капіталу.

Сучасні автори досліджують вплив фінансових потрясінь на стійкість банківських установ і адаптацію банківських практик до нових викликів. Так, вчені О.Дудукалова і Г.Матвієнко [1] в ході проведених досліджень встановили, що фінансова криза 2008-2009 років стимулювала перегляд регуляторних вимог до структури банківського капіталу. Посилені вимоги були систематизовані у рекомендаціях Базельського комітету з банківського нагляду (Базель III). Іноземні дослідники Б.А.Кусі, Дж.А.Форсон та інші [2] доводять, що збільшення вимог до структури капіталу банку зменшує чутливість банківських установ до кризових явищ.

Не дивлячись на значну кількість наукових робіт, потребує додаткового вивчення питання резистентності банківських установ сучасним кризовим явищам – пандемії, повномасштабні війни, техногенні катастрофи. Також важливо визначити вплив регуляторних та законодавчих вимог на стабільність функціонування банківської системи.

В ході дослідження встановлено, що глибокі фінансові потрясіння стимулюють банки докорінним чином змінювати власні стратегії і системи управління ризиками, переосмислювати бізнес-моделі, впроваджувати нові технології та продукти. Акцент у роботі фінансових установ зміщується з отримання короткострокових прибутків на забезпечення довготривалого сталого розвитку. Регулятор також суттєвим чином змінює правила, стандарти та вимоги до діяльності банків, намагаючись забезпечити

стабільне функціонування банківської системи. Держава може також підтримувати системно важливі банки шляхом входження у їх капітал (прикладами успішних націоналізацій банківських установ в Україні є «Приватбанк», «Укргазбанк» та банк «Сенс»).

Значний вплив на стійкість фінансово-банківського сектора мали кризи 1997, 1998, 2007-2008 років, пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення в Україну у 2022 році. Ці події суттєво змінили банківські бізнес-практики та стимулювали створення нових регуляцій для забезпечення стабільної роботи фінансового сектора.

Так, криза 2007-2008 років призвела до заміни агресивних кредитних стратегій банків більш помірними. Вітчизняні банківські установи відмовились від кредитування в іноземній валюті позичальників, які не мають експортної виручки. Під значну частину NPL (нестандартних) кредитів були сформовані резерви, що, в свою чергу, стимулювало зростання капіталізації фінансових установ. Банки більш консервативно стали підходити до визначення кредитоспроможності позичальників та обмежили надання бланкових кредитів.

Пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення в Україну стимулювали розвиток цифрових технологій та переорієнтували банки з отримання процентних на комісійні доходи. Операційна ефективність, цифровізація процесів, впровадження нових технологій верифікації клієнтів, кредитного андеррайтингу та автономність роботи стали одним з головних елементів виживання фінансових установ в сучасних умовах. Банки не бажають ризикувати, обережно надають нові кредити корпоративним і роздрібним клієнтам та віддають перевагу вкладенням в низькоризиковані державні цінні папери.

НБУ з метою забезпечення стабільності банківської системи використовує нові цифрові технології онлайн збору, обробки та аналізу наглядової інформації, стрес-тестування банківських установ та додаткові фінансові показники для оцінки буферів капіталу та ліквідності банків. Регулятор запроваджує на час кризових явищ більш м'які регуляторні норми для безперебійного функціонування банківських установ.

Висновки. Дослідження підтверджує факт суттєвого впливу фінансових криз на стабільність діяльності, стратегію та бізнес-практику банківських установ. Методологія стрес-тестування, система антикризового управління та заходи по забезпеченню безперервності функціонування банківських установ потребують постійного вдосконалення. Основним викликом є необхідність своєчасної адаптації банків до нових видів ризиків та змін умов ведення бізнесу.

Впровадження регулятором нових наглядових технологій і стратегій створює систему раннього реагування на потенційні виклики за допомогою онлайн оцінювання фінансового стану банківських установ. Ці заходи мають убезпечити банківську систему від значних фінансових потрясінь в майбутньому.

Література:

1. Дудукалова О., Матвієнко Г. Впровадження Базель III для збільшення стійкості банківської системи: особливості та нововведення. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-31>.

2. Kusi B. A., Forson J. A., Adu-Darko E., Agbloyor E. Global financial crisis, international capital requirement and bank financial stability: an international evidence. *Journal of Financial Regulation and Compliance*. 2023. Vol. 31, № 2. P. 237–258. DOI: <https://doi.org/10.1108/JFRC-04-2022-0057>.

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА ЯК ФАКТОР ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КРИЗИ

Марина Бойчук

здобувачка 3 курсу, групи ЕКФ-31с

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: к.е.н., доцент Марта Петик

У сучасних умовах глобалізації фінансова система світу зазнає значних трансформацій, що супроводжуються високим рівнем нестабільності. Протягом 2010–2024 років глобальні фінансові ринки пережили низку потрясінь: світову економічну нестабільність, боргову кризу в ЄС, пандемію COVID-19, а згодом – геополітичні конфлікти та повномасштабну війну росії проти України. Ці чинники посилили внутрішні та зовнішні дисбаланси у багатьох країнах, особливо – в Україні, де поєднання воєнної, енергетичної, фінансової та демографічної криз суттєво дестабілізувало національну економіку.

Одним із ключових факторів, що поглиблюють кризові явища у фінансовому секторі, є тіньова економіка. Вона системно підриває ефективність монетарної та фіскальної політик, ускладнює контроль за грошовими потоками, зменшує прозорість ринку капіталів й зменшує податковий потенціал держави. Усе це унеможлиблює реалізацію повноцінної антикризової політики та створює загрозу для макроекономічної стабільності та національної безпеки.

До початку повномасштабного вторгнення росії обсяги тіньової економіки в Україні оцінювали на рівні 35 % ВВП (табл. 1). За оцінками Міністерства економіки України, у 2022 році цей показник сягав вже 46 %, що значно перевищує аналогічні показники у країнах з високим рівнем доходів, але є типовим для держав із середнім рівнем розвитку та слабким інституційним середовищем.

Таблиця 1

Динаміка рівня тіньової економіки та зміни реального ВВП України у 2012–2022 роках

Рік	Рівень тіньової економіки (% ВВП)	Зміна реального ВВП (% до поперед. року)
2012	30,0	0,2
2013	30,0	2,0
2014	36,0	-6,6
2015	35,0	-9,8
2016	33,0	2,4
2017	32,0	2,4
2018	29,0	3,5

2019	28,0	3,2
2020	30,0	-3,8
2021	31,0	2,2
2022	45,2	-29,1

Джерело: побудовано автором на основі [1; 2]

Зазначимо, що тіньовий сектор вітчизняної економіки має нетипову структуру. У багатьох державах основу тіньового сегменту становлять малий бізнес і діяльність фізичних осіб, натомість в Україні значну частку забезпечують великі підприємства, які використовують складні схеми оптимізації та ухилення від сплати податків, часто за підтримки корумпованих державних структур. Такий стан речей поглиблює розрив між офіційним і неформальним секторами економіки, а також формує недовіру до окремих державних інституцій та держави загалом.

Період активних бойових дій зумовив суттєві трансформації у структурі та динаміці тіньового (неформального) сектора економіки, що проявилось у зміні масштабів, форм і мотивацій тінізації господарської діяльності. З одного боку, зниження купівельної спроможності, мобілізація, міграція, логістичні проблеми та посилений контроль з боку держави стримали розвиток неформальної економіки. За деякими оцінками, рівень тінізації у 2024 році знизився до 25-30 % [3]. З іншого боку, такі тенденції мають тимчасовий характер і зумовлені зовнішніми факторами, а не системною політикою детінізації. Відтак після завершення воєнних дій можливе повернення до звичних обсягів тіньового сектора – на рівні 35-40 %.

Ініціативи держави щодо детінізації, зокрема податкова легалізація доходів у 2021 році, не дали очікуваних результатів. За весь період дії податкової амністії в умовах воєнного стану було задекларовано лише близько 4 млрд грн. Це свідчить про недостатню довіру бізнесу та громадян до держави загалом і державних механізмів легалізації доходів зокрема [4].

Таким чином, боротьба з тіньовою економікою вимагає не точкових заходів, а глибоких інституційних змін. Проблема стає складнішою через недосконалість статистичної бази. Традиційні методи оцінки масштабів тіньової економіки – моніторинг витрат домогосподарств, електроспоживання, грошова маса тощо – мають обмежену точність. Пріоритетними мають стати: реформування судової системи, ефективна антикорупційна політика, посилення захисту прав власності, розвиток податкової культури та цифрових інструментів контролю, а також прозора приватизація державних активів. Лише комплексне реформування суспільного порядку дозволить створити умови, за яких офіційна економіка стане привабливішою за неформальну.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що тіньова економіка є серйозним викликом для фінансової безпеки України, особливо в умовах глобальної нестабільності та воєнного конфлікту. Її системна присутність не лише ускладнює реалізацію державної політики, а й посилює вразливість країни до зовнішніх і внутрішніх шоків. Тому детінізація має бути одним із ключових пріоритетів державної економічної стратегії як на період війни, так і у повоєнному відновленні.

Література:

1. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у січні–вересні 2021 року. Міністерство економіки України : веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/documents/Download?id=b1583037-ecbd-462a-a2f1-1c798b588c6d>
2. Тіньова економіка. Загальні тенденції 2021 року. Міністерство економіки України: веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
3. Тіньова економіка: чому війна вбиває її швидше, ніж легальну. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/08/28/134150767/>
4. Крицька І. Як пройшла податкова амністія Гетманцева та Зеленського – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільяртери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/money/tse-buv-ostanniy-shans-rozkriti-aktivi-ukraina-mayzhe-zavershila-podatkovu-amnistiyyu-legalizuvavshi-vsogo-170-mln-chi-bude-prodovzheniya-16022023-11755>

ЦІНОВІ ЧИННИКИ ТА РИЗИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Олександра Бурець

здобувачка 2 курсу, групи ФІК-22

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталія Проць

Ринковий інтервенціонізм являє собою політику або практику втручання в економічні процеси, яка реалізується з боку держави, а також благодійних або політичних груп з метою коригування функціонування ринку. Таке втручання може бути зумовлене необхідністю усунення ринкових провалів або забезпечення суспільного добробуту, включно із захистом окремих соціальних чи економічних груп [1]. У цьому контексті фондовий ринок, що виступає інтегратором макроекономічних процесів, надзвичайно чутливо реагує на глобальні трансформації в економічному, політичному та регуляторному середовищі. У 2025 р., світова фінансова система стикається з масштабними викликами, пов'язаними з ескалацією торгівельних конфліктів, жорсткою зовнішньою політикою провідних країн та кризовими явищами в економіках, що розвиваються. Глобальна невизначеність активізує волатильність фондових ринків, що проявляється у підвищенні ризиків раптових змін цін на активи. За спостереженнями Міжнародного валютного фонду, дедалі більша розбіжність між фундаментальними економічними показниками та ринковими очікуваннями формує ґрунт для нестабільності та стрімких цінових коливань. Додаткову напругу створюють нетрадиційні монетарні та фіскальні заходи, що призводять до невизначеності інвестиційного середовища.

Геополітична напруга має безпосередній вплив на фондові індекси. Так, згідно з дослідженням Zhang et al. (2023), у країнах, що розвиваються, а також у державах-

експортерів нафти, геополітична невизначеність значно підвищує волатильність [1]. Для України ключовим чинником дестабілізації ринку стало повномасштабне вторгнення РФ у 2022 р. Уже в перші дні війни фондовий ринок відреагував обвальним падінням індексів, зупиненням торгів і масовим відпливом капіталу [2]. Такі реакції є типовими в умовах форс-мажорних обставин, коли інвестори зосереджуються на ліквідності та мінімізації ризиків. Хоча міжнародні фондові ринки частково відновилися (наприклад, S&P 500), український ринок зазнав глибших втрат через структурну вразливість економіки. Державні інституції – зокрема НКЦПФР та НБУ – впровадили низку стабілізаційних заходів, зокрема підтримання валютного курсу, прозорість торгів та співпрацю з міжнародними партнерами [2]. Перехід до контрольованого плаваючого курсу з жовтня 2023 р., [3] став кроком до поступової адаптації ринку до нових умов. У 2023–2024 рр., було зафіксовано зростання активності на біржах: обсяги торгів перевищили довоєнний рівень, що свідчить про часткове повернення довіри інвесторів [2].

Протягом 2022–2025 рр., макроекономічні чинники залишалися ключовими драйверами фінансової волатильності. Інфляційний тиск, посилення монетарної політики центробанків та геополітичні конфлікти значно ускладнили інвестиційний клімат. Зокрема, в Україні інфляція у 2025 р., сягнула 13,4 %, що змусило НБУ утримувати облікову ставку на рівні 15,5 %, ускладнюючи доступ до кредитних ресурсів [4]. Стабілізація валютного курсу до жовтня 2023 р., сприяла короткотерміновій рівновазі, однак подальше ослаблення гривні стало необхідним для підтримки експорту. Згідно зі звітом Світового банку, інфраструктурні втрати та енергетичні кризи сповільнили економічне зростання до 3,2 % у 2024 році [5].

На зовнішньоекономічному рівні тривалий торгівельний конфлікт між США та Китаєм призвів до зростання вартості імпортованих ресурсів, що поглибило інфляційний тиск. Це спричинило зниження попиту на українські експортні позиції, зокрема в металургії, через зміну глобальних ланцюгів поставок. Протекціоністська політика Канади, яка ввела мита до 390 % на молочну продукцію зі США, ускладнила торгівлю, але водночас відкрила нові можливості для України через CUFTA. Зростання експорту АПК частково компенсувало втрати на інших ринках. У той же час протекціонізм негативно вплинув на міжнародні індекси, як-от S&P 500, знизивши вартість акцій компаній з високою залежністю від зовнішніх поставок.

Історично висока ціна на золото (3 509,9 дол. США за унцію у квітні 2025 р. [6]) демонструє зростання попиту на безпечні активи, що характерно для періодів політичної та економічної нестабільності. Інвестори дедалі частіше обирають золото як інструмент збереження капіталу на фоні ризиків стагфляції, конфліктів та внутрішньої турбулентності в США. Для України це зростання є позитивним фактором у контексті зміцнення резервів і стабілізації національної валюти.

Зниження економічної динаміки та зростання цін на енергоносії й продовольство підсилюють інфляційний тиск і знижують фінансові результати компаній, що негативно впливає на фондовий ринок. Додатково, політичні чинники відіграють критичну роль, особливо для України, де війна та санкційний тиск проти РФ створюють безперервну невизначеність. Зовнішньополітична напруга здатна викликати синхронне падіння світових індексів і посилити волатильність

національного ринку, включаючи коливання валютного курсу. За оцінками МВФ, такі шоки можуть мати раптовий і дестабілізуючий ефект [5]. В умовах військового конфлікту навіть регуляторні зміни можуть спричинити переоцінку ризиків і перетоки капіталу.

Технологічні зрушення в сфері торгівлі – автоматизація, алгоритмічна торгівля та поширення інформаційних платформ – трансформують швидкість і характер реакцій ринку на новини. Хоча такі технології підвищують ліквідність у стабільних умовах, у періоди паніки вони здатні посилювати коливання. Поведінкові чинники, зокрема «ефект натовпу», відіграють вирішальну роль під час криз. Психологічна нестійкість інвесторів під впливом соціальних сигналів сприяє переоцінці активів – від масових розпродажів до ірраціонального зростання попиту на ризикові інструменти. На прикладі України видно, що після початкової хвилі паніки у 2022 р., ринок поступово адаптувався до нових умов, демонструючи елементи відновлення. Ефект «buy the dip» у глобальних індексах і зростаючий попит на «безпечні активи» свідчать про поступову нормалізацію очікувань.

Отже, функціонування фондового ринку в умовах фінансової нестабільності обумовлюється взаємодією таких чинників, як:

- 1) макроекономічна політика (інфляція, облікова ставка, ВВП);
- 2) геополітична ситуація (війни, санкції, дипломатичні конфлікти);
- 3) структура та глибина ринку (диверсифікація, інституційна підтримка);
- 4) технологічні інновації (алгоритмічна торгівля, швидкість передачі інформації);
- 5) поведінка інвесторів (емоційні реакції, групова динаміка, очікування);
- 6) зовнішньоекономічна кон'юнктура;
- 7) політична стабільність всередині країни (урядові рішення, регуляторні зміни).

Синергія цих факторів визначає рівень волатильності, інвестиційної привабливості та загальної стабільності фондового ринку.

Література:

1. Zhang, Yaojie & He, Jiaxin & He, Mengxi & Li, Shaofang, 2023. "Geopolitical risk and stock market volatility: A global perspective," Finance Research Letters, Elsevier, vol. 53(C).
2. Штак В. С. Реакція та адаптація фондових ринків на повномасштабне вторгнення в Україну. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. С. 1-5.
3. Ukraine eases fixed exchange rate for first time during war. URL: <https://www.reuters.com/markets/currencies/ukraines-central-bank-introduces-managed-flexibility-exchange-rate-20231002/#:~:text=KYIV%2C%20Oct%20%20%28Reuters%29%20,move%20to%20boost%20the%20economy>
4. Ukraine's cenbank holds key rate at 15.5 %, sees 2025 economic growth. URL: <https://www.reuters.com/markets/rates-bonds/ukraines-c-bank-holds-key-rate-155-sees-slower-2025-economic-growth-2025-04-17/#:~:text=KYIV%2C%20April%2017%20%28Reuters%29%20,to%20start%20declining%20this%20summer>
5. How high economic uncertainty may threaten global financial stability. URL:

<https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2024/10/15/how-high-economic-uncertainty-may-threaten-global-financial-stability#:~:text=Our%20analysis%20shows%20that%20a,prices%20following%20an%20adverse%20shock>

6. Золото встановило новий історичний рекорд: понад 3 400 дол. за унцію. URL: <https://www.ukr.net/news/details/economics/110855019.html>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Тетяна Геліч

здобувачка 2 курсу, групи ФіК-22

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталія Матвійчук

Актуальність теми обумовлена стрімким трансформуванням банківського сектору завдяки штучному інтелекту, який відкриває нові можливості для підвищення ефективності, безпеки та якості обслуговування клієнтів. Завдяки ШІ банки тепер мають змогу автоматизувати рутинні процеси, швидше виявляти шахрайські операції та оперативно приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Одним із додаткових стимулів до впровадження штучного інтелекту в банківському секторі є можливість скорочення витрат. Зменшення операційних витрат безпосередньо сприяє підвищенню рівня прибутковості фінансових установ. Відтак, використання ШІ як інструменту оптимізації витрат є економічно обґрунтованим та доцільним.

Штучний інтелект сприяє покращенню швидкості і якості роботи за такими ключовими напрямками діяльності комерційних банків: комунікація із клієнтами через чат боти; кредитний скоринг для визначення платоспроможності клієнта; боротьба із шахрайством.

Штучний інтелект у вигляді чат-ботів і віртуальних асистентів забезпечує банкам цілодобову підтримку клієнтів, дозволяючи швидко відповідати на запитання, здійснювати операції та надавати консультації, що сприяє підвищенню якості обслуговування та оптимізації витрат банку.

Міжнародна практика демонструє численні успішні приклади впровадження віртуальних асистентів у банківській сфері. Відомим кейсом є чат-бот зі штучним інтелектом Erica від Bank of America. З моменту запуску в 2018 році кількість взаємодій з цим чат-ботом перевищила 1,5 млрд. Він забезпечує цілодобову підтримку клієнтів, ефективно обробляючи запити та транзакції, що призводить до скорочення часу очікування та підвищення рівня задоволеності клієнтів [1].

А помічник зі штучним інтелектом Klarna станом на початок цього року провів з клієнтами 2,3 мільйона розмов, що відповідає двом третинам чатів служби підтримки. Він виконує роботу, еквівалентну роботі 700 штатних агентів [2]. Чат-боти стрімко входять в банківську реальність і в Україні – сьогодні вони стають

звичним каналом комунікації між банком і клієнтом. «Софія» від Ощадбанку – голосовий помічник, що надає консультації з широкого спектра питань, наприклад, організовує зустріч у відділенні, спрямовує клієнта до відповідного спеціаліста залежно від запиту. «Завдяки Софії 75% клієнтських запитів було автоматизовано, час на їх обробку знизився, загальний рівень задоволеності клієнтів підвищився», – зазначає представник керівництва держбанку [1].

Sense Bank активно використовує ШІ в контакт-центрах. І вже понад 50% випадків digital-спілкування з клієнтом відбуваються за допомогою віртуальних помічників. Ще одна проблема – величезна кількість дзвінків від клієнтів. І щоб не доводилося чекати в черзі на лінії, контакт-центр українського банку також оптимізує свою роботу. Знов-таки за допомогою ШІ банк збільшив кількість автентифікованих клієнтів перед перемиканням на оператора й значно зменшив час на обслуговування. Тепер близько 53% дзвінків відпрацьовуються взагалі без участі оператора [2].

Штучний інтелект змінює спосіб оцінки кредитного ризику – важливого чинника у вирішенні, чи надавати людині або бізнесу кредит. Раніше банки орієнтувалися переважно на кредитну історію та офіційні фінансові показники. Але зараз ШІ може аналізувати набагато ширший набір даних, наприклад, активність у соцмережах, рух коштів на рахунках або покупки онлайн – щоб скласти повнішу картину фінансового стану позичальника. Завдяки машинному навчанню ШІ може швидко обробляти великі обсяги інформації та виявляти закономірності, які важко помітити звичайними методами. Це дозволяє точніше оцінювати, наскільки позичальник є надійним.

Також ШІ допомагає помічати і надійних позичальників, яких традиційні моделі не помічають. Наприклад, людей без офіційної роботи чи кредитної історії, але з регулярними доходами або стабільною поведінкою. Це відповідно робить кредити доступнішими для ширшого кола клієнтів. Наприклад, завдяки ШІ, банк АЛЪЯНС може приймати рішення про кредитування фізичних осіб та бізнесів за секунди, навіть якщо вони раніше не були їхніми клієнтами [3].

На практиці, відчуті швидкість та спрощення процесу кредитування можна придбавши товар у кредит у Фокстроті, де банк АЛЪЯНС впровадив оцінку кредитоспроможності на основі штучного інтелекту. Вона не лише швидка, а й максимально справедлива. При аналізі береться до уваги понад 200 характеристик, що гарантує персоналізований підхід до кожного. Від моменту звернення клієнтів, до отримання ними товару у мережі Фокстрот проходить до 10 хвилин, з яких рішення по кредити займає лише одну [3].

У фінансовому секторі ШІ може ідентифікувати транзакції, пов'язані з відмиванням грошей чи іншими махінаціями. Алгоритми машинного навчання аналізують такі параметри, як географічне розташування, частота платежів чи їхній розмір, щоб виявляти відхилення від звичайної поведінки користувачів [4].

Впровадження штучного інтелекту у боротьбу з шахрайством дає змогу суттєво підвищити ефективність захисту фінансових операцій. По-перше, ШІ забезпечує високу швидкість та точність виявлення підозрілих транзакцій, що дозволяє оперативно реагувати та мінімізувати фінансові втрати. По-друге, автоматизація процесів знижує навантаження на персонал служби безпеки та скорочує операційні

витрати. І нарешті, завдяки вдосконаленим алгоритмам, системи ШІ здатні зменшити кількість хибних спрацювань, забезпечуючи більш надійне виявлення справжніх загроз [5].

Штучний інтелект уже трансформує фінансову галузь, роблячи її швидшою, безпечнішою та зручнішою для клієнтів. В Україні це не просто тренд – це нова реальність, що відкриває шлях до інноваційних рішень. Але з розвитком технологій зростає і відповідальність. Завдання банків, регуляторів і користувачів – знайти баланс між користю та ризиками, щоб ШІ працював на благо всієї фінансової системи.

Література:

1. Fintech Insider: Як ШІ змінює українські банки. URL: <https://fintechinsider.com.ua/yak-shi-zminyuye-ukrayinski-banky/> (дата звернення: 20.05.2025).
2. Dev.ua: Як штучний інтелект змінює роботу банків. URL: <https://dev.ua/news/sense-1731912938> (дата звернення: 20.05.2025).
3. Банк АЛЬЯНС: Як Alliance bank змінюється разом зі штучним інтелектом. URL: <https://bankalliance.ua/articles/yak-alliance-bank-zminyuetsya-razom-zi-shtuchnim-intelektom> (дата звернення: 21.05.2025).
4. AI 360: Роль ШІ в боротьбі з шахрайством. URL: <https://ai360.com.ua/rol-shi-v-borotbi-z-shakhraystvom/> (дата звернення: 21.05.2025).
5. Finway: Вплив штучного інтелекту на фінансовий сектор. URL: <https://finway.com.ua/shtuchnyj-intelekt-jogo-vplyv-finansovyj/#zapobigannya-shakhraystvu> (дата звернення: 21.05.2025).

СТАН РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Мирослава Гонтар

здобувачка 4 курсу, групи ФК-4

Національний університет “Острозька академія”, м. Острог

Науковий керівник: к.е.н., доцент Юлія Шулик

В умовах недостатньо розвинутого фінансового ринку в Україні одним з основних джерел поповнення ресурсів суб'єктів господарської діяльності як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, є банківський кредит. Банківське кредитування також є інструментом підвищення платоспроможності населення та підвищення його соціально-економічного добробуту. Тому механізм функціонування ринку банківських кредитів та його стан на сучасному етапі суттєво впливають на фінансову систему країни, а тому потребують регулярного аналізу та перегляду підходів до його регулювання, особливостей застосування фінансових інструментів та удосконалення фінансового менеджменту його ключових учасників.

Дослідження розвитку банківської системи України в період 2019–2024 років дозволило виявити такі тенденції: скорочення кількості банківських установ, зокрема, банків з іноземним капіталом; адаптація до умов роботи у воєнний період; позитивна динаміка активів банків України; рентабельність капіталу та активів вказує на відновлення банківської системи; близько 70% доходів банків складають процентні, зокрема, від кредитних операцій; тенденція до збільшення пасивів банків, їх зобов'язань.

Попри позитивну динаміку щодо обсягів кредитування фізичних та юридичних осіб, третина наданих кредитів є непрацюючою. Майже 60% усіх кредитів надають банки з державною часткою. $\frac{3}{4}$ усіх наданих кредитів – це кредити, надані суб'єктам господарювання [1]. Це, зокрема, пов'язано із реалізацією державних програм кредитування МСБ. Так, з початку війни кредитний портфель зростає через корпоративне кредитування, насамперед, державними банками, переважно за підтримки державних програм.

Найбільшими кредиторами в Україні залишаються державні банки, тому ринок банківських кредитів є одним з майданчиків реалізації державою функцій, зокрема, підтримки пріоритетних галузей. Найчастіше кредитуються підприємства, що працюють в переробній промисловості, в сільському господарстві, у сфері гуртової та роздрібної торгівлі.

У 2025 році драйвером кредитування в Україні залишатиметься держава. Однак комерційні банки можуть посилити свої позиції, запропонувавши клієнтам нові напрями кредитування та вигідні умови. Ключовим чинником їхньої переваги може стати гнучкість кредитування. Тому головною стратегією комерційних банків у напрямі здійснення кредитування підприємств в умовах воєнного стану повинно стати створення сприятливих умов для їх розвитку. За сприятливих економічних та воєнних обставин у 2025 році порівняно з поточним роком, обсяг виданих кредитів для малого та середнього бізнесу може зрости щонайменше на 30% [2].

Відповідно до розробленої НБУ Стратегії з розвитку кредитування [3], інструментами державної політики, що спрямовуватимуться на розвиток кредитування, мають стати: державні та міжнародні гарантії, страхування воєнно-політичних ризиків, програми часткової компенсації (субсидіювання) відсоткових ставок за кредитами, інструменти проєктного фінансування, державні фінансові інститути.

Стратегії кожного окремого банку мають включати наступні елементи: покращення корпоративного управління та створення наглядових рад, більшість яких складатиметься з незалежних професійних членів, і зокрема реформа корпоративного управління є основною передумовою для реалізації стратегії; стабільна операційна платформа, належний рівень капіталізації та стабільна ІТ-інфраструктура; стратегічний фокус кожного банку, який дає можливість кожному з них на базі індивідуальних конкурентних переваг базувати розвиток банку; скорочення ризиків, пов'язаних з державою – зменшення частки державних ОВДП у балансах банків та рівня кредитування державних підприємств; врегулювання питання проблемних активів [4].

Водночас оптимізація та адаптація традиційних банківських бізнес-процесів, що забезпечують виживання досліджуваних суб'єктів господарювання та отримання ними прибутку у сучасних нестабільних умовах, залежать від рівня впровадження банками діджитал-технологій. Наразі у світовій практиці у банківській діяльності активно застосовують такі цифрові технології: RegTech, Application Programming Interface, Big Data, Big Five, Internet of Things, Machine Learning, біометрія, блокчейн, відкриті інтерфейси.

Таким чином, більшість науковців наголошують на необхідності підтримки державою кредитування, а також упровадження банками інноваційних рішень та гнучкості їх кредитної політики. Діджиталізація - обов'язкова умова функціонування банків майбутнього. Використання фінансових технологій та інновацій дозволить банкам підвищувати конкурентоспроможність та надавати клієнтам нові варіанти управління фінансовими ресурсами і прийняття фінансових рішень, зокрема, у сфері кредитування.

Література:

1. Національний банк України. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 09.06.2025 р.)
2. Перспективи кредитування у 2025 році. URL: <https://kbu.org.ua/news/perspektyvy-kredytuvannia-u-2025-rotsi> (дата звернення: 05.06.2025 р.)
3. Стратегія з розвитку кредитування: від підтримки ОПК та енергетики до розбудови конкурентоспроможної економіки. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/06/10/714957/> (дата звернення: 03.06.2025 р.)
4. М.В. Лукашук. Напрями розвитку банківського кредитування інновацій. Проблеми та перспективи розвитку фінансової системи в сучасних умовах : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Полтава : ПУЕТ. 20-21 квітня 2023. С. 68-71. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/586349014.pdf#page=69> (дата звернення: 05.06.2025 р.)

OCENA STANDINGU EKONOMICZNEGO SEKTORA MEDIÓW NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH SPÓŁEK AKCYJNYCH NOTOWANYCH NA GIEŁDZIE PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH W WARSZAWIE W OPARCIU O WYKORZYSTANIE SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH

Semen Hostishchev, Anastasiia Romanenko

2 rok, I stopień studiów, Kierunek FIRB,

Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska

Koło Naukowe „Bankowiec XXI wieku”

Opiekun naukowy: dr hab. Agnieszka Wójcik-Mazur prof. P. Cz.

Cel badań: ocena porównawcza kondycji ekonomiczno-finansowej spółek sektora medialnego notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie.

Zakres badań: 2020-2023.

Przedmiot badań: ocena kondycji ekonomiczno-finansowej ze szczególnym uwzględnieniem poziomu płynności finansowej zadłużenia i rentowności

Podmiot badań: Larq S.A, Agora S.A, Digital Network S.A.

Analiza wskaźnikowa stanowi pogłębienie analizy sprawozdań finansowych, umożliwiając ocenę kluczowych aspektów działalności przedsiębiorstwa. W ocenie kondycji ekonomiczno-finansowej kluczowe znaczenie pełnią wskaźniki, które są wykorzystywane w wewnętrznym procesie decyzyjnym oraz przez interesariuszy zewnętrznych (banki, inwestorów). Wskaźniki te grupowane są tematycznie, co pozwala na ich jednoznaczną interpretację przez menedżerów, kredytodawców i akcjonariuszy. [1]

Najczęściej stosowane grupy wskaźników obejmują: wskaźniki płynności – oceniające zdolność do regulowania bieżących zobowiązań, wskaźniki rentowności – mierzące efektywność wykorzystania zasobów oraz wskaźniki zadłużenia – informujące o stopniu finansowania działalności kapitałem obcym. [2]

Dobór wskaźników dokonany został w oparciu o kluczowe kryteria oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstw, do których zalicza się rentowność, zadłużenie oraz płynność finansową. Takie podejście umożliwia szybkie i syntetyczne zdiagnozowanie ogólnego stanu finansowego badanego podmiotu gospodarczego. [3]

Metoda Quick Testu zaliczana jest do metod punktowych i pełni funkcję narzędzia wczesnego ostrzegania w zarządzaniu działalnością gospodarczą przedsiębiorstwa. Jej zasadniczym celem jest identyfikacja potencjalnych zagrożeń dla kondycji finansowej podmiotu oraz wskazanie kierunków dalszych, pogłębionych analiz diagnostycznych.

Jednym z narzędzi decyzyjnych integrujących wydajność ekonomiczną i środowiskową przedsiębiorstwa jest model Du Pont'a, który ze względu na swoją długą tradycję zajmuje istotne miejsce w analizie finansowej. [4]

Model Du Pont'a jest szeroko stosowany w praktyce zarządzania finansami, m.in. jako podstawa do tworzenia procedur zarządczych. Jego ograniczeniem jest jednak silna koncentracja na zysku netto, który bywa krytykowany jako niedoskonały miernik realizacji celów przedsiębiorstwa. [5]

Celem przeprowadzonego badania było wyjaśnienie wspólnych trendów finansowych oraz tendencji występujących wśród przedsiębiorstw sektora Mediów notowanych na

Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW), z wykorzystaniem metody Quick Test. Analizie poddano trzy spółki: LARQ, AGORA oraz DIGITANET, w okresie czterech kolejnych lat (2020–2023).

W pierwszej części przeprowadzono analizę jakościową płynności finansowej (w oparciu o wskaźniki płynności bieżącej, płynności szybkiej, płynności natychmiast), rentowności (w oparciu o wskaźniki rentowności sprzedaży Marża zysku brutto ze sprzedaży, rentowności aktywów ROA, rentowności kapitału własnego ROE) i zadłużenia (w oparciu o wskaźniki ogólnego zadłużenia, pokrycia aktywów kapitałem własnym, zadłużenia długoterminowego, zadłużenia krótkoterminowego, relacji zobowiązań do kapitału własnego) spółek Larq S.A, Agora S.A, Digital Network S.A na podstawie sprawozdań finansowych za lata 2020-2023. W drugiej części przeprowadzono ocenę kondycji finansowej wybranych spółek za pomocą Modelu QuickTest i Piramidy DuPont.

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

LARQ charakteryzuje się bardzo niską płynnością (wszystkie wskaźniki <1), szczególnie niepokojącym poziomem płynności bieżącej (0,01 w 2021 r.), co wskazuje na ryzyko niewypłacalności. Pomimo solidnej struktury kapitałowej (kapitał własny $>80\%$) i niskiego poziomu zadłużenia, rentowność przez większość lat była ujemna, a dopiero w 2023 r. ROA (19,83%) i ROE (23,44%) osiągnęły wartości dodatnie.

AGORA wykazuje umiarkowaną płynność z wyraźnym pogorszeniem w 2023 r. (płynność bieżąca 0,08), co może świadczyć o presji na zobowiązania krótkoterminowe. Struktura kapitałowa jest zdrowa (kapitał własny $\sim 80\%$), ale rentowność pozostawała ujemna do 2022 r., z poprawą w 2023 r.

DIGITANET osiągnął najlepsze wyniki operacyjne, z wskaźnikami płynności >4 oraz ROE 37% i ROA 30,65% w 2023 r., przy bardzo wysokiej marży sprzedaży (114,23%). Wszystkie trzy firmy mają różne profile finansowe: LARQ z ryzykiem płynności, AGORA jako stabilna, ale nierentowna, oraz DIGITANET jako dynamicznie rozwijająca się i efektywna operacyjnie, choć z rosnącym zadłużeniem krótkoterminowym.

Model QuickTest pokazuje nieoczekiwany poziom stabilności LARQ w 2023 r. (ocena: 2), średni poziom AGORA (ocena: 2,25–4) i najlepsze wyniki DIGITANET (ocena: 1).

Piramida DuPont pokazuje, że tylko DIGITANET osiąga stabilny wzrost ROE dzięki rzeczywistej poprawie ROA i marży przy stabilnym lewarowaniu. LARQ i AGORA nadal znajdują się w fazie przejściowej z ograniczoną efektywnością operacyjną.

Wszystkie badane spółki wykazują bardzo wysoki udział kapitału własnego w finansowaniu aktywów, utrzymujący się w przedziale od 74% do 87%. Taki poziom świadczy o silnej strukturze kapitałowej, niskim ryzyku wypłacalności i ograniczonym uzależnieniu od długu. Na podstawie tego wskaźnika, wszystkie spółki otrzymywały maksymalną ocenę „1” w każdym roku, co potwierdza ich wysoką stabilność bilansową. Jest to wspólna, pozytywna cecha całego analizowanego segmentu.

Drugą istotną tendencją jest niskie i niestabilne wykorzystanie aktywów operacyjnych, przejawiające się w ujemnej lub niskiej rentowności operacyjnej aktywów (ROA) w większości lat. Zarówno LARQ, jak i AGORA wykazywały permanentnie ujemne wskaźniki ROA na poziomie od -1% do -8% , co wskazuje na brak efektywnej działalności operacyjnej i generowania wartości dodanej. Są to bardzo niepokojące zjawiska, które wskazują na konieczność realizowania procesu sanacyjnego tak aby

призвратить здолнось до генерования зыску. DIGITANET былъ выжаткомъ в латах 2022–2023, осягажакъ додатне и высоке ROA (23% и 19%), ко преложило сѣ на значаца поправу его оцeny оголней до poziomu „1” в 2023 року.

W zakresie zdolności obsługi zadłużenia z przepływów operacyjnych oraz nadwyżki finansowej w przychodach, widoczna była duża zmienność oraz częsta nieefektywność. LARQ i AGORA przez większość analizowanego okresu wykazywały ujemne wartości tych wskaźników, co oznaczało konieczność finansowania zobowiązań z kapitałów zewnętrznych lub rezerw kapitałowych. Wyjątkowość DIGITANET w latach 2022–2023 polegała na osiągnięciu dodatnich wyników zarówno pod względem pokrycia długu, jak i nadwyżki finansowej, co pozwoliło na pełną poprawę oceny finansowej w ostatnim roku.

References:

1. Sierpińska M., Jachna T. Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. PWN, Warszawa, 2016.
2. Tokarski A., Tokarski M., Mosionek-Schweda M. Pomiar i ocena płynności finansowej podmiotu gospodarczego. Wyd. Cedewu, Warszawa, 2014.
3. Mioduchowska-Jaroszewicz E., Bednarz T., Ziółkowska E. Diagnoza pozycji finansowej spółek giełdowych metodą quick testu. Uniwersytet Szczeciński. № 40. DOI: 10.18276/sip.2015.40/1-17
4. Mioduchowska-Jaroszewicz E., Hawran K., Kowalik J. Wykorzystanie modelu Du Ponta do oceny efektywnego zarządzania na przykładzie wybranych przedsiębiorstw z sektora górniczego. Uniwersytet Szczeciński. 2016. № 43. DOI: 10.18276/sip.2016.43/1-16
5. Błach J., Doś A. Zastosowanie modelu DuPonta w kontekście zarządzania środowiskiem w przedsiębiorstwie – możliwości wykorzystania w praktyce polskich przedsiębiorstw. Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. 2014. № 330. DOI: 10.15611/pn.2014.330.03

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ФОНДОВОГО БІРЖОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Зоряна Криховецька

к.е.н, доцент, доцент кафедри фінансів

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ

Фондовий ринок є ключовим елементом фінансової системи країни, який виконує функцію трансформації заощаджень на інвестиції та сприяє ефективному розподілу капіталу. Особливу роль у цьому процесі відіграють фондові біржі, які організовують торгівлю цінними паперами, підвищують прозорість фінансових операцій і сприяють залученню інвестицій у національну економіку.

Протягом 2019–2024 років фондовий біржовий ринок України зазнав як позитивних трансформацій, так і системних викликів. Консолідація бірж

(скорочення з понад десяти до трьох активних ліцензованих операторів – ПФТС, «Перспектива», УБ) є прикладом імплементації міжнародної практики очищення ринку від неефективних операторів. У період 2019–2024 років спостерігалось коливання частки біржового сегмента фондового ринку у межах 25,8–41,9%, з мінімальним значенням у 2022 році, зумовленим повномасштабним вторгненням [1]. При цьому частка біржового ринку у ВВП у 2024 році склала 8,6%, що свідчить про низьку ліквідність і капіталізацію вітчизняного ринку цінних паперів [2].

Лідером ринку стала ПФТС, на яку припадало понад 70% всього біржового обороту у 2024 році. Загальний обсяг біржових контрактів зріс з 305 млрд грн у 2019 році до понад 656 млрд грн у 2024 році [1].

Водночас ринок залишається надмірно орієнтованим на операції з державними облігаціями (ОВДП), які у 2024 році становили понад 83% усіх угод, тоді як обсяг торгів акціями та корпоративними облігаціями є мізерним [1]. Така модель ринку деформує його функцію перерозподілу капіталу на користь реального сектору, фокусуючи ресурси виключно на обслуговування боргових зобов'язань держави.

Український біржовий ринок демонструє яскраво виражену асиметрію між первинним і вторинним сегментами: частка первинного ринку в 2024 році склала лише 0,13% від загального обсягу, тоді як вторинний ринок — понад 94% [2]. Це вказує на небажання компаній виходити на IPO через високі витрати, регуляторну складність і низький попит з боку інвесторів. Натомість активізація строкового ринку у 2024 році (завдяки своп-операціям на 37 млрд грн) є ознакою зародження інтересу до інструментів хеджування та довгострокового планування ризиків [2]. Це може стати платформою для розвитку ф'ючерсів та опціонів, що поки практично відсутні.

Незважаючи на номінальне зростання біржових показників, інституційна слабкість ринку проявляється у:

- низькому рівні капіталізації порівняно з ВВП;
- переважанні спекулятивних інвесторів і відсутності довгострокових інвесторів;
- слабкому впливі пенсійних фондів, страхових компаній, інвестиційних фондів.

Серед головних бар'єрів розвитку фондових бірж є низька фінансова грамотність населення, що не сприймає біржу як канал інвестування; обмежений захист прав інвесторів, міноритаріїв, акціонерів [2]; відсутність інфраструктури для залучення широких мас інвесторів (мобільних застосунків, платформ, освітніх ресурсів) [3].

Крім того, війна спричинила додаткові бар'єри — втрату майна, логістичні обмеження, обмежений доступ до фінансування та орієнтацію на безпечні державні інструменти.

У відповідь на виклики, Україна здійснює спроби перезапустити ринок. Прийняття Закону №3585-IX у 2024 році та створення Комплексної інформаційної системи НКЦПФР [4; 5] є кроками інституційного та правового вдосконалення фондового ринку, що передбачає гармонізацію нормативно-правової бази з міжнародними стандартами, посилення захисту прав інвесторів і міноритарних акціонерів, а також забезпечення прозорості й державного контролю.

Але реального прориву без залучення приватного сектору, фінансових технологій і нових учасників не буде. Напрямом активізації участі населення на біржовому ринку

є підвищення його фінансової грамотності, зокрема через освітні програми в школах і ЗВО та просвітницькі кампанії для різних вікових груп. Вони сприяють формуванню інвестиційної культури й популяризації фондового ринку як привабливого інструменту заощадження й примноження капіталу. Важливу роль відіграє також запровадження податкових стимулів для активізації інвестиційної діяльності.

Фінансові технології (фінтех) мають потенціал структурно змінити ринок: створення онлайн-платформ, автоматичних інвестиційних радників (robo-advisers), блокчейн-рішень для біржової інфраструктури відкриває нові можливості для участі фізичних осіб, прозорості угод і захисту активів [3].

Нарешті, фондові біржі повинні переорієнтуватися з обслуговування публічного боргу на створення умов для фінансування реального сектору. Лише за таких умов ринок зможе відіграти роль драйвера економічного зростання у післявоєнній відбудові країни.

Успішна реалізація реформ у сфері біржової торгівлі дозволить трансформувати фондовий ринок України у потужний канал мобілізації внутрішніх інвестицій, підвищити його конкурентоспроможність на міжнародному рівні та забезпечити сталий розвиток економіки в поствоєнний період.

Література:

1. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/> (дата звернення: 25.04.2025).
2. Криховецька З. М., Кропельницька С. О. Фондові біржі України: проблеми та орієнтири розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 10. С.70-80
3. Бердар М.М., Нечипоренко К.В. Фінансові технології як інструмент розвитку фондового ринку в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 12. С. 52-58. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.12.52>
4. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про державне регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків” та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення державного регулювання та нагляду на ринках капіталу та організованих товарних ринках” №3585-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3585-20#Text> (дата звернення: 25.05.2025)
5. Порядок функціонування Комплексної інформаційно-комунікаційної системи Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Рішення НКЦПФР № 17/21/1458/K03 від 22.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1869-24#Text> (дата звернення: 25.05.2025)

ІННОВАЦІЇ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ, ЇХ ВПЛИВ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Костянтин Лукашук

здобувач 4 курсу, групи ФК-4

Національний університет “Острозька академія”, м. Острог

Науковий керівник: к.е.н., доцент Юлія Шулик

Інновації на фінансовому ринку сприяють підвищенню ефективності, прозорості та стабільності як фінансових установ, так і валютної системи загалом. Зокрема, технології штучного інтелекту (ШІ) активно змінюють принципи функціонування валютного ринку: від прогнозування курсових коливань до автоматизованого управління валютними ризиками. Вони стають важливим інструментом для центробанків, банків, трейдерів та урядів. Ці технології дозволяють обробляти великі обсяги інформації, швидко виявляти ризики, моделювати сценарії та прогнозувати курсові зміни з високою точністю, що суттєво підвищує якість рішень у сфері валютної політики та торгівлі.

Таблиця 1

Види інновацій на валютному ринку та їхній вплив

Вид інновації	Сфера застосування	Очікуваний ефект
Штучний інтелект (ШІ)	Прогнозування валютного курсу, виявлення маніпуляцій, управління валютними ризиками	Підвищення точності прогнозів, зменшення валютної спекуляції, ефективне хеджування
Автоматизовані системи FX-трейдингу	Високочастотна торгівля, алгоритмічне ціноутворення	Зниження спреда, підвищення ліквідності, оперативне реагування на ринкові сигнали
Фінтех-платформи міжнародних переказів	Транскордонні платежі, обмін валют для фізичних осіб і малого бізнесу	Доступність валютних операцій, зниження витрат, конкуренція з банками
Цифрові валюти центрального банку (CBDC)	Заміщення готівкової валюти, контроль за валютними потоками	Прозорість обігу, підвищення ефективності валютного регулювання
Блокчейн	Верифікація транзакцій, транзакції у цифрових валютах	Зменшення шахрайства, пришвидшення обробки міжнародних платежів

Джерело: створено авторами на основі [1, 2].

Інноваційні технології суттєво трансформують валютний ринок, змінюючи як структуру, так і механізми його функціонування. На сучасному етапі цифрової трансформації найбільший вплив на валютний сегмент мають штучний інтелект (ШІ), фінтех, блокчейн та цифрові валюти центральних банків (CBDC).

Перш за все, ШІ стає універсальним інструментом у роботі з валютними операціями. Алгоритми машинного навчання активно використовуються для моделювання коливань валютних курсів, ґрунтуючись на обробці великих обсягів макроекономічних, ринкових і політичних даних. Наприклад, аналітичні моделі на основі нейромереж здатні не тільки виявляти закономірності зміни валютного курсу,

а й передбачати реакцію ринку на рішення центральних банків. Це дає можливість трейдерам, банкам і регуляторам швидко адаптувати свої стратегії. Окремо варто згадати про використання ІІІ в управлінні валютними ризиками. Компанії з експортно-імпоротною спеціалізацією, а також державні фінансові структури використовують інтелектуальні системи для побудови сценаріїв хеджування. Такі системи враховують не лише історичні дані, а й реальні потоки валютних операцій, дозволяючи обрати найефективніші інструменти захисту від валютних втрат - наприклад, деривативи чи валютні коридори.

Іншим прикладом інновації є автоматизовані системи валютної торгівлі, або AI-powered FX trading platforms. Такі рішення забезпечують високочастотну торгівлю з мінімальною участю людини, де основні рішення приймаються на основі алгоритмів. Це забезпечує оперативність торгів, зменшує спред між курсом купівлі та продажу, підвищує ліквідність ринку. Раніше такі платформи використовувались переважно хедж-фондами та великими банками, але сьогодні вони стають доступними й для менш масштабних учасників ринку.

Фінтех-платформи, такі як Wise, Revolut, Payoneer, змінили структуру валютних операцій для мікробізнесу та фізичних осіб. Ці сервіси забезпечують миттєвий обмін валют та міжнародні перекази з мінімальними комісіями. Такі інновації не лише розширюють доступ до ринку, а й формують конкуренцію традиційним банкам у сфері валютних послуг.

Інша стратегічна інновація - впровадження CBDC, яке вже активно тестується в багатьох країнах, включно з Україною (проект е-гривні). В контексті валютного ринку це означає можливість заміщення частини готівкового обігу та кращий контроль за валютними потоками, особливо в міжбанківському та транснаціональному сегменті. Водночас CBDC потенційно може знизити попит на нестабільні криптовалюти, які використовуються в тіньовому сегменті валютного ринку. Не менш важливим є і впровадження блокчейну, який забезпечує прозорість і надійність міжнародних валютних транзакцій. Його використання у верифікації та виконанні транзакцій дозволяє суттєво зменшити шахрайство, прискорити транскордонні перекази і зменшити витрати для фінансових установ. Це особливо актуально для країн з високими обсягами грошових переказів трудових мігрантів.

Перспективи: очікується, що в найближчі 5–10 років роль інновацій у валютному ринку буде лише зростати. ІІІ ставатиме дедалі точнішим і доступнішим, що дозволить його масове впровадження не лише у великих банках, а й у середніх фінансових установах та навіть державних органах. CBDC можуть поступово змінити структуру міжнародної валютної системи, зменшуючи залежність від традиційних резервних валют. А блокчейн - сформувати глобальну інфраструктуру прозорих переказів, де роль держав буде посилюватись через контроль і регулювання. Таким чином, інновації на валютному ринку вже зараз забезпечують якісні зрушення в напрямках ефективності, прогнозованості, доступності та стабільності. Їхня подальша інтеграція у валютну політику держави, банківське обслуговування та міжнародну торгівлю відкриває нові горизонти для прозорого та збалансованого розвитку фінансової системи.

Література:

1. Штучний інтелект у фінансових технологіях: перспективи для України. URL: <https://blog.ipay.ua/uk/shtuchnyj-intelekt-u-finansovyh-tehnologiyah-perspektyvy-dlya-ukrayiny/> (Дата звернення: 09.05.2025 року).
2. IMF. Artificial Intelligence and the Future of Monetary Policy. Working Paper, 2023. URL: <https://doi.org/10.5089/9798400262548.006> (Дата звернення: 12.05.2025 року).

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ БАНКІВ

Наталія Матвійчук

к.е.н., доцент кафедри фінансів

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

У сучасній світовій практиці оподаткування діяльності банків спостерігаються різні підходи:

1) оподаткування банківського сектору відбувається на загальних засадах корпоративного оподаткування (характерно для більшості країн);

2) диференційоване оподаткування банківської діяльності з врахуванням ролі банківських установ в економічних процесах та специфіки діяльності банків як фінансових посередників. В деяких країнах діють підвищені ставки податків для банків, в інших – додаткові податки на банки. В останньому випадку базою оподаткування є не прибуток, а можуть бути: загальна вартість активів (Польща, Словенія), загальна сума зобов'язань за мінусом власного капіталу та застрахованих депозитів (Швеція, Нідерланди, Австрія), загальна сума зобов'язань за мінусом застрахованих депозитів (Великобританія), загальний борг (Ісландія) [1].

Деякі європейські країни запровадили спеціальний банківський податок у відповідь на фінансову кризу 2008-2009 рр. В цей період фінансовий стан багатьох банків погіршився, що зумовило потребу в їх оздоровленні та виплаті відшкодувань вкладникам збанкрутілих банків. Внаслідок цього суттєво зросли державні видатки і запровадження спеціального банківського податку мало на меті зменшити такі витрати в майбутньому, обмежити ризик неплатоспроможності фінансових інституцій, підвищити роль банків у наповненні бюджету та у формуванні резервів на випадок негативних подій [4, с. 110].

Ще до настання глобальної фінансової кризи 2008 року ряд країн, зокрема Велика Британія, Фінляндія, Греція, Бразилія, Польща та Бельгія, впроваджували підвищені ставки оподаткування прибутку банків, отриманого внаслідок торгово-посередницької діяльності на валютному та фондовому ринках. Така фіскальна політика обґрунтовувалась тим, що банки замість інвестування коштів у реальний сектор економіки спрямовували надлишкові ресурси на спекулятивні операції;

3) надання податкових пільг банкам, або ж окремим банківським операціям:

– звільнення від оподаткування відсотків, які виплачуються за позиками місцевих органів влади;

– податкові пільги окремим банкам, які надаються для їх розвитку;

- звільнення при проведенні банками таких фінансових операцій, як благодійні відрахування, підтримка лікарень;
- пільги на окремі види витрат. Це стосується коштів, які сплачуються у різні соціальні фонди (пенсійний, соціального страхування, безробітних та ін.).
- зниження ставок оподаткування для новостворених банків. Наприклад, у Франції новоствореним банкам надаються пільги щодо сплати податку з компаній протягом п'яти років. Перші два роки податок взагалі не сплачується, на третій рік – лише 25% ставки, четвертий рік – 50%, п'ятий рік – 75% і тільки на шостому році ставка становить 100%;
- надання податкового кредиту;
- визначення неоподаткованого мінімуму доходів
- повне звільнення банків від сплати податкових платежів.

В Україні оподаткування прибутку банківських установ здійснюється за допомогою загальнодержавного прямого податку – податку на прибуток. Цей податок банки сплачують з прибутку, отриманого в результаті всіх видів банківської діяльності, як на території України, так і за її межами. Сьогодні ставка податку на прибуток для банківських установ становить 50 % від об'єкта оподаткування. До 2023 року в Україні застосовувався єдиний підхід до оподаткування банківських установ та інших суб'єктів господарювання – прибуток банків, як і інших компаній, обкладався податком за ставкою 18 %. Запровадження підвищеної ставки для банків зумовлено надприбутками банківських установ в Україні під час війни, що стало наслідком профіциту ліквідності в банківській системі, а також специфіки операційного дизайну монетарної політики, що створила сприятливі умови для отримання банками доходів від безризикових і високодохідних інструментів, зокрема облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) та депозитних сертифікатів НБУ [5, с. 191].

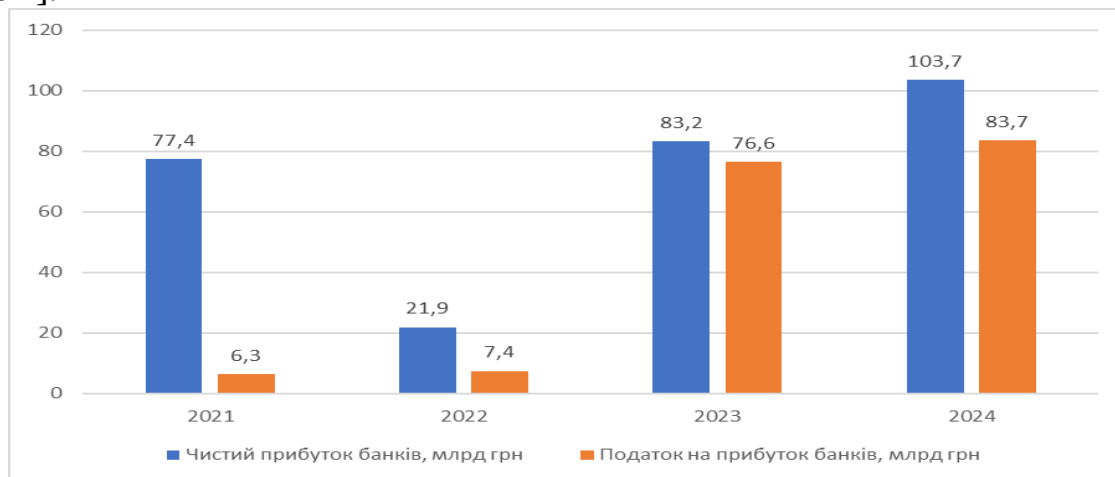

Рис. 1. Динаміка надходжень податку на прибуток банків в Україні в 2021-2024 рр., млрд грн [1]

Як видно з рис. 1., зростання ставки податку на прибуток банків спричино зростання податкових надходжень більше, ніж у 10 разів.

Запровадження підвищеного оподаткування банків узгоджується з міжнародною практикою оподаткування надприбутків юридичних і фізичних осіб, які виникають у

результаті монопольного становища або непередбачуваних зовнішніх обставин – таких як пандемії, війни чи стихійні лиха. Починаючи з 2022 року, для банків країн ЄС характерна надвисока прибутковість, що здебільшого зумовлена підвищенням процентних ставок у рамках монетарної політики [2, с. 36]. Унаслідок цього багато європейських держав запровадили спеціальні податки на надприбутки банків, які виникли не через підвищення ефективності їхньої діяльності, а через специфіку реалізації грошово-кредитної політики.

Література:

1. Morgan Maneely, Lev Ratnovski. Bank Profits and Bank Taxes in the EU. *International Monetary Fund*. July 9, 2024. Issue 143. DOI: <https://doi.org/10.5089/9798400281198.001>
2. Звіт про фінансову стабільність. НБУ, грудень 2023 р. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H2.pdf?v=12
3. Статистика фінансового сектору. НБУ. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>
4. Сич О. А., Козачук О. В. Світовий досвід оподаткування банків. *Інтелект XXI*. 2022. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2022-3.3>
5. Матвійчук Н., Теслюк С., Проць Н. Оподаткування українських банків в умовах воєнного стану. *Київський економічний науковий журнал*, 2025. № 9, С. 190-195. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2025-9-25>

МИТНІ РЕЖИМИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Катерина Михайлова

здобувачка 4 курсу, групи ФІК-42

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач Василь Проць

Митна система є ключовим елементом регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) в Україні. Ефективне функціонування митних режимів впливає на інвестиційну привабливість країни, торговельний баланс і конкурентоспроможність національної економіки.

Інститут митного режиму є складним міжгалузевим явищем, яке включає систему взаємопов'язаних правових норм. Вони, згідно з метою переміщення товарів через митний кордон України, визначають відповідну митну процедуру, правовий статус товарів, умови їх оподаткування та визначають їхнє подальше використання після митного оформлення. Тому цей інститут відіграє важливу роль у правовому аспекті.

Згідно з п. 25 ч. 1 ст. 4 Митного кодексу України, митний режим є сукупністю взаємопов'язаних правових норм, що, з огляду на заявлену мету переміщення

товарів через митний кордон України, регулюють митну процедуру для цих товарів, їхній правовий статус, умови оподаткування та визначають їхнє подальше використання після митного оформлення [1].

Н. Осадча у своєму дослідженні детально розглянула митні режими та підходи до їх класифікації. Вона підкреслює, що митний режим є важливим інструментом реалізації митної політики, який поєднує стимули та обмеження для регулювання зовнішньоекономічної діяльності. На її думку, регуляторний митний режим варто розглядати як систему законів, правил, норм та умов, що визначають можливість досягнення стратегічних і тактичних цілей суб'єктами, на яких поширюється цей режим. При цьому особливу увагу приділено балансу між стимулами та обмеженнями для зниження трансакційних витрат [2, с. 252].

Відповідно до статті 70 Митного кодексу України, для реалізації законодавства у сфері державної митної справи запроваджено такі митні режими: імпорт (випуск для вільного обігу), реімпорт, експорт (остаточне вивезення), реекспорт, транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, а також відмова на користь держави [1].

Митний режим імпорту в Україні включає такі основні аспекти: обов'язкову сплату всіх митних платежів, визначених законодавством для імпортних операцій; застосування нетарифного регулювання; дозвіл на вільний обіг товарів на митній території України; завершення митного контролю після виконання всіх процедур і сплати митних платежів; набуття іноземними товарами статусу українських з моменту ввезення. Митний режим експорту передбачає: сплату митних платежів, визначених законодавством України для експорту; застосування нетарифного регулювання; можливість вільного обігу товарів за межами митної території України; завершення митного контролю після виконання необхідних процедур та сплати митних зборів; перехід товарів з українського статусу в іноземний після вивезення; застосування до товарів, що вже вивезені за межі митної території під контролем митних органів; потребу отримувати дозволи від компетентних органів для здійснення зовнішньоекономічних операцій з реекспорту в окремих випадках [3, с. 34-35].

Як зазначають Гузенко О. П. та Рекуненко Т. О., режим реекспорту можна розглядати як певне відображення режиму реімпорту, однак між ними існують суттєві правові відмінності. Реекспорт регулюється з урахуванням перебування товарів, призначених для вивезення, на митній території України, що дозволяє митним органам здійснювати контроль і застосовувати додаткові заходи для дотримання вимог цього режиму. У свою чергу, правове регулювання реімпорту акцентує увагу на процедурних аспектах, особливо на документаційних формах контролю [4, с. 65].

У 2022 році, через початок повномасштабної війни Росії проти України, введення воєнного стану та тимчасове припинення роботи деяких митних пунктів, активність учасників зовнішньої торгівлі знизилася. Це вплинуло на виконання індикативних показників митних платежів до бюджету. Додатково, ухвалення Верховною Радою законодавчих змін, що передбачали пільгове оподаткування імпорту під час

воєнного стану, також позначилося на виконанні плану митних надходжень. Загальна сума звільнень від митних платежів у 2022 році становила 179,3 млрд грн, з яких 79,3 млрд грн — пільги, надані в умовах воєнного стану [5, с. 117].

Незважаючи на те, що з жовтня 2022 року Україна приєдналася до Конвенції про процедуру спільного та отримала можливість скористатися Новою комп'ютеризованою транзитною системою (NCTS), яка застосовується в країнах ЄС, Великій Британії та кількох інших європейських країнах, що не є членами ЄС, деякі аспекти транзиту трактуються по-різному. Зокрема, згідно зі статтею 210 Митного кодексу ЄС, спеціальна митна процедура транзиту включає як внутрішній, так і зовнішній транзит. Водночас, відповідно до статті 91 Митного кодексу України, переміщення товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митну територію України в режимі транзиту може здійснюватися як прохідний або внутрішній транзит, а також як каботаж [6, с. 116].

Кожен із митних режимів має свої переваги та обмеження, які впливають на ефективність ведення ЗЕД. Наприклад, режим імпорту дозволяє насичувати внутрішній ринок продукцією, але високі митні ставки можуть знижувати конкурентоспроможність імпортованих товарів. Натомість режим експорту надає стимул для національних виробників, але потребує значних адміністративних зусиль для отримання дозволів і сертифікатів. Режим транзиту вигідний для держави завдяки залученню доходів від послуг транспортування, однак вимагає розвиненої логістичної інфраструктури та прозорої митної політики. Тимчасове ввезення та переробка забезпечують економію для бізнесу, але їх використання ускладнене через бюрократичні процедури.

Митні режими суттєво впливають на зовнішньоекономічну діяльність України, оскільки кожен режим передбачає витрати на митне оформлення, тарифи, акцизи та ПДВ, що може змінювати собівартість товарів. За даними Державної митної служби України, в 2023 році митні платежі становили близько 400 мільярдів гривень, що складає 13% від загального бюджету. Митні режими також впливають на логістику та час доставки, зокрема, використання режимів транзиту та переробки на митній території дозволяє зекономити час і кошти, що підтверджується понад 2 мільйонами транзитних операцій у 2023 році. За даними Державної митної служби України, у 2023 році експорт товарів з України в цілому склав понад 49 мільярдів доларів США, з яких близько 60% було експортовано в Європейський Союз. У 2023 році розмір імпортованих мит в Україні складав 5-10% від вартості товарів залежно від категорії продукції, що суттєво впливає на ціноутворення [7].

Практичні приклади впливу митних режимів в Україні включають створення вільних економічних зон, таких як на Донбасі, де підприємства можуть отримувати податкові та митні пільги, що стимулює інвестиції, знижує митні платежі та сприяє зростанню виробництва і експорту. Окрім того, режим переробки дозволяє українським підприємствам обробляти імпортовані сировинні матеріали без сплати митних зборів, що зменшує витрати на виробництво товарів, готових до експорту.

Митні режими безпосередньо впливають на конкурентоспроможність товарів на зовнішніх ринках, розвиток підприємництва, залучення інвестицій та підтримку національної економіки. Зокрема: сприятливі митні режими можуть збільшити

частку українського експорту; допомогти знизити витрати для бізнесу і сприяти розвитку нових ринків; підвищення митних тарифів або введення бар'єрів для імпорту може призвести до збільшення внутрішніх цін і, як наслідок, до інфляції.

Митні режими є невід'ємним інструментом регулювання ЗЕД, які впливають на конкурентоспроможність економіки та економічну безпеку України. Їх ефективне використання вимагає реформ і модернізації митної системи, щоб відповідати сучасним викликам і можливостям глобалізації. Україна має всі передумови для покращення митної політики, що дозволить зміцнити її позиції як надійного торговельного партнера.

Література:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n1035> (дата звернення: 10.06.2025).
2. Осадча Н.В. Митні режими та підходи до їх класифікації. Управління економікою: теорія та практика: *Збірник наукових праць*. Донецьк: ІЕП НАНУ, 2009. С. 247-276.
3. Кушнір Р. В. Правове регулювання митних режимів у ЄС: досвід для України: *дис. канд. юрид. наук*. 2023. С. 62.
4. Гузенко О. П., Рекуненко Т. О. Інституційність, правові та сутнісні аспекти митних режимів в Україні. *Правовий часопис Донбасу*, (1), 2022. С. 61- 70.
5. Захожай К. В., Рудик Н. В., Сивульська Н. М. Митне регулювання в Україні у довоєнний та воєнний періоди. *Проблеми економіки*, 1, 2024. С. 112–120.
6. Міщенко І. В. Порівняльний аналіз підходів до правового регулювання митних режимів (процедур) в Україні та ЄС. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Право. Вип. 27. 2024. С. 111-120.
7. Електронний ресурс: сайт Державної служби статистики України в режимі доступу онлайн. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.06.2025).

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НБУ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Анастасія Мороз

здобувачка 3 курсу, групи ФА-3

Національний університет «Острозька академія», м. Острог

Науковий керівник: викл. Анна Новак

В період розвитку банківської системи під впливом постійних змін, важливе значення для ефективного функціонування всієї фінансової системи України відіграє грошово-кредитна політика НБУ. У складних економічно нестабільних умовах спричинених як глобальною пандемією у 2020 році, так і повномасштабною війною у 2022 році, грошово-кредитна політика стала ключовим інструментом стабілізації фінансової системи та підтримки економіки країни.

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України», грошово-кредитна політика – комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення цінової стабільності шляхом використання інструментів грошово-кредитної політики [1].

Основною метою такої політики є забезпечення економічного зростання, стабільність цін, повної зайнятості та стійкості платіжного балансу. Що досягається завдяки використанню наступних інструментів: операції на відкритому ринку, операції на валютному ринку, рефінансування банків, таргетування інфляції та встановлення норм обов'язкових резервів [2].

Одним з показників, що відображає грошово-кредитну політику є грошова база. Загалом сукупність готівкових коштів, що випущені в обіг НБУ за останні 5 років зросла майже у 2,5 рази. Так, у 2020 р. вона становила 595986,1 млн. грн., а у 2024 р. 1052112,6 млн. грн. Найбільший темп приросту спостерігався у 2023 р., на 23,27% більше ніж у 2022 р., що ймовірно пов'язано з активною емісією грошей в умовах війни для фінансування бюджетного дефіциту.

Особливо важливим показником грошово-кредитної політики є рівень інфляції, який відповідно до середньострокової цілі з інфляції в Україні був встановлений на рівні 5%. Однак, за останні 5 років даний показник відповідав встановленій цілі НБУ лише у 2020 та наблизився у 2023 році. Так, інфляція зросла з 5% у 2020 р. до 12,0% у 2024 р., а станом на червень 2025 р. інфляція в країні становить 15,1%. Найвищий рівень інфляції спостерігався у 2022 році 26,6%, що відбулося в наслідок початку повномасштабного вторгнення на територію України, паніку і ажіотаж серед населення, зростання попиту і зростання вартості сировини.

У 2023 р. незважаючи на складну ситуацію в країні, вдалося знизити інфляцію до 5,1%. Забезпечити порівняно помірну інфляційну динаміку вдалося завдяки антикризовим заходам НБУ та Уряду за підтримки міжнародних партнерів та звичайно, успішним діям української армії, яка не тільки зупинила російський наступ, але й звільняє українські землі [3].

Насамперед на початку війни для забезпечення стабільної роботи фінансової системи, НБУ перейшов до фіксованого валютного курсу, та лише один раз у середині 2022 р. скоригував його, щоб відповідати реальним ринковим умовам. Так, спочатку фіксований курс гривні становив 29,25 грн. за 1 дол. США, а пізніше 36,57 грн. за 1 дол. США, що було позитивним та стримувало девальваційні очікування. Крім того ввели обмеження на купівлю валюти населенням, та виведенням капіталу за кордон.

Важливим чинником зменшення тиску на ціни стало зниження витрат на сировину, матеріали та логістику завдяки поступовому налагодженню ланцюгів постачання, розбудові альтернативних логістичних шляхів та надзвичайно сприятливим погодним умовам [3]. Однак ключовим інструментом у боротьбі з інфляцією у 2022 році була облікова ставка.

Облікова ставка – це процентна ставка, за якою НБУ здійснює кредитування комерційних банків. Вона є основним інструментом грошово-кредитної політики НБУ та впливає на всі економічні процеси в країні. Облікова ставка безпосередньо залежить від рівня інфляції, адже із зростанням ставки зростають кредити,

зменшується споживання та попит, а відповідно і зменшується інфляція. Та навпаки низька ставка, може сприяти зростанню інфляції в країні.

Повномасштабне вторгнення призвело до зростання облікової ставки НБУ з 9% у 2021 р. до 25% у 2022 р. Основними причинами такого зростання стали боротьба з інфляцією та стабілізація курсу. Однак уже у 2023 р. НБУ знизив її до 15%, що свідчить про пом'якшення монетарної політики. Станом на червень 2025 року облікова ставка становить 15,5%, що підтримує стійкість валютного ринку та контроль інфляційних очікувань. За прогнозами НБУ в літку завдяки такій ставці спостерігатиметься зниження рівня інфляції.

Важливим показником грошово-кредитної політики є курс валют, який закладається в усі імпортовані товари та опосередковано впливає на всі ціnnики в країні. За останні роки спостерігаємо стабільну негативну тенденцію у змінах середнього валютного курсу грн/\$. У 2022 році в порівнянні з 2021 роком відбулося знецінення національної валюти на 5,38 грн. (18,5%), і далі у 2023 році ще на 4,23 грн. (13,08 %) та у 2024 році ще на 3,58 грн. (9,79%). Загалом курс гривні у період 2020–2024 рр. послабився на 49%, що є наслідком війни та значних дисбалансів в економіці.

Таким чином, у складних умовах воєнного часу грошово-кредитна політика НБУ продемонструвала високу адаптивність і ефективність, спрямовані на забезпечення макрофінансової стабільності та підтримку національної економіки. Покращення управління грошово-кредитною політикою стає важливим завданням для швидкого та ефективного реагування на нові виклики економіки під час війни.

Література:

1. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#n15> (дата звернення: 09.06.2025).
2. Крилова О. В. Особливості грошово-кредитної політики національного банку України. Інвестиції: практика та досвід № 23. 2018. С. 23-26.
3. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/>

БАНКІВСЬКІ КРИЗИ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ЦИКЛІВ.

Мирослав Нікітюк

здобувач 5 курсу, групи ФіК- 52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Івашко Олена

Банківські кризи супроводжують розвиток ринкової економіки з моменту появи перших фінансових установ, оскільки економічні системи функціонують у формі циклів, де фази зростання та спаду чергуються, породжуючи періодичні коливання ліквідності та платоспроможності банків. У цьому тексті доводиться, що кризові

явища фінансових установ відбувається через закономірну циклічність економіки й об'єктивно неминучі, а спроби цілковитого попередження кризи не можуть повністю захистити банківську систему від системних шоків.

Згідно зі знаменитою «гіпотезою фінансової нестабільності» Гаймана Мінські, стабільні періоди породжують зростання ризикових операцій, які зрештою приводять до накопичення боргових зобов'язань і руйнування фінансової стійкості. Мінські доводить, що під час фази «ейфорії» учасники ринку поступово знижують стандарти кредитування, що спричиняє формування фінансових бульбашок, а коли вони лопаються, банківський сектор зазнає потужного удару.[1]

Стенлі Фішер, аналізуючи історію численних банківських криз, наголошує, що хоча ми можемо сподіватися зробити такі кризи менш частими й менш руйнівними завдяки урокам минулого, їхньому повному недопущенню перешкоджає внутрішня схильність ринків до циклічних коливань, людська фінансова недбалість і . Фішер підкреслює: «Банківські кризи існують з нами стільки ж, скільки й банківські системи. Їх ніколи не можна повністю запобігти, і з ними ніколи не можна впоратися безболісно.» [2]

Циклічна природа макроекономічних показників породжує фази рецесій і підйомів. Під час підйомів рентабельність капіталу стимулює банки до підвищеної кредитної експансії, що створює надлишкову ліквідність і послаблює стандарти ризик-менеджменту. У період спаду скорочується попит на позики, падають ціни на активи, а невчасне повернення боргів провокує лавиноподібні збитки на балансах фінансових установ.

Циклічність пояснюється такими ключовими факторами: по-перше, монетарна політика центральних банків, які під час швидкого зростання економіки затримують підвищення процентних ставок, що сприяє перегріву кредитного ринку. По-друге, зміни в уподобаннях інвесторів: під час фази «бичого» ринку знижується ризикова надбавка, що спонукає банки нарощувати позики, а коли інвестори стають більш обережними, різко погіршується ліквідність.

На підтвердження тези про невідворотність криз унаслідок циклічності економіки варто згадати висловлення колишнього члена Ради директорів Федеральної резервної системи США Мішель Боуман: «У практиці підтримання банківського регуляторного та наглядового каркасу часто стикаємося з проблемами, адже необхідна пильність у реагуванні на змінні обставини та ризики». Це свідчить, що навіть за умов посиленої регулювання фінансові інституції постійно піддаються загрозам, викликаним циклічними коливаннями. [3]

Але течія економічного циклу не єдина причина банківських криз. Важливу роль відіграють також інституційні недоліки: неповне дотримання стандартів капіталізації, відсутність прозорості у звітності, нерозвинена система докапіталізації під час росту ринку. У 2008 р. помилкові оцінки ризику на ринку деривативів, що базувалися на нерозумінні фундаментальних циклічних тенденцій, спричинили ланцюговий крах фінансової системи, підтвердивши, що циклічність лише посилює системні слабкості.

Незважаючи на ці аргументи, є точка зору, яка заперечує остаточну невідворотність банківських криз. Зокрема, Лінда Юй у висновку своєї статті

стверджує: «Вивчаючи уроки минулого, не можна вважати неминучим, що майбутнє банкрутство банку обов'язково призведе до кризи, яка може знищити цілісність системи й викликати економічний крах: якщо ми зрозуміємо ці уроки, наступні кризи можуть стати менш руйнівними» .[4]

Отже, дискусія зосереджена на двох полюсах: перший — Банківські кризи як неминучий наслідок циклічності , другий — потенційна змога пом'якшити або навіть запобігти кризовим явищам завдяки ретельному застосуванню історичних уроків . Однак більшість досліджень підкреслює: хоча окремі механізми запобігання існують, їм бракує універсальності через мінливість ринкових умов.

Таким чином, висновок: незважаючи на всі досягнення в регулюванні та нагляді, банківські кризи залишаються закономірним наслідком чергування фаз економічного циклу й не можуть бути повністю викорінені. Тому завдання вчених і практиків полягає не лише в тому, щоб розробляти інструменти попередження, але й створювати адаптивні механізми, які мінімізують негативні наслідки, зумовлені природною циклічністю економіки.

Література:

1. Minsky H. P. *Stabilizing an Unstable Economy*. New Haven: Yale University Press, 1986. 395 p.

2. Фішер С. Financial Sector Crisis Management: Remarks by Stanley Fischer [Електронний ресурс] / С. Фішер; Міжнародний валютний фонд; Світовий банк; Рада керуючих Федеральної резервної системи США. – Вашингтон, 14 черв. 2001. – URL:

<https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sp061401>

3. Боуман, Мішель В. The Evolving Nature of Banking, Bank Culture, and Bank Runs [Електронний ресурс] / Michelle W. Bowman. – Washington (США) : Board of Governors of the Federal Reserve System, 12 трав. 2023 р. – URL: <https://www.federalreserve.gov/newsevents/speech/bowman20230512a.htm>

4. Лінда Юй What can we learn from banking crises of the past?[Електронний ресурс] *Economics Observatory*, 2018. URL: <https://www.economicsobservatory.com/what-can-we-learn-from-banking-crises-of-the-past>

DETERMINANTY WYNIKU FINANSOWEGO SPÓŁKI AMICA S.A. W LATACH 2021- 2023

Konrad Nowak

1 rok, 2 stopień studiów, Kierunek FIRB,
Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska
Koło Naukowe „Bankowiec XXI wieku”

Opiekun naukowy: dr hab. Agnieszka Wójcik-Mazur prof. P. Cz.

Celem niniejszej pracy była ocena rentowności spółki Amica S.A. działającej w branży przemysłu przetwórczego, przeprowadzona na podstawie analizy wskaźnikowej. Amica S.A. to europejska spółka produkcyjna specjalizująca się w wytwarzaniu urządzeń AGD.

Należy do Grupy Amica, której początki sięgają lat 40. XX wieku. W skład grupy wchodzi takie marki jak: Amica, Hansa, Gram, CDA oraz Fagor. W pracy omówiono teoretyczne znaczenie sprawozdań finansowych w ocenie kondycji ekonomiczno-finansowej pod kątem rentowności. W części empirycznej przeprowadzono analizę spółki Amica S.A. na podstawie danych finansowych pozyskanych ze sprawozdań jednostkowych opublikowanych przez spółkę Amica S.A. Przeprowadzono analizę bilansową pod kątem struktury oraz dynamiki. Skupiono się przede wszystkim na wynikach operacyjnych i finansowych zawartych w rachunku zysków i strat spółki, co pozwoliło na przeprowadzenie analizy wskaźnikowej z użyciem mierników rentowności. Przeprowadzona analiza umożliwia sformułowanie wniosków na temat efektywności działalności operacyjnej oraz ogólnej kondycji ekonomicznej przedsiębiorstwa.

Sprawozdania finansowe stanowią kluczowe źródło informacji niezbędnych do podejmowania decyzji zarządczych. Celem sprawozdań finansowych przygotowywanych przez działalności gospodarcze jest zaspokajanie potrzeb informacyjnych różnych grup interesariuszy. Pełnią nie tylko funkcję fundamentu podczas podejmowania decyzji, ale również przy formułowaniu opinii oraz sądów [1]. Odbiorców sprawozdań finansowych można podzielić na dwa typy - na zewnętrznych i wewnętrznych. Do użytkowników zewnętrznych można zaliczyć banki, inwestorów czy też innych wierzycieli [2]. Z kolei użytkownicy wewnętrzni to kierownictwo firmy. To kierownictwo ponosi odpowiedzialność za właściwe przygotowanie sprawozdania finansowego, jak również jest zainteresowane zawartymi w nim informacjami [3]. Sprawozdanie finansowe to uporządkowany zbiór danych liczbowych, pochodzących z prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych, który przedstawia wyniki działalności gospodarczej oraz obrazuje sytuację finansową jednostki. Zgodnie z ustawą o rachunkowości, sprawozdanie finansowe obejmuje: bilans, rachunek zysków i strat, rachunek przepływów pieniężnych, zestawienie zmian w kapitale własnym oraz informację dodatkową [4].

Analiza w skrócie to inaczej rozłożenie. Jest to metoda poznawania zjawisk złożonych, poprzez rozdzielenie badanego podmiotu na elementy proste [5]. Analiza finansowa umożliwia identyfikację zjawisk ekonomicznych, wspiera ocenę bieżącej kondycji finansowej i pozwala diagnozować trendy. Jej podstawowymi narzędziami są: analiza sprawozdań finansowych, analiza wskaźnikowa oraz analiza przyczynowa. Szczególnie istotna jest analiza wskaźnikowa, która pozwala ocenić zależności między elementami sprawozdań. Umożliwia szybkie monitorowanie sytuacji finansowej, pełniąc funkcję diagnostyczno-kontrolną [6][7].

Analiza wskaźnikowa jest istotnym elementem analizy finansowej, umożliwiającym ocenę relacji pomiędzy celowo powiązаныmi składnikami sprawozdania finansowego. Jedną z zalet jest możliwość szybkiego monitorowania kondycji finansowej firmy. Z tego powodu analiza wskaźnikowa pełni funkcję diagnostyczno-kontrolną, będąc punktem wyjścia do dalszych, szczegółowych analiz w przypadku identyfikacji odchylen od oczekiwanych wartości [8]. Wyróżnia się następującą grupę wskaźników: płynności, sprawności, zadłużenia, rentowności oraz rynku kapitałowego. Wskaźniki rentowności umożliwiają ocenę dochodowości przedsiębiorstwa. Określają zdolność do generowania zysków przez sprzedaż, aktywa firmy i kapitały własne [9].

Podczas prezentacji szczegółowo zaprezentowano wyniki analizy. W analizowanym okresie zauważono spadek wartości aktywów ogółem, przy przewadze aktywów trwałych nad obrotowymi. Biorąc pod uwagę charakter działalności spółki Amica S.A., która jest w głównym stopniu spółką produkcyjną należy mieć na uwadze, że jest to zjawisko typowe w szczególności dla spółek produkcyjnych. Z punktu widzenia zarządzania finansami spółki jest to niekorzystne zjawisko, bowiem powoduje to zamrożenie kapitału i zmniejsza elastyczność działalności. Aktywa obrotowe, będące zasobami szybko przekształcalnymi w gotówkę, wykazały tendencję spadkową, co ogranicza zdolność firmy do szybkiego pozyskiwania środków pieniężnych. W strukturze pasywów dominował kapitał własny, którego udział wzrastał, co może świadczyć o zatrzymywaniu zysków i tworzeniu kapitału zapasowego, przy uwzględnieniu jej charakteru działalności. Jako spółka akcyjna, zgodnie z przepisami prawa, jest ona zobowiązana do utworzenia kapitału zapasowego oraz do przeznaczenia na ten cel części zysku wypracowanego w danym roku obrotowym. Zobowiązania długoterminowe miały najmniejszy udział i wykazywały tendencję spadkową, oznaczać to może spłatę kredytów lub ograniczenie inwestycji. Zobowiązania krótkoterminowe również malały, świadczy to o strategii zmniejszania ryzyka finansowego.

W analizowanym okresie przychody ze sprzedaży z roku na rok znacząco maleją, co spowodowane jest zmniejszeniem popytu oraz innymi czynnikami, które powstały w tym czasie. W roku 2021 przedsiębiorstwo generowało dodatnie wyniki na wszystkich płaszczyznach swojej działalności. Jednakże od 2022 r. spółka zaczęła generować straty z działalności operacyjnej. Na osiągnięcie tej straty w głównej mierze przyczynia się spadek przychodów ze sprzedaży o 8%. Osiągnięcie zysku netto było możliwe jedynie dzięki wysokim przychodom finansowym. W 2023 r. Amica S.A. poniosła stratę netto, a przychody ze sprzedaży spadły o kolejne 15%. Istniała szansa na uniknięcie straty netto, gdyby koszty ogólnego zarządu utrzymano na poziomie z roku wcześniejszego.

Wskaźniki marży i rentowności miały tendencję spadkową. Rentowność kapitału własnego (ROE) w roku bazowym wynosiła 8,77%, przy średniej dla branży na poziomie 14,86%. W kolejnych latach wskaźnik ten obniżał się, m.in. z powodu spadku zysków netto. Dla przemysłu przetwórczego ROE wynosiło 16,55% w 2022 r. i 12,38% w 2023 r., natomiast w przypadku Amica S.A. odpowiednio 2,02% oraz -1,20%. Z kolei rentowność aktywów ogółem w analizowanym okresie dla przemysłu przetwórczego kształtowała się na poziomie 7,54% w roku bazowym, a 8,37% i 6,70% w kolejnych latach. Rentowność sprzedaży (ROS) spadła z 4,56% w 2021 r. do -1,21% w 2023 r., przy wartościach branżowych na poziomie 5,84%, 5,75% i 4,95%. Ujemne wartości świadczą o tym, że przychody nie pokrywają kosztów prowadzenia działalności.

Wpływ na pogorszenie wyników miały również czynniki zewnętrzne jak pandemia COVID-19 oraz wojna na Ukrainie. Ich skutki to m.in.: spowolnienie gospodarcze, wzrost inflacji, zmienność kursów walut, spadek popytu oraz zaburzenia w łańcuchach dostaw. Rok 2021 był ostatnim okresem rentowności dla Amica S.A., która osiągnęła zysk na wszystkich poziomach działalności. Wskaźniki rentowności spółki już wtedy były niższe niż średnia branżowa. W 2022 r. pojawiły się pierwsze oznaki problemów z rentownością osiągnięcie straty operacyjnej mimo dodatniego wyniku netto. W 2023 r. sytuacja pogorszyła się znacząco, a firma poniosła straty we wszystkich obszarach działalności.

Кризис rentowności był efektem spadku przychodów, pomimo optymalizacji kosztów własnych sprzedaży.

Jednakże pojedynczy niekorzystny rok nie pozwala na jednoznaczną ocenę skali trudności, z jakimi zмага się analizowane przedsiębiorstwo. Ostatni rok może okazać się kluczowy i stanowić ważny sprawdzian dla funkcjonowania spółki. Działania podjęte przez firmę w tym okresie będą miały istotny wpływ na kształtowanie się wskaźników rentowności oraz dalszy kierunek rozwoju finansowego.

References:

1. Nowak E.(2017). Analiza sprawozdań finansowych. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne S.A.
2. Gos W., Hońko S., Szczypa P. (2019). ABC Sprawozdań Finansowych. CeDeWu.
3. Olchowicz I. , Tłaczała A. (2009). Sprawozdawczość finansowa. Difin S.A.
4. Świdarska G.K. , Więclaw W. (2016). Sprawozdanie finansowe według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości. MAC Consulting.
5. Gołębiowski G. (2020). Analiza finansowa przedsiębiorstwa. Difin SA.
6. Pomykańska B., Pomykański P. (2017). Analiza finansowa przedsiębiorstwa., Wydawnictwo Naukowe PWN.
7. Nowak E. (2016). Analiza kosztów. CeDeWu.
8. Gabrusewicz W. (2019) Metody analizy finansowej przedsiębiorstwa. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne S.A.
9. Rutkowski A. (2016). Zarządzanie finansami. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne S.A.

РОЗВИТОК ЗОВНІШНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ БАНКІВ З ДЕРЖАВНОЮ УЧАСТЮ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Дмитро Олійник

аспірант, ДННУ “Академія
фінансового управління”, м. Київ, Україна

На сьогодні склалась сприятлива ситуація для залучення безкоштовної технічної допомоги від міжнародних фінансових організацій (ЄБРР, Світовий банк, KfW), які разом з грантами можуть надати стартове фінансування і технічну допомогу державі для капіталізації державних банків.

Проте, не доречно покладатись виключно на добровільну міжнародну фінансову допомогу, оскільки, швидше за все, із часом вона буде зменшуватись. Фінансування повоєнного економічного відновлення України повинно виходити і з власної ініціативи. Для цього потрібно приділити увагу інституційному забезпеченню механізму активізації запозичень на зовнішніх ринках. Відповідно магістральним напрямом у кредитуванні через державні банки має стати залучення ресурсів на глобальних ринках сталих фінансів – фінансування проектів, які передбачають реалізацію цілей сталого розвитку ООН, відповідають стандартам корпоративного

управління, соціального впливу та екологічності виробництва. Міжнародний ринок капіталу відкритий для таких проектів.

При цьому, доречно звернути увагу на досвід KfW, який мобілізує фінансування на міжнародних ринках капіталу переважно за рахунок облігацій, що робить банк одним із найбільших і найактивніших емітентів облігацій у ЄС. Можна виокремити такі ключові особливості емісійної політики KfW, врахування яких може допомогти державним банкам Україні для максимізації інвестиційних надходжень. Перш за все, це суттєва диверсифікація пропозиції умов випуску облігацій за строками, валютою та, головне, – цільовим призначенням.

KfW пропонує різноманітний набір продуктів із різними строками погашення та дохідністю до погашення для різноманітних груп клієнтів. Облігації KfW поділяються на чотири категорії: облігації еталонної програми, «зелені» облігації, інші державні облігації та облігації приватного розміщення. Облігації еталонної програми є найважливішою частиною стратегії механізму збору коштів. Це найбільш поширені облігації KfW, які в основному випускаються в євро та доларах США.

Навіть в умовах надходження значних обсягів грантової міжнародної допомоги на першому повоєнному етапі, із часом Уряду України доведеться все більше розраховувати на власні сили і тому заздалегідь потрібно підготуватись до використання інструментів міжнародного ринку капіталів [1]. Для цього уряду потрібно докласти зусилля для подолання перешкод на шляху виходу державних банків на міжнародні ринки капіталу за допомогою IPO.

Що стосується можливості залучення державними банками капіталу на міжнародних ринках за допомогою IPO, то з одного боку цей процес має певні перспективи. Серед них: зростаюча зацікавленість потужним сектором державних банків в Україні з боку іноземних інвесторів; сприятлива кон'юнктура на міжнародному ринку капіталів, зокрема, наявність великих обсягів вільного венчурного капіталу при скороченні відсоткових ставок.

Водночас, з урахуванням глобальної невизначеності, IPO виглядає малоімовірним зважаючи на значні вимоги до фінансового стану, якості корпоративного управління, формування фінансової звітності та перевірки провідними міжнародними аудиторськими компаніями, а відтак витратності даного способу здійснення приватизації та ряду інших факторів. Доцільним є обмежене залучення через IPO капіталу у БДУ, які мають найбільш стійкий фінансовий стан, привабливі конкурентні позиції та достатні ринкові перспективи.

Через нерозвиненість вітчизняного фондового ринку, його низьку капіталізацію, слабку інфраструктуру та недосконале нормативно-правове регулювання, проведення IPO в Україні має орієнтуватися переважно на міжнародні ринки капіталу. Державні банки, у разі їх запланованої приватизації через IPO, повинні пройти попередню експертизу та реструктуризацію, що включає оптимізацію бізнес-моделі для біржового розміщення. Для успішної реалізації приватизації необхідно розробити алгоритм відбору об'єктів і методичні підходи до оцінювання ефективності процесу. Важливим також є розвиток інфраструктури для проведення IPO на українських біржах, що сприятиме зростанню ринку цінних паперів,

залученню інвестицій у реальний сектор економіки та створенню нових можливостей для підвищення ефективності приватизованих компаній і примноження заощаджень населення.

Колосальні можливості відкриває в реалізації цієї пропозиції співробітництво державних банків з фондами ЄС, зокрема, в рамках допомоги країнам-кандидатам [2]. Однією з найкритичніших умов залучення належних обсягів іноземної допомоги є прозорість її використання. Виходячи з цього транспарентності діяльності державних банків потрібно приділити особливу увагу. Доцільно зобов'язати БДУ оприлюднювати презентації чинних стратегій з моніторингом їхнього виконання. Бажано, поза межами воєнної таємниці, висвітлювати результати діяльності державних банків на щоквартальній основі [3].

З урахуванням виняткового значення залучення міжнародного фінансування для України у воєнний та післявоєнний період, необхідно приділити увагу заходам посилення співпраці державних банків з міжнародними фінансовими організаціями для розширення доступу до довгострокового фінансування для економічного відновлення. Першочерговими слід вважати заходи, спрямовані на залучення і використання грантових і гарантійних механізмів, які можуть знизити ризики для кредитних установ і водночас сприяти залученню інвестицій у стратегічні сектори економіки. Зокрема, потребує прискорення адаптація державних банків до міжнародних стандартів ESG, що здатне підвищити рівень довіри іноземних партнерів і спростить процес отримання фінансової допомоги.

Література:

1. Рисін В., Папірник С. Трансформація ролі банків на ринку державних боргових цінних паперів. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44.
2. Колосова В. П., Іванова І. М. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями: сучасний стан та перспективи розширення. *Фінанси України*. 2014. № 11. С. 33–47.
3. Любіч О. О., Олійник Д. І., Свистун А. О. Стратегічні імперативи функціонування банків державного сектору на повоєнному етапі // *Фінанси України*. 2023. № 4. С. 36–54. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2023.04.036>.

ВІЙСЬКОВЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анастасія Пилипчук

студентка 3 курсу, групи ФіК-32

Волинський Національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к. е. н., старший викладач Василь Проць

Воєнний стан суттєво впливає на функціонування страхового ринку, створюючи специфічні умови, що обмежують можливості страховиків і змінюють їхні

пріоритети. Серед ключових факторів – зростання ризику збитків, економічна нестабільність, нові правові обмеження та масштабні міграційні процеси. Все це ускладнює фінансове планування, знижує попит на страхові послуги й підвищує ризик неплатоспроможності компаній. Крім того, значна частина населення, переміщеного як всередині країни, так і за її межі, змінює структуру страхових потреб і вимагає нових підходів до оцінки ризиків [1].

Оцінюючи поточний стан страхового ринку України та проаналізувавши наведені дані, слід зазначити, що ключовою проблемою в умовах затяжної війни є визначення напрямків розвитку галузі в перспективі. У зв'язку з цим Національний банк веде постійний діалог із ринком і впроваджує низку необхідних змін. З метою спрощення підтвердження страхового випадку, Нацбанк України видав роз'яснення від 27.02.2022 р., у якому закликав страховиків полегшити процес врегулювання подій, що мають ознаки страхових. Зокрема, пропонується активно застосовувати електронні документи, копії потрібних паперів у разі відсутності можливості отримати оригінали, а також інші дистанційні інструменти урегулювання страхових подій. Це дозволить забезпечити споживачам належний страховий захист за спрощеною процедурою врегулювання страховиками всіх випадків, що мають ознаки страхових, незалежно від типу страхування чи контрагентів [2, с. 112].

Медичне страхування військовослужбовців здійснюється через програму «CHAMPUS» (The Civilian Health and Medical Program of the Uniformed Services). Подібні програми функціонують у Франції, Німеччині й Великій Британії. CHAMPUS передбачає можливість для військових та членів їхніх родин, а також ветеранів Збройних сил і їхніх родичів, частково оплачувати вартість медичних послуг, отриманих у цивільних медичних установах, які мають договір із Департаментом оборони. Щорічно на цю програму виділяють до 2,5 мільярда доларів із бюджету Міністерства оборони та Адміністрації у справах ветеранів, що є додатковим джерелом фінансування системи охорони здоров'я й соцзабезпечення для військових.

Водночас в Україні передбачити компенсацію воєнних ризиків у страховому полісі можливо лише в тилових областях, адже складно гарантувати виплати в умовах постійної загрози обстрілів поблизу фронту. Страхові компанії орієнтуються здебільшого на статистику обстрілів безпосередньо в тилу.

3 травня 2023 року в Україні стало можливим страхування не тільки цивільного населення, а й військовослужбовців від наслідків нещасних випадків. Але ключову роль для покриття ризиків відіграє перебування військовослужбовця на момент події в зоні підвищеного ризику. Якщо застрахована територія охоплює всю Україну, за винятком бойових зон і тимчасово окупованих територій, то страхові випадки покриваються повністю, у тому числі нещасні випадки, у межах суми 100 тисяч гривень.

Станом на сьогодні лише одна компанія – СК «TAS-Life» – спеціалізується на забезпеченні страхування військовослужбовців, тоді як інші, наприклад, «Княжа Vienna Insurance Group», «ІНГО», «Універсальна» тощо, розробляють поліси лише для цивільного населення, у межах обмеженого територіального покриття та фіксованої суми компенсації. Це свідчить про нагальну потребу створення

ефективних програм, адаптованих до умов війни, з метою надання повноцінного страхового захисту всім постраждалим особам [3, с. 90-91].

Перспективи розвитку військового страхування в Україні безпосередньо пов'язані з адаптацією ринку до умов тривалої війни. Очікується поява нових страхових продуктів, орієнтованих на військовослужбовців, добровольців, учасників тероборони та їхні родини. Ключовими напрямками розвитку можуть стати розширення географії покриття, включення зон бойових дій, підвищення страхових сум і створення спеціалізованих державних програм підтримки. Також важливим є формування єдиних стандартів оцінки ризиків у військовий період, що дозволить компаніям точніше прогнозувати виплати та уникати фінансових потрясінь.

Крім того, ефективний розвиток потребує активної участі держави – через співстрахування, податкові стимули та страхові фонди на випадок масових втрат. Цифровізація врегулювання страхових подій, можливість подання документів онлайн та запровадження дистанційної ідентифікації зроблять процес доступнішим. Інституційна підтримка, зокрема з боку Національного банку, має спрямовуватися на зниження бар'єрів для створення військових страхових продуктів. У довгостроковій перспективі військове страхування може стати окремим напрямом галузі, здатним забезпечити реальний соціальний захист для тих, хто перебуває на передовій.

Військове страхування в Україні перебуває на етапі становлення та адаптації до умов тривалої війни. Попри обмеження, ринок поступово розширюється за рахунок цифровізації, спрощення процедур та появи спеціалізованих продуктів. Подальший розвиток цієї сфери потребує державної підтримки, нормативних змін і активної взаємодії між страховиками та державними інституціями.

Література:

1. Бровко С. В. Страхування в умовах воєнного стану: виклики та перспективи. Економіка та суспільство. 2024. Випуск 67. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-24>.
2. Мачуська І. Б., Кондратенко К. Правове регулювання страхових відносин в умовах воєнного стану: дія форс-мажорних обставин. С. 110-114.
3. Особливості надання страхових послуг в умовах військового стану / Н. Я. Климук, Н. О. Кравець // *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2024. № 3. С. 89-92.

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Ігор Привиденець

аспірант 2 року навчання за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Вимоги іноземних партнерів та міжнародних організацій активізували зусилля вітчизняних законодавців щодо удосконалення регулювання фондового ринку.

Сильним стимулом стало підписання Угоди про асоціацію з ЄС, після чого відбулися такі важливі події: 1) розроблена Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 р.; 2) НБУ підписав угоду про співпрацю з міжнародним депозитарієм цінних паперів Clearstream, що дозволило іноземним інвесторам отримати доступ до вітчизняного ринку ОВДП; 3) НКЦПФР почав виводити з ринку недобросовісних гравців; 4) 28.05.2019 р. підписано Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво між НКЦПФР, НБУ, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб; 5) внесено зміни щодо правового регулювання депозитарної та клірингової діяльності.

У травні 2019 р. НБУ, НКЦПФР, Нацкомфінпослуг, ФГВФО та Мінфін підписали Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво з питань підготовки та впровадження стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року (далі – Стратегія). Розроблення Стратегії тривало протягом майже всього 2019 року. Рішенням Ради з фінансової стабільності від 13 грудня 2019 року створено міжвідомчий Комітет з фінансового розвитку для скоординованої реалізації заходів дорожньої карти, забезпечення моніторингу та оновлення Стратегії. При Комітеті створена Консультативна платформа за участю представників ринку та профільних експертів, яка скликається кілька разів на рік.

Стратегія встановлює пріоритети та цілі розвитку фінансового сектору до 2025 року, які корелюються із заходами, визначеними в Плані заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та Національній економічній стратегії на період до 2030 року. 5 стратегічних напрямів включають в себе 19 стратегічних цілей розвитку фінансового сектору України до 2025 року.

Досягнення стратегічних цілей моніториться за 85 індикаторами, які майже порівну поділяються на кількісні та якісні. Дорожня карта реалізації Стратегії складається з 79 заходів та 287 окремих дій, розподілених за стратегічними напрямками. У виконанні дій дорожньої карти задіяні більше 20 учасників. Перше оновлення в березні 2021 р. включало розширення Стратегії на 1 індикатор, 5 нових заходів та 23 нові дії, актуалізацію дорожньої карти, а також поповнення переліку впроваджуваних актів ЄС. Над другим оновленням Стратегії представники фінансових регуляторів, ЦОВВ, ринку фінансових послуг працювали протягом 2021 р. 18 лютого 2022 р. відбулася зустріч учасників Консультативної платформи, під час якої були погоджені пропозиції до другого оновлення Стратегії. У I кварталі 2022 р. було заплановане їх погодження Комітетом з фінансового розвитку, затвердження та публікація оновленої Стратегії, проте військова агресія росії проти України внесла корективи у плани. У 2023 р. Рада з фінансової стабільності прийняла рішення щодо розроблення нової стратегії розвитку фінансового сектору України з урахуванням актуальних цілей та завдань, викликаних військовою агресією росії проти України, та створення міжвідомчої робочої групи за участю установ-виконавців для її розроблення.

Інформаційні технології для державних органів влади були передбачені не тільки для ефективної та швидкої роботи посадових осіб, але й для мінімізації ризиків скоєння помилки через людський фактор, а також для виключення особистого

контакту з фізичними та юридичними особами, що є інструментом для профілактики проти корупції. З а допомогою розвитку технологій паперовий документообіг став мінімальним, а швидкість передачі збільшилася у рази як усередині елементів однієї структури, так і між іншими великими структурами, називаючи це як міжвідомча взаємодія. Це дозволяє синхронізувати роботу різних відомств для ефективнішого виконання своїх посадових обов'язків.

Для покращення сервісів адміністративних послуг зокрема розглядаються можливості інтеграції з порталом «Дія», який надає можливість отримувати копії цифрових документів, а також перевіряти дійсність цифрових документів, вік чи ПІБ користувача без паперових документів або їхніх копій. Через застосунок «Дія» можна придбати військові облігації: Залізний Порт (ставка від 16,25%, дата виплати – 05.06.2024), Асканія-Нова (ставка від 16,50%, дата виплати – 20.11.2024), Джанкой (ставка від 17,96%, дата виплати – 23.07.2025) та Керч (ставка від 18,00%, дата виплати – 15.10.2025) також нові військові облігації «Бахчисарай» – ставка від 17%, дата виплати – 28.01.2026 р.; «Макіївка» – ставка від 16%, дата виплати – 12.03.2025 р.

Отже, основними напрямками механізмів державного регулювання ринку цінних паперів в Україні в умовах цифровізації є:

- впровадження нових та розвитку наявних фінансових інструментів, а також механізмів сек'юритизації фінансових та інших активів, як умов для забезпечення надходження інвестицій в економіку країни;

- забезпечення здійснення державного регулювання фондового ринку на належному рівні у відповідності до міжнародних стандартів, зокрема, вимог європейських актів та стандартів Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO), що включає необхідність підвищення інституційної та фінансової незалежності регулятора українського фондового ринку;

- реформування інфраструктури ринків капіталу, зокрема проведення модернізації, консолідації і розвитку біржової, розрахункової та клірингової інфраструктури організованих товарних ринків та ринків капіталу, забезпечення удосконалення інституту посередників фінансового сектору та рейтингових агентств у відповідності до європейських вимог; удосконалення корпоративного управління.

Література:

1. Проць Н. В., Теслюк С. А., Проць В. І. Проблематика функціонування фондового ринку України в умовах воєнного стану. Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. 4, 36 (Jan. 2024), 66–74. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-04-66-74>.

2. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. Причорноморські економічні студії. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ілля Приходько

здобувач 5 курсу, групи ФіК-52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н, доцент Борисюк Олена Володимирівна

У сучасних умовах життя українців зазнало значних трансформацій, спричинених повномасштабною війною. Ці обставини актуалізували питання фінансової безпеки та особистого захисту, а отже – й розвиток страхування життя як одного з ключових сегментів національного страхового ринку. Воєнний стан висунув нові виклики для страхової галузі, водночас відкривши можливості для її адаптації, модернізації та переорієнтації на потреби населення в кризових умовах.

Страхування життя набуло сучасного значення як важливий фінансовий інструмент, який забезпечує фінансову стабільність та захист для сімей у випадку непередбачених обставин. Воно виконує кілька ключових функцій, що роблять його актуальним у сучасному світі. Зокрема, страхування життя гарантує, що у разі смерті годувальника, його сім'я отримає достатні фінансові ресурси для покриття витрат на проживання, освіти дітей, медичне обслуговування та інші необхідні витрати. Це особливо важливо для сімей з єдиним годувальником. Сучасні сім'ї часто мають іпотечні кредити, автокредити або інші види боргових зобов'язань, а страхування життя дозволяє погасити ці борги у випадку смерті застрахованого, що знімає додатковий фінансовий тягар з близьких. Деякі види страхування життя, такі як накопичувальне або універсальне страхування, дозволяють накопичувати капітал, який може бути використаний для різних цілей, наприклад, для пенсійного забезпечення або великих покупок. Багато сучасних полісів страхування життя мають інвестиційний компонент, що дозволяє застрахованим отримувати додатковий дохід від вкладень. Це може бути вигідним інструментом для довгострокового фінансового планування [5, с.170].

До початку широкомасштабного вторгнення ринок страхування життя в Україні поступово розвивався, хоча й поступався за обсягами страхуванню майна, транспорту та медичному страхуванню. Після 24 лютого 2022 року ситуація змінилася: з одного боку, знизився загальний рівень платоспроможності населення, що призвело до скорочення нових укладених договорів; з іншого боку, значна частина українців усвідомила важливість фінансового захисту сім'ї у разі втрати годувальника або настання непередбачених подій [1, с.87].

Попри складну економічну ситуацію, зберігається інтерес до довгострокових програм, які поєднують захист життя та накопичення капіталу. Таке страхування виступає альтернативою банківським депозитам і дає змогу застрахованій особі отримати гарантовану суму по завершенні строку дії договору, незалежно від розвитку подій. Це особливо важливо в умовах невизначеності, девальвації національної валюти та обмеженого доступу до фінансових інструментів.

Після завершення війни в Україні та стабілізації економічної ситуації ринок

страхування життя може розвиватися в декількох основних напрямках. З нашої позиції основними з них стануть наступні:

1. Зростання попиту на страхові послуги зі страхування життя. Війна посилила усвідомлення важливості фінансової безпеки та захисту. Це може стимулювати збільшення попиту на страхові поліси життя як серед фізичних осіб, так і серед підприємств. Після війни люди почнуть більше замислюватися про важливість фінансової безпеки та захисту своїх родин. Кампанії з підвищення обізнаності щодо переваг страхування життя можуть сприяти зростанню попиту. Крім того, з відновленням економіки збільшується рівень доходів населення, що дозволить людям інвестувати у страхові поліси [3, с.191].

2. Посилення діджиталізації страхового ринку життя. Цифровізація є ключовим чинником, який може суттєво полегшити доступ до страхових послуг. Створення онлайн-платформ для оформлення полісів, консультацій та виплат може зробити процес більш зручним та швидким, що особливо важливо в сучасних умовах [4].

3. Розширення асортименту страхових продуктів. З нашої позиції страхові компанії, після завершення війни зможуть пропонувати нові види продуктів, орієнтованих на потреби клієнтів у поствоєнний період. Це можуть бути продукти з розширеним покриттям ризиків, пов'язаних зі здоров'ям та життям.

4. Розвиток партнерства з міжнародними страховими компаніями. Вітчизняні страховики швидко розпочали переорієнтацію на ринках перестрахування починаючи з 2014 року, коли частина нашої України опинилася під окупацією РФ. Наразі це партнерство тільки розширюється і вітчизняні страховики орієнтуються на європейський та американський ринки страхування. Українські страхові компанії і надалі шукатимуть партнерства з міжнародними гравцями для обміну досвідом, технологіями та залучення інвестицій [5, с.170].

Отже, адаптація продуктів, впровадження цифрових технологій, підвищення обізнаності населення та співпраця з міжнародними партнерами можуть суттєво покращити ситуацію на ринку страхування. Крім того, соціальна відповідальність страховиків і підтримка з боку держави створять умови для стабільного розвитку страхового ринку в Україні навіть у найскладніші часи. Таким чином, ефективна стратегія розвитку страхування життя не лише захистить інтереси громадян, але й сприятиме зміцненню економічної стабільності країни в цілому.

Література:

1. Борисюк О.В., Ткачук Н.В. Моніторинг бізнес-процесів страховиків в умовах цифровізації. *Економіка, фінанси, право*. № 10. 2024. с. 84-88. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25241/1/efp_10.pdf

2. Борисюк О. В., Дацюк-Томчук М. Б. Страховий менеджмент в умовах воєнного стану в Україні: виклики та перспективи. *Modern Economics*. 2024. № 45(2024). С. 12-18. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/insurance-management-in-conditions-of>.

3. Кривицька О. Р. Система контролю діяльності компаній зі страхування життя як інформаційний ресурс. *Проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 191-198.

4. Котик О. В., Климюк Ю. Ю. Проблеми розвитку страхування життя в Україні. *Вісник НУБГП. Серія «Економічні науки»*. Випуск 2 (98). 2022. С. 101-111.

5. Третяк К. В., Демченко В. О. Розвиток ринку страхування життя в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 3-4. С. 169-174.

6. Dziamulych, M., Krupiak, I., Borysiuk, O., Korobchuk, T., & Chyzh, N. (2024). Influence of the monetary policy of the NBU on the activity of banking institutions in Ukraine during the war. *Cadernos De Educação Tecnologia E Sociedade*. 17(se3), 278–286. URL: <https://brajets.com/brajets/article/view/1857/833>.

ФІНАНСОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Рибак Софія Василівна

здобувачка 2 курсу, гркпи ФіК-22

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к. е. н., доцент Наталя Проць

Повномасштабна війна, розпочата 24 лютого 2022 року, кардинально змінила функціонування фінансового ринку України, створивши нові виклики для його стабільності та розвитку. Воєнні дії спричинили економічну нестабільність, скорочення інвестиційних потоків і трансформацію фінансових механізмів. Фінансовий ринок став критично важливим для забезпечення економічної стійкості країни, фінансування державних потреб і підтримки національної безпеки.

Серед основних викликів – значне скорочення інвестицій, зростання волатильності валютного ринку, погіршення якості кредитних портфелів банків і зростання кіберзагроз. Проте завдяки активним діям держави, міжнародній підтримці та розвитку цифрових технологій фінансовий ринок демонструє здатність до адаптації. Особливу роль відіграють державні фінансові інструменти, такі як військові облігації, а також фінтех-рішення, які забезпечують безперервність фінансових операцій. Аналіз цих процесів і розробка стратегій для зміцнення фінансового ринку є необхідними для підтримки економіки України в умовах війни. Однією з основних перешкод для фінансового ринку є різке зниження інвестиційної активності. За даними Національного банку України (НБУ), обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2022–2023 роках скоротився на 61 % порівняно з 2021 роком, склавши лише 1,85 млрд дол. США у 2023 році. Це пов'язано з високими ризиками, спричиненими бойовими діями, руйнуванням інфраструктури та невизначеністю щодо тривалості війни. Внутрішні інвестори також зменшують активність через економічні труднощі та зниження купівельної спроможності громадян [1].

Валютний ринок зазнав значних потрясінь. У 2022 році гривня девальвувала на 29 % відносно долара США через скорочення експортних надходжень і відтік капіталу. НБУ ввів жорсткі валютні обмеження, зафіксувавши курс на рівні 36,6 грн/USD з липня 2022 року, що допомогло стабілізувати ситуацію. У 2024 році перехід до гнучкого курсу спричинив коливання в межах 38–40 грн/USD станом на травень 2025 року, що створює додаткові виклики для фінансової стабільності.

Банківський сектор зіткнувся зі зростанням проблемних кредитів, частка яких у 2024 році досягла 16 %. Відтік депозитів на початку війни зменшив ліквідність банків, але завдяки рефінансуванню НБУ на суму 145 млрд грн у 2023 році та зниженню облікової ставки до 12,5 % у 2024 році банківська система залишилася стабільною.

Держава відіграє ключову роль у стабілізації фінансового ринку через випуск військових облігацій, які стали основним інструментом фінансування бюджетного дефіциту, що у 2024 році досяг 18,5 % ВВП. У 2023 році було випущено облігацій на 415 млрд грн, з яких 68 % придбали банки та фізичні особи. У 2025 році уряд планує залучити ще 310 млрд грн через нові випуски, що вказує на зростання довіри до державних цінних паперів [2].

Міжнародна фінансова допомога є життєво важливою. З початку війни Україна отримала понад 88 млрд дол. США у вигляді грантів і кредитів від МВФ, ЄБРР, Світового банку та інших партнерів. У 2024 році МВФ затвердив програму на 16 млрд дол., що дозволило збільшити валютні резерви до 44 млрд дол. станом на травень 2025 року. Ці кошти підтримують макроекономічну стабільність і фінансування державних видатків, зокрема на оборону та соціальні програми [3].

Цифрові технології відіграють вирішальну роль у підтримці фінансового ринку. За даними НБУ, у 2023 році частка безготівкових транзакцій зросла на 26 % порівняно з 2021 роком, досягнувши 66 % від загального обсягу платежів. Фінтех-платформи, такі як Monobank і Privat24, розширюють можливості для переказів, інвестування у державні облігації та страхування воєнних ризиків. Зростання цифрових операцій супроводжується кіберрисками. У 2023 році було зафіксовано 290 кібератак на фінансові установи, що змусило НБУ та банки інвестувати в системи захисту даних. У 2024 році впроваджено нові стандарти кібербезпеки, які відповідають вимогам ЄС, що підвищило довіру до цифрових фінансових послуг.

Воєнні дії суттєво вплинули на страховий сектор. Через зростання ризиків обсяг страхових премій у 2023 році скоротився на 26 % порівняно з 2021 роком, особливо в сегментах страхування майна та транспорту. Водночас з'явилися нові продукти, такі як страхування воєнних ризиків для бізнесу та інвесторів. Однак ці продукти мають обмежене покриття через брак міжнародної підтримки та високі ризики.

Малий і середній бізнес (МСБ) є важливим джерелом внутрішніх інвестицій. У 2024 році державна програма «Доступні кредити 5–7–9 %» профінансувала 58 тис. підприємств на 175 млрд грн, що допомогло бізнесу адаптуватися до воєнних умов через перехід до цифрових каналів і внутрішнього ринку. Проте зростання вартості кредитів і обмежений доступ до фінансування залишаються проблемами, що потребують розширення державних програм. Для зміцнення фінансового ринку необхідний комплексний підхід. По-перше, слід активізувати внутрішні інвестиції через популяризацію державних цінних паперів. По-друге, необхідно зміцнювати співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями для залучення ресурсів.

Розвиток фондового ринку залишається важливим завданням, оскільки його низька ліквідність обмежує інвестиційні можливості. У 2025 році планується запуск нової платформи для торгівлі цінними паперами, що може пожвавити ринок

капіталу. Посилення кібербезпеки та регулювання фінтех-сектору сприятимуть підвищенню довіри до фінансової системи [4].

Фінансовий ринок України в умовах війни демонструє стійкість завдяки державним заходам, міжнародній підтримці та цифровим інноваціям. Проте скорочення інвестицій, зростання проблемних кредитів, кіберзагрози та обмеження страхового сектору вимагають системних рішень. Подальший розвиток ринку залежить від реформ, залучення зовнішнього фінансування, підтримки МСБ і стимулювання внутрішніх інвестицій.

Література:

1. *Національний банк України*: офіційний веб-портал. URL: <https://bank.gov.ua>
2. *Міністерство фінансів України*: офіційний веб-портал. URL: <https://mof.gov.ua>
3. *Міжнародний валютний фонд*: офіційний веб-портал. URL: <https://www.imf.org>
4. Михайлов. Д. В. Зростання ВВП сповільниться: ЄБРР переглянув цьогорічний економічний прогноз щодо України. *Суспільні новини*. № 2. 2025. С. 203.

ЗМІНИ НА РИНКУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ

Марія Рись

Здобувачка 4 курсу, групи ФК-4

Національний університет “Острозька академія”, м. Острог

Науковий керівник: к.е.н., доцент Юлія Шулик

Попри демонетизацію, золото і срібло зберігають важливу роль у світовій економіці. У минулому вони були універсальним засобом вимірювання вартості та виконували всі функції грошей, включно з функцією світових грошей. Зміни у світовій валютно-фінансовій системі, міжнародних економічних відносинах та розвиток технологій призвели до переосмислення властивостей та монетарних функцій золота. Дорогоцінні метали, будучи засобом накопичення та збереження вартості, за своєю суттю є товаром, який утворився в результаті об'єднання продукту природи та людської праці.

Ринок дорогоцінних металів являє собою сферу економічних взаємодій між суб'єктами, що здійснюють операції з цими активами, а також з фінансовими інструментами, ціноутворення яких відбувається на основі золота (золоті сертифікати, облігації, ф'ючерси). Функціональне призначення даного ринку полягає у забезпеченні сировинних потреб промисловості та ювелірного сектору, акумуляції державного золотого запасу, хеджуванні валютних ризиків та отриманні спекулятивного доходу.

Що стосується видобутку дорогоцінних металів, то срібло виробляється найбільше, його світовий видобуток у 2024 році оцінюється в 25 000 метричних тонн, тоді як видобуток золота досяг приблизно 3300 метричних тонн. В той час паладію приблизно - 190 тонн, а платини – 170 тонн.

Запаси дорогоцінних металів йдуть аналогічним чином: світові запаси срібла (640 000 метричних тонн) значно перевищують запаси металів платинової групи (МПП),

які становили 81 000 метричних тонн, та запаси золота, які станом на 2024 рік становили 64 000 метричних тонн.

У період з 2020 по 2024 рік світовий ринок золота демонстрував поступове зростання загального попиту, що свідчить про стійке значення цього дорогоцінного металу в глобальній економіці. Основними споживачами золота залишаються ювелірна галузь, інвестори, технологічний сектор та центральні банки. Найбільшу частку в структурі попиту традиційно займає виготовлення ювелірних виробів, яке стабільно зростає й у 2021 році досягло найвищого рівня за п'ятирічний період — 2247,4 тонни. Помітну тенденцію до зростання показує попит з боку центральних банків, починаючи з 2022 року. У 2024 році обсяг закупівель золота цим сектором досяг рекордних 1086 тонн, що свідчить про стратегічне значення золота як резервного активу на тлі змін у світовій валютно-фінансовій системі.

У досліджуваній період загальна пропозиція золота у світі демонструє помірне, але стабільне зростання. Основними джерелами надходження золота на ринок залишаються видобуток із шахт та переробка. Видобуток золота з шахт щороку зростає: від 3482,7 т у 2020 році до 3673 т у 2024 році. Це свідчить про збереження або навіть нарощення потужностей з видобутку, незважаючи на посилення екологічних норм і ускладнення доступу до нових родовищ.

У 2020–2024 років загальна пропозиція срібла у світі демонструвала помірну динаміку з невеликим зростанням у перші роки та подальшою стабілізацією. Основним джерелом залишалося шахтне виробництво, яке становило приблизно 82–85% загального обсягу пропозиції. Переробка (вторинне виробництво) демонструвала поступове зростання, з 4657,83 тонн у 2020 році до 5072 тонн у 2023 та 2024 роках. Це свідчить про зростання ролі утилізації та повторного використання срібла.

Ціна на золото у 2020–2025 роках зросла з приблизно \$1 500 до \$3 500 за унцію, демонструючи загальне зростання на понад 130% на тлі пандемії, геополітичної нестабільності та активних закупівель з боку центральних банків. Ціна на срібло зросла з близько \$18 до \$32,4 за унцію (майже на 80%), що відображає стабільне зростання попиту з боку промисловості та інвесторів, тоді як платина, навпаки, зазнала помірного зниження з \$1 078 до \$949–\$980, що свідчить про відсутність потужних драйверів зростання у цьому сегменті.

Золото відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності країни, особливо в умовах геополітичної нестабільності та економічних викликів. Стабільний рівень золотих резервів сприяє підтримці довіри до національної валюти та забезпечує додаткову гарантію для зовнішніх партнерів.

Згідно з даними, обсяг золотих резервів України в період з 2020 по 2024 рік залишався переважно стабільним. Цей показник не змінювався протягом зазначеного періоду, що свідчить про консервативну політику Національного банку України щодо управління золотими активами.

У порівнянні з іншими європейськими країнами, обсяг золотих резервів України є відносно невеликим. Проте для України, з огляду на структуру її міжнародних резервів та економічні реалії, такий рівень золотих запасів є прийнятним. У майбутньому можливе коригування обсягу золотих резервів залежно від змін у

світовій економіці, вартості золота на міжнародних ринках та стратегічних рішень Національного банку України щодо диверсифікації резервів.

Отож, золото та срібло, попри втрату грошових функцій, залишаються важливими активами світової економіки як засоби збереження вартості, інвестиційні інструменти та стратегічні резерви. Світовий ринок демонструє стабільне зростання видобутку й попиту, зокрема з боку ювелірної галузі та центральних банків. В Україні обсяг золотих резервів залишається незмінним, що відповідає поточним економічним реаліям і потребам фінансової стабільності.

Література:

1. Дудченко, В. Ю. Міжнародний ринок золота: сучасний стан та структура. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. Вип. 36. с. 75-82. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/58499/7/Dudchenko_Mizhnarodnyi_rynok_zolota.pdf;jsessionid=4CD06C4B9BF93B079DA7211FD81297E3 (дата звернення: 10.06.2025).

2. Михальський В.В. Про фінансові та товарні аспекти ринку золота як один із чинників зростання економіки // Фінанси України: журнал. 2010. № 4. С. 95–105.

3. Полагнин Д.Д. МВФ і світова валютна система: виклики часую. Наукові дослідження – теорія та експеримент 2007 : матеріали Третьої міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 14-16 травня 2007 р.). Полтава : Інтер-Графіка, 2007. С. 80-82.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ БАНКІВСЬКОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ У ДОВОЄННИЙ ЧАС ТА В УМОВАХ ВІЙНИ

Руслана Савелькіна

здобувачка 3 курсу, групи ФА-3

Національний університет «Острозька академія», м. Острог

Науковий керівник: викл. Анна Новак

Національний банк України (НБУ) відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності держави[1]. Одним із головних його завдань є здійснення банківського регулювання та нагляду, тобто встановлення правил для діяльності банків і контроль за їхнім дотриманням. Залежно від економічної та політичної ситуації в країні, підходи до регулювання можуть змінюватися – зокрема, спостерігається суттєва різниця між тим, як здійснювався нагляд у довоєнний період, і тим, як він реалізовується в умовах повномасштабної війни з 2022 року.

У довоєнний період банківське регулювання в Україні здійснювалося в рамках стратегічного курсу на наближення до європейських і міжнародних стандартів. Зокрема, НБУ активно впроваджував принципи, що відповідають вимогам Базельського комітету з банківського нагляду. Це означало, що регулювання було плановим, структурованим, із чіткими процедурами ліцензування, встановленням

нормативів капіталу, ліквідності, дотриманням обов'язкової звітності, регулярними перевірками банків. Банки повинні були мати мінімально необхідний регулятивний капітал, який поступово змінювався – наприклад, у 2016 він становив 120 мільйонів гривень, у 2019 році ця вимога складала 500 мільйонів гривень, а вже у 2020 році становив 200 мільйонів гривень[2]. Такий підхід мав на меті укріпити фінансову систему, зробити її стійкою до внутрішніх та зовнішніх ризиків.

Водночас, починаючи з 2015 року, після кризи банківської системи 2014-2015 років, НБУ почав поступово реформувати систему банківського нагляду. Була впроваджена нова методика оцінки банків, зокрема стрес-тестування. Це сучасний інструмент, який дозволяє оцінити, наскільки банк готовий витримати негативні економічні потрясіння. У рамках стрес-тестування моделюються несприятливі сценарії, і визначається, чи вистачить у банку капіталу для покриття можливих збитків[3]. Такий підхід дозволяв виявити проблемні місця в системі ще до настання кризи й вчасно вжити заходів.

З початком повномасштабної війни росії проти України у 2022 році банківська система опинилася в надзвичайно складних умовах. Основним викликом для НБУ стало збереження стабільності фінансової системи, довіри громадян до банків та забезпечення безперебійної роботи банківської інфраструктури. У цих умовах регулятор був змушений оперативно переглянути свою політику.

По-перше, було введено низку валютних обмежень: обмежено купівлю валюти, фіксовано офіційний курс гривні до долара, заборонено виведення капіталу за кордон, крім окремих дозволених випадків. Це дозволило стримати паніку на валютному ринку та уникнути різкого знецінення гривні. Крім того, НБУ запровадив тимчасові послаблення для банків: були призупинені планові перевірки, відтерміновано виконання деяких нормативів, що дозволило банкам зосередитися на оперативній роботі, забезпеченні доступу до готівки, обслуговуванні клієнтів у складних умовах бойових дій. Особливу увагу було приділено забезпеченню стабільної роботи системи електронних платежів, інкасації, підтримці банківських відділень у тилкових регіонах.

Попри воєнний стан, банківська система України продовжує демонструвати стійкість. Станом на початок 2024 року в Україні діяло 65 банків, з яких 14 мали іноземний капітал. Для порівняння, на початку 2014 року кількість банків перевищувала 180[4]. Це свідчить про те, що упродовж останнього десятиліття відбулася суттєва консолідація банківського сектору, з ринку були виведені неплатоспроможні установи, а сам сектор став більш прозорим і керованим. Незважаючи на зменшення кількості банків, якість обслуговування та рівень капіталізації провідних банків зростають, що є позитивним сигналом для економіки. Проте навіть у військовий час НБУ не припинив виконання функції контролю. У 2023 році він провів стрес-тестування для 20 найбільших банків, на які припадало близько 90% активів всієї банківської системи. Це свідчить про те, що регулятор прагне зберегти баланс між стабілізаційними заходами та стратегічним наглядом. За результатами цих оцінок банкам були надані рекомендації щодо покращення управління ризиками, підвищення рівня капіталізації та адаптації до можливих шоків[5].

Отже, порівнюючи довоєнний період і період війни, можна зробити висновок, що банківське регулювання в Україні трансформувалося з акцентом на гнучкість, оперативність і адаптивність. Якщо до 2022 року основний акцент був на плановому контролі та наближенні до європейських стандартів, то під час війни пріоритетом стала стабілізація, збереження функціонування банківської системи та захист інтересів громадян і бізнесу. НБУ довів свою спроможність швидко реагувати на кризові виклики, при цьому не відмовляючись від стратегії довгострокового розвитку банківського сектору.

Література:

1. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua>.
2. Звіт НБУ про фінансову стабільність (грудень 2023 року). URL: https://bank.gov.ua/files/FSR/FSR_2023-H2.pdf.
3. Річний звіт Національного банку України за 2023 рік/ URL: https://bank.gov.ua/files/Annual_report_2023.pdf.
4. Статистика банківської системи України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-bank>.
5. Прес-реліз НБУ про результати стрес-тестування банків (червень 2023 року). URL: <https://bank.gov.ua/news/all/rezultati-stres-testiv-2023>.

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

Каріна Савлюк

здобувач 1 курсу, групи мит-15

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., старший викладач Василь Проць

Фінансовий сектор України відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стабільності та розвитку країни, особливо в умовах військової агресії росії, яка почалася у 2022 році. Сучасні виклики, такі як економічна криза, зумовлена війною, зміна глобальних фінансових ринків, необхідність адаптації до європейських стандартів у межах інтеграційних процесів, а також посилення кіберзагроз, потребують переосмислення стратегій та механізмів управління фінансовою системою. Водночас існує значний потенціал для розвитку, зокрема через впровадження цифрових технологій, фінансових інновацій, модернізацію банківського сектору та розширення небанківських фінансових установ [1].

Фінансова система України складається з державних фінансів, фінансів різноманітних організацій, установ і підприємств, фінансів домогосподарств, фінансового ринку та міжнародних фінансів. Її центральним і найважливішим елементом є державний бюджет. У результаті повномасштабного вторгнення росії в Україну у лютому 2022 року структура доходів і видатків державного бюджету зазнала суттєвих змін. У попередні роки доходи та видатки зростали, хоча дефіцит

бюджету зберігався. Однак у 2022 році війна кардинально вплинула на фінансову ситуацію: видатки значно перевищили рівень 2021 року. Зокрема, вони зросли на 1 215 164,40 тис. грн., або на 81,5% порівняно з попереднім роком. Дефіцит бюджету у 2022 році досяг 918 027,70 тис.грн, що становило 34% перевищення видатків над доходами. Попри складні обставини, державний бюджет України продемонстрував гнучкість у реагуванні на зовнішні виклики, спричинені війною, та певною мірою згладив негативні наслідки, як для фінансової системи в цілому, так і для фінансового сектору. Він продовжує виконувати ключові функції, зокрема фінансування соціальної сфери, підтримку економічної перебудови та, найважливіше, забезпечення обороноздатності країни [3].

Також, Національний банк України запровадив жорсткі заходи для утримання курсу гривні, стримування інфляції та підтримки платоспроможності банківської системи. Варто зазначити, що Україна продовжує розвивати електронні сервіси, фінансові технології (FinTech) та забезпечувати доступність онлайн-послуг, що особливо важливо в умовах військового стану.

Війна та її наслідки водночас створюють нові можливості для трансформації фінансового сектору. До основних перспективних напрямків варто віднести:

- Євроінтеграцію, тобто адаптацію українського законодавства до норм ЄС та інтеграція з європейськими фінансовими ринками, що відкриває нові горизонти для залучення інвестицій;
- Відновлення економіки. Після завершення війни ключовою задачею стане залучення міжнародної допомоги, спрямованої на відбудову інфраструктури та стимулювання бізнес-активності;
- Розвиток FinTech та цифрових валют. Продовження впровадження цифрових рішень, зокрема електронної гривні, може суттєво підвищити прозорість та ефективність фінансових операцій, також посилення цифрового захисту фінансового сектору;
- Покращення регулювання. Удосконалення нормативно-правової бази та посилення фінансового моніторингу забезпечать стійкість системи та її адаптацію до нових викликів.

Разом з тим, викликами в 2025 році для фінансового сектору України залишається: фінансова та економічна криза, внаслідок війни; погіршення макроекономічних показників (споживча інфляція понад 15%, девальвація офіційного курсу гривні до долара США понад 60% порівняно з лютим 2022 року); залежність в фінансуванні дефіциту державного бюджету від міжнародної допомоги; необхідність розитку інституційної інфраструктури для протидії фінансовим зловживанням; забезпечення стійкості та конкурентноспроможності банківського сектору, враховуючи зростання частки державних банків; підтримка довіри населення та суб'єктів господарювання, до банківських кредитів та вкладів, а також до небанківських фінансових послуг; забезпечення функціонування ринку капіталів в Україні та розвитку механізмів залучення й гарантування інвестицій в державний і приватний сектор; формування сприятливого інвестиційного клімату для міжнародних інвесторів.

Фінансовий сектор України нині стикається з безпрецедентними викликами, попри це, система демонструє здатність до адаптації, забезпечуючи пріоритетні

потреби обороноздатності, соціального захисту та економічної підтримки. Ключовими напрямками розвитку залишаються євроінтеграція, цифровізація, відновлення економіки та вдосконалення державного регулювання. Успішна реалізація цих завдань стане основою для сталого економічного зростання, забезпечення фінансової стабільності та створення умов для довгострокового розвитку України в умовах європейського економічного простору.

Література:

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
2. Петрівна Д. К., Плєшакова Н. А. Державний бюджет України в умовах воєнного стану. Збірник наукових статей «SCIENTIA». 2023. С. 47-51.
3. Вергелюк Ю. Ю., Дудченко В. М. Фінансова ситема в умовах воєнного стану. "Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку" Міжнародна науково-практична Інтернет конференція. 2022. С. 21-24
4. Дем'янишин В., Лободіна З. Розвиток фінансового механізму в умовах реформування фінансової системи України. Формування ринкової економіки в Україні. 2020. Вип. 43. С. 59-80.

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Анна Самойленко

здобувач 5 курсу, групи Фік-52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Софія Теслюк

Пенсійна система в Україні вже давно перебуває в стані кризи довіри та ресурсного виснаження. З року в рік загострюються проблеми, які десятиліттями лише відкладалися – брак коштів у Пенсійному фонді, зменшення кількості працюючих громадян, які утримують пенсіонерів, та зростаюча недовіра суспільства до здатності держави гарантувати гідну старість. У цих умовах реформа пенсійної системи – не просто питання фінансів чи статистики, а виклик, що стосується базових соціальних гарантій.

Сучасна демографічна ситуація, що характеризується зростанням частки людей похилого віку, а також зміни у структурі ринку праці та формах зайнятості, створюють передумови для зростання фінансового навантаження на систему соціального страхування та забезпечення. Це тягар, який все більше відчують як держава, так і соціальні партнери. Водночас досвід країн із розвиненою економікою, які першими стикнулися з проблемою зменшення кількості платників страхових внесків і розширенням кола одержувачів соціальної допомоги, свідчить про те, що старіння населення не є єдиним і навіть не головним чинником зростання

соціальних витрат – значно більший вплив мають структурні та інституційні зміни в економіці й соціальній політиці [1].

В Україні на стабільність пенсійної системи чинять тиск низка факторів, серед яких – повільні темпи економічного зростання, масова трудова міграція, несприятлива демографічна ситуація, поширення тіньової зайнятості, що зумовлює дефіцит надходжень до Пенсійного фонду. До цього додаються слабкий розвиток фінансових ринків, що ускладнює безпечне розміщення пенсійних накопичень, та поширене серед громадян уявлення про виключну відповідальність держави за їхнє пенсійне забезпечення [2].

Застарілий характер солідарної моделі, нерівномірний розподіл податкового навантаження, низький рівень пенсійної культури серед громадян та відсутність стимулів до участі в накопичувальних механізмах – усе це поглиблює кризу пенсійної системи. Нестабільність трудових відносин, поширення неформальної зайнятості та трудова міграція лише підсилюють дефіцит ресурсів, необхідних для фінансування зобов'язань перед пенсіонерами. Тому ефективне реформування пенсійної системи має враховувати потребу в адаптації до нової економічної реальності, де стабільність і соціальна відповідальність повинні йти пліч-о-пліч.

Процес реформування пенсійної системи в Україні відбувається вкрай повільно, особливо в частині розвитку недержавного пенсійного забезпечення, яке суттєво відстає за темпами від аналогічних процесів у більшості постсоціалістичних країн. Нині першочерговим завданням держави повинно стати підвищення рівня життя населення, активні інвестиції в людський капітал, зокрема в освіту та науку. Коли держава не здатна забезпечити достойне пенсійне майбутнє вже сьогодні, вона втрачає моральне право переконувати молодь залишатися в країні й працювати на її розвиток. В основі будь-яких реформ має бути людина – як ключовий ресурс і рушій сталого поступу держави [3].

Впровадження пенсійної реформи в Україні під час воєнного стану зіштовхується з серйозними викликами, які ускладнюють як довгострокове планування, так і практичні кроки до змін. Повномасштабна війна докорінно змінила структуру державних видатків, зосередивши фінансові ресурси на потребах оборони, безпеки, гуманітарної підтримки населення та відновлення критичної інфраструктури. У таких умовах Пенсійний фонд опинився під додатковим тиском через зменшення кількості працевлаштованих громадян, скорочення обсягів легальної зайнятості та зростання ролі тіньового сектору економіки, що негативно впливає на надходження до системи соціального забезпечення.

Попри значні виклики, пенсійна реформа в Україні має потенціал стати важливим фактором забезпечення соціальної стабільності та сталого розвитку. Серед таких перспектив – поступовий перехід до більш збалансованої та справедливої моделі пенсійного забезпечення, що базуватиметься на поєднанні солідарної, накопичувальної та добровільної складових. Гучка система дозволить зменшити навантаження на державний бюджет і забезпечити громадянам реальні стимули для участі у формуванні власного пенсійного капіталу.

У контексті сталого розвитку особливої ваги набуває запровадження другого (накопичувального) рівня пенсійної системи, що передбачає інвестування внесків у

довгострокові фінансові інструменти, що сприятиме зростанню внутрішнього ринку капіталу й підвищить фінансову грамотність населення та довіру до економічних інститутів.

Важливу роль у майбутньому відіграватиме розвиток інклюзивної соціальної політики, яка враховуватиме інтереси вразливих груп населення – осіб із перерваним трудовим стажем, жінок, внутрішньо переміщених осіб та працівників неформального сектору. Саме інтеграція таких підходів сприятиме зміцненню соціальної справедливості й довготривалій стійкості пенсійної системи.

Отже, перспективи пенсійної реформи в Україні тісно пов'язані із формуванням нової моделі економічного розвитку, орієнтованої на довгострокову ефективність, соціальну відповідальність і інституційну довіру. За умови послідовного впровадження реформ, широкого суспільного діалогу та політичної волі, Україна має шанс закласти підвалини для сучасної, стійкої та справедливої пенсійної системи, що відповідатиме принципам сталого розвитку.

Література:

1. Островський І. А., Можайкіна Н. В. Старіння населення і проблеми реформування пенсійних систем: досвід розвинутих країн. *Комунальне господарство міст*. 2023. Т. 2. С. 8-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kg-m_econ_2023_2_4
2. Зеленко Н., Зеленко В. Формування накопичувальної складової загальнообов'язкового державного пенсійного страхування як напрям реформування пенсійної системи України. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 3. С. 91-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2022_3_13
3. Грицина О., Шолудько О. Реформування пенсійної системи України. *Вісник Львівського національного аграрного університету*. 2018. № 25. С. 168-171. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2018_25_35

РОЛЬ ТА ВИДИ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ФОНДІВ

Дарія Трофімук

здобувачка 1 курсу, групи ФіК-13

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н, доцент Борисюк Олена Володимирівна

Інвестиційні фонди відіграють ключову роль у функціонуванні сучасної фінансової системи. Це фінансові інструменти, що акумулюють кошти багатьох інвесторів з метою їх подальшого управління та розміщення в різні види активів – акції, облігації, нерухомість, стартапи та інше. Завдяки колективному інвестуванню, навіть інвестори з обмеженими ресурсами можуть долучатися до великих інвестиційних проєктів, отримувати прибутки та зменшувати ризики за рахунок

диверсифікації. Таким чином, інвестиційні фонди сприяють більш ефективному перерозподілу капіталу в економіці та загальній стабільності фінансових ринків.

Ідея колективного інвестування виникла ще у XVIII столітті. Одним із перших відомих прикладів був фонд Eendragt Maakt Magt, заснований у 1774 році в Нідерландах данським купцем Адріаном ван Кетвічем. Цей фонд мав на меті зменшити інвестиційні ризики шляхом диверсифікації вкладень [4, с. 20].

У XX столітті ідея інвестиційних фондів почала активно розвиватися у США. У 1907 році з'явився перший інвестиційний фонд, а згодом – Vanguard Wellington Fund, один із найвідоміших у світі. Після Другої світової війни роль інституційних фондів значно зросла. Вони стали важливою складовою пенсійних систем, страхових механізмів і банківського сектора, особливо в США та Великобританії. Такі інститути, як пенсійні фонди, страхові компанії та інвестиційні трастові компанії, стали провідними гравцями на фондових ринках [1, с. 45].

У 1990-х роках з'явилися біржові інвестиційні фонди (ETF), які стали новим етапом у розвитку галузі. Їхня популярність зросла завдяки зручності купівлі-продажу на біржі, низьким комісіям та широкій доступності. Сьогодні інвестиційні фонди керують трильйонами дол. США у всьому світі та мають значний вплив на глобальні економічні процеси [7, с. 151].

Інвестиційні фонди класифікуються за низкою ознак: тип активів, структура управління, рівень ризику, географія, правовий статус. До головних видів інвестиційних фондів можна віднести [3, с. 28]:

1. Пайові інвестиційні фонди (ПІФи) – об'єднують кошти інвесторів у спільний портфель, яким керує компанія з управління активами (КУА). Інвестори отримують частки у вигляді паїв, але не є прямими власниками активів. Перевагами є доступ до професійного управління, диверсифікація, можливість вкласти навіть невеликі суми.

2. Біржові інвестиційні фонди (ETF) – це фонди, акції яких котируються на фондових біржах. Вони поєднують риси традиційних фондів та звичайних акцій. Переваги включають високу ліквідність, прозорість, низькі витрати на управління, а також можливість слідкувати за біржовими індексами.

3. Венчурні фонди – спеціалізуються на інвестуванні в стартапи та інноваційні проєкти на ранніх стадіях. Ці фонди орієнтовані на високий ризик, але також мають потенціал отримання дуже високого прибутку в разі успішного розвитку компаній.

4. Суверенні інвестиційні фонди – це державні фонди, які формуються з національних доходів, включаючи прибутки від природних ресурсів, наприклад, нафти чи газу. Їх цілі – довгострокова стабільність, підтримка національних економік та збереження капіталу для майбутніх поколінь.

5. Фонди грошового ринку – інвестують у короткострокові, високоліквідні та низькоризикові фінансові інструменти, як-от облігації, державні векселі, депозити. Такі фонди підходять для збереження капіталу з мінімальним ризиком.

6. Хедж-фонди – використовують складні стратегії управління, включаючи короткі позиції, деривативи, арбітраж тощо. Вони орієнтовані на високу дохідність, але доступні переважно інвесторам з великим капіталом і мають високий рівень ризику

7. Спеціалізовані фонди – фокусуються на певних секторах економіки або географічних регіонах: енергетика, ІТ, сільське господарство, ринки, що розвиваються. Такі фонди часто використовуються для реалізації конкретних інвестиційних стратегій.

Інвестиційні фонди є ефективним механізмом для залучення капіталу та реалізації інвестиційних стратегій. Вони створюють умови для розвитку фінансових ринків, сприяють економічному зростанню, підвищують рівень фінансової грамотності населення. Сьогодні їх популярність лише зростає, що свідчить про актуальність та гнучкість цієї форми інвестування. У майбутньому роль інвестиційних фондів продовжить зростати, зокрема в умовах цифровізації, інтеграції нових фінансових технологій, глобалізації економіки та розвитку стійкого інвестування (ESG). Саме тому вивчення механізмів їх функціонування є актуальним для кожного, хто прагне ефективно керувати фінансами.

Література:

1. Борисюк О. В., Шматковська Т.О. Дацюк-Томчук М.Б. Драйвери розвитку Фінтех на фінансовому ринку. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Том 3. №27. 2021. С.44-53. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2021-03-44-53>.
2. Борисюк, О., Матвійчук, Н., & Хмелярська, Л. Особливості розвитку фінансового ринку під час війни. *Економіка та суспільство*, 2024, (60). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-76>.
3. Гриценко В. В. Інвестиційні фонди: стан та перспективи розвитку. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 2. С. 27–31.
4. Дзямучич М., Шматковська Т., Борисюк О. Великі дані та їх роль у формуванні цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 70. № 3. С. 16-21. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.03.
5. Довгалюк В. В. Рейтинг інвестиційних фондів. *Ефективна економіка*. 2014. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3188>.
6. Клименко К. В. Інститути спільного інвестування: сутність, функції та місце в економічній системі. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1874>.
7. Кушнір С. О., Павленко Н. І. Сутність та тенденції розвитку венчурних інвестиційних фондів в Україні. *Економіка і суспільство*. 2023. № 16. С. 150–155.
8. Моргачов І. В., Овчаренко Є. І., Івченко Є. А., Ключ Ю. І. Вплив ефекту фінансового важеля на хід інвестиційних процесів на фондовому ринку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. № 2. С. 171–179.

АДАПТАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТІЙКОЇ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Юлія Шаповал

к.е.н., старший науковий співробітник відділу грошово-кредитних відносин

ДУ «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України»

Монетарна політика центральних банків дедалі частіше реалізується в умовах багатовимірної невизначеності як щодо поточного стану економіки, так і щодо припущень, які лежать в основі макроекономічних моделей, зокрема їхньої структури (набору рівнянь, каналів трансмісії) та значень ключових параметрів (рівноважна ставка, потенційний ВВП). Водночас оптимальна політика в межах однієї моделі може виявитися неефективною в іншій, особливо якщо моделі відрізняються за припущеннями щодо формування очікувань, інфляційної динаміки або потенційного випуску. Крім того, хоча DSGE-моделі припускають раціональні очікування, а режим інфляційного таргетування спирається на припущення про їх стабільність, на практиці очікування можуть формуватись адаптивно або залежати від комунікацій центрального банку. До того ж сучасні економіки стикаються з нетрадиційними шоками (війною, пандеміями), що ускладнює застосування стандартних інструментів прогнозування. У таких умовах особливого значення набуває стійка (robust) монетарна політика, здатна досягати прийнятних результатів у широкому спектрі сценаріїв, навіть у разі помилкових припущень щодо структури економіки.

Суть стійкої монетарної політики полягає у прийнятті рішень з урахуванням ризиків, а не в оптимізації в межах однієї конкретної моделі. Центральний банк ніколи не має повної впевненості в тому, яка саме модель економіки є правильною або наскільки точно виміряно ключові параметри (рівноважні ставки чи розриви обсягів виробництва). У таких умовах монетарна політика має бути здатною забезпечувати задовільні результати навіть у разі помилкових припущень або збоїв у прогнозах. Цей підхід спирається на три принципи: а) інституційну незалежність і підзвітність центрального банку, б) прозорість цілей і рішень як спосіб зменшити невизначеність для бізнесу і населення, в) «закріпленість» інфляційних очікувань, що є запорукою цінової стабільності. Коли існує декілька моделей, і неможливо визначити правильну, стійка монетарна політика обирає такі правила або параметри, які забезпечують відносно прийнятні результати в усіх моделях і уникають провалу в разі реалізації найгіршого сценарію. Відтак, стійкість монетарної політики є формою страхування від помилок у структурі економіки чи формуванні інфляційних очікувань [1].

Невизначеність щодо подальшої динаміки воєнних ризиків та міжнародної фінансової підтримки обумовлює необхідність перегляду стратегічних орієнтирів монетарної політики в Україні з метою підвищення її стійкості до помилкових аналітичних припущень і неочікуваних сценаріїв макроекономічного розвитку.

Першим кроком на цьому шляху має стати переорієнтація режиму монетарної політики на чітко визначену симетричну інфляційну ціль. Американські дослідники [2] рекомендують відмовитися від гнучкого середнього інфляційного таргетування

на користь симетричної цілі на рівні 2%, що забезпечує передбачуваність реакції центрального банку на як інфляційні, так і дезінфляційні шоки. НБУ з 2015 р. реалізовував режим інфляційного таргетування з ціллю $5\% \pm 1$ п.п., але з 2022 р. цей режим був де-факто призупинений у зв'язку з воєнним станом. Водночас у подальших комунікаціях НБУ неодноразово заявляв про поступове повернення до повноцінного режиму інфляційного таргетування у разі макроекономічної стабілізації. Якщо ж під час відновлення цього режиму буде допущена помилка в оцінці рівноважної процентної ставки (наприклад, встановлена надто низька облікова ставка), це може спричинити відхилення фактичної інфляції від цільового діапазону.

Другим важливим напрямом підвищення стійкості монетарної політики є запровадження екс-анте оцінки ефективності застосування антикризових інструментів центрального банку. В українських реаліях ідеться не про класичне кількісне пом'якшення (QE), а насамперед про емісійне фінансування дефіциту бюджету через купівлю ОВДП НБУ, а також про операції з управління надлишковою ліквідністю банківської системи. Прямі купівлі ОВДП технічно розширюють грошову базу, однак не є експансією в класичному розумінні, оскільки відбуваються в умовах підвищеної облікової ставки та зосередження банків на інвестуванні в депозитні сертифікати НБУ, що свідчить про жорстку монетарну політику. Така ситуація вимагає аналізу впливу цих заходів не лише на інфляцію, а й на незалежність центрального банку від фіскального тиску.

Третій компонент стійкої монетарної політики це – підвищення прозорості через сценарну комунікацію центрального банку. Хоча НБУ регулярно оприлюднює базовий макроекономічний прогноз в «Інфляційному звіті», альтернативні (оптимістичний та песимістичний) сценарії макроекономічного розвитку з кількісними траєкторіями інфляції, ВВП, обмінного курсу та облікової ставки залишаються непублічними. У сучасних умовах таке розширення прогнозової комунікації могло б слугувати інструментом зниження невизначеності за рахунок кращого розуміння логіки рішень НБУ в динамічному середовищі ризиків.

Ще одним пріоритетом має стати формалізація стратегії форвардної комунікації. Хоча НБУ регулярно публікує «Підсумки дискусії членів Комітету з монетарної політики» (де обговорюється логіка зміни/незміни облікової ставки), цей інструмент не містить чіткої прив'язки до сценаріїв (частково згадуються ризики, але немає чітких правил умовності). Цей forward guidance може бути адаптованим до реалій невизначеності за допомогою умовно-залежного сценарного спрямування.

Таким чином, адаптація принципів стійкої монетарної політики в українських умовах є доцільною і має включати інституціоналізацію forward guidance, розширення сценарного аналізу та публічних макроекономічних траєкторій, а також впровадження внутрішніх механізмів оцінки ефективності антикризових монетарних заходів. Ці кроки дозволять підвищити стійкість монетарної політики до хибних припущень і непередбачуваності економічного середовища, а також сприятимуть збереженню довіри до центрального банку як гаранта фінансової стабільності.

Література:

1. Williams J. C. Uncertainty and robust monetary policy: remarks at the Reykjavík Economic Conference. 9 May, 2025. URL: <https://www.bis.org/review/r250526f.htm>
2. Dudley W., Wilkins C. The Federal Reserve Monetary Policy Framework Review: A Comprehensive Approach to Improve Robustness: remarks at the Markus' Academy event at Princeton University, 1 May 2025. URL: <https://bcf.princeton.edu/events/william-dudley-and-carolyn-wilkins-on-the-federal-reserve-monetary-policy-framework-review-a-comprehensive-approach-to-improve-robustness>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Роман Шевчук

здобувач 5 курсу, групи ФІК- 52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н. доцент Теслюк Софія Анатоліївна

Розвиток фінансових технологій останнім часом призвів до значних змін у банківській сфері. Технології, такі як мобільні платежі, онлайн-банкінг, блокчейн, штучний інтелект, машинне навчання, впливають на традиційні банківські операції та створюють нові можливості для клієнтів та банків. У зв'язку з цим виникає потреба у дослідженні трансформації банківських операцій під впливом FinTech [1].

Фінансові технології відкривають нові горизонти для українських банків, створюючи можливості для трансформації традиційної банківської сфери. У сучасному світі цифровізація стала ключовим трендом, який впливає на всі аспекти фінансових послуг, і українські банки не є винятком. Серед основних перспектив FinTech можна виділити автоматизацію, підвищення доступності фінансових послуг, інтеграцію інноваційних рішень, а також можливості виходу на нові ринки.

Варто відзначити, що сучасні тенденції у розвитку фінансової сфери характеризуються революційними змінами у фінансових технологіях. Перш за все, це стосується інтенсивного впровадження блокчейн-технологій, які кардинально змінили інформаційно-цифрову складову фінансового сектору, оскільки дозволили проводити безпечні та ефективні транзакції без залучення посередників, зменшуючи витрати та збільшуючи швидкість обробки операцій. Також особливої популярності наразі набирають децентралізовані фінансові послуги (DeFi), які надаючи можливість учасникам ринку обмінювати власні цифрові активи, приймати участь у фармінгу криптовалют, а також використовуються для забезпечення кредитів без участі традиційних фінансових установ [2].

Одним із найбільших досягнень у сфері фінансових технологій є інтеграція штучного інтелекту (ШІ). Завдяки машинному навчанню та аналізу великих обсягів даних банки отримують можливість персоналізувати обслуговування клієнтів, вдосконалювати управління ризиками та впроваджувати інтелектуальні системи підтримки клієнтів. Наприклад, автоматизація процесів дозволяє значно скоротити

час розгляду кредитних заявок або обробки платежів, роблячи послуги доступнішими та зручнішими.

Хмарні технології також займають важливе місце у фінансовій сфері. Використання «хмари» дозволяє банкам знижувати витрати на інфраструктуру, забезпечувати швидкий доступ до даних і гарантувати стійкість навіть у складних умовах. В Україні, наприклад, ПриватБанк вже переніс частину своїх даних до європейських хмарних платформ, що підвищило безпеку та надійність послуг навіть у період воєнних дій.

Ще одним важливим напрямком є розвиток концепції відкритого банкінгу (Open Banking). Це дозволяє інтегрувати банки з фінтех-компаніями та створювати інноваційні продукти через API. Завдяки такій співпраці споживачі отримують доступ до нових сервісів, таких як бюджетування, порівняння фінансових умов чи навіть індивідуальні фінансові поради.

Зростаюча кількість фінансових технологій в банківській сфері відкриває нові перспективи для клієнтів, забезпечуючи їм зручніші, швидші та доступніші фінансові послуги. Інноваційні технології, такі як мобільні платежі, онлайн-банкінг та електронні гроші, дозволяють клієнтам здійснювати фінансові операції без необхідності відвідувати фізичні банківські відділення, що є особливо актуальним у період активних бойових дій [3].

Загалом, фінансові технології є ключем до майбутнього українських банків. Інновації дозволяють значно підвищити ефективність, знизити витрати, покращити якість послуг і залучити нових клієнтів. Водночас для досягнення цих цілей необхідна консолідація зусиль держави, бізнесу та міжнародних партнерів. Лише за умови тісної співпраці та активного впровадження найсучасніших рішень Україна зможе повністю реалізувати потенціал FinTech і стати конкурентоспроможною на глобальному ринку.

Література:

1. Бурцев Я. Розвиток фінансових технологій та сучасні тренди в банківській сфері. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2024-2\(108\)-152-159](https://doi.org/10.26642/jen-2024-2(108)-152-159)
2. Теслюк С., Михальчук Б. Вплив трансформаційних тенденцій та стратегічних викликів у сфері фінтех-інновацій на фінансовий сектор України. *Економічний часопис ВНУ імені Лесі Українки*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2023-03-61-67>
3. Кондрацька Н. М., Дума В. Л. Розвиток фінансових технологій банківської сфери: загрози та перспективи. *Економічні науки*. 2023. DOI: <https://doi.org/10.31713/ve220237>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Антоній Шийко, Максим Мокійчук

здобувачі 4 курсу, групи ФК-41

Національний університет "Острозька академія", м. Острог

Науковий керівник: к.е.н., доцент Юлія Шулик

Страховий ринок України переживає період кардинальної трансформації, зумовленої одночасним впливом глобальних цифрових трендів, євроінтеграційних процесів та безпрецедентних воєнних викликів. Дослідження структурних змін та адаптаційних механізмів галузі набуває критичного значення для формування ефективної фінансової політики держави.

За підсумками 2024 року в Україні функціонують 65 страхових компаній (55 non-life та 10 life), що на 68% менше порівняно з 2020 роком [1]. Така консолідація відображає природний процес "очищення" ринку від неякісних гравців та посилення регуляторних вимог. Активи страховиків зросли на 16,4% до 65,6 млрд грн, однак страхові резерви скоротилися на 21,6%, що свідчить про підвищені ризики в умовах війни [1].

Кількість укладених договорів зросла на 16,2% до 110,3 млн, валові страхові премії збільшилися на 12,8% до 53,1 млрд грн, валові виплати зросли на 23,6% до 20,9 млрд грн. Рівень проникнення страхування становить лише 0,69% ВВП, що критично нижче середньоєвропейського показника 7-8% [1]. Структуру ринку домінує автострахування (58%): КАСКО (25,7%), ОСЦПВ (18,1%), "Зелена картка" (14,2%). Добровільне медичне страхування складає 16,5%, страхування життя – лише 8,2% [2].

Зміни в структурі страхового ринку відображають його адаптацію до нових умов функціонування. Зокрема, зростання частки обов'язкових видів страхування (ОСЦПВ, "Зелена картка") забезпечує стабільний потік премій для страховиків, а розвиток медичного страхування відповідає підвищеному попиту на медичні послуги в умовах війни.

Повномасштабна війна, розпочата в лютому 2022 року, суттєво вплинула на умови функціонування страхового ринку України, змусивши всіх учасників адаптуватися до нових реалій. У 2023-2024 роках цей вплив продовжував визначати особливості розвитку страхової галузі. Введено воєнні виключення та територіальні обмеження, міжнародні перестраховики відмовилися покривати воєнні ризики, що призвело до підвищення вартості перестрахування [2]. У відповідь страховики розробили нові продукти: страхування майна з покриттям воєнних ризиків, спеціалізовані продукти для евакуації, розширене медичне страхування, кібер страхування з урахуванням військових ризиків [1, 2].

З 2020 року НБУ є регулятором страхового ринку. Ключовим досягненням стало прийняття нової редакції Закону "Про страхування", який передбачає поступове впровадження директиви Solvency II з перехідним періодом до 2027 року [3]. Запроваджуються європейські стандарти капіталізації, корпоративного управління,

захисту споживачів та звітності за IFRS 17 [3].

Прискорена цифровізація стала відповіддю на виклики війни та зростаючі очікування споживачів. Електронні поліси ОСЦПВ становлять 99%, "Зелена картка" – 73% від загального обсягу [1]. Активно впроваджуються big data, штучний інтелект для андеррайтингу та врегулювання збитків, мобільні застосунки, CRM-системи, чат-боти для клієнтського сервісу [2].

Порівняльний аналіз із країнами ЄС виявляє значне відставання України за ключовими показниками. Премії на душу населення в Україні становлять €32 проти €403 у Польщі, €495 у Словаччині [2]. У структурі ринків ЄС домінує страхування життя (26-44%), тоді як в Україні – лише 8,2%. Повноцінна система гарантування страхових виплат (крім ОСЦПВ) в Україні відсутня [1, 2].

Водночас, страховий ринок України має певні конкурентні переваги, зокрема:

- високий рівень адаптивності та стійкості в умовах кризи;
- значний потенціал зростання, особливо в сегменті страхування життя та медичного страхування;
- високий рівень цифровізації окремих видів страхування, зокрема, ОСЦПВ та "Зеленої картки".

Основні проблеми та виклики: критично низький рівень довіри населення (30%), недостатня капіталізація компаній, проблеми з перестрахуванням через валютні обмеження, домінування короткострокових продуктів, слабкість системи захисту споживачів, дефіцит кваліфікованих актуаріїв [1, 2].

Для успішної інтеграції в європейський страховий простір необхідно: завершити імплементацію Solvency II, розбудувати систему гарантування страхових виплат, диверсифікувати продуктову лінійку з акцентом на довгострокове страхування життя, посилити капіталізацію та резервування, прискорити цифровізацію процесів, підвищити фінансову грамотність населення та довіру до страхового ринку [2, 3].

Отже, страховий ринок України демонструє стійкість в умовах війни та здатність до адаптації. Проведені реформи створили підґрунтя для гармонізації з вимогами ЄС, однак залишаються значні виклики щодо підвищення проникності, розвитку довгострокового страхування та посилення довіри споживачів. Прискорена цифровізація та інноваційні продукти можуть стати каталізаторами подальшого розвитку галузі.

Література:

1. Офіційні звіти НБУ про розвиток страхового ринку України за 2023-2024 рр. URL: bank.gov.ua
2. Довгострокове завдання з курсу «Фінансовий ринок» / М. Мокійчук, А. Шийко. Острог: НУ «ОА», 2025. 35 с.
3. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 № 85/96-ВР (у редакції від 2021 р.). URL: zakon.rada.gov.ua
4. Insurance Europe. Ukraine Crisis: Impact Assessment 2022-2024. URL: insurancееurope.eu
5. Solvency II Directive 2009/138/EC implementation in Ukraine / NBU. Київ, 2024. 28 с.

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Яна Шулипа

здобувачка 4 курсу, спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»

Національний університет «Острозька академія», м. Острог

Науковий керівник: к. е. н., доцент Юлія Шулик

Фондовий ринок - це динамічне середовище, що постійно розвивається під впливом різноманітних факторів. Разом з макроекономічними, геополітичними та поведінковими чинниками у формуванні майбутнього ринку все більше починають впливати і інноваційні технології також, серед яких особливе місце займає штучний інтелект (ШІ).

Фондовий ринок – «це сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо емісії (видачі), обігу, виконання зобов'язань, викупу та обліку цінних паперів (у тому числі деривативних цінних паперів)» [1]. Також це платформа (а точніше сукупність різних бірж та торгових майданчиків), де здійснюється торгівля різними цінними паперами [2].

Якщо ж говорити про інноваційні технології на даному секторі ринку, то одним з таких є Hashflow (HFT). Hashflow (HFT) — високочастотний трейдинг; «це метод торгівлі, який використовує потужні комп'ютерні програми для здійснення транзакції великої кількості ордерів за частки секунди» [3]. Вони використовують досить складні алгоритми, щоб аналізувати декілька ринків та виконувати ордери на основі цих ринкових умов, а трейдери використовують HFT, коли проводять аналіз важливих даних задля прийняття рішень та укладення угод за долі секунди. Основними його характеристиками можна виділити: «торгівля на високих швидкостях, велика кількість виконаних транзакцій, короткострокові горизонти інвестування» [3].

Високочастотний трейдинг також збільшує ліквідність на ринках, виключає незначні бід-аск спреди, але дана ліквідність короткочасна та зникає дуже швидко (навіть протягом декількох секунд). Внаслідок цього трейдери не можуть скористатися цією ліквідністю, і даний вид трейдингу недолюблюють через те, що більші компанії отримують переваги у торгівлі. HFT має багато труднощів та нюансів, тому ним в більшості користуються банки, інституційні інвестори та інші фінансові установи. Основними відомими HFT-компаніями є Tower Research Capital, Citadel LLC та Virtu Financial [3].

Також за допомогою ШІ є змога в управлінні ризиками. Саме штучний інтелект сприяє виявленню потенційних ризиків та аномалій у фінансових операціях, дозволяючи компаніям швидко реагувати на можливі загрози. Їхні системи не тільки аналізують великі набори даних для виявлення та прогнозування різних видів

ризиків (кредитного, ринкового, операційного тощо), але й забезпечують розробки стратегій для зниження цих ризиків. Як зазначає генеральний директор банку з управління активами та капіталом, — «Інструменти штучного інтелекту дозволили йому збільшити продажі заможним клієнтам та обробити десятки запитів від стурбованих покупців навіть під час квітневого краху ринку» [4]. Також у квітні 2025 року за допомогою інструментів ШІ банкіри змогли набагато швидше отримати дослідження та інвестиційні консультації для заможних клієнтів, коли в той же час фондовий ринок втратив трильйони доларів (внаслідок оголошення США про стягнення мита). Загалом JPMorgan використовує ШІ для вдосконалення процесів управління ризиками та підвищення ефективності обслуговування клієнтів.

Кількісний аналіз (quantitative analysis, QA) використовує математичні та статистичні методи для аналізу фінансово-економічних даних та прийняття рішень щодо торгівлі, інвестування та управління ризиками. Він збирає велику масу даних, що можуть якось вплинути на ринок. «Ці дані можуть включати що завгодно: від цін на акції та прибутки компаній до економічних показників, таких як інфляція чи рівень безробіття. Потім вони використовують різні математичні моделі та статистичні методи для аналізу цих даних, шукаючи тенденції, закономірності та потенційні інвестиційні можливості. Результати цього аналізу можуть допомогти інвесторам вирішити, куди спрямувати свої ресурси, щоб максимізувати прибуток або мінімізувати ризики» [5]. Загалом, QA використовують у центральних банках, алгоритмічній торгівлі, управлінні хедж-фондами та інвестиційно-банківській діяльності за допомогою навичок програмування, статистики, обчислень, лінійної алгебри (тощо) для здійснення кількісного аналізу.

За допомогою ШІ також з'явився персональний інвестиційний радник — robo-advisors (робот-консультант). Robo-advisors пропонує автоматизовані інвестиційні послуги та фінансове планування, які керуються алгоритмами і функціонують майже без участі людини. Зазвичай такий віртуальний консультант проводить онлайн-опитування про ваш фінансовий стан та цілі на майбутнє. На основі отриманої інформації система надає персоналізовані фінансові рекомендації та здійснює автоматичне інвестування коштів від вашого імені [6]. Дана технологія використовувалася ще з початку 2000-х років менеджерами з управління людським капіталом. Вони використовували дане програмне забезпечення для більш автоматизованого розподілу портфелів, але до запуску таких консультантів (Betterment і Wealthfront) менеджери капіталу були єдиними, хто міг купити таку технологію, тому клієнти мусили наймати фінансового консультанта задля отримання вигоди від інновації. «Сьогодні більшість робо-консультантів використовують стратегії пасивної індексації, які оптимізовані за допомогою того чи іншого варіанту сучасної портфельної теорії (MPT). Як правило, власник рахунку не може вибрати, в які пайові або біржові фонди (ETF) інвестувати або купувати окремі акції або облігації на своєму рахунку» [6].

Загалом впровадження таких інноваційних технологій значно змінюють підходи до роботи на фондовому ринку, адже, до прикладу: торгівля за алгоритмами та високочастотний трейдинг дозволяють дуже швидко (майже миттєво) здійснювати операції мінімізуючи спреди та збільшуючи ліквідність на ринку, штучний інтелект

виявляє проблеми, прогнозує ризики та пропонує стратегії їх зниження, що особливо важливо під час ринкових потрясінь, а робо-консультанти надають автоматизовані фінансові послуги навіть користувачам без спеціальних знань, роблячи інвестування доступнішим для широкого загалу, тощо. Всі ці інструменти дозволяють пришвидшити аналіз даних, підвищити точність прийняття рішень, ефективніше управляти ризиками та зробити інвестування доступнішим для ширшого кола осіб. Тому з цього також можна також зробити висновок, що впровадження ІІІ у фондовий ринок є перспективним, оскільки це посприє підвищенню ефективності, прозорості та доступності фінансових операцій.

Література:

1. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/print1491296480899025#Text> ;
2. Фондовий ринок: Основні аспекти, навіщо потрібен та як він працює. URL: <https://ecofin.in.ua/articles/fondovij-rinok/fondovij-rinok-osnovni-aspekti-navisho-potriben-ta-yak-vin-pracyuye> ;
3. High-Frequency Trading (HFT): What It Is, How It Works, and Example. URL: <https://www.investopedia.com/terms/h/high-frequency-trading.asp> ;
4. JPMorgan says AI helped boost sales, add clients in market turmoil. URL: <https://www.reuters.com/business/finance/jpmorgan-says-ai-helped-boost-sales-add-clients-market-turmoil-2025-05-05/> ;
5. Quantitative Analysis (QA): What It Is and How It's Used in Finance. URL: [https://www.investopedia.com/terms/q/quantitativeanalysis.asp#:~:text=Quantitative%20analysis%20\(QA\)%20is%20a%20financial%20method%20that,analyze%20data%20and%20inform%20investment%20or%20trading%20decisions.](https://www.investopedia.com/terms/q/quantitativeanalysis.asp#:~:text=Quantitative%20analysis%20(QA)%20is%20a%20financial%20method%20that,analyze%20data%20and%20inform%20investment%20or%20trading%20decisions.) ;
6. What Is a Robo-Advisor? URL: <https://www.investopedia.com/terms/r/roboadvisor-roboadviser.asp> .

PROSPECTS FOR FINTECH LENDING DEVELOPMENT AND ITS INTERACTION WITH TRADITIONAL BANKS

Danylo Yuzefchyk

Student, 3rd year, Group MVB-31

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv

Scientific Supervisor: PhD in Economics, Associate Professor Pekhnyk Andriy Volodymyrovych

This paper examines the competitive and convergent dynamics between fintech lenders and traditional banks within the global lending market. Fintech firms, utilising AI, machine learning, and alternative data, have swiftly captured the high-volume, small-ticket consumer loan segment, especially in emerging markets such as India. Traditional banks continue to dominate in complex, large-scale lending (e.g., mortgages) due to factors such as customer trust, regulatory expertise, and stable funding. The situation in Ukraine provides a distinctive viewpoint on the role of fintech in promoting financial resilience and

access during severe geopolitical crises. The future of the sector appears to be leaning towards hybrid models, propelled by Open Banking and Banking as a Service (BaaS), where collaboration and competition coexist to create a more integrated financial ecosystem.

Fintech lenders have quickly emerged by leveraging advanced technologies like AI and machine learning to evaluate creditworthiness more effectively, reaching underserved markets of 'thin-file' borrowers. In India, a notable example, fintechs dominate the personal loan market by volume, disbursing trillions of Indian Rupees in small-ticket loans and accounting for 76% of sanction volumes by late 2024, primarily catering to previously excluded segments [1][2][3][4]. On a global scale, the fintech lending market is anticipated to surpass USD 1.7 trillion by 2033, with a compound annual growth rate (CAGR) of approximately 16% [5].

A key advantage of fintech platforms is their seamless digital experience. Algorithmic models that utilise alternative data—such as mobile usage and transaction patterns—facilitate near-instant loan approvals, a feature that is particularly attractive to younger, mobile-first demographics and small and medium-sized enterprises (SMEs) in regions like Indonesia and Nigeria [6]. This digital-native approach, devoid of expensive brick-and-mortar infrastructure, enables rapid scaling and customisation.

In spite of this disruption, traditional banks have demonstrated resilience. Many are undergoing digital transformation, making significant investments in cloud infrastructure and AI. Established institutions like JPMorgan Chase and Rocket Mortgage leverage immense strategic advantages: customer trust, regulatory compliance, and access to low-cost deposits [7]. These strengths are critical in complex segments like mortgage lending, where stability and scale are paramount.

Segment-specific dynamics also shape the competitive balance. Fintechs excel in unsecured personal loans and Buy Now, Pay Later (BNPL) products, a sector that surpassed USD 125 billion globally in 2023 [8]. However, in mortgage lending, traditional banks retain dominance due to the sector's complexity and high regulatory barriers.

In Ukraine, the fintech industry has exhibited extraordinary resilience in the face of geopolitical turmoil and warfare. The National Bank of Ukraine (NBU) established a groundwork through progressive initiatives such as its Fintech Development Strategy, a legal sandbox, and frameworks for remote electronic Know Your Customer (e-KYC) [9]. During the comprehensive invasion, these capabilities proved to be vital. Fintech lenders such as Moneyveo and CreditKasa offered crucial financial support, particularly for internally displaced persons (IDPs) and individuals in regions with compromised banking systems. They utilised remote identification methods to provide swift access to micro-loans, which frequently represented the sole source of funds for urgent requirements. According to data from the NBU, non-bank entities disbursed UAH 12.3 billion in short-term loans during the first quarter of 2024 [9, 10]. These platforms were compelled to swiftly modify their credit scoring systems to accommodate unprecedented risks, striving to balance financial inclusion with operational viability. This situation illustrates that fintech is not merely a rival to banks, but rather an essential element of national financial stability during crises, positioning Ukraine's approach as a model for digital recovery in post-conflict scenarios [12]. Ultimately, Open Banking and Banking-as-a-Service (BaaS)

are merging the distinctions between fintech and conventional banking. This convergence fosters hybrid models: for instance, the savings account offered by Apple and Goldman Sachs, or JPMorgan's investment in digital banks, exemplify a future characterised by interconnected ecosystems where both sectors collaborate and compete [11].

References:

1. TransUnion CIBIL, India Personal Loans Report (April 2024)
2. Business Standard India, "Fintechs Dominate Retail Lending", April 2024
3. Reserve Bank of India, "Report on Trend and Progress of Banking in India 2023–2024"
4. CRIF High Mark, India Retail Credit Insights Report, March 2024
5. Global Market Insights, Fintech Lending Market Size & Share Report 2024–2033
6. IFC & CGAP, "Digital Credit in Emerging Markets", 2023
7. Rocket Companies Q1 2024 Earnings Call & Annual Report
8. McKinsey & Co., "The Future of Buy Now Pay Later", January 2024
9. National Bank of Ukraine, Fintech Development Strategy 2025
10. USAID Financial Sector Transformation Project Ukraine, "Digital Finance Snapshot", 2024
11. Financial Times, "Fintech and Big Banks: The New Age of Partnerships", May 2024
12. Ukrainian Association of FinTech and Innovation Companies, "Ukrainian Fintech Market During the War," 2024

Секція 3
НАЦІОНАЛЬНА ТА ФІНАНСОВА
БЕЗПЕКА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА
МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ

Section 3
NATIONAL AND FINANCIAL SECURITY:
CURRENT CHALLENGES AND
COUNTERMEASURES

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА КРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Діана Вовк

здобувачка 1 курсу, групи Фін-11

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького, м. Дубляни

Науковий керівник: к.е.н., доцент Східницька Г. В.

Фінансова безпека – це здатність нації захищати свої ресурси, фінансові установи та механізми управління як від внутрішніх, так і від зовнішніх загроз, паралельно забезпечуючи сталий розвиток та економічну незалежність. Це дуже важливо під час війни, оскільки фінансова система є джерелом національної оборони, а також соціальної стабільності та економічної стійкості. На рисунку, відображеному нижче, подано ключові елементи фінансової безпеки держави в умовах війни.

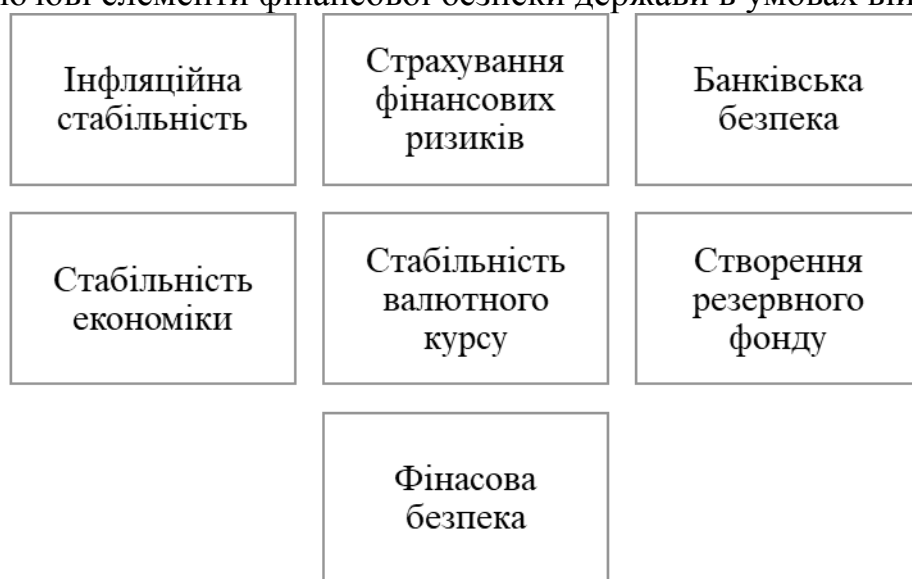

Рис. 1 Ключові структурні елементи фінансової безпеки країни в умовах війни.

Воєнний конфлікт створює величезний тиск на всі частини фінансової системи та створює серйозні загрози. По-перше, зменшуються обсяги надходжень до бюджету через зниження економічної активності, експорту та податкових надходжень. По-друге, значне збільшення бюджетних витрат на безпеку та оборону призвело до постійного дефіциту бюджету, який у 2023 році склав понад 1,3 трл гривень [1].

До того ж, ще однією загрозою є інфляційний тиск, спричинений грошовою емісією для фінансування дефіциту; наприклад, у 2022 році Національний банк України викупив облігацій внутрішньої державної позики на 400 мільярдів гривень, щоб профінансувати дефіцит державного бюджету в умовах війни [2]. Слабкість банківської системи проявляється в тимчасовому обмеженні ліквідності, відтоку депозитів та зростанні неплатежів. Зовнішньоекономічна вразливість викликає занепокоєння, особливо втеча інвесторів погіршує стан платіжного балансу, а також знецінення національних валют. Крім того слід звернути увагу на залежність від

міжнародної фінансової допомоги, яка, з одного боку, є джерелом стабільності, а з іншого- створює нові боргові ризики.

Незважаючи на різні загрози, війна також відкриває нові можливості для реформ та вдосконалення фінансової системи. По-перше, це вдосконалення структури бюджетних витрат, щоб ресурси можна було інвестувати в такі сфери, як оборона, гуманітарна допомога та інфраструктура. Іншим важливим аспектом стає використання цифрових технологій для державних фінансів, включаючи автоматизацію обліку витрат, електронні закупівлі та створення цифрових платформ для обліку допомоги. Зміцнення фіскальної дисципліни шляхом боротьби з корупцією, прозоре податкове адміністрування та оптимізацію державного сектору є невід'ємною частиною цього процесу. Важливим фактором забезпечення фінансової стабільності стає залучення зовнішнього фінансування на вигідних умовах, зокрема таких як збільшення субсидій та пільгових позик, адже понад 38% зовнішнього фінансування у 2023 році надійшло у вигляді грантів [3]. Міжнародна співпраця для забезпечення макроекономічної стабільності зокрема програма механізму розширеного фінансування EEF між Україною та МВФ на період 2023-2027 років вартістю 15,6 млрд доларів [4], основна ціль програми EEF- підтримання зовнішньої, фіскальної, цінової та фінансової стабільності в умовах високого рівня невизначеності, відновлення боргової стійкості за різними сценаріями. Програма спрямована на зміцнення інституцій і просування реформ для стимулювання сталого довгострокового економічного зростання на фоні післявоєнної відбудови та набуття Україною членства в ЄС [5], крім того програми фінансової допомоги від Європейського Союзу та США, підкреслюють важливість глобальної підтримки в умовах кризових викликів. Таким чином, війна може стати каталізатором для змін у фінансовій системі, що сприятиме її зміцненню та розвитку.

Фінансова безпека під час війни є важливим елементом національної стійкості. Це пов'язано не тільки із спроможності України протистояти зовнішнім викликам, але з майбутнім розвитком держави. Сучасні реалії вимагають комплексного підходу, що поєднує сувору бюджетну дисципліну з адаптивними фінансовими механізмами. Зміцнення довіри до фінансових установ, активне використання цифрових технологій та налагодження гарної взаємодії з міжнародними донорами, що створюють основу для ефективного врегулювання криз.

Отже, здатність України перетворити виклик війни на можливість для реформ демонструє її потенціал для відновлення та зростання. Заглядаючи вперед, стратегії фінансової безпеки повинні ґрунтуватися на прозорості, довгостроковій стабільності та самодостатності. Післявоєнна економічна реконструкція можлива лише за умови поєднання стратегічного планування, принципів фіскальної відповідальності та соціальної орієнтації.

Література:

1. Міністерство фінансів України.(2023).Звіт про виконання Державного бюджету України. - <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 01.06.2025)

2. Національний банк України. НБУ Завершив пряму підтримку бюджету шляхом викупу ОВДП: у 2022 році – понад 400млрд грн. - <https://bank.gov.ua/ua/news/all/z->

[pochatku-2023-roku-uryad-zaluchiv-vid-prodaju-ovdp-na-auktsionah-mayje-400-mlrd-grn-v-ekvivalenti-a-zagalom-uprodovj-voyennogo-stanu---ponad-650-mlrd-grn](#) (дата звернення: 08.06.2025)

3.Інтерфакс-Україна. Україна у 2022 році на 38% покрила видатки бюджету за допомогою партнерів. – <https://interfax.com.ua/news/economic/895264.html> (дата звернення: 10.06.2025)

4.Національний банк України. Програма розширеного фінансування EFF для України (2023-2027).

5.Фоберс. Ключова мета програми EFF. - <https://forbes.ua/news/mvf-dopovniv-novimi-mayakami-programu-eff-dlya-ukraini-shcho-zminilosya-u-memorandumi-07072023-14689>

6. Ковальчук Т.М. (2023). Стан та перспективи фінансової безпеки України в умовах воєнного стану. *Економіка і прогнозування*, №2, с. 34–41.

CHALLENGES OF MAINTAINING BANK LIQUIDITY IN CRISIS CONDITIONS

Robert Halustian

PhD, Junior Fellow

Department of Monetary Relations

SI «Institute of Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine», Kyiv

The cooperation of the banking system of Ukraine with international financial organisations (IFIs) has been a determining factor in its resilience to unprecedented crises. Thanks to the support of IFIs, Ukraine managed to avoid bank panics during the pandemic and war, stabilise the financial sector, and lay the foundation for future recovery. Cooperation with IFIs required Ukraine to balance between different goals. On the one hand, it was necessary to temporarily deviate from standard regulations. The National Bank of Ukraine (NBU) eased capital and liquidity requirements, and the state increased deposit guarantees to 100% – an unprecedented step in peacetime. On the other hand, Ukraine continued strategic reforms even during the war.

The Government and the National Bank of Ukraine announced a 100% guarantee on deposits for the period of martial law, which sharply increased confidence in banks. In addition, the NBU raised the key policy rate to 25% in June 2022, forcing banks to offer higher interest rates on deposits to prevent hryvnia funds from flowing abroad. This step, although forced to curb inflation, had a positive side effect – strengthening the resource base of banks. As a result, the outflow of deposits was relatively small and short-lived. The NBU introduced strict currency restrictions and fixed the hryvnia exchange rate against the dollar to prevent speculation and panic.

To maintain a fixed exchange rate, the regulator depleted its international reserves by selling foreign currency to importers and households. In addition, to provide banks with

additional confidence, the NBU immediately introduced unlimited overnight refinancing – any bank could receive as much liquidity as needed at night. Access to long-term refinancing was also simplified. After the start of the war, the NBU actively provided the necessary liquidity to banks.

The central bank also coordinated the work of the payment infrastructure, cash collection, etc., all of which minimised operational risks. The regulator lifted some of the restrictions, allowing banks to temporarily not comply with liquidity ratios if they were violated, which gave room for manoeuvre. As a result, not a single systemic bank in Ukraine went bankrupt or stopped payments due to a lack of liquidity.

In response to various crises, IFIs have used a variety of tools: from traditional stand-by and EFF programs to emergency RFI tools; from development loans to trust funds and grants. The flexibility and scale of support have increased significantly in line with the scale of the challenges. At the same time, all assistance was combined with certain conditions or policy goals, which provide a long-term positive effect on the financial system (reforms, increased regulation, increased transparency, etc.).

At the beginning of 2025, IFIs will continue to actively support Ukraine in ensuring financial stability and the development of the banking sector. The main donors are the IMF, the EU, the G7 countries and the World Bank. For example, Ukraine has attracted more than \$10.1 billion under the IMF's EFF program out of the \$15.5 billion provided to stabilize the economy and support banks [1]. The EU, through the Ukraine Facility, provides €12.5 billion for social and humanitarian needs [2]. The World Bank, in turn, finances critical reforms, such as medical transformation (\$207 million) [3].

International assistance contributes to the strengthening of the Ukrainian banking system. Banks get access to funds that allow them to maintain liquidity and expand lending. Particular attention is paid to the development of small and medium-sized businesses through programs such as "Affordable Loans 5-7-9%". Reforms and digitalisation of banking services are also continuing, which corresponds to the new economic conditions.

Flexibility in the short term is combined with rigidity in the long term: plans have already been announced to return to full compliance with prudential standards. At the same time, the opportunities from cooperation with IFIs are not fully used. While IFIs have provided significant assistance to Ukraine, there is potential for even deeper cooperation, especially in the context of post-war reconstruction.

Practical recommendations can be proposed for enhancing the banking system of Ukraine. First, it is necessary to continue close cooperation with IFIs at the stage of recovery. This means not only fulfilling the conditions of the current IMF program, but also initiating new projects with other IFIs. Secondly, it is necessary to focus on institutional capacity and the rule of law. The trust of IFIs and investors depends on the perception of the risks of corruption and political interference.

Therefore, it is critical for the banking sector to ensure the real independence of the NBU (to avoid any political pressure), to continue the reform of courts and law enforcement agencies, so that contracts and loan agreements are properly executed. IFIs, for their part, are ready to increase investments in the environment with good governance. Third, it is necessary to use the best practices of regulation. The Ukrainian regulator

should continue to implement the Basel III/IV standards by European integration plans. This includes adapting approaches to wartime risks. Working with the Basel Committee and the IMF on macroprudential policy will help create a more resilient financial sector. Fourth, Ukrainian banks should more actively enter international capital markets with the support of IFIs and develop new services.

Thus, the banking system of Ukraine withstood the most difficult test largely due to the anti-crisis "shield" created by international support. Ahead is an equally difficult task of rebuilding and transforming the economy, in which the role of IFIs will remain decisive.

References:

1. National Bank of Ukraine. Inflation report: January 2025 URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2025-Q1.pdf?v=13
2. Ministry of Finance of Ukraine. URL: https://mof.gov.ua/en/news/in_2025_ukraine_expects_to_attract_306_billion_in_budget_support_from_the_eu_sergii_marchenko_addressed_the_eu_ecofin_council_meeting_in_brussels-4993
3. National Institute for Strategic Studies. Assistance to IFIs in Ukraine (March 2025). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/dopomoha-mizhnarodnykh-finsanovykh-instytutiv-ukrayini-berezen-2025-roku>

РОЛЬ ЗЕЛЕНИХ ФІНАНСІВ ДЛЯ ВІДБУДОВИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Віта Козак

здобувачка 2 курсу, групи ФіК-22

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент Наталія Ткачук

В умовах сучасних економічних викликів для відбудови та сталого розвитку України важливим та вкрай необхідним є використання зелених фінансів.

Зелені фінанси – це інструмент матеріальної підтримки проєктів та ініціатив, що сприяють розвитку економіки на екологічних засадах. Вони охоплюють різноманітні продукти – від облігацій до спеціалізованих інвестиційних фондів. Ці фінанси направлені на мобілізацію капіталу для забезпечення переходу до сталого низьковуглецевого розвитку. Перевагами зелених фінансів для інвестора і суспільства є: диверсифікація портфелів, зниження довгострокових ризиків; стимулювання інновацій, розвиток нових технологій; доступ до нових пулів капіталу від соціально-відповідальних інвесторів; створення нових ринків, бізнес-можливостей; позитивний внесок у сталий розвиток і боротьбу зі зміною клімату.

Сферами застосування в Україні можуть стати: енергетика; промисловість; транспорт; аграрний сектор; будівництво [1].

Зелені фінанси для забезпечення відбудови та сталого розвитку України можуть спрямовуватися на різні цілі сталого розвитку України. А саме: Чиста вода та належні санітарні умови; доступна та чиста енергія; Відповідальне споживання та виробництво; Пом'якшення наслідків зміни клімату; Збереження морських ресурсів; Захист та відновлення екосистем суші; Партнерство заради сталого розвитку [2].

Для забезпечення поставлених цілей важливо є створити фінансову інфраструктуру всередині України, запустити в дію ефективну фондову і товарну біржі, оновити банківське та фінансове регулювання відповідно до поточних тенденцій та цілей сталого розвитку, а також створити ефективне управління ризиками та нагляд за фінансуванням реконструкції. Інструментами зеленого фінансування є: 1) зелені акції; 2) зелені облігації; 3) зелені позики; 4) зелені сертифікати; 5) зелені банки; 6) податок на вуглець; 7) зелені гранти; 8) зелені фонди; 9) зелені аукціони; 10) зелені біржі; 11) зелені фінансові центри; 12) екоіндустріальні парки [3].

Проекти зеленого фінансування проявляються в Україні. Одним із проєктів є проєкт Європейського інвестиційного банку. Це проєкт з енергоефективності в лікарнях у Луцьку, проєкт з управління твердими побутовими відходами у Львові, робота з реабілітації водопостачання у Миколаєві, яка призупинена та переформатована через обстріли, але планується її відновлення. Також існують дві кредитні лінії допомоги. Одна з них тільки починає роботу, а інша уже працює. Перша – проєкт «Енергоефективність громадських будівель в Україні», обсягом 300 млн євро. Це програма розвитку муніципальної інфраструктури. Ці проєкти зроблять свій внесок у сталий розвиток України і її відновлення від шкоди, яку завдає війна. У липні 2022 р. Верховна Рада ратифікувала дві угоди між Україною і Європейським інвестиційним банком про надання 5 млн євро на реалізацію проєкту «Енергоефективність громадських будівель в Україні». Кошти спрямовуються на термомодернізацію близько 1000 громадських будівель в Україні, зокрема шкіл, культурних центрів, дитячих садків та лікарень.

Спроможність залучення громадами додаткових фінансових ресурсів вказуватиме на успішність реформи, тому це може стати додатковим інструментом розвитку. Опанування цього інструмента дасть змогу підвищити фінансову спроможність громад, поліпшити якість життя в громадах та забезпечити сталий розвиток.

У листопаді 2022 р. Асоціація міст України та Конфедерація будівельників України підписали Меморандум про партнерство для спільної роботи на відновлення економіки в громадах через розвиток будівельної галузі України, залучення прямих взаємних інвестиційних ресурсів та сприяння їх ефективного використання [4].

Міністерство економіки України разом з DiXi Group та Офісом зеленого переходу створюють Зелену платформу — цифровий каталог програм зеленого фінансування для бізнесу, громад та державних підприємств. Платформа допоможе швидко знаходити актуальні ресурси для енергоефективності, ресурсозбереження та сталого розвитку. Вона об'єднає пропозиції від держави, банків, донорів та інвестфондів у зручному форматі й буде постійно оновлюватися. Це сприятиме ширшому доступу

до зелених фінансових інструментів для різних сегментів економіки та територіальних громад [5].

Зелені фінанси є ключовим інструментом для відбудови та сталого розвитку України, оскільки сприяють мобілізації капіталу для реалізації екологічних та енергоефективних проектів. Впровадження проектів, таких як енергоефективність громадських будівель та створення Зелених платформ, допоможе підвищити фінансову спроможність, залучити міжнародну підтримку і забезпечити довгострокові позитивні екологічні та економічні результати. Зелені фінанси та заходи пов'язані з ними є важливим кроком до досягнення цілей сталого розвитку та енергетичної незалежності України.

Література:

1. Зелена економіка та зелені фінанси: що це та які перспективи для України. WEAGRO. com. Ua. URL: <https://weagro.com.ua/blog/zelena-ekonomika-ta-zeleni-finansy-shho-cze-ta-yaki-perspektyvy-dlya-ukrayiny/>.

2. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>.

3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

4. Зелені фінанси для відбудови та сталого розвитку міст України. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3621769-zeleni-finansi-dla-vidbudovi-ta-stalogo-rozvitku-mist-ukraini.html>.

5. В Україні запрацює Зелена платформа – цифровий каталог доступних програм зеленого фінансування для бізнесу та громад. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-zapratsiuie-zelena-platforma-tsyfrovyi-kataloh-dostupnykh-prohram-zelenoho-finansuvannia-dlia-biznesu-ta-hromad>.

ОФШОРИ В ХХІ СТОЛІТТІ: ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОДАТКОВОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА ФІНАНСОВОЇ ПРОЗОРОСТІ

Ганна Коцюрубенко,

к.е.н., доцент,

Одеський національний економічний університет

Москаленко Єлизавета,

Магістр, група 55М факультету міжнародної економіки,

Одеський національний економічний університет

У ХХІ столітті офшори активно використовуються для податкової оптимізації, що ставить під сумнів податкову справедливість і фінансову прозорість. Через офшорні схеми держави втрачають мільярди податкових надходжень, що поглиблює

соціальну нерівність і ускладнює фінансування публічних послуг. У контексті глобальної економіки питання регулювання офшорів є вкрай важливим і потребує всебічного аналізу.

Сучасне податкове планування базується на використанні різноманітних методів, схем, інструментів і механізмів, які можуть застосовуватись як для вирішення окремих (разових) завдань, так і для багаторазового автоматизованого використання з метою підвищення прибутковості бізнесу. Універсальних, повністю стандартизованих схем застосування офшорів не існує – компанії обирають конкретні моделі з урахуванням своєї галузевої специфіки, організаційної структури та цілей. Враховуючи індивідуальні особливості кожного підприємства, оптимальне використання офшорних механізмів вимагає персоналізованого підходу до формування відповідної стратегії. Офшорні компанії здійснюють свою діяльність відповідно до правових норм та вимог законодавства юрисдикцій, у яких вони зареєстровані[1].

Методи податкової оптимізації поділяються на легальні та нелегальні. Легальні підходи передбачають використання законних механізмів мінімізації податкових зобов'язань, тоді як незаконні практики включають приховування доходів та використання офшорних рахунків з метою ухилення від оподаткування. Корпорації застосовують офшорні структури для зниження податкового навантаження та максимізації прибутку, проте такі дії можуть негативно впливати на національну економіку.

Різнорманітні схеми уникнення оподаткування призводять до скорочення бюджетних надходжень, що може спричинити девальвацію національної валюти, відтік капіталу та посилення корупційних процесів. Наслідком таких явищ стає зменшення фінансування важливих державних програм і соціальних послуг.

Провідні транснаціональні корпорації систематично застосовують стратегії офшорного структурування бізнесу. Компанії на кшталт Apple, Samsung, Google та Berkshire Hathaway створили мережі дочірніх підприємств в офшорних юрисдикціях по всьому світу. Дотримуючись норм сприятливого податкового законодавства цих країн, зазначені корпорації досягли істотного зниження податкового навантаження в межах чинного правового поля[2].

В українському контексті офшорні юрисдикції традиційно використовувалися для легалізації сумнівних доходів та виведення капіталу за межі країни. Згідно з даними Міністерства економічного розвитку, частка тіньової економіки в Україні у 2022 році становила приблизно 31% від загального обсягу ВВП, що демонструє незначне зниження порівняно з попереднім періодом[3]. За даними прогнозів, наведених фахівцями Інституту соціально-економічної трансформації CASE Україна, загальні обсяги транскордонного переміщення прибутку з України 2023 р. потенційно становлять 152,5 млрд грн, а потенційні втрати бюджету – на рівні 27,45 млрд грн[4].

Водночас, процеси глобалізації генерують нові виклики для функціонування офшорного бізнесу. Серед ключових викликів варто виділити посилення міжнародного тиску на офшорні юрисдикції з вимогами щодо забезпечення транспарентності та протидії практикам податкового уникнення.

У контексті реалізації глобальних регуляторних ініціатив, зокрема Базельських домовленостей, Закону про дотримання податкового законодавства щодо іноземних рахунків (FATCA) та Плану дій щодо протидії розмиванню податкової бази і переміщенню прибутку (BEPS), держави активізують заходи з посилення нагляду за транскордонними фінансовими операціями.

Зазначені тенденції спонукають численні офшорні юрисдикції до кардинального перегляду бізнес-моделей та імплементації нових регуляторних стандартів у сфері фінансових послуг[5].

Поряд з цим, на міжнародному рівні запроваджуються системні обмеження щодо офшорних операцій. Провідним інструментом протидії таким практикам на глобальному рівні є формування реєстрів проблемних юрисдикцій. Суб'єкти господарювання з відповідних країн зазнають дискримінаційних заходів, а резиденти, що здійснюють з ними операції, підлягають санкційному впливу. Подібні реєстри формуються як національними урядами, так і міжнародними інституціями, зокрема ОЕСР (у контексті «недобросовісної податкової конкуренції») та ФАТФ (щодо «легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом»).

З метою отримання відомостей про офшорні структури, підконтрольні національним резидентам, держави укладають з офшорними юрисдикціями угоди про взаємний обмін податковою інформацією. Водночас на офшорні центри здійснюється цілеспрямований тиск щодо модифікації національного законодавства у напрямку підвищення транспарентності банківської системи та корпоративних утворень.

Офшорні юрисдикції вимушені співпрацювати з міжнародними регуляторами з метою уникнення включення до негативних реєстрів. Показовим прикладом є відмова Кіпру від офшорного статусу в процесі інтеграції до Європейського Союзу.

Нарешті, низка розвинених економік (США, Франція, Німеччина, Японія та інші) протягом останнього періоду ухвалили спеціалізовані нормативні акти, спрямовані на протидію виведенню капіталу до «податкових гаваней». Такі заходи, виступають як стримуючий фактор при прийнятті рішень щодо обрання юрисдикції розміщення капіталу[6].

Глобалізаційні процеси демонструють неоднозначний характер впливу на функціонування міжнародного офшорного бізнесу, що потребує комплексного аналізу.

Позитивний аспект глобалізації полягає у формуванні сприятливих умов для бізнес-розвитку через усунення торговельних обмежень, розширення доступу до капіталу та поглиблення економічної інтеграції. Офшорні юрисдикції трансформуються у стратегічні хаби для залучення іноземних інвестицій та впровадження інноваційних рішень, забезпечуючи корпораціям можливості для експансії та отримання глобальних конкурентних переваг. Такі умови дозволяють підприємствам здійснювати ефективну оптимізацію витрат та раціональне управління корпоративними активами.

Водночас глобалізація генерує потребу у посиленні транспарентності та модернізації регуляторних механізмів офшорної діяльності. Міжнародні ініціативи з протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванню

тероризму та забезпеченню відкритості фінансових операцій формують нові регуляторні виклики для офшорних центрів. Офшорні території мають трансформувати законодавче підґрунтя та управлінські підходи відповідно до глобальних стандартів, зберігаючи конкурентні позиції та інвестиційну привабливість. Це передбачає розробку інноваційних контрольних інструментів, які, попри потенційне зниження рівня конфіденційності, відповідають сучасним вимогам фінансового середовища.

Офшорним структурам необхідно інтегрувати передові технологічні рішення для автоматизації реєстраційних процедур та управління активами з метою мінімізації операційних витрат та максимізації ефективності функціонування. Впровадження цифрових екосистем та блокчейн-технологій дозволяє гарантувати максимальний рівень безпеки та клієнтського сервісу, підтримуючи міжнародну конкурентоспроможність.

Література:

1. Шамборовський, Г. (2021). Застосування офшорних схем у податковому плануванні підприємницької діяльності. *Економіка та суспільство*, (30). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-49>
2. Offshore Company – Setting Your Business Up for Global Expansion. BBCIncorp. 2021. URL: <https://bbcincorp.com/resources/offshore-company-and-how-it-works>.
3. Панфілов, М., Артюх, О., & Муренко, Т. (2024). Офшорні юрисдикції як інструмент мінімізації податкового навантаження. *Економіка та суспільство*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-103>
4. Дубровський, В., Черкашин, В. Я., & Гетман, О. (2024). Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: нові виклики. Київ: Інститут соціально-економічної трансформації. URL: <https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2024/11/Shemi-2024-final.pdf>
5. Манцулич, Д., & Заяць, О. (2024). Вплив глобалізації на міжнародний офшорний бізнес. *Економіка та суспільство*, (68). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-80>
6. Зирянова О. Л. Регулювання трансфертного ціноутворення: міжнародний досвід та українська практика. *Вісник Інституту економіки та прогнозування*. - 2013. - С. 77-80 . URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viep_2013_13_15, (3), 96-103

WIELOKRYTERIALNA OCENA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU MAKROREGIONÓW W POLSCE Z WYKORZYSTANIEM METODY PROMETHEE II

Anna Martynko, Rafał Kita

Szkoła Doktorska, Studia Doktoranckie, II stopień studiów, Kierunek FIRB,
Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska

Koło Naukowe „Analityk samorządowy”

Opiekun naukowy: dr Justyna Łukomska-Szarek

Celem rozważań w niniejszym referacie jest wielokryterialna analiza zrównoważonego rozwoju, obecnie uchodzącego za jedno z wyzwań współczesnego świata. Kwestia ta wpisuje się także w jeden z zasadniczych aspektów polityk w skali lokalnej, regionalnej, jak i globalnej. Zrównoważony rozwój omówiono przy wykorzystaniu wielokryterialnej metody PROMETHEE II. Jako okres badawczy wybrano lata 2020-2023. Wskazany czas charakteryzuje się dużą turbulentnością w ujęciu globalnym, jak i regionalnym. Mowa tu zarówno o pandemii COVID-19 jak i wojnie za wschodnią granicą Polski.

Rozważania na temat realizacji celów zrównoważonego rozwoju oparto o dane dostępne w bazie danych Głównego Urzędu Statystycznego, w ramach narzędzia „Bank Danych Lokalnych” (BDL). Badaniem objęto trzy typy gmin w Polsce, do których należą gminy miejskie, miejsko-wiejskie, wiejskie, a których dane zostały zagregowane (jako średni wynik poszczególnych typów gmin) w ramach granic administracyjnych makroregionów NUTS1, co ograniczyło próbę badawczą do $n=7$. Na początku badań przeprowadzono analizę literatury, stosując metodę triangulacji. W wyniku drugiego etapu badań przeprowadzono analizę porównawczą wybranych wskaźników, mających odzwierciedlać realizację niektórych obszarów zrównoważonego rozwoju, do których należały m.in. ochrona środowiska, procesy demograficzne, kapitał ludzki i społeczny, infrastruktura, przedsiębiorczość oraz finanse samorządu terytorialnego i zarządzanie rozwojem.

Jak wskazuje Kądziołka [2021] metodę PROMETHEE II jako jedną z metod wielokryterialnych (MCDM) można wykorzystać do tworzenia rankingów, czy też porównywania wyników. Wspomniana metoda znalazła zastosowanie w wielu analizach, między innymi z zakresu ekonomii czy zarządzania. Metodę PROMETHEE II wykorzystywano do oceny: giełd kryptowalutowych; produktów/ usług [Kądziołka 2021]; europejskich projektów [Górecka 2012], strategii restrukturyzacji energetycznej [Bertoncini et al. 2022], środowiska, czy też zrównoważonego rozwoju [Ogrodnik 2017; Wątróbski 2023]. Z myślą o wskazaniu ogólnych trendów w zakresie społeczno-gospodarczo środowiskowego rozwoju w niniejszych rozważaniach zdecydowano się na analizę w ujęciu makroregionów (NUTS 1) w Polsce. Analiza w tym ujęciu pozwala na szersze zobrazowanie potencjalnych dysproporcji, które w węższym ujęciu mogą być niedostrzegalne.

Wstępna analiza wskaźników zrównoważonego rozwoju została wykonana na poziomie województw, z agregacją danych dla trzech typów gmin, po czym z 119 początkowych mierników, wykluczono wskaźniki charakteryzujące się współczynnikiem zmienności

$V < 10\%$. Następnie przy wykorzystaniu miary wielokryterialnej PROMETHEE II obliczono miary syntetyczne dla poszczególnych regionów, które miały za zadanie rankingowanie zaprezentowanych wariantów i wyłonienie lidera działań na rzecz zrównoważonego rozwoju. Przeprowadzone badania pozwoliły stworzyć rankingi szeregujące wyniki makroregionów, z podziałem na trzy typy gmin w Polsce. W przypadku gmin miejskich przez cały okres badawczy pozycję lidera zajmował makroregion południowy, a na drugim miejscu znajdował się makroregion województwo mazowieckie. Obszary te charakteryzują się ponadprzeciętną gęstością zaludnienia – z jednej strony konurbacja górnośląska i miasto Kraków, z drugiej Warszawa, jako miasto z największą liczbą mieszkańców w Polsce, co naturalnie zwiększa poziom realizowanych zadań z zakresu zrównoważonego rozwoju. Równie wysoka stabilność zajmowanych w rankingu miejsc wykazywały makroregiony centralny oraz wschodni (pozycja 6. i 7.), które w latach 2020-2023 znajdowały się na końcu stawki, biorąc pod uwagę tylko gminy miejskie. W skład makroregionów wchodzi województwa łódzkie, świętokrzyskie, a także podlaskie, lubelskie i podkarpackie, a więc obszary w Polsce, w których brakuje tak rozległych miast wojewódzkich, czy obszarów metropolitarnych jak w przypadku przytoczonych liderów rankingu, co znacząco utrudniało osiąganie konkurencyjnych poziomów realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

W przypadku gmin miejsko-wiejskich, średnie wyniki makroregionów w Polsce, prezentują większą różnorodność zajmowanych przez nie miejsc. Na początku pandemii COVID-19 (2020 rok) najlepiej z działaniami zrównoważonego rozwoju radziły sobie gminy makroregionu województwa mazowieckiego oraz południowego. W 2021 roku nastąpiło jednak wyraźne obniżenie się wyników notowanych przez te makroregiony i na 1. oraz 2. miejscach w rankingu znalazły się makroregion południowo-zachodni oraz północny, a województwa mazowieckie poradziło sobie w tym okresie najgorzej. Po pandemiczna intensyfikacja działalności inwestycyjnej pozwoliła na ponowne objęcie lidera przez gminy miejsko-wiejskie zagregowane w ramach makroregionu województwa mazowieckiego w 2023 roku. Na podium znalazły się również makroregion południowo-zachodni i południowy. Na końcu stawki z kolei makroregion wschodni, północny i centralny.

Reasumując, wyniki badań potwierdzają, że biorąc pod uwagę tylko gminy wiejskie, w 2020 roku najlepsze rezultaty działań na rzecz zrównoważonego rozwoju notowały te w makroregionie południowym. Rankingi ewoluowały jednak wraz z pogłębiającą się sytuacją pandemiczną. W 2021 roku na podium znalazły się makroregiony południowo-zachodni, południowy i północny. Z kolei rok 2023, kiedy samorządy zażegnały groźbę pandemii, wysoka w 2022 roku inflacja stopniowo malała, a także widoczne było po okresie stagnacji ożywienie działalności inwestycyjnej, pozwoliło na powrót na pozycję lidera gminom wiejskim makroregionu południowego, które wyprzedziły te zagregowane w ramach makroregionu województwa mazowieckiego oraz południowo-zachodniego. Z kolei na końcu rankingu w latach 2020-2023 można było znaleźć makroregion wschodni czy centralny. Wskazuje to więc na sytuację, w której wysoce zaludnione regiony korzystają na obecności dużej liczby mieszkańców, nie tylko w obszarach miejskich, ale również efekt ten pozytywnie wpływa na długoterminowe wyniki gmin wiejskich w ramach działań mających na celu realizację zadań zrównoważonego rozwoju.

References:

1. Kądziołka, K. (2021). The Promethee II Method in Multi-Criteria Evaluation of Cryptocurrency E xchanges. *Economic and Regional Studies / Studia Ekonomiczne i Regionalne*, 14(2), 131–145. <https://doi.org/10.2478/ers-2021-0010>
2. Ogrodnik, K. (2017). The Application of the PROMETHEE Method in Evaluation of Sustainable Development of the Selected Cities in Poland. *Ekonomia i Środowisko*, 3(62), 19-36.
3. Wątróbski, J. (2023). Temporal PROMETHEE II — Nowe wielokryterialne podejście do zrównoważonego zarządzania zużyciem paliw alternatywnych. *Journal of Cleaner Production*. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.137445>
4. Górecka D., (2012), Wielokryterialne wspomaganie wyboru projektów europejskich, Toruń, Wydawnictwo Dom Organizatora.
5. Bertoncini, M., Boggio, A., Dell'Anna, F., Becchio, C., & Bottero, M. (2022). An application of the PROMETHEE II method for the comparison of energy requalification strategies to design Post-Carbon Cities. *AIMS Energy*, 10(4), 553–581. <https://doi.org/10.3934/energy.2022028>.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ЯК ЧИННИК ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Мартинюк Ростислав

PhD, асистент кафедри фінансів

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Інновації виступають рушієм економічного розвитку та модернізації банківської сфери. Теоретичне підґрунтя концепції інновацій закладено Й. Шумпетером, який визначив їх як комбінацію нових ресурсів і технологій, що створюють умови для прибуткової діяльності в умовах конкуренції [1].

Інновації в банківській сфері охоплюють не лише запровадження нових фінансових продуктів, але й глибокі трансформації в організаційних процесах, технологічних рішеннях, системах управління та стратегічному плануванні. Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації — це нові або модернізовані конкурентоспроможні технології, товари чи послуги, які суттєво покращують виробничу структуру та якість соціального обслуговування.[5].

Науковці трактують банківські інновації як кінцевий результат інноваційної діяльності [2], як системне удосконалення продуктового ряду [3], а також як стратегічний інструмент підвищення конкурентоспроможності [4].

Фінансова безпека банків є складною та багатогранною економічною категорією. Вона передбачає спроможність банківських установ ефективно реагувати на внутрішні й зовнішні виклики, а також зберігати стабільність діяльності в умовах нестабільного ринкового середовища. Відповідно до підходу О.І. Барановського, фінансову безпеку слід розглядати у двох вимірах: як процес запобігання

потенційним загрозам і як механізм забезпечення стійкого функціонування банківської системи.

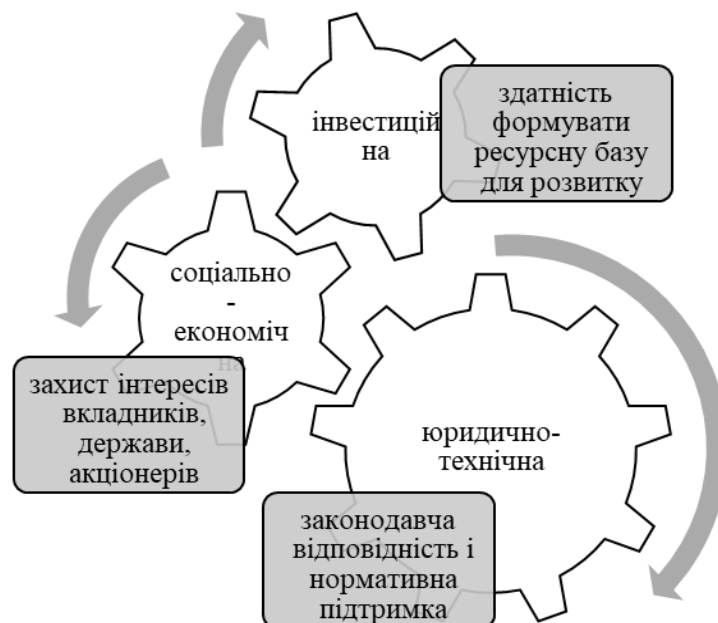

Рис 1. Ключові функції фінансової безпеки

* (розроблено автором)

Забезпечення безпеки ґрунтується на таких принципах, як науковий підхід, безперервність, цілеспрямованість, ефективність і комплексність. До ключових загроз належать зміни у регуляторному полі, внутрішні управлінські проблеми, кіберзагрози та витoki конфіденційної інформації.

Рівень інноваційно-інвестиційної безпеки визначається за допомогою багаторівневої системи оцінювання, яка включає як поточні (оперативні) показники, так і стратегічні індикатори.

Рис 2. Основні напрями оцінювання**

** (розроблено автором)

Оцінювання рівня інноваційно-інвестиційної безпеки здійснюється на основі інтегрального показника, який враховує рівень ризиків, стабільність функціонування та перспективи розвитку. Цей вид безпеки розглядається як один із ключових факторів довготривалої конкурентоспроможності банківської установи.

Реалізація банківських інновацій вимагає належного інвестиційного підґрунтя. Інноваційно-інвестиційна діяльність охоплює комплекс дій: від планування й фінансування до впровадження інновацій та оцінки їх результативності. Згідно з положеннями Закону України «Про інвестиційну діяльність», інновації втілюються шляхом інвестування в об'єкти інноваційної сфери.

Інноваційно-інвестиційна активність банків є визначальним чинником зміцнення їх фінансової безпеки. Її результативність залежить від здатності банку створювати інноваційні рішення, забезпечувати їх фінансування та оперативно адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі. У цьому контексті стратегічне впровадження інновацій у систему банківського управління має стати пріоритетом довгострокового розвитку.

Література:

1. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку. К.: ВД "Києво-Могилянська академія", 2011. 242 с.
2. Іванов С. Особливості банківських інновацій. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 30 (2). С. 73–80.
3. Коваленко В. В., Піддубна В. Г. Науково-методичні підходи до оцінювання інноваційного ризику банків у світлі міжнародних стандартів Базельського комітету з питань банківського нагляду. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 18 (2). С. 48–53.
4. Дзюблюк О. Інноваційні вектори розвитку банківської системи. Світ фінансів. 2019. № 3. С. 8–25.
5. Закон України «Про інвестиційну діяльність» №1560-XII від 10.10.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення 10.06.2025)
6. Martyniuk R. Research of innovations in the banking sector of foreign countries and the possibility of their implementation in Ukraine. Economic Journal of Lesya Ukrainka Volyn National University./ 2024. No 1(37). P. 61–67. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-61-67> (Last accessed: 01.06.2025).

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

Олексій Мельник

аспірант 2 курсу, групи ФіК 2 -Адв

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н, доцент Борисюк Олена Володимирівна

Ринок нерухомості в Україні на сьогодні є складним та динамічним сектором економіки, який значною мірою залежить від макроекономічних умов, політичної стабільності та зовнішньої підтримки. Через війну та економічні виклики, попит на житлову та комерційну нерухомість скоротився, особливо в регіонах, що постраждали від бойових дій. Пропозиція також значно зменшилася, через скорочення обсягів будівництва та зростання вартості матеріалів.

Війна та економічні виклики залишаються основними ризиками для ринку нерухомості. Перспективи ринку нерухомості тісно пов'язані з відновленням економіки та закінченням військових дій. У разі стабілізації ситуації, очікується поживавлення ринку, зокрема у відновленні зруйнованих об'єктів та розвитку нових проєктів. Використання нових технологій у будівництві, включаючи енергоефективні рішення та стійкі матеріали, може стати новим трендом у розвитку ринку нерухомості у післявоєнній розбудові України.

Ринок житла в Україні зазнав значних змін з початку повномасштабного вторгнення. Активність на ринку, що завмерла на початку війни, почала поступово відновлюватися лише влітку 2022 року. Проте, характер продажів змінився: люди здебільшого прагнули продати свою нерухомість, а не придбати нову. Ця тенденція була зумовлена двома основними факторами. По-перше, багато українців через війну опинилися у скрутному фінансовому становищі та потребували готівки. По-друге, значна кількість громадян виїхала за кордон, не плануючи повертатися додому, що також стимулювало продаж нерухомості. Внаслідок цього на ринку з'явилася велика кількість оголошень про продаж житла зі значними знижками, які іноді сягали 20-30%, а в окремих випадках навіть 50% [6]. Проте, ближче до кінця літа 2022 року, коли ситуація на фронті стабілізувалася, а українські військові досягли успіхів, психологічний стан населення почав покращуватися. Люди відчували надію на краще, що позначилося і на ринку нерухомості [3].

У контексті державної підтримки житлового забезпечення в Україні існує практика реалізації програм допомоги домогосподарствам, чиє житло зазнало незначних пошкоджень внаслідок військової агресії РФ, зокрема за програмою «Відновлення». Громадяни мають можливість отримати грошову компенсацію на усунення таких пошкоджень [7].

Водночас, для залучення міжнародних інвесторів, держава продовжує роботу над покращенням інвестиційного клімату, включаючи захист прав інвесторів та спрощення процедур для виходу на ринок нерухомості. Міжнародні фінансові організації та донори надають Україні підтримку у вигляді фінансування інфраструктурних проєктів, що безпосередньо впливає на ринок нерухомості,

зокрема на відновлення житлових та комерційних об'єктів.

Для активізації ринку житлової нерухомості в Україні доцільно [2, с. 72] :

- Розширити доступ до іпотечних кредитів шляхом запровадження довгострокових програм із частковим державним субсидуванням процентних ставок.
- Розробити механізми страхування іпотечних ризиків та запровадити єдину електронну платформу для реєстрації іпотечних угод.
- Активізувати ринок муніципальних облігацій щодо фінансування житлових проєктів.
- Прийняти законодавчу базу для функціонування REITs в Україні.
- Запровадити пільгові умови для інституційних інвесторів (пенсійні фонди, страхові компанії) для інвестування у житлову інфраструктуру.

Поствоєнне відновлення сектору нерухомості має передбачати застосування інноваційних технологій фінансування та будівництва. Оскільки виклики, пов'язані з війною, також можуть стимулювати інновації в секторі нерухомості. Для фінансування масштабних проєктів реконструкції можуть з'явитися нові механізми фінансування, такі як державно-приватне партнерство.

Успішна реалізація цих ініціатив потребує не лише законодавчих змін, але й покращення інституційного середовища, зокрема захисту прав власності, прозорості девелоперських компаній та фінансових посередників. В умовах післявоєнного відновлення України необхідно активізувати не лише державне фінансування, а й залучати приватні та інституційні ресурси. Забезпечення доступу населення до житла через ефективну іпотеку, інноваційні механізми інвестування, а також розвиток партнерства між державою та бізнесом є критично важливими для стабілізації та розвитку ринку нерухомості в Україні.

Література:

1. Банківський сектор отримав 86,5 млрд грн прибутку за 2023 рік згідно з оперативними даними. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bankivskiy-sektor-otrimav-865-mlrd-grn-pributku-za-2023-rik-zgidno-z-operativnimi-danimi>.
2. Борисюк О.В., Мельник О. Фінансові інструменти розвитку ринку житлової нерухомості КНР: уроки для України. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 1, 41 (Apr. 2025), 71–80. <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2025-01-71-80>
3. Дубина М., & Забаштанський, М. Організаційно-економічний інструментарій розвитку житлового фонду в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023 (54). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-21>.
4. Забаштанський М., Євтушенко Ю. Розвиток житлового будівництва на основі активізації банківського кредитування домогосподарств. *Економіка та суспільство*. 2023. №58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-69>.
5. Національний банк України. (2023). Огляд ринку іпотечного кредитування. <https://bank.gov.ua>.
6. Про іпотечне кредитування. Іпотечне кредитування поступово відновлюється завдяки державним програмам – результати опитування. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/ipotechne-kredituvannya-postupovo-vidnovlyuyetsya>

zavdyaki-derjavnim-programam—rezultatiopituvannya.

7. Сташук О.В., Борисюк О.В., Шматковська Т.О. Роль банківських інновацій на фінансовому ринку в умовах глобального фінансово простору. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. №4 (24). 2020. С.71-79. URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/636/517>.

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СХЕМ УХИЛЕННЯ І УНИКНЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Лілія Михайлишин

д.е.н, професор

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Юрій Коровчук

к.е.н., доцент

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Податкове ухилення є одним з найбільш важливих і складних економічних та правових явищ, яке впливає на фінансову стабільність держав. Це явище часто трактують як порушення податкових зобов'язань з метою зменшення податкових платежів за допомогою незаконних методів.

Загальноприйняте визначення податкового ухилення містить в собі будь-які дії платника податків, що призводять до зниження суми сплачуваних податків шляхом порушення податкового законодавства, приховування доходів, заниження витрат або використання підроблених документів. Як зазначає Податковий кодекс України, ухилення від сплати податків є дією, що суперечить чинному податковому законодавству і зазвичай карається відповідно до законодавства країни, де відбулося порушення [1].

Аналіз наукових підходів до визначення податкового ухилення дає змогу виокремити кілька основних концепцій. Одні автори визначають його як злочинну діяльність, інші — як етичне порушення або економічну помилку, яка виникає через нерозуміння системи оподаткування. У своїй роботі Mersier (2018) зазначає, що податкове ухилення можна розглядати як нелегальні практики, що спричиняють фінансові втрати для держави та суспільства в цілому [2].

На відміну від цього, Jorratt (2019) розглядає ухилення через призму економічної ефективності, де податкове ухилення не лише є кримінальним порушенням, а й результатом недостатнього контролю за податковими системами [3].

У міжнародній практиці податкове ухилення має чітко визначену нормативно-правову базу. Одним із ключових аспектів є так звані податкові угоди, що регулюють співпрацю між країнами для боротьби з податковими шахрайствами. Рекомендації ОЕСР також мають важливе значення в рамках міжнародного податкового співробітництва, особливо в контексті концепції BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), яка спрямована на запобігання ухиленню від сплати податків транснаціональними корпораціями. За даними ОЕСР, концепція BEPS включає в

себе низку заходів, що повинні мінімізувати можливості для ухилення від податків шляхом маніпулювання трансферними цінами, використанням офшорних юрисдикцій, а також іншими способами уникнення оподаткування [4].

Податкове ухилення на міжнародному рівні є складним явищем, яке охоплює широкий спектр дій, спрямованих на зменшення податкових зобов'язань через використання прогалин у законодавстві, офшорних зон або міжнародних угод. Це поняття набуло значної актуальності в умовах глобалізації економіки, що сприяє переміщенню капіталів та оптимізації податкових зобов'язань компаній та фізичних осіб [5].

Сутність податкового ухилення полягає в тому, що суб'єкти господарювання або фізичні особи свідомо застосовують певні методи для мінімізації або уникнення сплати податків. У науковій літературі податкове ухилення зазвичай розглядається у двох формах:

Податкове уникнення (tax avoidance) — це легальні дії, що базуються на використанні прогалин або недоліків у податковому законодавстві з метою зменшення податкового навантаження. Воно включає застосування різних стратегій, таких як використання офшорних юрисдикцій, трансферне ціноутворення та міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування для мінімізації податкових зобов'язань, не порушуючи закон. Хоча податкове уникнення є законним, воно може знижувати податкові надходження, що негативно впливає на фінансування державних програм, що викликає етичні питання щодо його застосування [5].

Податкове ухилення (tax evasion) — це незаконна діяльність, яка включає різноманітні методи і маніпуляції, спрямовані на уникнення сплати податків, порушуючи податкове законодавство. Зазвичай це включає приховування частини або всіх доходів, неправдиве декларування витрат, підробку фінансових документів, фіктивні угоди чи фальшування бухгалтерської звітності. Злочинці також можуть створювати фіктивні підприємства для "відмивання" доходів або використовувати шахрайські схеми з ПДВ, що призводять до заниження податкових зобов'язань. Податкове ухилення, крім того, включає в себе використання підроблених або завищених рахунків-фактур, що дозволяє зменшувати оподатковувану базу. Ці дії завдають значних збитків бюджету та погіршують умови для законних підприємств, порушуючи справедливість податкової системи і створюючи ризики для економічної стабільності. Законодавства багатьох країн, включаючи Україну, передбачають суворі санкції за податкове ухилення, оскільки воно шкодить фінансовій системі держави та її економічному розвитку [1].

Таблиця 1

Сутнісні ознаки податкового уникнення і податкового ухилення

Ознака	Податкове уникнення	Податкове ухилення
Законність	Легальне, використання прогалин у законодавстві	Незаконне, порушення податкових норм
Методи	Офшорні зони, трансферне ціноутворення	Приховування доходів, підробка документів
Наслідки	Зниження податкових надходжень, але без порушення закону	Штрафи, кримінальні санкції

Глобалізація значно ускладнила регулювання податкових потоків. Міжнародні корпорації часто використовують трансфертне ціноутворення, офшорні зони, гібридні фінансові інструменти, щоб мінімізувати податкові зобов'язання. Наприклад, організація OECD у своїй програмі BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) акцентує увагу на схемах, що дозволяють переміщувати прибутки в юрисдикції з низьким оподаткуванням, незважаючи на місце створення доданої вартості.

Існують різноманітні схеми ухилення, які застосовуються на міжнародному рівні. Наприклад:

1. Трансфертне ціноутворення — це схема, яка полягає у встановленні штучно занижених або завищених цін на товари, послуги або інші транзакції між афілійованими компаніями з метою оптимізації податкових зобов'язань. Встановлення цих "не ринкових" цін дозволяє компаніям маніпулювати фінансовими результатами своїх підрозділів, переміщуючи прибуток до юрисдикцій з низьким податковим навантаженням або до офшорних зон, де ставки податків значно нижчі. Таким чином, компанії можуть зменшувати свої податкові зобов'язання в країнах з високими податками, що призводить до скорочення надходжень до бюджету цих країн. Однак такі практики порушують принципи добросовісної конкуренції і можуть мати негативний вплив на економіку, оскільки призводять до "розмивання податкової бази". З метою боротьби з такими схемами, міжнародні організації, зокрема OECD, розробили моделі правил для автоматичного обміну інформацією між країнами, що дозволяють виявляти і протидіяти зловживанням у сфері трансфертного ціноутворення.

2. Реєстрація в офшорних зонах є популярною схемою податкового уникнення, яка дозволяє компаніям знижувати податкове навантаження через використання юрисдикцій з мінімальними або нульовими податками. Офшорні зони надають вигідні умови для реєстрації бізнесу, зокрема через низькі ставки податку на прибуток, відсутність податку на дивіденди або інші податкові переваги, що робить їх привабливими для великих корпорацій та інвесторів. Це дозволяє компаніям переміщувати свої прибутки до таких юрисдикцій, знижуючи податкові зобов'язання у країнах з високими податковими ставками. Однак такі практики можуть призводити до виведення коштів із країн з розвиненими економіками, що зменшує доходи державних бюджетів. У зв'язку з цим, Європейський Союз прийняв директиву про боротьбу з уникненням податків, спрямовану на зменшення використання таких офшорних схем для ухилення від податків [7].

3. Гібридні фінансові інструменти є схемою, яка дозволяє компаніям використовувати різні підходи до оподаткування фінансових інструментів у різних країнах для мінімізації податкових зобов'язань. Це може включати використання таких інструментів, які в одній юрисдикції розглядаються як борг, а в іншій — як капітал, що дозволяє уникнути подвійного оподаткування або скоротити податкові зобов'язання. Така стратегія може включати, наприклад, використання специфічних фінансових контрактів або операцій, які створюють податкові вигоди завдяки різним трактуванням з боку податкових органів у різних країнах. Гібридні інструменти сприяють переміщенню прибутків і зменшенню податкових зобов'язань корпорацій

за рахунок розбіжностей у податкових системах. Це є частиною ширшої стратегії боротьби з ерозією податкової бази і переміщенням прибутків, яку розглядає OECD в рамках своїх рекомендацій [5].

Серед основних причин поширення податкового ухилення можна виділити:

1. Відсутність єдиного підходу до оподаткування в різних країнах. Це створює можливості для використання міжнародних розбіжностей у податкових правилах [5].

2. Складність контролю за фінансовими потоками в умовах глобалізації. Сучасні цифрові технології дозволяють швидко переміщувати кошти між країнами, уникаючи контролю податкових органів [6].

3. Низький рівень співпраці між податковими органами різних країн. Хоча останніми роками досягнуто значного прогресу у впровадженні автоматичного обміну податковою інформацією (CRS), ці заходи все ще мають певні обмеження [6].

4. Боротьба з податковим ухиленням потребує комплексного підходу. У цьому контексті важливими є ініціативи міжнародних організацій, таких як OECD та Європейський Союз. Наприклад, впровадження директиви ATAD дозволило уніфікувати підходи до боротьби з податковим уникненням у країнах ЄС [7].

5. Стаття, написана Мішелем Хорратом [3], згадує такі змінні, які впливають на складне явище ухилення від сплати податків. Це ефективність перевірок податковими органами (ТА), система санкцій, простота податкової структури та, нарешті, прийняття податкової системи.

1. Ефективність перевірок. Ефективність перевірок пов'язана з імовірністю виявлення ухилення від сплати податків.

2. Система санкцій. Що стосується системи санкцій, слід аналізувати, серед іншого, рівень санкцій, юридичну точність вироків, своєчасність їх застосування та ефективність стягнення.

3. Простота податкової структури. Складні податкові системи сприяють ухиленню та уникненню сплати податків, оскільки вони створюють невизначеність щодо обсягу податкових регуляцій, підвищують витрати на перевірки та дотримання правил, а також множать механізми ухилення чи уникнення.

4. Прийняття податкової системи. Не менш важливим є прийняття податкової системи. Якщо платник податків вважає систему несправедливою, він буде менш схильний дотримуватися правил. Прийняття системи залежить, серед іншого, від поміркованості податкового тягаря, справедливості податкової структури, використання зібраних коштів, витрат на дотримання правил та якості обслуговування платників.

5. Моделі дослідження ухилення. Ухилення від сплати податків досліджували за допомогою різних моделей, які намагаються пояснити його причини та мотивації [8].

Основні моделі включають:

- економічні моделі: Ухильник прагне максимізувати свій дохід (очікувані прибутки проти очікуваних витрат).
- моделі емпіричних доказів: Ґрунтуються на опитуваннях та інтерв'ю.

Наприклад, модель Спайсера та Лундстеда (1980) показала, що ухилення зменшується за умов: вищого рівня санкцій, більшої ймовірності виявлення, старшого віку платників, які менше схильні до ризику.

- методи симуляції та експериментальні методи: Аналізують поведінку індивідів у змінених умовах середовища.
- психоекономічні моделі податкового шахрайства: Рішення про ухилення є складним процесом, що включає схильність до шахрайства, здатність до шахрайства та можливість його здійснення. Окрім економічних інтересів, враховуються психологічні фактори платника податків та його соціальне оточення.

Таким чином, податкове ухилення є складним і багатограним явищем, що потребує тісної співпраці на міжнародному рівні. Для його ефективного подолання необхідно вдосконалювати законодавчу базу, розширювати міжнародну співпрацю та застосовувати новітні технології для контролю за фінансовими потоками.

Література:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 03.03.2025).
2. Mersier A. Tax Evasion: The International Dimension. 2018.
3. Jorratt M. Tax Evasion: Causes, Measurement and Strategies for Facing It. 2019.
4. OECD. Tax Morale and Integrity in Developing Countries. 2019.
5. OECD. Addressing Base Erosion and Profit Shifting. 2013. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps-reports.htm>.
6. OECD. Model Rules for Reporting by Platform Operators. 2021. URL: <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/platform-operators.htm>.
7. Anti-Tax Avoidance Directive (ATAD). URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/anti-tax-avoidance-directive.
8. Lamagrande A. Tax Evasion: Some Models That Attempt to Explain It. Argentine Association of Fiscal Studies.
9. Palan R. Offshore Financial Centers and the Tax Haven Industry. Routledge, 2010.
10. Lamagrande A. Tax Evasion: Some Models That Attempt to Explain It. Argentine Association of Fiscal Studies, 2015.
11. OECD. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. OECD, 2015.
12. Palan R. Offshore Financial Centers and the Tax Haven Industry. Routledge, 2010.
13. OECD. BEPS Actions. OECD, 2015.
14. Звіт Державної служби фінансового моніторингу за 2023 рік. С. 6.

СВІТОВИЙ БАНК ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Христина Півнюк

здобувачка освіти 3 курсу, групи ФіК-32

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к. е. н., доцент Матвійчук Наталія Миколаївна

Швидка оцінка завданої шкоди Україні повномасштабним вторгненням та потреб на відновлення від Світового банку (RDNA4) показує, що протягом наступного десятиліття країна потребуватиме щонайменше 524 млрд дол США для відновлення. Це перевищує розрахунковий номінальний ВВП 2024 р. приблизно в 2,8 рази та свідчить про необхідність залучення значного обсягу фінансових ресурсів для підтримки та відновлення економіки України [3]. Саме Світовий банк став ключовим стратегічним партнером держави у процесі залучення коштів.

Світовий банк є другим після МВФ найбільшим кредитором України. За роки співробітництва банк затвердив для України позики загальним обсягом більш ніж 29,44 млрд доларів США та 2,28 млрд євро, з яких отримано 27,46 млрд доларів США та 2,24 млрд євро.

Ресурси цієї організації використовуються для підтримки державного бюджету, здійснення інституційних та структурних реформ, підготовки та реалізації довгострокових інвестиційних проєктів, які відповідають пріоритетним напрямам економічного розвитку України [1].

Пріоритезація інвестицій у відновлення та реконструкцію матиме вирішальне значення для вступу України до ЄС та довгострокової стійкості. Ці зусилля спрямовані на відновлення інфраструктури країни, відродження її економіки та зміцнення її інституційної бази відповідно до стандартів ЄС. Відновлення дає можливість усунути руйнування, спричинені триваючим вторгненням, а також ухвалювати інноваційні рішення та реформи, які відповідають очікуванням членства в ЄС [3].

Станом на 1 травня 2025 року портфель діючих проєктів Світового банку, фінансування яких здійснюється за рахунок коштів позик, складається з 22 проєктів (31 угода), зокрема, 16 інвестиційних проєктів (21 угода) та 6 системних проєктів (10 угод), на загальну суму 14,77 млрд доларів США та 1,05 млрд євро.

Також на стадії реалізації знаходиться 17 проєктів (18 угод), фінансування яких здійснюється за рахунок грантових коштів, на загальну суму 17,80 млрд доларів США та 0,05 млрд євро [1].

Світовий банк є одним із ключових стратегічних партнерів України у просуванні системних реформ. Сьогодні продовжується спільна робота над новою угодою Development Policy Operation (DPO), завдяки якій Україна може не тільки залучити необхідні ресурси на підтримку держбюджету, а й стимулювати відновлення та розвиток економіки. DPO – це системний проєкт, спрямований на підтримку реформ в Україні. Ключові реформи стосуються зміцнення основ економічної політики, спрямованої на забезпечення сталого зростання.

У 2024 році у межах цього механізму до держбюджету надійшло близько 3,5 млрд доларів США за трьома проектними угодами. Це дозволило покрити пріоритетні видатки, підтримати фінансову стабільність та реалізувати важливі реформи, зокрема пов'язані з митною та податковою політикою, державними підприємствами, енергетичною сферою, банківським сектором, та розвитком приватного сектору».

За підтримки Світового банку в межах програми DPO із 1 липня 2025 року в Україні стартує пілотний проєкт із запровадження базової соціальної допомоги. Це новий вид підтримки, який об'єднає кілька наявних соціальних виплат в одну. Базова допомога 4500 гривень надаватиметься громадянам України, які відповідатимуть критеріям її отримання. Крім того, Мінфіном погоджено законопроект щодо підтримки сімей та стимулювання народжуваності, реалізацію якого заплановано з 2026 року. Очікується, що Україна отримає щонайменше 1 млрд доларів США за проєктом DPO до кінця 2025 року [2].

Попри те, що російська агресія проти України триває вже четвертий рік та продовжує завдавати серйозної шкоди, з допомогою Світового банку та партнерів уряд України зміг продовжувати надавати основні послуги, забезпечувати надання медичної допомоги, підтримувати вразливі групи населення. А також забезпечувати освітній процес у прифронтових зонах, відновлювати пошкоджені в результаті російських обстрілів будинки, електропостачання та підтримувати фермерські господарства.

Зокрема, надзвичайно важливою була підтримка Світового банку у сфері енергетики. За виділені кошти Україна змогла отримати необхідні трансформатори та критично важливе обладнання для відновлення електропостачання. Це допомогло пройти складні періоди відключень.

Станом на кінець 2024 року URTF мобілізував 2 млрд доларів США донорських внесків, з яких 1,2 млрд доларів США було вже залучено в Україну. Це грантове фінансування також допомогло розблокувати 6,2 млрд доларів США додаткового фінансування для зусиль України з відновлення, відбудови та реформ. На сьогодні проєкти, що підтримуються URTF, охопили 20 млн українців [4].

Отже, допомога Світового банку як одного з міжнародних партнерів дозволяє Україні стійко триматися і витримувати виклики сьогодення. Подальше продовження співпраці допомагатиме в успішному відновленні держави та повоєнній відбудові.

Література:

1. Світовий банк. *Міністерство економіки України*. URL:<https://mof.gov.ua/uk/svitovij-bank> (дата звернення: 05.06.2025).

2. Мінфін і Світовий банк готують нову угоду про «Позику на підтримку політики розвитку «Основи зростання» обсягом щонайменше \$1 млрд. *Міністерство економіки України*. URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-i-svitovyi-bank-hotuiut-novu-uhodu-pro-pozyku-na-pidtrymku-polityky-rozvytku-osnovy-zrostannia-obsiahom-shchonaimenshe-1-mlrd> (дата звернення: 05.06.2025).

3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

4. Понад 20 млн українців отримали підтримку через фонд Світового банку URTF. Черкаська обласна державна адміністрація. URL: <https://ck-oda.gov.ua/novyny-cherkaskoyi-oblasti/ponad-20-mln-ukrayincziv-otrymaly-pidtrymku-cherez-fond-svitovogo-banku-urtf/> (дата звернення: 05.06.2025).

5. Сташук О., Мартинюк Р. Цифровізація банківської сфери у системі фінансової безпеки банківської установи. Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers / resp. ed. Ondrej Mikulaš, Kostiantyn Pavlov, Karol Viktor, Olena Pavlova, Ladislav Viera, Liudmila Shostak, Anton Milan, Alla Lyalyuk. European institute of further education, Podhájka, 2021. P. 204 – 205. https://www.researchgate.net/profile/Kostiantyn-Pavlov/publication/356635518_SOCIALLY_COMPETENT_MANAGEMENT_OF_CORPORATIONS_IN_BEHAVIORAL_CONDITIONS_ECONOMICS_Collection_of_scientific_papers_Chapter_I/links/61a5fc1e0cfb7a4faa7436c9/SOCIALLY-COMPETENT-MANAGEMENT-OF-CORPORATIONS-IN-BEHAVIORAL-CONDITIONS-ECONOMICS-Collection-of-scientific-papers-Chapter-I.pdf#page=204

CENA OTYŁOŚCI- WYZWANIA I PERSPEKTYWY

Karolina Sokołowska,

SKN INNOWATOR, Politechnika Częstochowska

Otyłość jest chorobą cywilizacyjną, która wymaga kompleksowych i wielowymiarowych działań. Problem ten wykracza poza kwestie zdrowotne, a negatywne jego skutki wpływają na funkcjonowanie społeczeństw i systemów gospodarczych. Wraz z rosnącą skalą zjawiska rosną także jego koszty – zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie, społeczne i gospodarcze. Pojęcie „ceny otyłości” odnosi się do całościowego ujęcia obciążeń związanych z tą chorobą. Wybór tematu uzasadnia potrzeba analizy kosztów i identyfikacji wyzwań wynikających ze wzrostu skali i negatywnych skutków tego problemu.

Otyłość to przewlekła choroba rozumiana jako nadmierne nagromadzenie tkanki tłuszczowej w organizmie w wyniku dodatniego bilansu energetycznego (Polskie Towarzystwo Leczenia Otyłości). Diagnostyka choroby opiera się na uniwersalnym wskaźniku masy ciała BMI (Body Mass Index). Metoda obliczania stopnia nadwagi i otyłości opiera się na ilorazie masy ciała i wzrostu podniesionego do kwadratu. Przyjmuje się, że nadwaga obejmuje wartości BMI od 25kg/m² do 29,99kg/m², a otyłość powyżej 30kg/m². Ważnym czynnikiem jest lokalizacja nadmiaru tkanki tłuszczowej, wyróżnić można brzuszna i udowo-pośladkową do których określenia wykorzystuje się wskaźnik WHR (stosunek obwodu talii do obwodu bioder).

Do przyczyn rozwoju otyłości należy zaliczyć: dietę bogatą w cukry proste i tłuszcze nasycone, brak aktywności fizycznej, przewlekły stres, siedzący tryb życia oraz czynniki genetyczne i hormonalne (Polskie Forum Profilaktyki). W grupie skutków tej choroby występują różnorodne schorzenia dotyczące wszystkich układów w organizmie. Wśród

tych chorób wyodrębnić można: cukrzycę typu 2, choroby pęcherzyka żółciowego i dróg żółciowych, dyslipidemia, bezdech senny, nadciśnienie tętnicze, choroby układu mięśniowo-szkieletowego, niealkoholowe stłuszczeniowe choroby wątroby oraz choroby psychiczne (Raport NFZ 2024). Najczęściej osobom otyłym towarzyszy zespół metaboliczny, czyli podwyższone ciśnienie tętnicze, podwyższone stężenie glukozy na czczo, podwyższony poziom trójglicerydów oraz niski poziom cholesterolu HDL (Polskie Forum Profilaktyki).

Skala i zakres problemu otyłości dotyczy ogółu grup wiekowych i wiąże się z różnorodnymi kosztami. Szerokie ujęcie kosztów otyłości można utożsamić z kategorią „ceny otyłości”, rozumianą jako koszty związane z leczeniem tej choroby, ale także różnorodne skutki: społeczne, zdrowotne i ekonomiczne, jakie społeczeństwo ponosi w związku z narastającą skalą tej choroby. Cena otyłości to zatem nie tylko wartość ekonomiczna, ale także społeczna i zdrowotna, która ukazuje rzeczywiste obciążenie systemów publicznych, jednostek i gospodarki jako całości. Obejmuje zarówno bezpośrednie wydatki na opiekę zdrowotną i leczenie powikłań, jak i pośrednie straty wynikające z obniżonej produktywności, nieobecności w pracy, przedwczesnej śmiertelności czy pogorszenia jakości życia. Otyłość stanowi realne obciążenie dla gospodarki, systemu ochrony zdrowia i samych pacjentów.

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie skali problemu otyłości oraz identyfikacja głównych konsekwencji zdrowotnych, społecznych i ekonomicznych związanych z jej narastaniem. W analizie wykorzystano studia literatury przedmiotu oraz dostępne raporty i przeglądy medyczne oraz wytyczne Polskiego Towarzystwa Leczenia Otyłości.

Niepokojące są prognozy, że cały świat dotyka progresja zarówno skali choroby otyłości, jak i kosztów z nią związanych. W 2020 roku koszty związane z otyłością stanowiły od 1% PKB w krajach afrykańskich do ponad 3% w obu Amerykach. Przewiduje się, że do 2060 roku udział ten przekroczy 3% globalnie, z największe obciążenie wystąpi w krajach o niskich i średnich dochodach. Całkowity koszt otyłości w krajach rozwijających się może wzrosnąć 12–25 krotnie w porównaniu z rokiem 2019. Utrzymanie wskaźników otyłości z 2019 r. lub ich redukcja o 5% rocznie mogłoby przynieść roczne oszczędności rzędu 430 mld–2,2 bln USD na świecie.

Koszty związane z tą chorobą obejmują koszty bezpośrednie i pośrednie (World Obesity Federation). Do kosztów bezpośrednich należą: świadczenia zdrowotne i koszty leków stosowane głównie w terapii powikłań otyłości. Wśród kosztów pośrednich można wyodrębnić: koszty związane z nieobecnością w pracy, utracony podatek lub dochody, obniżenie jakości życia czy utracone lata życia (Otyłość epidemią XXI wieku). Kolejny podział kosztów ze względu na podmiot dzielimy na: państwowe, indywidualne, ubezpieczycieli zdrowotnych i pracodawców (Otyłość epidemią XXI wieku).

W 2019 r. wpływ ekonomiczny nadwagi i otyłości w Polsce oszacowano na 15,41 mld USD (407 USD na osobę; 2,6% PKB). Koszty bezpośrednie stanowiły 16,6%, a pośrednie 83,4% całkowitych kosztów. Do 2060 r. przewiduje się wzrost do 91,46 mld USD (2934 USD na osobę; 4,9% PKB), co oznacza 6-krotny wzrost całkowitych kosztów.

W roku 2022 koszty bezpośrednie związane z otyłością stanowiły ponad 9 miliardów złotych, a pośrednie 27 mld zł przy całkowitych wydatkach NFZ na ochronę zdrowia na poziomie 133,6 mld zł (NIK). Prognozy na 2030 rok wskazują na wzrost kosztów

bezpośrednich do 3,53 mld USD i pośrednich 21,88 mld USD z czego 16,49 mld USD przypadnie na przedwczesną śmiertelność.

Skala problemu otyłości oraz jej konsekwencje zdrowotne, ekonomiczne i społeczne są jednoznaczne i alarmujące. Przedstawione analizy potwierdzają potrzebę kontynuacji badań oraz podejmowanie różnorodnych działań profilaktycznych.

References:

1. Klusiewicz, M., Krawczyk, A., Wilska, H. (2021). *Otyłość epidemią XXI wieku*, Fundacja Republikańska.
2. Pawlewicz, A. (2024). *Otyłość i jej konsekwencje*. NFZ o zdrowiu. red. B.Koń, F.Urbański, A.Burna, Warszawa.
3. Bray, G. A., Kim, K. K., Wilding, J. P. H., and on behalf of the World Obesity Federation (2017). *Obesity: a chronic relapsing progressive disease process. A position statement of the World Obesity Federation*. Obesity Reviews, 18: 715–723. doi: 10.1111/obr.12551
4. Global Obesity Observatory https://data.worldobesity.org/country/poland-173/#data_overview
5. Regional Obesity Report 2022 WHO <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/353747/9789289057738-eng.pdf?sequence=1>
6. Polskie Forum Profilaktyki <https://polskieforumprofilaktyki.edu.pl/wytyczne/metaboliczny.html?utm>
7. Polskie Towarzystwo Leczenia Otyłości (PTLO) https://ptlo.org.pl/dla_pacjenta/24-co_to_jest_otylosc

POSTAWY MŁODEGO POKOLENIA WOBEC BUDOWANIA KAPITAŁU EMERYTALNEGO

Tomasz Szybiak

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych im. ks. Bronisława Markiewicza, Jarosław,
Polska

Kwestie związane z systemami emerytalnymi i budowaniem zabezpieczenia finansowego na czas po zakończeniu aktywności zawodowej od lat budzą wiele kontrowersji i stanowią wyzwanie dla wszystkich państw wysoko rozwiniętych. Już w XIX wieku Otto von Bismarck zapoczątkował w Niemczech pierwszy system emerytalny, który stał się pierwowzorem dla rozwiązań wdrażanych w kolejnych krajach. Opierał się on na zasadzie solidarności międzypokoleniowej, a świadczenia wypłacane były po osiągnięciu wieku 70 lat i opłacaniu składek przez minimum 30 lat. Należy postrzegać jako działanie bardziej polityczne niż realnie zabezpieczające byt seniorom, gdyż średni wiek osoby w Niemczech w 1890 roku, wynosił 42,3 lat. W 1916 wiek emerytalny obniżono do 65 lat.

Z upływem czasu modele emerytalne ulegały przemianom, przybierając formy systemów ubezpieczeniowych czy finansowanych z budżetów państw. Ich podstawowym zadaniem pozostaje zapewnienie środków do życia osobom niezdolnym do dalszej pracy z

powodu wieku. Współczesne wyzwania demograficzne, takie jak wydłużanie się średniej długości życia czy spadek liczby urodzeń, odwracają strukturę demograficzną i powodują, że coraz mniej pracujących finansuje świadczenia dla coraz większej liczby emerytów.

Reakcją na te zmiany były reformy przeprowadzane od lat 90. XX wieku w wielu państwach UE, które przybrały na sile po kryzysie finansowym z 2008 roku. Działania te obejmowały m.in. podnoszenie wieku przechodzenia na emeryturę, zmiany w sposobie naliczania świadczeń czy ograniczanie indeksacji emerytur.

W Polsce przełom nastąpił w 1999 roku, kiedy wprowadzono system zdefiniowanej składki, w którym wysokość emerytury zależy bezpośrednio od zgromadzonych składek. Rozszerzono również możliwości samodzielnego oszczędzania poprzez narzędzia takie jak IKE, IKZE czy PPE.

Mimo tego trudności we wdrażaniu kolejnych zmian wynikają nie tylko z powodów ekonomicznych, ale i społecznych. W polskim społeczeństwie brakuje tradycji samodzielnego zarządzania finansami, co jest spuścizną poprzedniego ustroju. Zabrakło edukacji finansowej, uczącej planowania na wiele lat naprzód, w tym przygotowania na czas po zakończeniu kariery zawodowej.

Obecne pokolenie ludzi młodych, mimo świadomości znaczenia planowania przyszłości, nie wiąże go z instytucjonalnym systemem emerytalnym. Według danych zaledwie 13% młodych ludzi wierzy, że emerytura z ZUS pozwoli im na godne życie.

Z drugiej strony, niemal 90% tej grupy deklaruje, że warto planować przyszłość zarówno w krótkim, jak i długim horyzoncie czasowym. Preferują jednak koncepcję prywatnej emerytury, budowanej poprzez osobiste oszczędności i inwestycje.

Zwraca uwagę fakt, że młodzi ludzie znacznie poszerzyli swoją wiedzę o instrumentach finansowych. Znajomość form inwestowania obejmuje zarówno klasyczne lokaty i obligacje, jak i bardziej ryzykowne aktywa, np. ETF-y, akcje czy kryptowaluty.

Jednocześnie pojawia się problem z oceną efektywności inwestycji. Młodzież często przeszacowuje zyskowność inwestycji w nieruchomości, bagatelizując potencjał obligacji korporacyjnych czy instrumentów giełdowych.

Brakuje też praktycznej znajomości narzędzi takich jak IRR czy NPV, przez co decyzje inwestycyjne podejmowane są często intuicyjnie, na podstawie emocji lub informacji z medii społecznościowych, które są dla wielu głównym źródłem wiedzy o finansach.

Z tego powodu kluczowe jest wprowadzenie edukacji finansowej już od poziomu szkoły średniej. Młodzież musi mieć dostęp do rzetelnych informacji i narzędzi pomagających w podejmowaniu racjonalnych decyzji finansowych.

Reasumując, współczesna młodzież wykazuje rosnące zainteresowanie tematyką oszczędzania i inwestowania, lecz napotyka wiele barier: od braku edukacji, przez deficyt zaufania do państwa, po ograniczoną praktyczną wiedzę o inwestowaniu. Dzięki skutecznej edukacji, dostępowi do narzędzi cyfrowych i przejrzystej polityce publicznej, możliwe jest stworzenie społeczeństwa zdolnego do samodzielnego budowania bezpiecznej przyszłości finansowej.

Źródła:

1. Carone G., Eckefeldt p., Giamboni L., Laine V., Sumner S.P., Pension Reforms in the EU since the Early 2000's: Achievements and Challenges Ahead, European Commission,

2. Scheubel B., Bismarck's Institutions: A Historical Perspective on the Social Security Hypothesis, Mohr Siebeck GmbH and Co. KG, 2013

3. Stachowiak-Krzyżan, M. 2019. Wykorzystanie mediów społecznościowych przez młodych konsumentów w procesach zakupowych MINIB, 2019, Vol. 31, Issue 1, str. 86. <https://gazeta.sgh.waw.pl/po-prostu-ekonomia/systemy-emerytalne-na-swiecie-z-ktorego-kraju-brac-przyklad>.

4. Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. System emerytalny. <https://www.gov.pl/web/rodzina/system-emerytalny>.

5. Polityka. <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1526971,1,co-mlodzi-mysla-o-emeryturach.read>

6. Badania własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych w dniach 05.01.2021 – 08.03.2021r.

МАРКЕТИНГ ДОВІРИ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ: ВИКЛИКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА КІБЕРРИЗИКІВ

Юрій Томашевський

к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингових стратегій

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького, м. Львів

У банківській та страховій сферах довіра є основою для прийняття рішень клієнтом. Люди довіряють установам не лише свої гроші, а й чутливу інформацію, надаючи їм роль «опікуна» своїх фінансових інтересів. Без довіри неможливі довготривалі клієнтські відносини. Фінансові послуги є високоризиковими за природою, тому довіра має компенсуючий характер. Клієнт не може заздалегідь повністю оцінити якість банківської чи страхової послуги, а тому змушений діяти на основі уявлень про надійність, безпеку, репутацію установи.

Цифровізація змінює канали взаємодії, але не змінює суті довіри – лише ускладнює її підтримку. В епоху дистанційного обслуговування та автоматизованих рішень клієнт часто не контактує з «живими» представниками установи. Це загострює питання довіри до систем, процесів, інтерфейсів і алгоритмів. З іншого боку, цифровізація створює нові ризики, зокрема кіберзагрози. Масштабування онлайн-банкінгу, мобільних додатків, фінтех-сервісів збільшує кількість точок потенційного витоку даних або зламу. Це впливає не лише на операційні показники, а й на сприйняття надійності всієї сфери [1].

У таких умовах маркетинг довіри стає ключовою управлінською функцією. Не достатньо бути безпечним, потрібно комунікувати свою надійність, демонструвати відкритість, швидко реагувати на інциденти та активно формувати емоційну прихильність клієнта до бренду. У цьому контексті постає потреба переосмислити підходи до маркетингу у фінансовому секторі з урахуванням не лише клієнтського

досвіду, а й нових загроз довірі в цифрову епоху. Разом із зручністю та інноваціями цифровізація принесла й нові ризики. Віддалена взаємодія з клієнтом значно знижує рівень особистого контакту, що традиційно сприяв формуванню довіри. Клієнт більше не бачить співробітника банку або агента страхової компанії, він має справу з інтерфейсом. У цих умовах будь-яка технічна помилка, затримка, або нестабільність у системі може призвести до втрати довіри, особливо якщо вона не супроводжується чіткою та людяною комунікацією.

Таким чином, цифровізація створює для фінансових установ подвійний виклик: з одного боку, необхідно продовжувати інновації та розширювати цифрову присутність, а з іншого – забезпечувати високий рівень кібербезпеки, швидкої реакції на загрози та ефективної комунікації із клієнтами. У центрі цього балансу довіра, яку потрібно не просто зберігати, а постійно вибудовувати та зміцнювати у нових цифрових реаліях. У цифровому середовищі кіберзагрози перестають бути виключно технічною або ІТ-проблемою – вони перетворюються на потужний маркетинговий фактор, що безпосередньо впливає на сприйняття бренду, лояльність клієнтів та стратегічну позицію компанії на ринку. Інформація про кіберінциденти розповсюджується миттєво через соціальні мережі, новинні портали та особисті канали комунікації. Будь-який витік даних чи злам сприймається як пряма загроза безпеці клієнта, що моментально підриває довіру до фінансової установи, навіть якщо сам клієнт не зазнав збитків.

У відповідь на виклики цифрової доби фінансові установи все частіше звертаються до концепції маркетингу довіри – підходу, який ставить у центр уваги не лише просування продукту, а й побудову глибоких, тривалих і емоційно значущих відносин з клієнтом. У цифровому середовищі, де особисті контакти мінімалізовані, саме довіра замінює фізичну присутність, інтуїцію та пряму комунікацію. Одним із ключових інструментів стає прозорість. Фінансові компанії, які відкрито демонструють свої політики безпеки, умови обслуговування, процедури обробки даних і стандарти обслуговування, отримують перевагу в очах клієнтів.

Іншим важливим аспектом є персоналізація комунікації. Використання CRM-систем, аналітики поведінки клієнтів і штучного інтелекту дозволяє банкам та страховим компаніям формувати більш точні пропозиції, уникати небажаного спаму й підвищувати релевантність кожного контакту. Проте важливо, щоб така персоналізація була етичною, клієнт має відчувати піклування, а не нагляд. В умовах високої цифрової конкуренції зростає значення репутаційного маркетингу. Онлайн-відгуки, рекомендації, оцінки в мобільних застосунках, незалежні рейтинги – усе це формує уявлення про надійність компанії. Активна присутність бренду в інформаційному просторі, експертна позиція у сфері безпеки, участь у профільних ініціативах стають своєрідним «гарантом довіри» [2].

Не менш важливою є готовність до антикризової комунікації. Компанії, що вміють оперативно, чесно та людяно реагувати на проблеми значно швидше відновлюють довіру, ніж ті, хто намагається приховати факт інциденту або ігнорує скарги клієнтів. Маркетинг довіри передбачає, зокрема, вміння визнати помилку й відкрито взяти на себе відповідальність, а це прояв лідерства та зрілості бренду. У підсумку, маркетинг довіри у фінансовій сфері – це комплекс дій, спрямованих на послідовне

підтвердження безпеки, порядності, відповідальності та турботи про клієнта [3]. Саме ці цінності стають новою валютою в умовах цифрового фінансового середовища.

У цих умовах маркетинг довіри потребує системного підходу: прозорих дій, чутливої комунікації, етичного використання даних, репутаційної відкритості та готовності швидко реагувати на ризики. Управлінські рішення мають враховувати не лише економічну доцільність, а й репутаційні наслідки, оскільки навіть технологічно досконала компанія без довіри не зможе утримати клієнта. Формування довіри – це довготривалий процес, який не піддається автоматизації. Проте саме він стає фундаментом для стабільного розвитку фінансових установ у цифрову епоху.

Література:

1. Дюк Р. І. Теоретичні засади і основні тренди цифровізації фінансового сектора. *Український економічний часопис*. 2024. № 6(3). С. 35–42. DOI: 10.32782/2786-8273/2024-6-3.
2. Дергоусова А., Токарева В., Панасюк І. Клієнтоорієнтований маркетинг в умовах цифровізації економіки. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. С. 85–91. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-62-11 .
3. Matskiv, H., Zhydovska, N., Petryshyn, L., Tomashevskiy, Yu., & Skhidnytska, H. (2025). The impact of digitalisation on business efficiency and competitiveness. *Economics of Development*, 24(1), 70-83. doi: 10.63341/econ/1.2025.70 .

ДЕРЖАВНІ ДОХОДИ УКРАЇНИ: ПРОГНОЗ ТА ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ

Наталія Чичотка

здобувачка 1 курсу, групи ФіК-13

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н, доцент Борисюк Олена Володимирівна

Стан державного бюджету відображає економічне та соціальне становище країни, без якого неможливе виживання держави. Країни зацікавлені у збільшенні потенціалу своїх бюджетів, оскільки вони можуть добре виконувати свої функції та покращувати рівень життя своїх людей. Однак насправді більшість країн стикаються з проблемами, що виникають через недостатність коштів у бюджетах (фіскальний дефіцит) і гонитва за власною привабливістю. Загалом до 2027 року фактичні надходження податкових платежів суттєво виростуть порівняно з 2023 та 2024 роком. У 2027 році очікується зібрати 2,5 млрд грн податкових надходжень, що на 111,3% більше, ніж акумульовано у 2023 році, і на 61,5% більше, ніж заплановано зібрати в 2024 році. З 2025 року податкові надходження зростатимуть в середньому на 17,3% щороку (табл.1).

Доходи державного бюджету у 2023–2027 роках, млрд грн

Показники	2023 факт	2024 факт	2025 прогноз	2026 прогноз	2027 прогноз
Доходи	2672,5	1768,5	2415,0	2757,1	3130,9
податкові надходження	1203,5	1574,8	1867,1	2203,9	2543,2
неподаткові надходження	991,5	186,6	182,6	191,3	218,6
частка податкових надходжень у ВВП, %	18,5%	20,6%	22,1%	21,8%	21,6%
частка податкових надходжень у доходах державного бюджету, %	45,0%	89,0%	77,3%	79,9%	81,2%

*джерело [1]

За прогнозами аналітиків, протягом 2023-2027 рр. спостерігатиметься підвищення фіскальної ролі податкових платежів в доходах державного бюджету. Податки, що надходять до державного бюджету, становитимуть у 2025-27 роках близько 22% ВВП порівняно з 18,5% у 2023 та 20,6% у 2024 році (рис. 1).

Збільшення частки податків у доходах державного бюджету планується забезпечити за рахунок таких заходів:

- поступового підвищення ставок акцизного податку на тютюнові, алкогольні вироби та пальне і наближення їх до рівня ЄС. Наприклад, ставки на тютюнові вироби виростуть із 45 євро/1000 штук (1881,17 грн/1000 штук) у 2024 році до 64 євро/1000 штук у 2027 році. Мінімальне податкове зобов'язання за цей самий період повинно вирости з приблизно 60 євро/1000 штук (2516,54 грн/1000 штук) до 86 євро/1000 штук. Акцизи на бензини підвищать із 213,5 євро/1000 літрів у 2024 році до 329,9 євро/1000 літрів у 2027 році, на дизель – зі 139,5 євро/1000 літрів до 291,9 євро/1000 літрів;

- продовження спрямування військового ПДФО з місцевих бюджетів до спеціального фонду державного бюджету;

- відновлення зарахування до держбюджету частини ПДФО у розмірі 4%, що тимчасово спрямовувалася до бюджетів громад у 2022-2024 роках;

- посилення контролю за обігом алкогольних напоїв та тютюнових виробів;

- запровадження акцизного податку на напої із вмістом цукру;

- реформування військового збору.

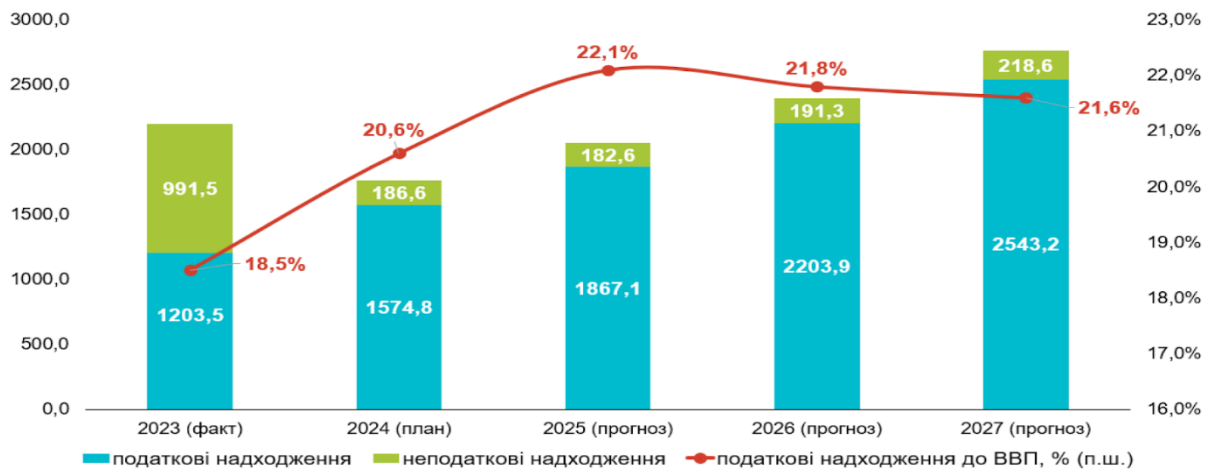

Рис. 1. Доходи державного бюджету у 2023–2027 рр, млрд грн*

*Складено за джерелами [1; 5]

Основними фіскальними ризиками, які продовжуватимуть чинити тиск на фінансову стабільність у 2025-2027 рр, будуть:

- невизначеність щодо тривалості та інтенсивності бойових дій в Україні;
- торговельна блокада з боку наших західних сусідів;
- ситуація на морі - блокада портів та руйнування портової інфраструктури російським агресором;
- складна демографічна ситуація і вплив трудових ресурсів за кордон;
- зниження врожаю агропродукції;
- пришвидшення інфляційних процесів і зниження попиту на вітчизняні внутрішньоторгові інструменти.

Література:

1. Бюджетна декларація: аналіз та оцінка прогнозів Уряду на 2025–2027 рр. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/07/Byudzhetna-deklaratsiya-2025-2027.pdf>
2. Борисюк О.В. Шляхи оптимізації державного боргу в сучасних умовах. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. № 1. с.39 – 43. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9262/1/debt.pdf>.
3. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
4. Карлін М.І. Борисюк О.В. Управління державними фінансами: навч. посіб. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2013. 273 с.
5. Огляд бюджету 2025. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/budget-2025.pdf>.

ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСУВАННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЄКТІВ ЗА МОДЕЛЛЮ ППП В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анастасія Шевчук

студентка 5 курсу, групи ФіК-52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: д.е.н., Карлін Микола Іванович

Війна в Україні завдала значних руйнувань об'єктам транспортної, енергетичної, комунальної та соціальної інфраструктури, що створило нагальну потребу в їх відновленні та модернізації[4]. Водночас державні бюджети вичерпані, і самостійне фінансування масштабних проєктів практично неможливе[5]. У таких умовах модель публічно-приватного партнерства (ППП) стає одним із ключових механізмів залучення приватного капіталу та технологічної підтримки. PPP дозволяє мобілізувати додаткові ресурси та розподілити ризики між державою й інвесторами. Водночас на практиці розвиток PPP стримується недосконалою нормативно-правовою базою та корупційними ризикам [4].

Метою дослідження є аналіз ефективності наявних механізмів фінансування інфраструктурних проєктів за моделлю PPP в Україні, виявлення основних проблем їх реалізації та визначення перспектив удосконалення з урахуванням потреб післявоєнного відновлення економіки і сталого розвитку.

Дослідження підтверджує, що PPP є одним із найефективніших інструментів реалізації проєктів різної складності, що дозволяє поєднати сильні сторони держави і приватного сектору. При цьому чинний механізм державно-приватного партнерства (розроблений у 2010 р.) потребує модернізації та адаптації до сучасних реалій (зокрема воєнного стану) [3].

Агенція з питань підтримки PPP виявила 626 державних інвестиційних проєктів без визначених джерел фінансування, які можуть бути реалізовані за принципами PPP. Серед пріоритетних секторів назва: соціальну інфраструктуру (охорона здоров'я, освіта, доступне житло), комунальні послуги (водопостачання, очищення стоків, поводження з відходами), транспорт (дороги, внутрішні водойми, порти, аеропорти) та енергетику (розвиток «зеленої» генерації, теплоенергетики). Це зумовлює такі напрями залучення приватних інвестицій [1]:

Транспорт: відновлення та будівництво доріг, мостів, портів, аеропортів. Наприклад, реалізуються пілотні ДПП-проєкти у дорожній галузі (маршрути Харків–Дніпро–Запоріжжя та Ягодин–Ковель–Луцьк) за підтримки МФК і ЄБРР [2].

Енергетика: реконструкція енергогенеруючих потужностей і розвиток відновлюваних джерел енергії, модернізація енергооб'єктів за участю міжнародних партнерів[3].

ЖКГ: модернізація систем водопостачання, тепlopостачання та поводження з відходами на умовах концесії або інших форм PPP [3].

Освіта та охорона здоров'я: будівництво та реконструкція шкіл, лікарень із залученням приватного капіталу [5].

Міжнародні фінансові установи також підтримують українські ініціативи. Зокрема, підписано угоду з IFC та ЄБРР про супровід підготовки дорожніх PPP-проектів pppagency.gov.ua, що демонструє інтерес приватних і донорських структур до участі у відбудові [2].

Нормативно-правове середовище: Уряд та парламент України працюють над оновленням законодавства про PPP. Законопроект передбачає суттєве зменшення бюрократії і прискорення процедур відбору приватного партнера (особливо для малих проектів). Також планується розширити сфери застосування PPP (включно із соціальними об'єктами) та впровадити «британську модель» фінансування, коли приватний партнер будує об'єкт, а держава сплачує за користування ним, що має знизити навантаження на бюджет [2].

Таким чином, ефективне використання механізмів публічно-приватного партнерства може забезпечити значне залучення приватних інвестицій у відновлення та розвиток інфраструктури України, сприяючи довгостроковій економічній стабільності. Разом із тим, для реалізації цього потенціалу необхідно вдосконалити законодавчу базу PPP, забезпечити прозорість конкурсних процедур і посилити антикорупційні заходи. Запропоновані законодавчі новації спрямовані на створення сприятливих умов для PPP-ініціатив та мають розширити можливості взаємодії держави й приватного сектора.

Література:

1. Public-Private Partnership Agency (Ukraine). Детальний звіт (рекомендації) щодо ідентифікації державних інвестиційних проектів. Дата публікації: 17.12.2024. URL: <https://pppagency.gov.ua/detailed-report-recommendations-on-the-identification-of-public-investment-projects/>
2. Агенція з підтримки державно-приватного партнерства. IFC та ЄБРР супроводжуватимуть пілотні проекти ДПП у дорожній галузі України. Дата публікації: 22.12.2021.
3. Маслов К.С. Розвиток публічно-приватного партнерства на шляху відбудови у воєнний та післявоєнний час. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023 рік, с. 41–47.
4. Петруха Н.М. Публічно-приватне партнерство в Україні: перспективи розвитку та вплив на відновлення інфраструктури. *Публічне управління і політика*. 2024 рік, с. 29–34. URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap>
5. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Анастасія Шевчук

студентка 5 курсу, групи ФіК-52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к. е. н., старший викладач Василь Проць

Українська митна система стикається з низкою суттєвих проблем, які безпосередньо впливають на швидкість та прозорість оформлення вантажів. Зокрема, 46% компаній повідомляють про коригування митної вартості, що призводить до додаткових затримок і непередбачених витрат, а 79% бізнесу вимушені шукати альтернативні логістичні маршрути через тривалі черги та блокади суміжних пунктів пропуску. Крім того, бюрократичні процедури та обов'язкові подвійні перевірки (фітосанітарні, ветеринарні, радіологічні) суттєво продовжують час митного оформлення та створюють додаткові корупційні ризики [5].

Метою дослідження є аналіз кращих практик митного контролю в Канаді, Японії та країнах ЄС та розробка рекомендацій з оптимізації української митної системи через впровадження інноваційних методів електронного декларування, управління ризиками та автоматизації процедур перевірки товарів.

Одним із прикладів успішного зарубіжного досвіду є впровадження в країнах ЄС інтегрованої інформаційної системи «Єдине вікно». Запуск єдиної платформи дозволив зменшити середній час оформлення вантажів на 40% завдяки централізованому обміну даними між митними постами та іншими контролюючими органами [7].

У Канаді та Японії автоматизована Risk Assessment Module, що базується на алгоритмах машинного навчання, скоротила обсяг фізичних оглядів на 25% при рівні виявлення контрабанди 98% [1]. За розрахунками дослідницької групи Інституту транспорту та логістики Варшавського університету, моделювання роботи митного посту з використанням цих систем показало можливе зниження ручних перевірок із 60% до 45% загального потоку декларацій шляхом оптимізації розподілу ресурсів інспекторів [2]. Моделювання включало аналіз часових витрат на огляди, розподіл інспекторів між «гарячими» та «холодними» лініями перевірки, а також прогноз трафіку вантажів.

Польський досвід доводить ефективність запровадження сучасних рентгенівських та гамма-сканерів: час огляду одного транспортного засобу зменшився з 12 до 4 хвилин без втрати якості контролю [4].

У Сінгапурі платформа TradeNet забезпечує обробку понад 95% торгових транзакцій у режимі онлайн, скорочуючи час оформлення імпоротно-експортних операцій до кількох годин [3]. Нарешті, в ЄС процедуру Advanced Rulings інтегровано до правового регулювання митних режимів, що дозволило скоротити терміни попереднього прийняття рішень щодо класифікації товарів на 30% [6].

Для України доцільно запровадити інтегровану платформу «Єдине вікно» та процедуру Advanced Rulings для швидкого й прозорого прийняття рішень щодо

класифікації товарів]; розгорнути Risk Assessment Module на основі машинного навчання для зниження частки ручних оглядів та підвищення точності відбору декларацій; впровадити високопродуктивні рентген- та гамма-сканери й аналітичні відеосистеми; а також адаптувати TradeNet для електронного декларування понад 95% транзакцій онлайн.

З метою підвищення ефективності митного контролю необхідно інвестувати в навчальні програми для персоналу з роботи з новими ІТ-інструментами та забезпечити оперативний обмін даними між митницею, поліцією, фіскальною службою та прикордонниками, що сприятиме зниженню корупційних ризиків та підвищенню прозорості процедур.

Література:

1. Canada Border Services Agency. *Risk Management Framework and Outcomes Report*. Ottawa, 2021. URL: <https://www.cbsa-asfc.gc.ca/agency-agence/reports-rapports/dpr-rmr/framework-cadre-eng.html>.
2. Nowak A., Kaczmarek M. *Modelling Customs Post Operations Using Risk Assessment Systems*. Institute of Transport and Logistics, University of Warsaw, 2023. URL: <https://www.ilw.uw.edu.pl/reports>.
3. Singapore Customs. *TradeNet: National Single Window for Trade Documentation*. Singapore Customs Annual Report. Singapore, 2023. URL: <https://www.tradenet.gov.sg>.
4. Говтва Т., Тищенко В. Удосконалення технічних засобів митного контролю на прикладі Польщі. *Universum*. 2024. № 8. С. 45–50. URL: https://universum.in.ua/economics/2024/08/govtva_tishchenko_udskoalennya_mitnyh_zasobiv.pdf.
5. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. *Публічні фінанси: навчальний посібник*; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
6. Сластьоненко О., Корнійчук С., Науменко К. Можливості використання в Україні досвіду зарубіжних країн у сфері правового регулювання митних режимів. *Молодий вчений*. 2022. № 4(104). С. 78–82. URL: http://molodyvchenyi.com.ua/archive/104_2022/78-82.pdf.
7. Карлін М. І., Стащук О. В., Борисюк О. В. Роль фінансів домогосподарств у функціонуванні фінансового ринку України: безпековий аспект. *Причорноморські економічні студії*. 2024. Випуск 90. С. 96-99. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.90-14>
8. Щербатюк Н. Організація митного контролю: європейський досвід. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 387–391. URL: <https://cup-journal.univ.kiev.ua/index.php/journal/article/view/387391>.

ОБЛІКОВА СТАВКА ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Микола Шиманський

здобувач 3 курсу, групи ФБА-3

Національний університет “Острозька академія”, м. Острог

Науковий керівник: викл. Анна Новак

Монетарна політика – це політика, яка спрямована на досягнення і підтримку цінової стабільності, а також кількості грошей в економіці. Для отримання результатів, які відповідають ідеї провадження монетарної політики, використовують такі інструменти: процентна політика, заяви про наміри та прогноз облікової ставки центрального банку, операції з регулювання ліквідності банків, валютні інтервенції, валютні обмеження та інші інструменти [1].

Процентна політика являє собою регулювання ставок, за якими НБУ проводить операції з іншими банками. Облікова ставка є однією з них.

Отже, облікова ставка – ключова процентна ставка Національного банку України. Вона є основним орієнтиром вартості грошей та індикатором поточних та майбутніх змін у монетарній політиці, що має найбільший вплив на мотиви поведінки та очікування економічних агентів [1].

Потрібно зазначити, що однією з цілей монетарної політики Національного банку України є приведення інфляції до 5%. А для того, щоб впливати на інфляцію, НБУ використовує основний монетарний інструмент – облікову ставку [2].

Загальновідомим є факт: підвищення облікової ставки Національного банку стримує інфляцію, оскільки підвищення ставки впливає на умови отримання коштів від НБУ іншими банками, що спричиняє підвищення процентних ставок на кредити, що у свою чергу впливає на зниження витрат бізнесу та населення, а, оскільки попит знижується, то й інфляція сповільнюється.

Звідси випливає, що зниження облікової ставки у здоровому економічному середовищі стимулює економіку. Як наслідок, інфляція трохи підвищується.

Підтримання інфляції на стабільно низькому рівні забезпечує стабільність цін та зростання довіри до національної валюти, а також захисту купівельної спроможності населення. Також це зміцнює економіку країни в цілому, оскільки цінова стабільність є ключовим фактором забезпечення довіри до регуляторних дій держави на фінансовому ринку.

Станом на сьогодні облікова ставка Національного банку становить 15,5%, що було затверджено рішенням з монетарної політики 6 червня 2025 року [3]. Це було вимушеним кроком, оскільки споживча інфляція від початку 2025 року зростає та у червні досягла рівня 15,9%.

Для розуміння, як у майбутньому буде змінюватись облікова ставка НБУ, ми вирішили побудувати прогноз на основі кореляційно-регресійної моделі. Для прогнозування були використані такі макроекономічні показники як: обмінний курс грн/\$, індекс споживчих цін України, реальний ВВП України, індекс споживчих цін ЄС, облікова ставка ЄС та реальний ВВП ЄС. Причинами обрання саме цих факторів

є дотримання методичних рекомендацій НБУ: зважання на ризики внутрішнього середовища, а також оцінка фінансового стану партнера, з яким Україна взаємодіє найбільше. На сьогодні одним із ключових партнерів є країни-члени ЄС.

У результаті отримано таке рівняння:

$$Y = -0,45 \cdot X_1 - 0,04 \cdot X_2 - 0,00001 \cdot X_3 - 0,12 \cdot X_4 + 5,34 \cdot X_5 + 0,00006 \cdot X_6, \quad (1) \text{ де:}$$

Y – облікова ставка НБУ,

X1 – обмінний курс грн/\$,

X2 – індекс споживчих цін України,

X3 – реальний ВВП України,

X4 – індекс споживчих цін ЄС,

X5 – облікова ставка ЄС,

X6 – реальний ВВП ЄС.

Коефіцієнт детермінації показує, що 96,53% залежної змінної пояснюється впливом незалежних змінних. F-критерій становить 88,19, що є більшим за табличне значення 4,26. Це дає підстави зробити висновок про адекватність моделі. Щодо показників, то t-критерій X3 дорівнює 3,04, для X5 – 3,77, а для X6 – 3,9. t-критерій для обмінного курсу грн/\$, індексу споживчих цін України та ЄС є меншими за допустиме табличне значення 2,06.

Прогноз виглядає наступним чином:

- у III кварталі 2025 року – 13,8%;
- у IV кварталі 2025 року – 13,6%.

За даними з документації, що містить прогноз облікової ставки, яку опублікував НБУ [4], облікова ставка буде становити 14,5% та 13,1% у III та IV кварталах 2025 року відповідно.

Оскільки зміна облікової ставки НБУ найбільше впливає на рівень інфляції через 9-18 місяців [5], то це означає, найближчі 6-12 місяців передбачається незначне сповільнення інфляції, що сприятиме стимулюванню економічної активності.

Таким чином, облікова ставка є одним із основних інструментів досягнення цілей монетарної політики – вона є засобом стримування інфляції, що забезпечує досягнення та підтримки цінової стабільності.

Література:

1. НБУ. URL:<https://bank.gov.ua/ua/monetary/tools> (дата звернення: 10.06.2025).
2. Центр економічної стратегії. Трекер економіки України під час війни. URL:<https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war/> (дата звернення: 11.06.2025).
3. Національний банк України. Національний банк України зберіг облікову ставку на рівні 15,5%. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zberig-oblikovu-stavku-na-rivni-155-21049> (дата звернення: 10.06.2025).
4. Національний банк України. Національний банк України зберіг облікову ставку на рівні 15,5%. URL:<https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zberig-oblikovu-stavku-na-rivni-155> (дата звернення: 11.06.2025).

Національний банк України. Як національний банк може впливати на інфляцію, використовуючи облікову ставку. URL:<https://bank.gov.ua/ua/monetary/about/keyrate-inflat> (дата звернення: 11.06.2025).

Секція 4

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Section 4

INNOVATIVE APPROACHES TO FINANCIAL MANAGEMENT OF BUSINESS ENTITIES

PORÓWNAWCZA OCENA POZIOMU RENTOWNOŚCI W BRANŻY FAST FASHION NA PRZYKŁADZIE ZARA I RESERVED

Aleksandra Bernacka, Natalia Bernacka, Amelia Plusa

2 rok, I stopień studiów, Kierunek FIRB,

Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska

Koło Naukowe „Analityk samorządowy”**, Koło Naukowe „Macroknow”***

Opiekun naukowy: dr Justyna Łukomska-Szarek, dr inż. Dariusz Wielgórka***

Celem referatu jest porównanie poziomu rentowności dwóch wybranych przedsiębiorstw z sektora fast fashion – hiszpańskiej Zary (marki należącej do grupy Inditex) oraz polskiej Reserved (należącej do spółki LPP S.A.) – w celu zidentyfikowania różnic i podobieństw w zakresie efektywności finansowej, a także oceny wpływu strategii biznesowych na osiągane wyniki. Analiza obejmuje wskaźniki finansowe, w szczególności marżę brutto i zysk netto, oraz ocenę modeli biznesowych, strategii rozwoju i zarządzania łańcuchem dostaw. Podmiotem badania są przedsiębiorstwa Zara i Reserved, a jego przedmiotem – sprawozdania finans. Zakres analizy obejmuje dane finansowe z 2023 roku, przegląd strategii biznesowych, a także identyfikację czynników wpływających na efektywność operacyjną w kontekście globalnych wyzwań rynkowych.

Fast fashion to model produkcji i sprzedaży odzieży oparty na szybkim reagowaniu na zmieniające się trendy modowe, krótkich cyklach życia produktów oraz niskiej cenie jednostkowej [1]. Głównym celem tej strategii jest maksymalizacja rotacji towaru i wykorzystanie aktualnych trendów w celu zwiększenia sprzedaży [2]. W kontekście teorii zarządzania, przedsiębiorstwa fast fashion operują w środowisku o wysokim poziomie niepewności, co wymaga elastycznego zarządzania łańcuchem dostaw, dużej zdolności adaptacyjnej i silnej orientacji na klienta [3]. Rentowność, jako miara efektywności finansowej, określa zdolność przedsiębiorstwa do generowania zysków w stosunku do przychodów, aktywów lub kapitału własnego [4]. Wskaźniki rentowności, takie jak marża brutto czy zysk netto, są kluczowe dla oceny kondycji finansowej i konkurencyjności firm, zwłaszcza w dynamicznie zmieniających się branżach jak moda [5]. Według badań McKinsey & Company (2023), branża odzieżowa staje przed wieloma wyzwaniami: rosnącą presją regulacyjną w zakresie zrównoważonego rozwoju, zmieniającymi się preferencjami konsumentów oraz rosnącymi kosztami operacyjnymi [6]. Strategie firm w zakresie logistyki, cyfryzacji, lokalizacji produkcji i odpowiedzialności społecznej są dziś kluczowymi determinantami ich przewagi konkurencyjnej. Zrównoważony rozwój staje się jednym z filarów strategii największych marek – zarówno Inditex (Zara), jak i LPP (Reserved) rozwijają inicjatywy ograniczające ślad węglowy, wykorzystujące surowce odnawialne i promujące gospodarkę cyrkularną [7][8].

W części empirycznej przeprowadzono analizę porównawczą poziomu rentowności Zary i Reserved na podstawie danych finansowych z 2023 roku. Dane Inditex pokazują, że Zara osiągnęła wyższy poziom rentowności – zarówno w zakresie marży brutto, jak i zysku netto. Wynika to przede wszystkim z większej skali działalności, zintegrowanego łańcucha dostaw oraz szybszej reakcji na zmiany rynkowe dzięki modelowi „see now, buy now”. Zara opiera swoją strategię na centralizacji procesów produkcyjnych i dystrybucji,

co pozwala jej utrzymywać wysoką marżę i szybko wprowadzać nowe kolekcje. Reserved, mimo zbliżonego modelu, opiera się na większym udziale produkcji w Azji, co przekłada się na wydłużony czas dostaw i niższą elastyczność. Obie marki inwestują intensywnie w rozwój e-commerce i strategię omnichannel. Reserved realizuje strategię „For People For Our Planet”, kładąc nacisk na społeczną i środowiskową odpowiedzialność, rozwój marki Sinsay oraz ekspansję na nowe rynki. Wspólne wyzwania dla obu firm to: zakłócenia w globalnych łańcuchach dostaw, zmienność kosztów surowców i energii, presja regulacyjna w zakresie ESG (Environmental, Social, Governance) oraz zmiana preferencji konsumentów, którzy coraz częściej oczekują odpowiedzialnych społecznie i ekologicznie działań.

Reasumując można wnioskować, że analiza porównawcza Zary i Reserved wskazuje, że większa rentowność Zary jest rezultatem zintegrowanego łańcucha dostaw, efektywnego zarządzania produkcją oraz globalnej skali działalności. Jednocześnie Reserved dynamicznie rozwija się na rynkach Europy Środkowo-Wschodniej, korzystając z silnej dywersyfikacji marek i inwestycji w kanały cyfrowe. Obie firmy dostosowują się do wyzwań branży poprzez inwestycje w technologie, zrównoważony rozwój i innowacje logistyczne. Różnice w poziomie rentowności wynikają w dużej mierze z odmiennych strategii zarządzania, lokalizacji produkcji i tempa adaptacji do trendów rynkowych. Wyniki potwierdzają, że w branży fast fashion sukces finansowy zależy nie tylko od przychodów, ale także od umiejętności szybkiej reakcji, elastycznego zarządzania oraz implementacji strategii proekologicznych i cyfrowych. W dłuższej perspektywie, firmy zdolne do równoważenia efektywności operacyjnej z odpowiedzialnością społeczną będą miały największe szanse na utrzymanie konkurencyjności i wysokiego poziomu rentowności.

References:

1. Barnes, L., & Lea-Greenwood, G. (2006). *Fast fashioning the supply chain: shaping the research agenda*. Journal of Fashion Marketing and Management, 10(3), 259–271.
2. Christopher, M., Lowson, R., & Peck, H. (2004). *Creating agile supply chains in the fashion industry*. International Journal of Retail & Distribution Management, 32(8), 367–376.
3. Cachon, G. P., & Swinney, R. (2011). *The value of fast fashion: Quick response, enhanced design, and strategic consumer behavior*. Management Science, 57(4), 778–795.
4. Wędzki, D. (2009). *Analiza wskaźnikowa sprawozdań finansowych*. Oficyna Wolters Kluwer.
5. Brigham, E. F., & Houston, J. F. (2019). *Podstawy zarządzania finansami*. PWN.
6. McKinsey & Company (2023). *The State of Fashion 2023*. <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/state-of-fashion>
7. Inditex (2023). *Annual Report 2023*. <https://www.inditex.com>
8. LPP S.A. (2023). *Zrównoważony rozwój – Raport ESG 2023*. <https://www.lppsa.com>

ZARZĄDZANIE MAJĄTKIEM OBROTOWYM PRZEDSIĘBIORSTW W WARUNKACH NIEPEWNOŚCI GOSPODARCZEJ I CYFRYZACJI

Martyna Danak

1 rok, I stopień studiów, Kierunek FIR

Politechnika Rzeszowska, Wydział Zarządzania, Rzeszów, Polska

Opiekun naukowy: dr Magdalena Bochenek

Koło Naukowe Rachunkowości „Assets”

W dobie dynamicznych zmian otoczenia gospodarczego oraz rosnącej niepewności makroekonomicznej, zarządzanie majątkiem obrotowym staje się kluczowym elementem strategii finansowej przedsiębiorstw. Majątek obrotowy, obejmujący zapasy, należności, środki pieniężne oraz zobowiązania krótkoterminowe, stanowi podstawę płynności finansowej firmy i jej zdolności adaptacyjnych do zmieniających się warunków rynkowych. W szczególności w kontekście postępującej cyfryzacji i automatyzacji procesów biznesowych, efektywne zarządzanie tymi składnikami ma bezpośredni wpływ na konkurencyjność oraz trwałość funkcjonowania przedsiębiorstwa[1].

Efektywność zarządzania majątkiem obrotowym jest nie tylko warunkiem stabilności finansowej, ale także jednym z kluczowych czynników budujących przewagę rynkową. Współczesne przedsiębiorstwa, aby sprostać wymaganiom rynku oraz oczekiwaniom interesariuszy, muszą wdrażać zarówno sprawdzone narzędzia zarządcze, jak i nowoczesne rozwiązania technologiczne [2]. W niniejszym referacie przeprowadzono kompleksową analizę teoretycznych i praktycznych aspektów zarządzania majątkiem obrotowym, ze szczególnym uwzględnieniem wyzwań wynikających z niepewności gospodarczej oraz wpływu nowoczesnych narzędzi cyfrowych na efektywność operacyjną [3].

Omówiono tradycyjne metody zarządzania zapasami, takie jak model EOQ (Economic Order Quantity) oraz metoda ABC, które pozwalają na optymalizację poziomu zapasów i minimalizację kosztów ich utrzymania [4]. Jednocześnie zwrócono uwagę na rosnące znaczenie systemów ERP oraz analityki predykcyjnej, które umożliwiają bardziej precyzyjne planowanie i kontrolę zapasów, dostosowując je do zmiennych warunków rynkowych i ograniczając ryzyko nadmiernych zapasów czy braków magazynowych. Integracja danych z różnych obszarów działalności pozwala na lepszą kontrolę nad procesami magazynowymi i ograniczenie kosztów związanych z utrzymywaniem nadmiernych zapasów. Dodatkowo, automatyzacja procesów magazynowych oraz wdrażanie systemów monitorowania przepływu towarów pozwala na szybsze reagowanie na zmiany popytu i efektywniejsze wykorzystanie zasobów [5].

W zakresie zarządzania należnościami podkreślono znaczenie polityki kredytowej oraz oceny zdolności płatniczej kontrahentów jako podstawowych narzędzi ograniczających ryzyko utraty płynności. W referacie opisano korzyści płynące z zastosowania cyfrowych narzędzi monitoringu należności, takich jak automatyczne przypomnienia o płatnościach, integracja z bazami danych Biura Informacji Kredytowej (BIK) oraz scoring kredytowy [1]. Wykorzystanie tych technologii pozwala na skrócenie cyklu należności, zmniejszenie ryzyka opóźnień i niewypłacalności odbiorców, a tym samym na poprawę bezpieczeństwa

finansowego przedsiębiorstwa. Dodatkowo, wdrożenie zintegrowanych systemów raportowania umożliwia bieżące monitorowanie stanu należności i szybkie reagowanie na potencjalne opóźnienia w płatnościach. Współczesne rozwiązania pozwalają także na segmentację klientów pod względem ryzyka kredytowego, co umożliwia indywidualizację warunków handlowych i lepszą ochronę interesów firmy.

Zarządzanie środkami pieniężnymi, będącymi najbardziej płynną częścią majątku obrotowego, analizowano w kontekście planowania przepływów finansowych, tworzenia budżetów operacyjnych oraz stosowania narzędzi takich jak cash pooling, które umożliwiają optymalizację wykorzystania środków pieniężnych w ramach grup kapitałowych [5]. Omówiono także wpływ innowacyjnych rozwiązań płatniczych, takich jak system BLIK, natychmiastowe przelewy oraz faktury elektroniczne, które usprawniają procesy płatnicze, poprawiają terminowość rozliczeń i zwiększają efektywność komunikacji z partnerami biznesowymi. Dodatkowo, coraz większego znaczenia nabierają narzędzia do automatycznego prognozowania przepływów pieniężnych, które pozwalają na szybsze identyfikowanie potencjalnych zagrożeń płynnościowych oraz optymalizację struktury finansowania.

W referacie przedstawiono również ewolucję form rozliczeń pieniężnych od tradycyjnych form gotówkowych po zaawansowane cyfrowe platformy finansowe, które nie tylko automatyzują transakcje, lecz także integrują się z systemami analityki finansowej i raportowania. Zwrócono uwagę na wyzwania związane z cyberbezpieczeństwem oraz konieczność aktualizacji procedur wewnętrznych przedsiębiorstw, aby zapewnić zgodność z obowiązującymi regulacjami prawnymi i podatkowymi [2]. Istotnym aspektem jest także rozwój narzędzi do monitorowania i zabezpieczania transakcji, które minimalizują ryzyko nadużyć oraz wspierają transparentność rozliczeń.

W kontekście niepewności gospodarczej podkreślono, że zarządzanie majątkiem obrotowym wymaga elastyczności i zdolności szybkiego reagowania na zmiany otoczenia rynkowego. Integracja klasycznych zasad zarządzania finansami z nowoczesnymi narzędziami informatycznymi i analitycznymi staje się fundamentem trwałej efektywności operacyjnej przedsiębiorstw. Wnioski płynące z analizy wskazują na rosnące znaczenie cyfrowych systemów wspomagania decyzji oraz analityki finansowej w kształtowaniu polityki zarządzania aktywami obrotowymi [4]. Przedsiębiorstwa, które skutecznie wdrażają te rozwiązania, zyskują większą elastyczność, zdolność do minimalizacji ryzyka oraz przewagę konkurencyjną w dynamicznie zmieniającym się otoczeniu biznesowym. Współczesne narzędzia płatnicze nie tylko przyspieszają obieg środków pieniężnych, ale także zwiększają bezpieczeństwo transakcji oraz transparentność rozliczeń.

Warto również zwrócić uwagę na rosnącą rolę zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności biznesu w zarządzaniu majątkiem obrotowym. Coraz więcej firm wdraża strategie mające na celu ograniczenie marnotrawstwa zasobów, optymalizację łańcucha dostaw pod kątem środowiskowym oraz stosowanie zasad gospodarki cyrkularnej [3]. Takie podejście nie tylko sprzyja budowaniu pozytywnego wizerunku firmy, ale także pozwala na lepsze zarządzanie ryzykiem operacyjnym i finansowym w dłuższej perspektywie.

Nie można pominąć również wpływu czynników zewnętrznych, takich jak zmiany legislacyjne, polityka monetarna czy fluktuacje kursów walutowych, które znacząco

wpływają na strategię zarządzania majątkiem obrotowym [1]. Przedsiębiorstwa muszą nieustannie monitorować otoczenie prawne i makroekonomiczne, aby odpowiednio dostosowywać swoje działania i minimalizować ryzyko związane z nieprzewidywalnością rynku.

Podsumowując, zarządzanie majątkiem obrotowym w warunkach niepewności gospodarczej i cyfryzacji wymaga zintegrowanego podejścia łączącego precyzyjne planowanie, kontrolę oraz wykorzystanie nowoczesnych technologii. Efektywne gospodarowanie zapasami, należnościami i środkami pieniężnymi stanowi klucz do utrzymania płynności finansowej, minimalizacji kosztów oraz budowania wartości przedsiębiorstwa. W dobie cyfrowej transformacji firmy powinny inwestować w systemy informatyczne i analityczne, które umożliwiają monitorowanie i optymalizację majątku obrotowego w czasie rzeczywistym, co przekłada się na wzrost efektywności i stabilności finansowej.

References:

1. Sierpińska, M., & Jachna, T. (2004). Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych. Wydawnictwo Naukowe PWN.
2. Jaworski, J. (2021). Teoria i praktyka zarządzania finansami przedsiębiorstw (wyd. III). CeDeWu.
3. Szymański, P. (2007). Zarządzanie majątkiem obrotowym w procesie kreowania wartości przedsiębiorstwa. Wydawnictwo Petros.
4. Wrońska-Bukalska, E. (red.). (2013). Wyzwania strategiczne w zarządzaniu finansami przedsiębiorstwa. Difin.
5. Michalski, G. (2013). Płynność finansowa w małych i średnich przedsiębiorstwach. Wydawnictwo Naukowe PWN.

ФІНАНСУВАННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

Гапанюк Андрій

Здобувач 1 курсу ФіК-52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк
Науковий керівник : д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів Волинського національного університету імені Лесі Українки Олена Стащук

Комерційна техніка є ключовим інструментом для багатьох напрямів підприємництва, зокрема й для підприємств малого та середнього бізнесу. Сюди відносять агропромислову діяльність, логістику, будівництво, сферу послуг та інші. Саме від наявності та стану цієї техніки визначається значна частка показників діяльності цих підприємств, а саме: собівартість продукції, продуктивність праці, швидкість виконання замовлень тощо. Для малого та середнього бізнесу, який постійно відчуває нестачу власних ресурсів, для розширення або ж поновлення власного автопарку, можливість придбання цієї техніки через такі інструменти, як кредит, лізинг або різні державні програми є критично важливими умовами для розвитку бізнесу. Це допомагає бізнесу освоювати нові напрямки діяльності, розширювати ринки збуту, знижувати витрати на логістику. Особливо це актуально для аграрного сектору, який потребує дороговартісної техніки.

У контексті відбудови економіки після війни, фінансування комерційної техніки має стати стратегічним інструментом підтримки малого й середнього бізнесу, що забезпечить стійкий розвиток національного виробництва та послуг. На сьогоднішній день в Україні діють такі основні механізми як банківське кредитування та лізинг. Найпоширенішим залишається банківське кредитування. Державні та комерційні банки пропонують спеціальні програми на комерційну техніку. Умови відрізняються в залежності від виду техніки, від років випуску, розміру застави. З фінансування нової техніки через банк проблем не виникає, проте коли йдеться про техніку, яка була у використанні, то для банків сегмент ринку вживаної техніки залишається складним для оцінки через високий рівень тінізації та відсутність прозорості в Україні. Це ускладнює аналіз ліквідності застави та підвищує ризики кредитування та обертається тим, що для клієнта придбати вживану техніку через банк є складним завданням.

Не менш популярним є лізинг. В Україні переважно це саме фінансовий лізинг на комерційну техніку. Так як у лізингових компаніях ризики менші через те що власниками техніки до повного погашення залишаються вони, процес отримання цього фінансування є набагато простішим. До того ж часто лізингові компанії готові брати до уваги не офіційні доходи клієнтів, що не можуть дозволити собі банки. Оскільки рівень тінізації у нас досить високий, це часто є перевагою. Навіть попри те що лізинг часто значно дорожчий за кредит він користується попитом в Україні.

Важливу роль зараз відіграють державні програми підтримки, а саме програма «Доступні кредити 5-7-9%». Ключовою перевагою є те що ця програма надає можливість для розвитку для бізнесу, який не працює в тіні, показує свої доходи та платить податки в державу. Підприємці отримують пільгове фінансування при якому

частину відсотків погашає держава [1]. Сьогодні бізнес активно користується усіма переліченими інструментами, оскільки це дає змогу оновлювати та розширювати автопарки при обмежених ресурсах.

Навіть попри те, що бізнес зараз активно не займається оновленням або ж розширенням автопарків, спостерігається активний розвиток фінансування комерційної техніки. Як банки, так і лізингові компанії постійно конкурують в умовах фінансування, в швидкості прийняття рішень. Державні програми, особливо «5-7-9%», значно активізували ринок, зробивши фінансування доступнішим для малого та середнього бізнесу.

Якщо банки раніше були сфокусовані в основному на новій техніці та на тих клієнтах, хто міг її собі дозволити, то тенденція останніх років така що банки також посилили свою роботу у секторі МСБ. Незважаючи на розвиток цього напрямку, для нового бізнесу та бізнесу, який ще не набрав оберти, отримати вигідне фінансування складно. Склалось так, що через підвищення податків багато ФОПів пішло в «тінь», через це банки зараз не охоче фінансують підприємців. Ситуація така, що МСБ досі складно отримати фінансування через жорсткі вимоги банків. Проблемою також є застарілі підходи банків як до оцінки застави, так і до оцінки платоспроможності клієнта. Отримання вигідного фінансування у банку часто може займати не один місяць, саме тому бізнес часто йде у лізингові компанії, де це дорого, проте швидко.

Позитивним є те, що деякі банки бачать потенціал саме у цьому ринку і працюють над своїми продуктами, пропонуючи вигідні умови зі спрощеним процесом отримання фінансування, працюючи одночасно над цифровими інструментами, такими як: онлайн-заявка, калькулятор, скоринг, електронне підписання документів. Серед основних напрямів розвитку ринку фінансування комерційної техніки є адаптація програми «Доступні кредити 5-7-9%» до потреб бізнесу та економіки. Програма повинна стимулювати ключові напрямки, які потрібні для розвитку економіки України. Основними напрямками мають бути агро сфера, сфера будівництва та сфера переробки.

Попри непрості виклики для бізнесу в Україні, ринок фінансування комерційної техніки продовжує стрімко розвиватись. Попит збоку бізнесу є високим, фінансові установи це помічають і конкурують у цій сфері. Для подальшого розвитку цієї сфери необхідною є співпраця держави, фінансових установ та підприємців. Ринку потрібна державна підтримка, гнучкі, вигідні та зрозумілі фінансові рішення та бізнес, який веде діяльність прозоро.

Література:

1. Міністерство фінансів України. Програма «Доступні кредити 5-7-9%». URL: https://www.mof.gov.ua/uk/program_579 (дата звернення: 09.06.2025).
2. Національний банк України. Огляд ринку кредитування малого та середнього бізнесу, 2024 рік. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 09.06.2025).
3. Стащук О., Шикун В. Фінансова безпека суб'єктів господарювання сектора малого підприємництва. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. 1 (37). С. 105–110. DOI:<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-105-110>.

4. Савчук А., Стащук О. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. III Міжнародна студентська наукова конференція «ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ НАУКИ ЯК ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ», 18 листопада 2022 р., м. Яремче, 2022. С. 50–52. URL: <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/article/view/171>.

АНАЛІЗ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІОТ ТА МАШИННОГО НАВЧАННЯ

Гнилянський Нестор

здобувач 1 курсу

Технічний фаховий коледж від Львівської політехніки, м.Львів

Науковий керівник: Ольга Тадеоциук,

к.е.н., доц кафедри менеджменту Львівського

торговельно-економічного університету

Сучасний світ переживає революцію в галузі технологій, що безпосередньо впливає на виробничі процеси. Інтернет речей (IoT) та машинне навчання стали потужними інструментами, які трансформують традиційні підходи до управління виробництвом. IoT забезпечує збір та обробку великого обсягу даних в реальному часі, що дозволяє підприємствам отримувати важливу інформацію про стан обладнання, процеси та ресурси.

Машинне навчання, у свою чергу, здатне аналізувати ці дані, виявляти закономірності та робити прогнози, що сприяють оптимізації виробничих процесів. Завдяки цим технологіям організації можуть підвищити ефективність, зменшити витрати, поліпшити якість продукції та забезпечити гнучкість у реагуванні на зміни ринку [1].

Таблиця 1

Таблиця алгоритмів машинного навчання для оптимізації виробничих процесів

Алгоритм	Тип	Опис
Лінійна регресія	Регресія	Прогнозування числових значень, таких як витрати на виробництво
Поліноміальна регресія	Регресія	Виявлення складних залежностей між змінними
Дерево рішень	Деревоподібні моделі	Прийняття рішень на основі умов, корисне для оптимізації процесів
Логістична регресія	Класифікація	Визначення ймовірності належності до категорії, оптимізація управлінських рішень
Метод опорних векторів (SVM)	Класифікація	Виявлення аномалій у виробничих даних

k-середніх	Кластеризація	Групування даних для оптимізації розподілу ресурсів
Ієрархічна кластеризація	Кластеризація	Виявлення структури даних для оптимізації процесів на різних рівнях.
Генетичні алгоритми	Оптимізація	Пошук оптимальних рішень у складних задачах, таких як оптимізація маршруту.
Нейронні мережі	Глибоке навчання	Прогнозування відмов обладнання та складних задач.
Алгоритми градієнтного спуску	Оптимізація	Мінімізація функцій витрат у різних моделях.

Методи кластеризації, зокрема k-середніх та ієрархічна кластеризація, допомагають в оптимізації розподілу ресурсів, тоді як генетичні алгоритми пропонують рішення для складних задач оптимізації. Глибоке навчання, зокрема нейронні мережі, відкриває нові можливості для аналізу великих обсягів даних і прогнозування.

Впровадження цих алгоритмів може значно підвищити ефективність виробництв, зменшити витрати та поліпшити загальну продуктивність. Перспективи подальшого розвитку в цій сфері свідчать про зростаючу важливість технологій машинного навчання для індустрії та необхідність їх інтеграції в бізнес-процеси.

Аналіз та оптимізація виробничих процесів за допомогою Інтернету речей (IoT) і машинного навчання відкривають нові горизонти для сучасної промисловості. Ці технології не лише поліпшують ефективність, а й забезпечують гнучкість у реагуванні на зміни ринку та потреби споживачів.

IoT дозволяє здійснювати моніторинг та збір даних в реальному часі, що є критично важливим для виявлення проблем та можливостей для покращення. З іншого боку, машинне навчання аналізує ці дані, виявляючи закономірності, які можуть бути використані для прийняття обґрунтованих рішень. Комбінація цих технологій дозволяє підприємствам не лише оптимізувати виробничі процеси, а й зменшити витрати, підвищити якість продукції та покращити обслуговування клієнтів.

Впровадження IoT і машинного навчання вимагає інвестицій у технології та навчання персоналу, але результати часто виправдовують ці зусилля. Успішні приклади реалізації показують, що організації, які активно інтегрують ці інновації, отримують конкурентні переваги на ринку.

Отже, подальший розвиток IoT і машинного навчання в промисловості є необхідністю для підтримки конкурентоспроможності та забезпечення сталого зростання в умовах швидко змінюваного бізнес-середовища.

Література:

1. Гнилянська О.В., Карий О.І. (2023) Ефективне використання інтернет речей (IoT) в адміністративному менеджменті: завдання та можливості для організацій в сучасному бізнес-середовищі. *Вісник ЛТЕУ. Підприємництво і торгівля* – Львів: Видавництво ЛТЕУ. № 39. С. 58-66. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-06>

2. Hnylianska Olha, Liydmyla Demydchuk, Dmytro Sapozhnyk (2024) The concept of sustainable development in modern transformartional trends: realities and new opportunities for entrepreneurship // Green and digital economic transformation: a synthesis of the furure // collective monograph. Praha Oktan print. P. 44-56.

RAPORTOWANIE ESG W PRZEDSIĘBIORSTWACH - KORZYŚCI, WYZWANIA I ROLA TECHNOLOGII CYFROWYCH

Julia Gierczak

Studentka 1 roku, kierunek Finanse i Rachunkowość
Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza, Rzeszów

Współczesne przedsiębiorstwa funkcjonują w otoczeniu, gdzie oczekiwania interesariuszy znacznie wzrosły. Coraz większego znaczenia nabierają kwestie środowiskowe, społeczne i związane z ładem korporacyjnym – znane pod wspólnym skrótem ESG (Environmental, Social, Governance). W odpowiedzi na te zmiany rośnie znaczenie raportowania ESG jako elementu strategii zrównoważonego rozwoju, budowania wiarygodności i przewagi konkurencyjnej.

Niniejsze opracowanie podejmuje temat roli raportowania ESG w działalności współczesnych przedsiębiorstw oraz znaczenia tego procesu w kontekście zrównoważonego rozwoju i odpowiedzialności organizacji. Uwypuklone zostały kluczowe motywacje organizacji do wdrażania raportowania niefinansowego, a także korzyści i trudności wynikające z ich wprowadzenia. Opracowanie zwraca również uwagę na rolę technologii cyfrowych w usprawnianiu procesów raportowania, które pozwalają na bardziej efektywne gromadzenie, analizę oraz prezentację danych ESG. Przedstawione zostaną przykładowe rozwiązania technologiczne, które w praktyce skutecznie wspierają proces wdrażania ESG.

ESG to niefinansowe kryteria, które oceniają sposób zarządzania przedsiębiorstwem pod kątem jego wpływu na środowisko, społeczeństwo i sposób zarządzania. Celem uwzględnienia tych kryteriów w zarządzaniu przedsiębiorstwem jest dążenie do zrównoważonego rozwoju firmy, który nie koncentruje się wyłącznie na wynikach finansowych, ale również na dbałości o dobro środowiska i społeczeństwa. W efekcie ESG staje się istotnym elementem długoterminowej strategii biznesowej, łącząc cele finansowe z odpowiedzialnością społeczną i środowiskową.

ESG obejmuje trzy kluczowe obszary: środowisko (E), społeczeństwo (S) i ład korporacyjny (G). Ich analiza pozwala ocenić wpływ firmy na otoczenie oraz ryzyka i szanse związane z jej odpowiedzialnością. Część środowiskowa dotyczy głównie wpływu przedsiębiorstwa na środowisko naturalne. Ocenie podlega m.in. emisja CO₂, zużycie energii i wody, gospodarka odpadami, poziom zanieczyszczeń czy stosowanie zasad zrównoważonego budownictwa. Obszar społeczny koncentruje się na relacjach firmy z pracownikami, klientami i społecznością. Uwzględnia takie kwestie jak różnorodność i inkluzywność, warunki pracy, bezpieczeństwo, luka płacowa, a także zaangażowanie w

działania społeczne i charytatywne. Ład korporacyjny odnosi się do zasad zarządzania przedsiębiorstwem, obejmując przejrzystość działań, etykę i zgodność z prawem. Kluczowe są tu polityki antykorupcyjne, struktura i niezależność organów nadzorczych, przejrzystość informacyjna, etyka działania.

Coraz więcej przedsiębiorstw, choć formalnie nie zobowiązanych, uwzględnia wskaźniki ESG w sprawozdaniach. Wynika to przede wszystkim z rosnących oczekiwań społecznych i presji otoczenia, które zwraca coraz większą uwagę na odpowiedzialność firm wobec środowiska, ludzi i zasad etycznych. Konsumenci chętniej wybierają marki, które szanują wartości społeczne i ekologiczne, potwierdza to m.in. badanie Deloitte z 2023 roku, według którego niemal 3 na 5 kupujących preferuje modowe marki zaangażowane społecznie i środowiskowo. Rosną również wymagania inwestorów, którzy oczekują od firm transparentności w zakresie działań środowiskowych, społecznych i ładu korporacyjnego. Firmy ignorujące te kwestie postrzegane są jako bardziej ryzykowne i mniej stabilne, co czyni je mniej atrakcyjnymi dla potencjalnych inwestorów. Ryzyko to wynika m.in. z możliwych kar regulacyjnych, strat reputacyjnych oraz ograniczonego dostępu do kapitału. W rezultacie, przedsiębiorstwa ignorujące ESG mogą być wykluczane z portfeli inwestycyjnych, co obniża ich wartość rynkową i utrudnia pozyskiwanie finansowania.

Dla wielu firm raportowanie ESG stanowi istotne wyzwanie. Z danych Ayming wynika, że aż 82% przedsiębiorstw uznaje ten proces za skomplikowany lub bardzo skomplikowany. Jednym z kluczowych wyzwań w raportowaniu ESG jest zapewnienie spójności, rzetelności i aktualności danych. Trudność tę potęguje fakt, że różnorodne metody prezentacji stosowane przez poszczególne organizacje znacząco utrudniają ich bezpośrednie porównywanie. Dodatkowo, brak jednolitych standardów raportowania oraz niedobory wiedzy eksperckiej raportujących dodatkowo komplikują cały proces.

Zastosowanie technologii cyfrowych znacząco usprawniło proces raportowania ESG, rozwiązując wiele istotnych problemów wskazanych we wcześniejszej części tekstu. Narzędzia te wspierają firmy w efektywnym gromadzeniu, porządkowaniu i przechowywaniu danych ESG, a także umożliwiają ich zaawansowaną analizę. Co więcej, automatyzują proces raportowania, zwiększając jego dokładność, przejrzystość oraz zgodność z obowiązującymi standardami.

Wśród najczęściej wykorzystywanych narzędzi wspierających raportowanie ESG wyróżnia się Microsoft Cloud for Sustainability, która umożliwia kompleksowe zarządzanie danymi środowiskowymi – od ich automatycznego gromadzenia, przez analizę, po zgodne z regulacjami raportowanie. Dużą popularnością cieszy się także Persefoni, specjalizująca się w śledzeniu i raportowaniu emisji gazów cieplarnianych zgodnie z globalnymi standardami. Inne stosowane rozwiązania to m.in. One Click LCA, IBM Food Trust, Platforma ESG BIK, SMART RDM, czy System MES.

References:

1. Giełda Papierów Wartościowych w Warszawie. Wytyczne do raportowania ESG. Przewodnik dla spółek notowanych na GPW. Warszawa. 2021. https://www.gpw.pl/pub/GPW/ESG/Wytyczne_do_raportowania_ESG.pdf
2. Stowarzyszenie “Kreatywni dla biznesu”. ESG i technologie cyfrowe w organizacji.

2024. P. 5-23. <https://kreatywnidlabiznesu.pl/wp-content/uploads/2024/04/PORADNIK-ESG-i-technologie-cyfrowe-w-organizacji-1.pdf>

3. Ayming Polska. Raportowanie ESG – wyzwania i szanse. 2024. <https://www.ayming.pl/analizy-i-aktualnosci/aktualnosci/raportowanie-esg-wyzwania-i-szanse/>

4. NowyMarketing. Co drugi polski konsument wybiera zrównoważoną modę. 2023. <https://nowymarketing.pl/co-drugi-polski-konsument-wybiera-zrownowazona-mode/>

КАПІТАЛЬНЕ ІНВЕСТИВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Наталія Іванчук

к.е.н., доцент кафедри фінансів та бізнесу
Національний університет «Острозька академія»

Інвестиційна діяльність стимулює економічне зростання в країні, забезпечує створення нових робочих місць, залучення іноземного капіталу, підвищення якості життя і добробуту населення.

Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [1].

Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [1].

За об'єктами вкладання коштів (майна) розрізняють реальні інвестиції та фінансові інвестиції. Під реальними інвестиціями розуміють вкладення коштів (майна) у реальні активи – матеріальні та нематеріальні (інновації). Фінансові інвестиції – це вкладення коштів у фінансові інструменти (активи), переважно цінні папери [2, с. 9].

Реальні інвестиції – це вкладання коштів в реальний (основний та оборотний) капітал, спрямоване на приріст виробничих фондів та матеріально-технічних запасів [2, с. 140].

Реальне інвестування забезпечує зростання ВВП, модернізацію економіки, а тому потребує створення сприятливих умов для свого розвитку. Важливе місце у реальному інвестуванні займають капітальні інвестиції, тобто інвестиції у матеріальні і нематеріальні необоротні активи.

За даними Державної служби статистики України, частка капітальних інвестицій підприємств у валовому нагромадженні основного капіталу у 2012 році становила 81,1%, після чого зросла до 82,3% у 2013 році. Потім ця питома вага почала зменшуватися, досягнувши 74,5% у 2020 році та 38,4% у 2023 році. Це оцінюється негативно та було спричинене військовим вторгненням РФ і свідчить про значне скорочення активності підприємств щодо здійснення реального інвестування [3; 4].

Якщо порівняти обсяги капітальних інвестицій підприємств та суми амортизації (рис. 1), то можна побачити, що у 2012–2021 рр. капітальні інвестиції перевищували

амортизацію. Це означає, що підприємства використовували також інші фінансові джерела для відновлення основних засобів, тобто відбувалось їх розширене відтворення. Проте у 2022–2023 рр. капітальні інвестиції були нижчими за суми амортизаційних відрахувань, тобто розпочалось звужене відтворення основних засобів зважаючи на складні умови воєнного стану.

При цьому упродовж 2012–2023 рр. ступінь зносу основних засобів перевищував 50%, а це свідчить про те, що вони перебували у незадовільному технічному стані та потребували інтенсивного оновлення.

Разом із тим, понад 90% підприємств бізнесу відновили свою діяльність з початку війни. У 2023 році відбулось покращення діяльності промисловості та збереження позитивного внеску у транспорті, будівництві та внутрішній торгівлі, у той час як сільське господарство сформувало негативний внесок через зменшення врожайності ярих культур [6].

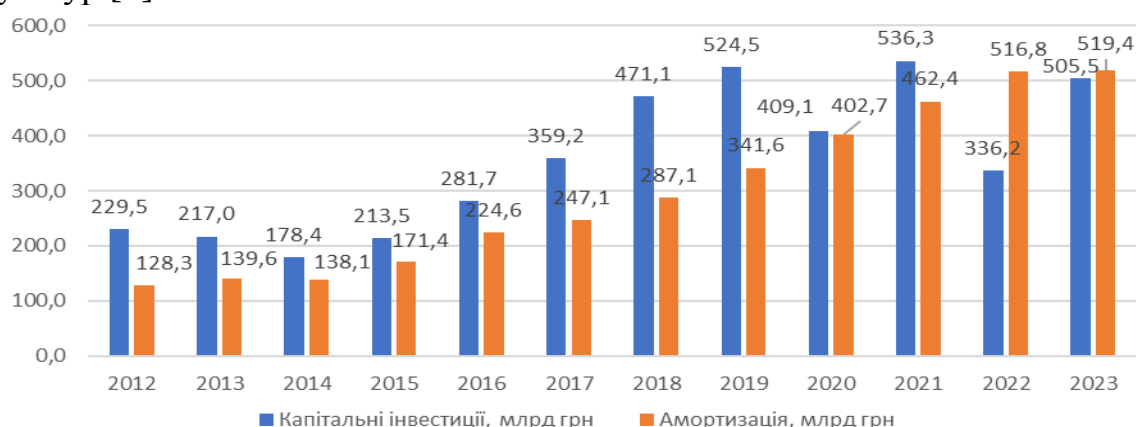

Рис. 1. Капітальні інвестиції та амортизація підприємств в Україні за 2012–2023 рр.

Джерело: [4; 5].

До найбільших проблем, що негативно впливають на економічні очікування бізнесу та стримують економічну активність, слід віднести високий рівень небезпеки через ракетні та дронів атаки, невизначеність щодо подальшого перебігу бойових дій, значний дефіцит кваліфікованих кадрів та дефіцит доступних кредитних ресурсів, відключення електроенергії через російські атаки на енергосистему, подальше зростання витрат на енергоресурси [6].

Основні шляхи активізації капітального інвестування вітчизняних підприємств:

- забезпечення стабільності макроекономічної ситуації, що полягає у своєчасному контролі за рівнем інфляції, обмінним курсом, борговою політикою;
- відновлення і розвиток інфраструктури, першою чергою, енергетики, житлово-комунального господарства, транспорту;
- покращення інвестиційного клімату шляхом забезпечення гарантій прав інвесторів, верховенства права та посилення інтеграційних процесів;
- підтримка малого та середнього бізнесу через програми державного стимулювання інновацій, розширення цифровізації державних послуг.

Література:

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 верес. 1991 р. N 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 11.06.2025).
2. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність : підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
3. Зведені національні рахунки. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.06.2025).
4. Капітальні інвестиції підприємств за видами економічної діяльності. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.06.2025).
5. Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.06.2025).
6. Інвестиційна діяльність в Україні. *Міністерство економіки України* : веб-сайт. URL: <https://me.gov.ua/view/a552d111-ce35-4b57-81ad-de90be7de2dc> (дата звернення: 11.06.2025).

OCENA STABILNOŚCI FINANSOWEJ W ZARZĄDZANIU PRZEDSIĘBIORSTWEM BUDOWLANYM Z WYKORZYSTANIEM MODELI DYSKRYMINACYJNYCH

Daniel Kielak

5 rok, Studia uzupełniające magisterskie, Finanse i Rachunkowość w Biznesie
Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska
Opiekun naukowy: dr hab. Sylwia Łęgowik-Świącik, prof. PCz

Celem artykułu jest ocena stabilności finansowej przedsiębiorstwa Budimex S.A. w latach 2019–2024 z wykorzystaniem klasycznych modeli dyskryminacyjnych. Poddane badaniu przedsiębiorstwo jest jednym z największych polskich przedsiębiorstw budowlanych, którego działalność operacyjna rozszerza się na terytorium wspólnoty. W związku z szeroką dywersyfikacją działalności, Budimex narażony może być na wahania stabilności finansowej. Badanie uwzględnia analizę sześciu modeli dyskryminacyjnych: Altmana, Gajdki-Stosa, Hołdy, Hadasik, Mączyńskiej oraz modelu poznańskiego. Wyniki analizy służą do oceny stabilności finansowej oraz zagrożenia upadłością, a ich wskazania są wykorzystywane do identyfikacji obszarów ryzyka, istotnych z perspektywy decyzji menedżerskich.

W literaturze ekonomicznej modele dyskryminacyjne są wykorzystywane do prognozowania upadłości przedsiębiorstw. Ich budowa oparta jest o wskaźniki finansowe. Modele te różnią się zarówno liczbą wskaźników, jak i sposobem ich ważenia. Model Altmana jest najpopularniejszym modelem na świecie, i dzieli on przedsiębiorstwa na trzy grupy. Przedsiębiorstwa osiągające wyniki funkcji dyskryminacyjnej ponad 3, mają niewielkie stopień zagrożenia upadłością [1]. Model Gajdki-Stosa, stworzony w warunkach polskich, wykorzystuje pięć kluczowych wskaźniki z zakresu rentowności,

rotacji i zadłużenia. Jako próg decyzyjny przyjmuje wartość 0,45. Przekroczenie tej granicy wskazuje na dobrą kondycję finansową jednostki [2]. Model Hołdy opiera się na pięciu wskaźnikach i również odnosi się do warunków polskiej gospodarki. Zgodnie z klasyfikacją autora, wartość funkcji dyskryminacyjnej $Z(H)$ powyżej zera oznacza, że przedsiębiorstwo należy do grupy „nie bankrutów” jeśli wartość funkcji mieści się w przedziale od 0,3 do 0,1, mówi się o tzw. „szarej strefie” [3]. W przypadku modelu Hadasik, zastosowana w badaniu wersja wykorzystuje sześć wskaźników i funkcję dyskryminacyjną, której wartość graniczna wynosi $-0,374345$. Jeżeli wynik funkcji jest wyższy od tej wartości, przedsiębiorstwo uznaje się za jednostkę niezagrożoną upadłością [4]. W modelu Mączyńskiej zastosowano sześć wskaźników, a wyniki klasyfikowane są na podstawie wartości funkcji ZM . Jeżeli jej wartość przekracza 2,0, uznaje się, że przedsiębiorstwo znajduje się w bardzo dobrej kondycji finansowej [5].

Rozważając wyniki badań empirycznych, zauważa się, że w modelu Altmana widoczna jest poprawa wyników. Wartość funkcji Z wzrosła z poziomu 2,75 w 2019 roku do 3,58 w 2024 roku, co oznacza przejście ze strefy nieokreślonej do strefy bezpieczeństwa. Składa się na ten wynik wzrost wskaźników takich jak zysk operacyjny generowany przez aktywa z 0,09 do 0,11, oraz rotacja aktywów z 1,02 do 1,25. Model Gajdki-Stosa, w skład którego wchodzi m.in. wskaźniki rentowności sprzedaży i płynności szybkiej, również wskazywał na poprawę sytuacji firmy. Wartość funkcji dyskryminacyjnej modelu wzrosła z 0,42 w 2019 roku do 0,54 w 2024 roku. Rentowność sprzedaży netto wzrosła z 6,8% do 9,5%, jednocześnie wskaźnik zadłużenia ogółem pozostawał stabilny na poziomie między 0,49 a 0,53, co oznacza wysokie ale stabilne korzystanie z finansowania zewnętrznego. W modelu Hołdy wartość funkcji ZH przekraczała wartość progu decyzyjnego na poziomie 0 w badanych latach, co klasyfikuje przedsiębiorstwo jako niezagrożone upadłością. Zdolność do pokrywania zobowiązań krótkoterminowych aktywami obrotowymi wzrosła z 0,8826 do 1,0039, świadcząc o poprawie płynności. Struktura kapitału własnego w stosunku do zobowiązań poprawiła się z 4,97% do 10,70%. Rotacja zobowiązań, wydłużyła się z 187 do 279 dni, co może być sygnałem dla potencjalnego zagrożenia zatorami. Model Mączyńskiej wskazuje na poprawę kondycji finansowej przedsiębiorstwa w latach 2019–2024. Wartość funkcji ZM wzrosła z 1,23 w 2019 r. do 2,23 w 2024 r., co oznacza przejście ze strefy „dobrej kondycji” do „bardzo dobrej”. Wskaźnik zdolność do pokrycia zadłużenia zyskiem brutto powiększonym o amortyzację, wykazał poprawę zdolności przedsiębiorstwa do pokrycia zobowiązań w ten sposób z 8,8% do 15,7%. Efektywność generowania przychodów z majątku w latach 2019 – 2024 spadła z poziomu 1,39 do poziomu 1,13. Wskazuje to na spadek efektywności wykorzystania majątku. Model Hadasik, klasyfikuje Budimex S.A. jako przedsiębiorstwo niezagrożone upadłością w latach 2019–2024. Wartość funkcji Z przez cały okres utrzymywała się niedużo powyżej progu granicznego $-0,374$. Margines nad progiem wskazuje na konieczność dalszego monitorowania sytuacji finansowej. Zdolność pokrycia zobowiązań bieżących majątkiem obrotowym poprawiła się z 0,8826 do 1,0039, co potwierdza wzrost płynności operacyjnej. Rotacja należności również poprawiła się z poziomu 45 dni w 2019 do poziomu 37 dni w 2024. Ostatni z analizowanych modeli, model poznański również potwierdził stabilność finansową Budimexu. Wartość funkcji dyskryminacyjnej wzrosła z 1,22 w 2019 roku do 1,45 w 2024 roku, co oznacza że przez cały okres pozostawała

powyżej progu decyzyjnego wynoszącego 0,3. Rentowność netto utrzymywała się powyżej 8% przez większość analizowanego okresu. Udział zobowiązań w aktywach ogółem pozostawał na poziomie ok. 0,51, co uznawane jest za bezpieczny poziom.

Podsumowując wyniki badań empirycznych warto podkreślić, że wszystkie analizowane modele wskazują na dobrą lub bardzo dobrą kondycję finansową Budimex S.A. Modele Hołdy, Gajdki-Stosa i Mączyńskiej wykazały największą stabilność wyników. Największe wyzwania dotyczyły: długości cyklu spłaty zobowiązań, spadającej produktywności aktywów oraz poziomu kapitału obrotowego. Monitorowanie tych wskaźników powinno stać się częścią bieżącego zarządzania ryzykiem finansowym przedsiębiorstwa.

References:

1. Altman, E. I., Iwanicz-Drozdowska, M., Laitinen, E. K., & Suvas, A. (2017). Financial Distress Prediction in an International Context: A Review and Empirical Analysis of Altman's Z-Score Model. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 28(2), 131–171.
2. Prusak, B. (2018). Modern methods of bankruptcy prediction: A review. *Journal of Business Economics and Management*, 19(4), 765–783
3. Hamrol, M., Czajka, B., & Piechocki, M. (2004). Upadłość przedsiębiorstwa – model analizy dyskryminacyjnej. *Przegląd Organizacji*, (6), 10–13.
4. Prusak, B. (2005). Nowoczesne metody prognozowania zagrożenia finansowego przedsiębiorstw. Warszawa: Difin.
5. Mączyńska, E. (2015). Bankructwa, upadłości i procesy naprawcze przedsiębiorstw. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.

IDEA PLACEMENT JAKO NOWE NARZĘDZIE KOMUNIKACJI

Kinga Krasoń,

INNowator, Politechnika Częstochowska

Komunikacja to sposób porozumiewania się, w którym jedna osoba (nadawca) chce przekazać coś drugiej (odbiorcy) – np. myśl, informację, uczucie lub opinię – tak, aby wpłynąć na to, jak ta druga osoba myśli, czuje lub reaguje. Chodzi o to, żeby odbiorca zrozumiał przekaz dokładnie tak, jak nadawca tego chciał. Może to być zwykła rozmowa, wiadomość, gest, post w mediach społecznościowych czy reklama – każda forma, która niesie jakiś przekaz i ma wywołać określony efekt.

Komunikacja marketingowa to sposób, w jaki firma przekazuje światu – czyli swoim klientom, partnerom i innym odbiorcom – informacje o sobie oraz o swoich produktach lub usługach. Celem takiej komunikacji jest nie tylko poinformowanie, ale także zainteresowanie, zachęcenie do zakupu i budowanie pozytywnego wizerunku marki.

Czym więc jest idea placement?

Jest strategią komunikacji, polega ona na subtelny wprowadzaniu określonych idei, wartości do przekazu medialnego. Mogą to być filmy, seriale, gry, teledyski, media

społecznościowe itp. W przeciwieństwie do tradycyjnych form reklamy, idea placement nie jest typową reklamą, nie skupia się na sprzedaży, kształtuje przekonania i zachowania odbiorców. Idea placement, jak dotąd nie posiada tłumaczenia na język polski. Jednak można spotkać różne formy spolszczenia- np. plasowanie idei, u Alicji Mroczkowskiej, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, Wydawnictwo SAN – ISSN 1733–2486, tom XV, zeszyt 4, część I, ss. 155–168. W tej publikacji, autorka definiuje idea placement jako technikę służącą do propagowania konkretnych ruchów, zjawisk społecznych czy też akcji mających na celu profilaktykę prozdrowotną

Product placement i idea placement porównanie. Product placement, to lokowanie produktu, konkretnej marki, przedmiotu w treści medialnych. Takie działanie ma na celu przede wszystkim zwiększenie rozpoznawalności marki i zachęcić do zakupu odbiorcy.

Z kolei idea placement to bardziej subtelna forma przekazu – zamiast promować rzeczy materialne, promuje określone wartości, postawy lub idee społeczne.

Dlaczego idea placement działa?

Odbiorcy utożsamiają się z bohaterami filmowymi, naśladują ich zachowania. Osoby w młodym wieku chłoną wzorca pokazanego w mediach. Przede wszystkim idea placement jest naturalna, wpływa na widzów podświadomie.

Odbiorca nie czuje się „atakowany” reklamą. Idea placement wzmacnia również modę społeczną- np. moda na zdrowy tryb życia, ekologię.

Zagrożenia wynikające z idea placement.

Grannica między inspiracją a manipulacją jest cieńka, mimo że idea placement ma duży potencjał, może wpływać pozytywnie na widzów niesie też spore ryzyko.

Idea placement może być wykorzystania do przemycenia konkretnych poglądów, wartości oraz narracji politycznej, co staje się problemem, gdy odbiorca nie jest tego świadomy i nie ma możliwości poznania innego punktu widzenia. Wielu odbiorców niestety nie zdaje sobie sprawy z tego że poddawani są wpływowi, i stąd wynika problem.

Jakie są zastosowania idea placement?

Idea placement wykorzystuje się głównie w celach edukacyjnych, czyli w promowaniu pozytywnych postaw i wartości. Przykład, pokazując w treściach medialnych tolerancję, szacunek, ekologię oraz zdrowy styl życia, promujemy pozytywne postawy i wartości.

W kształtowaniu świadomości, czyli osvajanie widza z określonymi ideami. Promowanie równouprawnienia za pomocą treści medialnych przez wprowadzanie naturalnych wątków fabularnych.

Podsumowując.

Idea placement to stosunkowo nowa forma komunikacji, która wciąż nie została jeszcze dogłębnie zbadana, ma ogromny potencjał. Odpowiednio zaplanowany idea placement może budować świadomość społeczną, inspirować do działania, a nawet wspierać kampanie edukacyjne i profilaktyczne. W przyszłości, wraz z rozwojem badań, może stać się ważnym narzędziem komunikacji społecznej i marketingowej.

References:

1. Kachniewska M., Product Placement. Available at: <https://marketing4hotels.wordpress.com/slownik/product-placement/>
2. Hoły-Łuczaj M., Łuczaj K., Lokowanie idei w przekazie medialnym jako

zaangażowanie w warunkach późnego kapitalizmu, „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ - Nauki Społeczne”. 2013

3. Mroczkowska A., Przedsiębiorczość i Zarządzanie, Wydawnictwo SAN – ISSN 1733–2486, tom XV, zeszyt 4, część I, ss. 155–168.

РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сергій Кришталь

аспірант

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

У сучасних умовах інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та глобалізації економіки інновації виступають одним із провідних чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємств інформаційних технологій (ІТ). Враховуючи високу динаміку змін технологічного середовища та зростаючі вимоги споживачів, здатність підприємств ефективно розробляти та впроваджувати інноваційні рішення визначає їхню стійкість і позиції на ринку. Інноваційна діяльність охоплює не лише створення нових продуктів та послуг, а й удосконалення виробничих процесів, організаційних структур та управлінських практик, що сприяє підвищенню ефективності функціонування підприємств. У зв'язку з цим дослідження механізмів і методів розробки та впровадження інноваційних технологій набуває особливої значущості, адже саме вони формують основу для забезпечення довгострокового розвитку і зміцнення конкурентних переваг у сфері інформаційних технологій.

Інноваційний потенціал підприємств у сфері інформаційних технологій виступає фундаментальною передумовою для здобуття та підтримання конкурентних переваг на сучасному ринку. Визначення інноваційного потенціалу охоплює сукупність матеріальних, інтелектуальних та організаційних ресурсів, які забезпечують здатність підприємства до генерації, адаптації та впровадження нововведень. Як підкреслюють І.Ю. Єпіфанова та Д.О. Гладка, інноваційний потенціал включає не лише наявність технологічних засобів і компетенцій, а й системний підхід до використання знань і навичок для підвищення ефективності діяльності підприємства [1]. Для ІТ-компаній це означає, що інноваційний потенціал реалізується через активне застосування сучасних технологій, розробку інноваційних програмних продуктів, які відповідають змінним вимогам ринку, а також впровадження гнучких методів управління проектами, що сприяють оперативній адаптації до викликів зовнішнього середовища.

Методи впровадження інновацій відіграють провідну роль у підвищенні конкурентоспроможності підприємств інформаційних технологій, оскільки саме ефективність їх реалізації визначає здатність компанії швидко адаптуватися до змін

ринкового середовища та технологічних трендів. Н.Ю. Рекова, О.Л. Кононенко акцентують увагу на значущості застосування стратегії відкритих інновацій, яка передбачає активну співпрацю з зовнішніми партнерами, включно з науковими установами, іншими підприємствами та кінцевими користувачами [3]. Такий підхід дозволяє не лише розширити інноваційний потенціал підприємства, а й залучити споживачів до безпосередньої участі у процесі розробки, що сприяє більш точному врахуванню їхніх потреб і прискоренню тестування нових продуктів. Впровадження відкритих інновацій сприяє зниженню ризиків інвестицій у нові технології, а також підвищує гнучкість підприємства у відповідь на динамічні зміни ринку, що в сукупності покращує його конкурентні позиції. Стратегія відкритих інновацій є ефективним інструментом забезпечення сталого розвитку і підвищення конкурентоспроможності ІТ-компаній.

Цифровізація та впровадження інноваційних технологій є фундаментальними факторами, які кардинально змінюють стратегії розвитку підприємств у сфері інформаційних технологій. І.В. Панова підкреслює, що сучасні ІТ-компанії, які прагнуть досягти високої конкурентоспроможності, активно інтегрують у свою діяльність такі технології, як штучний інтелект, машинне навчання та хмарні обчислення, що дозволяє не лише оптимізувати внутрішні бізнес-процеси, а й створювати принципово нові продукти і послуги з урахуванням індивідуальних потреб клієнтів [2]. Цифрові технології забезпечують підприємствам можливість оперативно збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних, що слугує основою для прийняття стратегічних рішень на основі аналітики та прогнозування.

Впровадження таких інноваційних рішень підвищує гнучкість бізнес-моделей, дозволяючи компаніям швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища та зберігати лідерські позиції на ринку. Цифровізація сприяє формуванню нових каналів комунікації з користувачами, що покращує якість обслуговування та зміцнює лояльність споживачів. Цей процес також включає автоматизацію рутинних операцій, що знижує операційні витрати та підвищує продуктивність праці.

Варто зазначити, що цифровізація не обмежується лише технічними аспектами, а охоплює трансформацію організаційної культури, структури управління та бізнес-процесів. Впровадження інноваційних технологій вимагає від підприємств розвитку нових компетенцій, залучення висококваліфікованих фахівців і впровадження ефективних методів управління змінами. Це створює умови для безперервного навчання персоналу та підвищення його кваліфікації.

Отже, розробка та впровадження інновацій є ключовими факторами підвищення конкурентоспроможності підприємств інформаційних технологій у сучасних умовах динамічного розвитку ринку та технологій. Інноваційний потенціал компанії, який включає ресурси, знання і здатність до впровадження нововведень, формує основу для створення стійких конкурентних переваг. Ефективні методи впровадження інновацій, зокрема використання стратегій відкритих інновацій та співпраця із зовнішніми партнерами, дозволяють підприємствам адаптуватися до змін ринкових умов, знижувати ризики та прискорювати процес розробки нових продуктів. Водночас цифровізація і застосування передових технологій — таких як штучний інтелект, машинне навчання та хмарні рішення — сприяють оптимізації бізнес-

процесів, створенню інноваційних продуктів і послуг, а також забезпечують оперативну реакцію на запити споживачів.

Література:

1. Єпіфанова І.Ю., Гладка Д.О. Інноваційний потенціал підприємства: сутність, складові та фактори впливу. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. №14. С. 354-360
2. Панова І.В. Реформування інформаційного законодавства: від інформатизації до цифровізації. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття : тези доп. учасників IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 листоп. 2020 р.)* / НДІ публ. політики і соц. наук. Харків, 2020. С. 107-109
3. Рекова Н.Ю., Кононенко О.Л. Удосконалення методичного підходу до аналізу фінансової звітності бюджетних установ. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/20.pdf (дата звернення 09.06.2025)

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Роман Кушнір

аспірант 1 року навчання

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів Наталія Ткачук

Сучасна економіка України функціонує під впливом воєнних ризиків, глибокої трансформації глобальних ланцюгів постачання та швидкої інтеграції до європейського ринкового простору. За таких умов наслідки невизначеності, обмеженості інвестиційних ресурсів і багатовекторних регуляторних змін посилюють вимоги до стратегічного управління вітчизняними підприємствами. Традиційні підходи, що спираються лише на корпоративні, бізнес- та функціональні стратегії, не забезпечують повноцінної відповіді на комплексні зовнішні виклики. Відтак постає потреба у переосмисленні сутності стратегічних орієнтирів та поглибленні їх класифікації.

В працях вітчизняних і зарубіжних дослідників розглядаються теоретичні засади формування стратегічних орієнтирів підприємства, їх класифікація, а також методи їх контролю та впровадження.

Зокрема, згідно досліджень О. І. Гудзь, стратегія розвитку підприємства – це довгостроковий план дій, спрямований на досягнення його місії та цілей шляхом ефективного використання ресурсів і адаптації до змін середовища [1]. У сучасних економічних умовах, які характеризуються динамічністю та невизначеністю, саме наявність обґрунтованої стратегії розвитку забезпечує підприємству стійкість на ринку та зміцнення конкурентних позицій. Таким чином, стратегія розвитку визначає стратегічні орієнтири – пріоритетні напрями, за якими підприємство буде

розвиватися, реагуючи на виклики зовнішнього середовища і використовуючи свої внутрішні потенціали.

Існує кілька підходів до класифікації стратегій розвитку підприємств. Зокрема, залежно від ступеня активності розвитку виділяють активні та пасивні стратегії [1]. Активні стратегії передбачають проактивне розширення бізнесу, інтенсивне інвестування та ризикові кроки для завоювання ринків, тоді як пасивні стратегії фокусуються на підтриманні поточних позицій, мінімізації ризиків і збереженні статус-кво. Інший підхід ґрунтується на стадії життєвого циклу бізнесу: на різних етапах розвитку (створення, зростання, зрілість, спад) компанія обирає відповідну стратегію – від агресивного зростання до стабілізації чи реструктуризації [2]. Важливо зазначити, що вибір типу стратегії розвитку залежить від внутрішнього потенціалу підприємства та впливу зовнішнього середовища і має узгоджуватися із загальними стратегічними орієнтирами економіки галузі та країни.

Стратегічне планування розвитку вітчизняних підприємств зіштовхується з низкою проблем. По-перше, нестабільність та воєнні ризики суттєво ускладнюють довгострокове планування. За умов воєнного часу український бізнес опинився в критичній ситуації: падіння обсягів виробництва, розрив логістичних ланцюгів, фінансова нестабільність і підвищені ризики роблять виконання запланованих стратегій важким [3]. Багато підприємств змушені переключатися на короткострокове антикризове управління, що підриває реалізацію довгострокових стратегічних цілей. По-друге, глобалізація формує складний конкурентний ландшафт, коли вплив світових факторів відчувають навіть компанії, орієнтовані на внутрішній ринок [4]. Різностямовані глобальні тренди підвищують невизначеність планування, ускладнюють прогнозування та вимагають врахування міжнародної конкуренції. Вітчизняні підприємства часто не повною мірою інтегрують глобальні ризики і можливості у свої стратегії, що призводить до розриву між стратегічними планами і реальністю. По-третє, цифровізація економіки стрімко змінює правила гри: поява нових технологій, бізнес-моделей і каналів взаємодії з клієнтами створює як загрози, так і нові можливості розвитку [5; 6]. Тому класичне стратегічне планування (з його жорстко фіксованими цілями та заходами на кілька років вперед) дедалі більше розходиться з потребою бізнесу оперативно перебудовуватися під впливом зовнішніх шоків (кризи, війни, технологічні прориви). Отже, існуючі підходи до стратегічного планування потребують перегляду, оскільки недостатньо враховують фактори нестабільності, глобальної конкуренції та цифрової трансформації і не забезпечують належної адаптивності бізнесу у сучасних умовах.

Для підвищення результативності стратегічного управління розвитком підприємств в сучасних умовах необхідно впровадити нові підходи, що підвищать гнучкість і стійкість стратегій. По-перше, потрібен проактивний та адаптивний стратегічний підхід, що означає перехід від статичних планів до гнучкого планування сценаріїв, регулярного перегляду стратегічних цілей і шляхів їх досягнення залежно від зміни обставин. По-друге, підприємствам варто зосередитися на забезпеченні стійкості основних операцій і одночасно шукати нові можливості для зростання та інновацій навіть у кризових умовах. Такий баланс дозволить вижити у короткостроковій перспективі і закласти підґрунтя для

довгострокового розвитку. По-третє, цифрова трансформація має стати інтегрованою частиною стратегії: впровадження цифрових технологій, аналіз даних, використання штучного інтелекту для прогнозування та планування дозволять швидше реагувати на ринкові зміни.

Стратегічні орієнтири розвитку українських підприємств в сучасних умовах повинні враховувати високий рівень невизначеності та турбулентності бізнес-середовища. Водночас сучасна практика стратегічного планування потребує критичного переосмислення: воєнні виклики, глобалізація та цифровізація виявили обмеженість традиційних підходів до стратегування, які часто не забезпечують необхідної гнучкості та швидкості реакції. Для успішного розвитку вітчизняним підприємствам слід зміщувати акцент на адаптивність, проактивність і інноваційність у стратегічному менеджменті. Запропоновані кроки з удосконалення стратегічного підходу – гнучке планування, підтримка критичних функцій, пошук нових можливостей, цифрова трансформація, партнерство і відповідальність – створюють основу для формування стійких стратегій. Реалізація таких стратегій дозволить українським компаніям не лише вистояти в умовах нестабільності та конкуренції, але й забезпечити поступальний розвиток у повоєнний та глобалізований цифровий період.

Література:

1. Гудзь О. І. Стратегія розвитку підприємства: сутність та класифікація. *Економічний журнал Мукачівського державного університету*. 2018. Вип. 18. С. 346–352.
2. Брінь П. В. Стратегія розвитку підприємства: сутність та класифікація. *Підприємництво та інновації*. 2021. Вип. 21. С. 31-34.
3. Козлова І. М., Велика О. Ю., Козлов Н. В. Особливості стратегічного розвитку підприємств в умовах воєнного стану. *Бізнес Інформ*. 2023. № 5. С. 134–140.
4. Kundieieva H. O., Turchyna M. P., Tur O. V. та ін. Вплив процесів глобалізації на стратегічне планування діяльності підприємств. *Науковий вісник НГУ*. 2023. № 4. – С. 173–180.
5. Гринько Т. В., Гвініашвілі Т. З., Каліберда М. С. Стратегічне управління підприємством в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. С. 422–429.
6. Ванькович Д. Стратегічні орієнтири фінансового забезпечення розвитку малого інноваційного підприємництва в Україні. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 3(60). С. 53-64.

ТИПОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Тарас Лавренюк

аспірант 2 року навчання за спеціальності 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств орієнтації не лише на прибуток, а й на максимізацію вартості для власників суб'єктів господарювання та їх стейкхолдерів. У цьому контексті актуальності набувають концепції вартісно-орієнтованого управління (Value-Based Management, VBM), які розглядають вартість підприємства як головний критерій ефективності управлінських рішень. Загалом вартісно-орієнтоване управління передбачає інтеграцію концепції створення вартості у всі рівні управління та процеси підприємства. Основний зміст такої концепції полягає в тому, що стратегічні та оперативні рішення повинні прийматися з урахуванням їхнього впливу на вартість бізнесу для власників.

Концепція вартісно-орієнтованого управління підприємством є широко поширена у США та використовується з кінця XX століття. Наукові підходи до її трактування можемо спостерігати в такому вигляді. Зокрема, А. Раппапорт визначав вартісно-орієнтоване управління підприємством як систему, що спрямована на підвищення ринкової вартості компанії через управління на основі очікуваних грошових потоків, а не бухгалтерського прибутку [2]. Колектив таких авторів, як Т. Коупленд, Т. Коллер та Дж. Муррін підкреслюють, що вартісно-орієнтоване управління підприємством – це набір інструментів і процесів, які допомагають менеджерам приймати рішення, що збільшують вартість компанії з погляду її власників [3]. Разом з тим, Е. Ербар також зазначає, що суть вартісно-орієнтованого управління полягає в орієнтації на економічну додану вартість (EVA) як ключовий показник ефективності функціонування суб'єкта господарювання [4].

Не оминули увагою вартісно-орієнтоване управління фінансами підприємства й вітчизняні науковці. О. Стащук у своїх дослідженнях зазначає, що система вартісно-орієнтованого управління фінансами суб'єктів господарювання визначально базується на визначенні вартості самого підприємства або бізнесу та передбачає застосування кількох традиційних підходів оцінювання його вартості: затратного дохідного; порівняльного [1]. В. Ільчук, М. Чут та Х. Штрихун вважають, що вартісно-орієнтоване управління фінансами підприємств є комплексом організаційних та управлінських заходів, орієнтованих на зростання їхньої вартості, що забезпечується підвищенням ефективності фінансових операцій за напрямками операційної, фінансової, інвестиційної діяльності [5]. Л. Костирко у своїх працях відзначає, що механізм вартісно-орієнтованого управління фінансами підприємства передбачає постійний моніторинг його фінансової діяльності, дозволяє оптимально поєднувати довгострокові і короткострокові цілі фінансових операцій на базі ви-

значення та використання точок зростання з метою досягнення максимальних показників вартості та економічного прибутку [6].

З огляду на вище зазначене, вважаємо, що основними типологічними характеристиками вартісно-орієнтованого управління фінансами підприємства, є:

Таблиця 1

Типологічні характеристики концепції вартісно-орієнтованого управління фінансами підприємства

Ознака	Характеристика
Створення вартості	Забезпечує максимізацію вартості підприємства для власників (акціонерів) шляхом ефективного використання фінансових ресурсів і підвищення фінансових результатів
Довгостроковий характер	Орієнтація на довгострокове зростання вартості, а не на короткостроковий прибуток; врахування стратегічних перспектив розвитку суб'єктів господарювання
Оцінка вартості	Використання ринкових і фінансових показників для визначення поточної та прогнозованої вартості бізнесу, застосування методів оцінки (наприклад, EVA, DCF)
Управління факторами вартості	Виявлення та активне управління ключовими драйверами вартості (обсяги продажів, рентабельність, вартість капіталу, ризики тощо)
Прийняття рішень	Передбачає, що всі управлінські рішення, в тому числі й фінансового характеру, приймаються з урахуванням їх впливу на вартість підприємства
Прозорість та підзвітність	Забезпечення відкритості інформації для акціонерів та інших зацікавлених сторін; підзвітність менеджменту за створення вартості й результати своєї діяльності

Отже, розглянуті типологічні характеристики концепції вартісно-орієнтованого управління фінансами підприємства дають змогу комплексно охарактеризувати її зміст і завдання, виокремивши такі ключові риси, як створення вартості, довгостроковість, оцінка та управління факторами вартості, прийняття рішень на основі вартості та забезпечення відкритості діяльності підприємства. Практична реалізація вартісно-орієнтованого управління сприяє підвищенню ефективності фінансових рішень, забезпечує стійкість і конкурентоспроможність підприємства.

Література:

1. Стащук, О. Вартісно-орієнтоване управління фінансами підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-62>
2. Rappaport A. *Creating Shareholder Value: The New Standard for Business Performance*. New York: Free Press, 1986. 224 p.
3. Copeland T., Koller T., Murrin J. *Valuation: Measuring and Managing the Value of Companies*. New York: John Wiley & Sons, 1990. 366 p.
4. Ehrbar E. *EVA: The Real Key to Creating Wealth*. New York: John Wiley & Sons, 1998. 302 p.
5. Ільчук В. П., Чут М. А., Штирхун Х. І. Механізм вартісно-орієнтованого управління

фінансами промислових підприємств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. 2 (22). С. 101–116. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/219404>

6. Вартісно-орієнтоване управління фінансами підприємств : навчальний посібник / Л. А. Костирко та ін. Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2019. 466 с.

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ

Дмитро Леван

здобувач групи ФіК-52 за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок,

Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

У сучасних умовах підвищеної економічної турбулентності, загострення конкурентної боротьби та зростання ризиків особливого значення для суб'єктів господарювання набуває забезпечення належного рівня фінансової безпеки. Вона виступає фундаментальною складовою економічної безпеки підприємства та визначає його здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, забезпечувати стабільність функціонування та розвиток.

Проблематикою оцінювання рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання займалися різноманітні вчені та практики, серед яких варто виокремити Г. Азаренкову, О. Барановського, М. Гавриленко, Л. Гнилицьку, Н. Зачосову, О. Стащук, В. Фурман, С. Юдіну та інших.

З метою оцінювання рівня фінансової безпеки використовуються різні підходи та методики, серед яких особливе місце займає інтегральна оцінка, що дозволяє комплексно враховувати низку показників та отримати узагальнену кількісну характеристику фінансового стану підприємства. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки передбачає розрахунок узагальненого показника на основі системи фінансових коефіцієнтів, що відображають різні аспекти діяльності підприємства (ліквідність, платоспроможність, рентабельність, ділова активність, фінансова стійкість тощо). Таким чином, інтегральна методика базується на використанні коефіцієнтного методу, що являє собою розрахунок відносних показників на основі даних статистичної фінансової звітності.

Проте, як і будь-який метод, інтегральна оцінка має свої переваги й недоліки, які потребують детального аналізу з огляду на можливість практичного застосування цього підходу у фінансовому менеджменті. Основними перевагами застосування методики інтегральної оцінки для встановлення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання, на наш погляд, є:

- 1) комплексність – дозволяє врахувати вплив сукупності фінансових показників;
- 2) порівнянність – дає змогу порівнювати рівень фінансової безпеки між різними підприємствами чи за різні періоди;
- 3) відносна простота інтерпретації узагальненого результату.

Істотним недоліком коефіцієнтного методу є відсутність нормативних значень

більшості використовуваних коефіцієнтів, а також та обставина, що зміни величин відносних коефіцієнтів у динаміці не можуть бути правильно інтерпретовані, оскільки і чисельник, і знаменник будь-якого коефіцієнта змінюються у часі.

Інтегральна методика не враховує показники, які характеризують грошові потоки підприємства, тоді як врахування реальних надходжень і витрат грошових ресурсів має бути одним із важливих, а радше пріоритетним завданням аналізу рівня фінансової безпеки.

Отже, до основних недоліків існуючих методик оцінки рівня фінансової безпеки підприємства можна віднести наступні:

- неврахування вітчизняних умов господарювання, нормативних актів з питань оцінювання фінансового стану підприємствами різних галузей, а також діючих в Україні нормативних документів, що містять значну кількість недоліків, можуть призвести до прийняття фінансовими менеджерами та представниками контролюючих органів помилкових управлінських рішень;
- застосування єдиних нормативних значень коефіцієнтів підприємствами всіх видів економічної діяльності;
- неможливість достовірного обчислення більшості рекомендованих до розрахунку показників за даними фінансової звітності підприємств;
- відсутність поглибленої класифікації рівнів фінансової безпеки, в наслідок чого підприємство, що має недостатню фінансову стійкість, може бути віднесено до підприємств із «задовільним» рівнем фінансової безпеки;
- важко визначити фактори, які вплинули на фінансову безпеку;
- в ході аналізу отримується недостатньо інформації про можливості розвитку підприємства;
- недостатня точність оцінки рівня фінансової безпеки підприємства;
- ретроспективний характер оцінки, оскільки вона будується за даними уже сформованої звітності та носить статичний характер.

Отже, методика інтегральної оцінки є доцільною для використання як інструменту моніторингу та контролю фінансового стану підприємства, однак її результати доцільно доповнювати якісним аналізом ризиків та зовнішніх загроз. Подальші дослідження інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки можуть бути спрямовані на вдосконалення системи показників, розробку більш обґрунтованих методик визначення вагових коефіцієнтів та поєднання кількісного і якісного підходів.

Література:

1. Стащук, О. Вартісно-орієнтоване управління фінансами підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-62>
2. Стащук О. Індикаторний підхід в оцінюванні стану фінансової безпеки акціонерних товариств. *Науковий журнал «Наукові записки Національного університету «Острозька академія» серія «Економіка»*. 2018. № 9 (37). URL: <https://www.journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/1544>

3. Стащук О. В. Сучасна парадигма фінансової безпеки акціонерних товариств. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/19977>

4. Андрєєва В. Г., Матусова О. М. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємств за сучасних умов розвитку економіки України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 6/3. С. 4 – 9.

5. Абрамов М. Д. Інтегральна оцінка рівня економічної безпеки страхових компаній в сучасних умовах воєнного стану в країні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 7. С. 178 – 186.

УЗГОДЖЕННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Юрій Лесик

аспірант кафедри фінансів,

Волинського національного університету ім. Лесі Українки, м. Луцьк

Фінансування є ключовим чинником для досягнення сталого економічного розвитку. До 2015 року державні та приватні інвестори у світі щорічно спрямовували в середньому від 1,5% до 2,5% світового ВВП на реалізацію цілей сталого розвитку. Ці цілі були офіційно визначені Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році як «універсальний заклик до дій щодо подолання бідності, захисту планети та забезпечення миру й добробуту для всіх людей до 2030 року» [1]. Одним із ключових чинників, що визначає інвестиційну привабливість підприємства, є його вартість, оскільки саме вона слугує джерелом важливої інформації для потенційного інвестора під час ухвалення рішення [2, с. 253]. У цьому контексті при формуванні податкової політики доцільно враховувати її вплив на методи оцінки вартості підприємств, оскільки від цього залежить інвестиційна привабливість бізнесу і як результат виконання цілей сталого розвитку.

З урахуванням сучасного міжнародного досвіду, при оцінці вартості підприємства в умовах активної господарської діяльності доцільно звернути увагу на такі методи, як EVA та MVA. Ці сучасні підходи до оцінювання вартості активів базуються на аналізі доданої вартості та прибутку.

Серед представлених показників найбільш відомим є економічна додана вартість (EVA). Її сутність полягає в тому, що прибуток підприємства має перевищувати вартість використаного капіталу – як власного, так і залученого, – який забезпечив отримання цього прибутку. Показник EVA розглядається як індикатор ефективності управлінських рішень: його стійке позитивне значення свідчить про зростання вартості компанії, тоді як від'ємне — про її зниження. [3, с. 106].

Використання показника EVA в українських реаліях пов'язано з низкою недоліків:

1) Розрахунок показника EVA ускладнюється через обмежену доступність фактичних даних для здійснення окремих коригувань, оскільки вони не знаходять

відображення у стандартних формах бухгалтерської звітності. Згідно з оригінальною методикою, для точнішого врахування вартості використаних нематеріальних активів передбачено до 160 коригувань. Більшість із них стосуються еквівалентів власного капіталу, зокрема витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, резервів, відкладених податків і гудвілу, а також боргових еквівалентів [4];

2) Показник EVA базується на концепції економічної доданої вартості, що передбачає неврахування податку на додану вартість (ПДВ) при його розрахунку. Це створює певні труднощі для експортерів, які звільнені від сплати ПДВ. Зазвичай при експорті більшості товарів застосовується нульова ставка ПДВ, що дозволяє уникнути подвійного оподаткування, оскільки в багатьох країнах ПДВ справляється під час імпорту. У такому випадку експортер не сплачує ПДВ на виході, але має право на відшкодування податку, сплаченого при закупівлі товарів у виробника.

Однак звільнення від сплати ПДВ одночасно означає втрату права на податкове відшкодування, наприклад, за закуплену сировину. Таким чином, механізм звільнення фактично трансформується у фіскальне навантаження. Додатково ситуацію ускладнює наявна в Україні проблема з бюджетним відшкодуванням ПДВ: навіть експортери, які мають право на повернення податку при нульовій ставці, часто стикаються з затримками або не отримують відшкодування взагалі [5].

Ринкова додана вартість (MVA) відображає приведену вартість сукупних поточних і майбутніх інвестицій компанії. Цей показник використовується як індикатор створення доданої вартості з позиції ринку, базуючись на ринковій капіталізації та ринковій оцінці боргових зобов'язань. MVA визначається як різниця між ринковою вартістю залученого капіталу та фактичним обсягом інвестицій, вкладених у компанію.

На нашу думку використання MVA в сучасних вітчизняних реаліях ускладнено рядом чинників:

1) Згідно з НПСБ(о) №8 «Нематеріальні активи» [6], такі об'єкти, як товарні знаки, бренд компанії, її ділова репутація та кадровий потенціал, часто залишаються поза обліком або відображаються за вартістю, яка не відповідає їхній реальній ринковій оцінці.

2) Активи в бухгалтерському обліку, як правило, відображаються за вартістю їх придбання [7], що зумовлює тенденцію до заниження їх реальної вартості у фінансовій звітності. Особливо це стає очевидним у випадках, коли актив було придбано кілька років тому – його первісна вартість часто суттєво не відповідає поточній ринковій ціні.

Хоча чинне законодавство дозволяє переоцінювати як нематеріальні, так і оборотні та необоротні активи за справедливою вартістю, на практиці така переоцінка майже не здійснюється. Це пояснюється тим, що згідно зі статтею 134.1 Податкового кодексу України, саме балансова вартість активів є базою оподаткування підприємства [8]. Відповідно, з метою мінімізації податкового навантаження суб'єкти господарювання зацікавлені у заниженні балансової вартості активів у випадках, коли це можливо. Водночас, у ситуаціях, які б обґрунтовували їх дооцінку, підприємства зазвичай утримуються від цього, оскільки зростання вартості активів призведе до підвищення податкових зобов'язань.

У підсумку це породжує своєрідну екстерналію – систематичне заниження вартості активів у фінансовій звітності.

Сучасні підходи до оцінки вартості підприємства, зокрема EVA та MVA, є важливими інструментами для підвищення інвестиційної привабливості бізнесу та досягнення цілей сталого розвитку, однак їх ефективне застосування в українських умовах ускладнюється низкою проблем – недосконалістю бухгалтерського обліку, податковими викривленнями, а також обмеженим врахуванням нематеріальних активів. Це вимагає подальшого дослідження впливу податкової політики на оцінку активів, удосконалення методик розрахунку та забезпечення прозорості у сфері фінансової звітності.

Література:

1. Гуменюк Я., Ткачов З. Інвестиції у сталий розвиток: світова практика та перспективи для України. *Економіка та суспільство*. 2024. Т. 67. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-62>.
2. Вартість підприємства як фактор його інвестиційної привабливості / Т. В. Полозова та ін. Функціонування соціально-економічних систем в контексті цілей сталого розвитку : колективна монографія. 2023. С. 2253–264. URL: <https://doi.org/10.30837/978-966-659-359-0>.
3. Керанчук Т. Л. Концепція вартісно-орієнтованого управління підприємством та можливості її адаптації в Україні. *Фінанси України*. 2011. Т. 7. С. 104–113.
4. Могилова А. Концепція EVA як основа оцінки та управління вартістю підприємства. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. 2013. Вип. 34. С. 245–251. URL: http://www.irbisnbnv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbnv
5. Григоренко Ю. Несвоєчасне повернення ПДВ як системна проблема для економіки та ГМК України. GМК Center. 2025. 17 квіт. URL: <https://gmk.center/ua/posts/nesvoiechasne-povernennia-pdv-iak-systemna-problema-dlia-ekonomiky-ta-hmk-ukrainy/>.
6. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №8 «Нематеріальні активи» : Наказ Міністерства фінансів України від 02.11.1999, № 750 : станом на 17.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
7. Крейдич І., Гагарін А. Проблеми вартісно-орієнтованого управління розвитком підприємства. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. Т. 13. С. 208–212.
8. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗУМІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ: СИНТЕЗ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ФІЛОСОФІЇ

Степан Лободяк

аспірант кафедри менеджменту та розвитку територій імені Євгена Храпливого
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів
Науковий керівник: к.е.н., доцент Верзун А.А.

Бізнес-процеси є фундаментальною основою діяльності будь-якого підприємства. Саме бізнес-процеси визначають послідовність дій, необхідних для створення цінності для споживачів. Бізнес-процеси забезпечують реалізацію стратегії підприємства, дозволяють оптимізувати внутрішні ресурси та досягати поставлених цілей. Вони визначають порядок виконання завдань, розподіл відповідальності між учасниками процесу, а також регламентують способи взаємодії між різними підрозділами підприємства та зовнішніми контрагентами.

Бізнес-процеси охоплюють усі аспекти діяльності підприємства, формуючи основу її операційної ефективності. Вони забезпечують перетворення ресурсів (сировини, технологій, фінансових активів, людського капіталу) у готовий продукт або послугу, що має споживчу цінність.

У найзагальнішому сенсі бізнес-процес можна визначити як сукупність взаємопов'язаних дій або операцій, які виконуються в певній послідовності для досягнення конкретного результату, що має цінність для кінцевого споживача.

Єдиного загальноприйнятого трактування дефініції «бізнес-процес» не існує, оскільки науковці по-різному підходять до визначення цього поняття, залежно від сфери дослідження, методологічного підходу та практичного застосування. Основна причина цього полягає в багатогранності бізнес-процесів. Вони охоплюють різні аспекти діяльності підприємства – операційну, управлінську, стратегічну, фінансову, маркетингову та інші складові. Відповідно, різні наукові школи формують визначення з урахуванням своїх дослідницьких пріоритетів.

Для більш глибокого та повного розумінні сутності бізнес-процесу, спершу необхідно з'ясувати суть поняття «процес», оскільки воно є фундаментальним як у природничих, так і в суспільних науках.

У загальному розумінні процес визначається як послідовність взаємопов'язаних дій або змін, що відбуваються у певній системі в часі та спрямовані на досягнення конкретного результату. Це поняття має широке застосування і розглядається в різних сферах – від філософії та кібернетики до економіки й управління.

З філософської точки зору, процес є динамічною формою існування об'єктів і явищ, що виражає закономірний розвиток у часі. У класичній діалектиці Гегеля процес розглядається як безперервний рух і зміна, що виникають унаслідок внутрішніх суперечностей системи. Він пояснював процеси розвитку як постійний перехід станів через суперечності, перетворення і якісні зміни, тобто внутрішні суперечності породжують рух і зміну, будь-яке явище переходить у свою

протилежність, а боротьба протилежностей зрештою призводить до якісного розвитку. [3, с. 83-85]

Цей підхід має широке застосування у філософії, соціальних науках, економіці та менеджменті, оскільки дозволяє зрозуміти механізми змін і адаптації систем у динамічному середовищі.

Філософія Гегеля зробила значний внесок у розвиток сучасних концепцій менеджменту, особливо у сфері стратегічного управління, організаційного розвитку та бізнес-процесів. Його діалектичний метод, який передбачає перехід від тези до антитези й подальшого синтезу, став основою багатьох управлінських підходів, зокрема динамічного стратегічного розвитку, управління змінами, системного мислення та гнучкого лідерства. Його ідеї допомагають пояснити, як організації можуть ефективно трансформувати свої бізнес-процеси, долати кризи та забезпечувати сталий розвиток.

У філософії процесуальність відіграє ключову роль у розумінні буття та існування. Зокрема, у концепції Мартіна Гайдеггера процес можна визначити через його основні поняття, такі як *Dasein*, буття-у-світі, становлення та турбота.

Dasein - буквально «бути тут» позначає людське буття як таке, що завжди вже знаходиться у світі. *Dasein* характеризується своєю «екзистенційністю» - здатністю проектувати себе в майбутнє через власні можливості. [1]

Однією з центральних характеристик *Dasein* є турбота. Вона визначає, що людина завжди перебуває в процесі пошуку сенсу, здійснення вибору та взаємодії з навколишнім світом. Турбота проявляється як занепокоєння щодо майбутнього і відповідальність за власне буття.

Аналізуючи ідеї Гайдеггера, можна зробити висновок, що процес в його розумінні - це динамічне, екзистенційне явище, яке відображає постійне становлення, взаємодію з оточенням та відкритість до змін. Це не просто послідовність подій, а жива структура, в якій суб'єкт сам формує свою реальність через вибір і дії. [2]

Ідеї Гайдеггера широко використовуються у сучасних концепціях менеджменту, зокрема у теоріях управління персоналом. Феноменологічний підхід Гайдеггера підкреслює, що мотивація працівників є не механічним процесом, а взаємодією їх досвіду та цінностей. Розуміння того, як працівники сприймають своє буття у світі, дозволяє керівникам створювати умови, які сприяють самовираженню та підвищенню продуктивності.

Застосування ідей Гайдеггера має суттєвий вплив і на сервісний менеджмент. У сервісному менеджменті підкреслюється важливість клієнтського досвіду. Оскільки кожен клієнт має унікальний життєвий досвід і сприйняття, орієнтація на індивідуальні потреби та очікування стає ключовою для надання якісних послуг.

Розгляд категорії «процес» у філософському контексті, зокрема крізь призму діалектики Гегеля та екзистенціальної філософії Гайдеггера, дозволяє глибше осмислити динамічну природу бізнес-процесів, їх схильність до змін, суперечностей, розвитку та взаємодії з середовищем. Такий міждисциплінарний підхід поглиблює розуміння не лише функціонального, а й смислового виміру бізнес-процесів, що має важливе значення для формування ефективної системи стратегічного управління, управління персоналом тощо.

Література:

1. Гудзенко І. *Мартін Гайдеггер: філософія буття, екзистенціалізм та вплив на сучасну філософію* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tureligious.com.ua/martin-haydegger-filosofii-buttia-ekzystentsializm-ta-vplyv-na-suchasnu-filosofiiu>
2. Heidegger M. *Sein und Zeit* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://archive.org/details/HeideggerMartinSeinUndZeit/mode/2up>
3. Hegel G. W. F. *Science of Logic*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 790 p.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Костянтин Озімок

здобувач групи ФіК-52 за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

В сучасних умовах одним з найважливіших факторів, що зумовлює масштаби і темпи розвитку підприємства, його нішу та стратегію на ринку є обсяг і структура фінансових ресурсів, які перебувають у розпорядженні підприємства.

Невиконання умов ліквідності балансу та зниження якості фінансової стійкості підприємства за трьохкомпонентним показником, що відображає рівень управління фінансовими ресурсами обумовлює необхідність проведення ряду механізмів фінансової стабілізації для підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів підприємства і прискорення темпів його економічного розвитку.

Фінансові ресурси підприємства — це сукупність власних, залучених і позикових коштів, які використовуються для фінансування його діяльності та розвитку. Ефективне формування й використання фінансових ресурсів є ключовим чинником забезпечення фінансової стійкості, конкурентоспроможності й інвестиційної привабливості підприємства.

Сучасні тенденції розвитку світової фінансової системи характеризуються посиленням конкуренції за обмежені фінансові ресурси, а в умовах ведення воєнних дій в Україні така проблематика загострюється ще більше. При цьому основним критерієм виживання компаній на ринку стає здатність своєчасно впроваджувати інновації для мобілізації достатнього обсягу фінансового капіталу [1]. Типовим наслідком кризових явищ економічного розвитку підприємств стала гостра нестача фінансових ресурсів, що істотно позначилося в ефективності господарювання. У зв'язку з цим виникає потреба в управлінні процесами формування та використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання, а саме:

✓ у короткостроковому періоді з'являється необхідність по-перше, забезпечення актуальної ліквідності, тобто таке управління грошовими потоками і

поточними зобов'язаннями, яке б забезпечило платоспроможність у будь-який момент часу; по-друге, забезпечення економного використання фінансових ресурсів шляхом організації постійного контролю за витратами виробництва і обсягами продаж з метою забезпечення прибутковості підприємства;

✓ у довготерміновому періоді – досягнення оптимальної структури капіталу як гарантії довготермінової платоспроможності підприємства і рентабельності його капіталу [1].

Отже, основним завданням Товариства для досягнення ефективного функціонування підприємства в умовах кризових явищ, а також форс-мажорних обставин різного походження є вибір та дотримання такої стратегії формування та використання фінансових ресурсів підприємств, щоб вона спрямовувалася на забезпечення рентабельності, зниження фінансових ризиків, забезпечення та втримування необхідної ліквідності та підвищення ефективності використання наявного фінансового потенціалу.

Ефективність використання фінансових ресурсів характеризується оборотністю активів і показниками рентабельності та фінансової стійкості. Отже, ефективність використання фінансових ресурсів можна підвищувати, зменшуючи термін оборотності і, підвищуючи рентабельність за рахунок зниження витрат і збільшення виручки від реалізації товарів, робіт та послуг.

З метою вибору найкращого способу та заходів, передбачених для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами Товариства, необхідно виявити найбільш актуальні проблеми, що цьому перешкоджають, а також ідентифікувати ризики й можливості до подальшого розвитку. З цією метою проведемо СВОТ-аналіз функціонування вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану (таблиця 1)

Таблиця 1

СВОТ – аналіз вітчизняних підприємств*

Сильні сторони	Слабкі сторони
-інноваційне технологічне устаткування; -налагоджені зв'язки з постачальниками та покупцями; -висока якість продукції, сертифікація; -високий рівень ліквідності та платоспроможності підприємства; - висококваліфікований персонал; -здійснення зовнішньоекономічної діяльності; - високий рівень фінансової автономії.	-зростання дебіторської заборгованості; -низький рівень використання позикових коштів для поповнення оборотного капіталу; - низький рівень рентабельності; -нестача власних оборотних коштів.
Можливості	Загрози
-розширення ринків збуту, в тому числі й за кордоном; - високий експортний потенціал; - можливості залучення позикових ресурсів через високий рівень кредитоспроможності та фінансової стійкості; - можливість підвищення рентабельності та прибутковості.	-нестабільність податкового законодавства; - інфляція; -загрози воєнного стану; - високий рівень витрат на сировину та матеріали; - висока вартість позикових ресурсів; - скорочення попиту на готову продукцію на внутрішньому ринку; - плінність кадрів.

*Складено автором

Оцінюючи умови функціонування підприємств, вважаємо, що основними проблемами формування та використання їх фінансових ресурсів є: недостатність власного капіталу, висока вартість залучення фінансових ресурсів, низька інвестиційна активність та привабливість, неоптимальна структура капіталу, неефективне фінансове планування та контроль, зовнішньоекономічна нестабільність.

Отже, ефективне управління фінансовими ресурсами безпосередньо залежить від структури капіталу на підприємстві. Структура капіталу може бути перешкодою для підприємства. Вона також прямо впливає на рентабельність, норму прибутку, коефіцієнтів ділової активності та оборотності на підприємстві. Отже, можна запропонувати такі напрямки та шляхи підвищення ефективного використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану:

- збільшення запасів та готової продукції на складах на підприємстві. Прискорення оборотності оборотних коштів веде до росту обсягів виробництва й реалізації продукції;

- зменшення дебіторської заборгованості. Основною метою цього заходу є прискорення оборотності оборотного капіталу, що передбачає зменшення заборгованості дебіторів.

- зменшення поточних зобов'язань. У цьому контексті вітчизняним підприємствам потрібно мати запас коштів для виконання поточних розрахунків, резервувати кошти для покриття непередбачених витрат; мати визначену величину вільних коштів для забезпечення можливого чи прогнозованого розширення діяльності.

Таким чином, проблемами ефективного управління фінансовими ресурсами вітчизняних підприємств, в тому числі й досліджуваного нами, є: висока вартість позикових ресурсів, зниження обсягів чистого прибутку та зростання витрат на сировину й матеріали; високий рівень невизначеності та непередбачуваних витрат, зниження оборотності дебіторської заборгованості, низький рівень рентабельності діяльності.

Література:

1. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія). Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2007. 240 с.
2. Азаренкова Г.М., Журавель Т. М., Михайленко Р. М. Фінанси підприємств: [навч. посіб. для самост. вивч. дисципліни] 3-тє вид., виправ. і доповн. К.: Знання-Прес, 2009. 300 с.
3. Стащук О. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ. 2022. *Матеріали конференцій МЦНД*, (26.08.2022; Чернівці, Україна), 54–55. URL: <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/204> (дата звернення 02.06.2025)
4. Куліченко Ю. Л. Фінансові ресурси підприємства та їх оптимізація. *Молодіжний вісник УАБС НБУ, Серія «Економічні науки»*. 2013. № 4. URL: <http://bulletin.uabs.edu.ua/..B726B86443B5FFB6C3> (дата перегляду: 07.10.2024)

SUCCESSFUL CASES OF UKRAINIAN UNIVERSITIES' PARTICIPATION IN THE ERASMUS+ PROGRAMME: EXPERIENCE AND PROSPECTS

Vitalii Onysiuk

1st-year PhD student,

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk.

Academic supervisor: Mykola Karlin,

Doctor of Economics, Professor of the Department of Finance,

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk.

The Erasmus+ programme plays a crucial role in the internationalization of Ukrainian higher education. Since Ukraine joined the programme in 2014, its universities have shown active involvement in various directions: academic mobility, capacity building in higher education (CBHE), development of innovative programmes, and digital skills enhancement.

One notable example of successful participation is the activity of the National University of "Kyiv-Mohyla Academy". Through Erasmus+, the university implements dozens of mobility projects, providing students with opportunities to study at leading European universities. It also takes part in CBHE projects aimed at digitalization of education and improvement of internal quality assurance systems [1].

Lviv Polytechnic National University is a leader in terms of the number of mobility projects and is a coordinator of significant initiatives. The dComFra project (Digital Competence Framework for Ukrainian Teachers and Other Citizens), for example, is a successful model of cooperation between education, civil society, and the labor market, aimed at developing digital literacy among teachers, students, and the broader population [2].

Sumy State University (SumDU) demonstrates a comprehensive approach to integrating Erasmus+ into its strategic development. The university is a partner in over 20 international credit mobility and CBHE projects. One notable example is the MOPED project (Modernization of Pedagogical Higher Education by Innovative Teaching Instruments), which helped implement modern teaching methods in teacher education [3].

V. N. Karazin Kharkiv National University participates in numerous projects related to curriculum modernization, environmental safety, and energy efficiency. Thanks to collaboration with European universities, Karazin University has enhanced its institutional capacity and increased the number of students and faculty participating in international programmes.

Key achievements of Ukrainian universities in Erasmus+ include:

- expansion of academic mobility for students, faculty, and staff;
- modernization of educational programmes in line with European standards;
- development of digital, intercultural, and pedagogical competencies;
- Improved international rankings of Ukrainian universities;
- strengthened partnership networks with EU institutions.

At the same time, universities face several challenges. These include a lack of qualified staff in international relations offices, bureaucratic difficulties with documentation, language barriers, and the need for a more strategic approach to international cooperation.

The Erasmus+ programme is also playing an important role in the post-war recovery of Ukraine's education system. Through its support for displaced students and researchers, development of inclusive practices, and funding of digital and blended mobility, Erasmus+ is helping Ukrainian institutions remain operational, resilient, and globally connected despite war-related disruptions. A significant aspect of recent Erasmus+ projects is the acceleration of digital transformation in Ukrainian higher education. Tools such as Erasmus Without Paper, virtual exchanges, and online learning platforms enable mobility even under travel restrictions and promote broader access to international education. This shift also aligns with European goals for digitalization and sustainability.

Erasmus+ has also had a transformative impact on student experience and institutional culture within Ukrainian universities. Participation in mobility and cooperation projects fosters values of academic integrity, intercultural awareness, and civic responsibility among students. Those who return from study abroad often become change agents in their home institutions — sharing best practices, initiating student-led projects, and contributing to university governance through student self-government bodies and advocacy.

Young researchers and PhD students have particularly benefited from Erasmus+ through short-term mobility, access to international supervision, and participation in joint research initiatives. Many Ukrainian institutions now include international mobility and research collaboration in their doctoral programmes as a core requirement. This contributes not only to improved research quality but also to better integration of Ukrainian scholars into the global academic community.

The future of Ukraine's participation in Erasmus+ is highly promising. As a candidate country for EU membership, Ukraine may benefit from increased funding and prioritized involvement in projects. Joint master's programmes, digital mobility, and education infrastructure recovery projects are expected to expand.

Thus, Ukrainian universities' participation in Erasmus+ contributes not only to qualitative changes in education but also to shaping a new generation of leaders capable of operating effectively in a global environment. Further development of this cooperation is a vital element of Ukraine's integration into the European Higher Education Area [1].

References:

1. Erasmus+ in Ukraine. Official website of the National Erasmus+ Office in Ukraine – <https://erasmusplus.org.ua>
2. dComFra Project. EU Erasmus+ CBHE – <http://dcomfra.vdu.lt>
3. MOPED Project – <https://erasmusplus.org.ua/en/projects/modernization-of-pedagogical-higher-education-by-innovative-teaching-instruments/>

OCENA EFEKTYWNOŚCI INWESTYCJI USŁUGOWO-BIUROWEJ NA RYNKU NIERUCHOMOŚCI

Weronika Rajek, Agnieszka Wodzisławska

1 rok, II stopień studiów, Kierunek FIRB,

Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska

Koło Naukowe "Analkityk samorządowy"

Opiekun naukowy: dr Justyna Łukomska-Szarek

Przedmiotem niniejszego badania jest szczegółowa analiza efektywności inwestycji w nieruchomości usługowo-biurową zlokalizowaną w Częstochowie, mająca na celu ocenę opłacalności przedsięwzięcia w kontekście dynamicznie zmieniającego się rynku nieruchomości komercyjnych. Współczesne otoczenie biznesowe charakteryzuje się wysoką konkurencją oraz zmiennością warunków ekonomicznych, dlatego też skuteczne zarządzanie finansami oraz trafne decyzje inwestycyjne odgrywają kluczową rolę w zapewnieniu długoterminowej stabilności i rozwoju przedsiębiorstw. Praca skupia się na zgłębieniu wiedzy na temat finansów przedsiębiorstw oraz praktycznych aspektach inwestowania w nieruchomości komercyjne, uwzględniając zarówno teoretyczne podstawy rynku, jak i realne dane finansowe dotyczące inwestycji.

W procesie planowania finansów, przedsiębiorstwo opracowuje swoje przyszłe budżety oraz strategie inwestycyjne aby przede wszystkim utrzymać stabilność finansową na rynku. Proces budżetowania obejmuje sporządzenie planowanych przychodów i kosztów firmy w określonym czasie [1]. Przychody przedsiębiorstwa są podzielone na dwie główne kategorie: przychody z działalności gospodarczej oraz przychody ze zdarzeń nadzwyczajnych. Przychody losowe (nadzwyczajne) ciężko przewidzieć. Mogą być to np. przychody z ubezpieczalni jako forma odszkodowania za stracone aktywa w okolicznościach nieprzewidywalnych [2]. Przychody z podstawowej działalności operacyjnej obejmują dochody, które pochodzą z normalnej działalności jednostki gospodarczej, zgodnie z jej pierwotnym celem. Są one głównie generowane w wyniku sprzedaży gotowych produktów, półproduktów, świadczenia usług oraz handlu towarami [3]. Klasyfikacja i ujęcie kosztów przedsiębiorstwa jest kluczowym elementem, który ma wpływ na sposób analizy, zarządzania i raportowania finansowego firmy. Polityka rachunkowości, precyzyjnie opisuje, jakie koszty są ujmowane i w jaki sposób uporządkowane w sprawozdaniach finansowych [4]. Zatem klasyfikacja kosztów polega na podziale ich na różne kategorie lub grupy w celu lepszego zrozumienia i zarządzania nimi. Istnieje wiele różnych sposobów dzielenia kosztów, a wybór zależy od specyfiki działalności przedsiębiorstwa [5].

Analiza inwestycji w nieruchomości biurowe wskazuje na znaczący potencjał: nakłady inwestycyjne przekroczyły 12,7 mln zł, a roczne przychody szacuje się na ponad 2 mln zł. Dzięki wycenie nieruchomości na 17 mln zł, co znacznie przewyższa koszty, potwierdza się jej zdolność do generowania zysków.

Wyniki wskaźników prostych i dyskontowych analizowanej inwestycji

Wskaźniki proste		Wskaźniki dyskontowe	
ROI	13,82%	NPV	1 369 335 zł
ROE	13,82%	PI	1,11
PP	8 lat i 217 dni	IRR	8,75%
PP*	5 lat i 217 dni		

* PP – okres zwrotu inwestycji wyłączający okres realizacji budowy.

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźniki ROI i ROE na poziomie 13,82% jasno pokazują wysoką efektywność wykorzystania zainwestowanego kapitału. Krótki okres zwrotu (PP), wynoszący 5 lat i 217 dni po odjęciu czasu budowy, jest niezwykle korzystny dla płynności finansowej projektu. Dodatnia wartość NPV (1 369 335 zł) oraz wskaźnik PI na poziomie 1,11 dowodzą, że inwestycja generuje wartość dodaną. Co więcej, IRR wynoszące 8,75% przewyższa przyjętą stopę dyskontową, co świadczy o jej ponadprzeciętnej atrakcyjności. Analiza uwzględniała również kluczowe czynniki ryzyka, takie jak inflacja na poziomie 3% rocznie, zmienność stawek podatkowych i warunków rynkowych, co pozwoliło na realistyczną ocenę opłacalności przedsięwzięcia.

Analiza wskazuje, że inwestycja w nieruchomości usługowo-biurową w Częstochowie jest finansowo efektywna. Zarówno wskaźniki proste, jak i dyskontowe, potwierdzają jej atrakcyjność, relatywnie krótki okres zwrotu oraz dodatnią wartość netto. To sprawia, że jest to bezpieczna i perspektywiczna opcja lokowania kapitału w nieruchomościach komercyjnych. Te wyniki dostarczają przedsiębiorcom i inwestorom wiarygodnych narzędzi do oceny ryzyka i opłacalności. Podkreślają również znaczenie wszechstronnej analizy finansowej, łączącej dane historyczne, prognozy i wielowymiarowe wskaźniki. Rekomendujemy aktywne zarządzanie portfelem najemców, dywersyfikację źródeł przychodów oraz bieżące monitorowanie rynku, aby minimalizować ryzyko i maksymalizować zyski.

References:

1. Adamowicz M., Łuniewska S., Planowanie i budżetowanie jako narzędzie zarządzania finansami przedsiębiorstwa, W: Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia nr 77, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 873, 2015.
2. Kowalska S., Przychody i koszty elementem zarządzania i wpływu na wynik finansowy – studium przypadku, ZN WSH Zarządzanie, 2014 (2).
3. Cieciora M., Przychody jednostki gospodarczej w świetle polskich i międzynarodowych regulacji rachunkowości, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, tom 54 (110), Warszawa 2010.
4. Szydełko A., Rachunek kosztów w polityce rachunkowości grupy kapitałowej, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach nr 333, Katowice, 2017.
5. Kotapski R., Klasyfikacja kosztów działalności przedsiębiorstwa na potrzeby zarządzania, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 506, 2018.

SPRAWNOŚĆ OPERACYJNA I PŁYNNOŚĆ FINANSOWA W UJĘCIU PORÓWNAWCZYM – ANALIZA SPÓŁEK CCC S.A. I WITTCHEN S.A.

Weronika Rajek, Małgorzata Szyda

1 rok, II stopień studiów, Kierunek FIRB,

Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska

Koło Naukowe “Analkityk samorządowy”

Opiekun naukowy: dr Justyna Łukomska-Szarek

Celem badania jest przeprowadzenie porównawczej analizy płynności finansowej oraz sprawności operacyjnej dwóch spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie: CCC S.A. oraz Wittchen S.A. Badanie obejmuje lata 2021–2023 i koncentruje się na wykorzystaniu wybranych wskaźników finansowych, które pozwalają na ocenę krótkoterminowej zdolności płatniczej, efektywności zarządzania zasobami oraz ogólnej sytuacji finansowej przedsiębiorstw.

Ocena sytuacji finansowej przedsiębiorstw została oparta na kompleksowym zestawieniu wskaźników, umożliwiającym wieloaspektowe ujęcie kondycji analizowanych podmiotów.

W szczególności zastosowano mierniki płynności finansowej, takie jak wskaźnik bieżący i szybki, które obrazują relację pomiędzy majątkiem obrotowym a zobowiązaniami krótkoterminowymi, stanowiąc podstawę do określenia krótkookresowej wypłacalności jednostki [1]. Kluczowym uzupełnieniem były wskaźniki rotacyjne – w tym rotacja zapasów, należności i zobowiązań – będące miarą sprawności operacyjnej oraz efektywności gospodarowania zasobami majątku obrotowego [2].

Ponadto wykorzystano kapitał obrotowy netto, jako syntetyczny miernik zdolności przedsiębiorstwa do samodzielnego finansowania działalności operacyjnej [3]. Uzupełnienie stanowił cykl konwersji gotówki, integrujący w jednym ujęciu rytm przepływu środków finansowych w przedsiębiorstwie i wskazujący na dynamikę zarządzania płynnością [4]. Tak skonstruowany zestaw wskaźników umożliwia nie tylko ocenę bieżącej sytuacji finansowej, lecz także pozwala zidentyfikować przyjęte modele operacyjne i różnice w strategiach zarządzania kapitałem obrotowym pomiędzy analizowanymi podmiotami [5].

CCC S.A., jako lider rynku obuwniczego w Europie Środkowo-Wschodniej, w analizowanym okresie doświadczył wyraźnych trudności związanych z utrzymaniem płynności finansowej. Wskaźnik bieżącej płynności, który w 2021 roku wynosił jeszcze 1,40, obniżył się w kolejnych latach do poziomów znacznie poniżej bezpiecznego minimum. Jeszcze bardziej niepokojąca była wartość wskaźnika płynności szybkiej, który w 2023 roku wyniósł jedynie 0,15, co oznacza, że spółka nie była w stanie pokryć swoich zobowiązań krótkoterminowych bez sprzedaży zapasów. Analiza struktury majątku wykazała dominację zapasów w aktywach obrotowych oraz znaczny spadek środków pieniężnych, co dodatkowo pogłębiło problemy z płynnością.

W badanym okresie CCC posługiwała się głównie kapitałem obcym krótkoterminowym, co potwierdził również ujemny kapitał obrotowy netto, którego wartość spadła do -852,3 tys. zł. Wysoka rotacja zobowiązań (147–170 dni) sugeruje, że

spółka w dużej mierze finansowała działalność operacyjną poprzez dostawców, co może zwiększać ryzyko utraty zaufania ze strony partnerów handlowych.

W kontrze do tej sytuacji, Wittchen S.A., specjalizująca się w produkcji galanterii skórzanej, wykazała znacznie lepszą kondycję finansową. Wskaźnik bieżącej płynności osiągnął w 2022 roku wartość 2,35, co świadczy o wysokiej elastyczności finansowej. Wskaźnik płynności szybkiej również utrzymywał się na stabilnym poziomie, zbliżonym do wzorca. Struktura aktywów Wittchen opierała się na płynnych zasobach – środki pieniężne i należności stanowiły ponad połowę majątku obrotowego, co zapewniało spółce możliwość szybkiej reakcji na zmienne warunki rynkowe.

Wittchen zachował przez cały okres dodatni kapitał obrotowy netto i niski udział kapitału obcego w strukturze pasywów. Średnio 64% pasywów stanowił kapitał własny, co potwierdza konserwatywne podejście spółki do zarządzania finansami. Co istotne, analiza cyklu konwersji gotówki wykazała dodatnie i skracające się wartości, co oznacza, że spółka skutecznie przekształcała zapasy w środki pieniężne, minimalizując czas zamrożenia kapitału.

Porównanie CCC i Wittchen w ujęciu wskaźnikowym pozwoliło zidentyfikować kluczowe różnice w podejściu do finansowania i zarządzania operacyjnego. CCC obrazuje skutki nadmiernego zadłużenia krótkoterminowego oraz uzależnienia od zapasów. Z kolei Wittchen prezentuje model oparty na stabilności, ostrożnym zarządzaniu kapitałem i skutecznej kontroli płynności.

Podsumowując, przeprowadzona analiza wskaźnikowa potwierdziła, że struktura aktywów, poziom zadłużenia i efektywność operacyjna mają kluczowe znaczenie dla zachowania płynności finansowej. Wyniki badań mogą być wykorzystane jako praktyczne narzędzie w procesie oceny ryzyka finansowego spółek notowanych na giełdzie oraz jako wskazówka dla menedżerów i inwestorów w zakresie optymalizacji struktury kapitałowej. W kontekście dynamicznych zmian na rynku, inflacji oraz zaostrzającej się polityki kredytowej, zdolność firm do utrzymania płynności staje się istotnym miernikiem odporności na szoki zewnętrzne. Dlatego właśnie analiza tego typu powinna być regularnie stosowana zarówno w procesach zarządzania, jak i decyzjach inwestycyjnych. Wnioski wynikające z porównania CCC i Wittchen mogą również stanowić punkt wyjścia do dalszych badań nad wpływem modelu finansowania na długoterminową stabilność firm z branży detalicznej.

References:

1. M. Kowalczyk, Podstawy analizy ekonomiczno-finansowej w jednostkach samorządu terytorialnego, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2017
2. W. B. Pierzchalska, Analiza finansowa oraz modele przewidywania upadłości jako narzędzie oceny kondycji finansowej przedsiębiorstwa, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014
2. W. Janik, A. Paździor, M. Paździor, Analiza ekonomiczna działalności przedsiębiorstwa, Wydawnictwo Politechniki Lubelskiej, Lublin 2017
3. G. Gołębiowski, A. Grycuk, A. Tłaczała, P. Wiśniewski, Analiza finansowa przedsiębiorstwa, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020

4. M. Majewska, W. Pacuła, Wskaźniki rentowności i ich analiza na przykładzie sektora bankowego, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016

АВТОМАТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ ТА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Станіслав Резуненко

здобувач другого (магістерського) рівня освіти

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ

Оксана Помазун

к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційних систем в економіці

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана, м. Київ

У сучасних умовах одним із головних викликів для бізнесу є оптимізація грошових потоків, підвищення якості управлінських рішень на основі фінансової звітності, а також прискорення обробки фінансової інформації з метою підвищення ефективності діяльності та зменшення ризиків, пов'язаних із людським фактором. Саме тому фінансова сфера, як і інші напрями бізнесу, активно впроваджує інструменти автоматизації. Це охоплює як ведення документації та формування звітності, так і автоматизовані фінансові операції, зокрема оплату рахунків.

Розглянемо ключові тренди, що вже сьогодні сприяють підвищенню ефективності фінансового обліку й управління, а в майбутньому можуть радикально змінити підходи до цих процесів у компаніях.

Серед провідних трендів у сфері фінансів вирізняється формування єдиного джерела достовірної фінансової інформації, що дозволяє оперативно створювати аналітичну й податкову звітність, швидко узгоджувати дані між підрозділами та в реальному часі виявляти відхилення в доходах і витратах.

Класичні рішення – ізольовані бухгалтерські, складські, платіжні системи та Excel-файли – призводять до дублювання даних, затримок обміну, ручного формування звітності й ризиків помилок. До того ж бізнес несе витрати на локальні сервери, резервне копіювання та підтримку. Саме тому у відповідь на потребу ринку та наявну проблематику популярним рішенням стають хмарні ERP-системи, що підтверджується дослідженням проведеним Deloitte [1]. Такі рішення забезпечують можливість зручної інтеграції фінансового обліку, бюджетування, управління витратами, оплати рахунків та податкової звітності у єдиному цифровому середовищі. Крім цього вони підтримують роботу з даними у реальному часі і миттєве формування звітів та дашбордів на основі наявних даних.

Наступним ключовим трендом в цій сфері є мінімізація рутинної ручної діяльності та прискорення фінансових операцій. Як і в інших напрямках бізнесу цей тренд виник із за таких факторів, як бажання скоротити витрати часу та грошей на забезпечення цієї діяльності; потреби вивільнити час співробітників на стратегічно

важливіші задачі, замість рутинних завдань; необхідності мінімізації людських помилок та неточностей під час виконання операцій.

У відповідь на ці болі та потреби компанії почали активно впроваджувати рішення на базі RPA та AI, які дозволяють автоматизувати повторювальні дії. Наприклад зчитувати вхідні документи, обробляти їх та вносити до облікової системи без залучення людини; формувати стандартизовану фінансову, податкову та управлінську звітність без ручного втручання; проводити автоматичну звірку банківських та бухгалтерських даних, тощо. Що цілком підтверджується дослідженнями проведеними Gartner та KPMG [2, 3].

І хоча ці тренди є доволі популярними та актуальними, все ж на зараз вони не дають повної свободи. За даними Gartner [2] середній час зекономлений за допомогою AI становить 5,4 години/тиждень, при цьому лише 1,7 години спрямовано на продуктивну роботу, інший час приділяється перевірці якості роботи AI та виправленню його помилок. Тож при впровадженні таких рішень варто розуміти для себе, що вони все одно потребуватимуть моніторингу та перевірок.

Потреба у контролі і перевірці рішень автоматизації в свою чергу породжує ще один тренд, щодо прозорості та цифрового контролю. Так у багатьох компаніях задля зменшення операційних та репутаційних ризиків впроваджуються інструменти пояснення дій моделей AI, автоматизований моніторинг відхилень та ризиків у звітах, системи логування та аудиту дій системи та контрольні точки за участі людей. [3]

Окремої уваги заслуговує використання ML та AI для аналізу великих обсягів даних у реальному часі, побудови прогнозних моделей грошових потоків і бюджетів, а також для виявлення аномалій і шахрайських транзакцій ще до завершення звітного періоду. Це докорінно змінює традиційний підхід, що ґрунтується на ретроспективному аналізі, й обмежує своєчасне ухвалення управлінських рішень.

Крім того, це відкриває можливість переходу до моделі “no-close”, яка забезпечує компанії фінансову картину «вже сьогодні, а не згодом». Її основою є концепція “continuous close” – поступове, автоматизоване формування звітності в реальному часі протягом усього періоду, без концентрації дій на «місячному закритті». За даними Deloitte [1], станом на 2024 рік повноцінно впровадити цю модель змогла лише незначна частина компаній.

Окремим трендом в багатьох напрямках, включаючи фінанси, є впровадження чатботів та AI-асистентів, які на базі інформації у системі можуть швидко відповідати на питання, та надавати інформацію користувачам, без потреби втрати часу на пошук, чи залучення спеціалістів для пояснення певних показників. Таким чином ще простіше стає приймати управлінські рішення, маючи зручний та легкий доступ до інформації. Варто враховувати, що впровадження автоматизованих рішень супроводжується низкою викликів: залежність від якості даних, високі початкові витрати, обмежені IT-ресурси (особливо у малого бізнесу), відсутність цифрової культури та спротив змінам у команді.

Тож автоматизація фінансів – вже не вибір, а необхідність. Проте впроваджувати її слід обдуманно: починати з простих рутинних завдань, забезпечити контроль,

прозорість, залучення команди та поетапну цифрову трансформацію, щоб технології гармонійно інтегрувались у бізнес-процеси.

Література:

1. Crunch time series for CFOs: Finance 2025 revisited, Deloitte, 2025, [Електронний ресурс] URL: <https://www.deloitte.com/global/en/services/consulting-financial/perspectives/future-finance-trends-2025.html>
2. The CFO Report: Gartner Answers Top CFO Challenge, Gartner, 2025, [Електронний ресурс] URL: <https://www.gartner.com/en/finance/cfo-report>
3. AI and automation in financial reporting, KPMG, 2024, [Електронний ресурс] URL: <https://kpmg.com/us/en/frv/reference-library/2024/guide-ai-and-automation-in-financial-reporting.html>

ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

Катерина Репецька

здобувачка 5 курсу, групи ФіК-52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м.Луцьк

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів Наталія Ткачук

У сучасних умовах фінансовий стан підприємства виступає ключовим індикатором його функціонування та дає цілісне уявлення про ефективність господарської діяльності. Вивчення структури капіталу та оцінка його ефективного використання є невід’ємною частиною фінансового аналізу та визначають основні джерела фінансування підприємства. На підставі такого аналізу керівництво може сформулювати обґрунтовані висновки щодо поточного стану підприємства, а також прийняти стратегічні рішення щодо рентабельності окремих видів діяльності та прибутковості продукції [1, с. 285].

Поняття та сутність структури капіталу охоплюють співвідношення між різними джерелами фінансування, які використовує підприємство для забезпечення своєї діяльності та розвитку. Структура капіталу характеризує частку власного та позикового капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів підприємства. Власний капітал включає внески засновників, нерозподілений прибуток, додатковий капітал тощо, тоді як позиковий охоплює коротко- та довгострокові кредити, облігації, позики. Сутність структури капіталу полягає у виборі оптимального співвідношення цих джерел з метою мінімізації вартості капіталу, зниження фінансових ризиків і забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Процес оптимізації структури капіталу відбувається поетапно. На першому етапі проводиться аналіз складу капіталу в динаміці за кілька звітних періодів (наприклад, кварталів або років), вивчаються тенденції змін у його структурі та їхній вплив на фінансову стійкість підприємства і ефективність використання капіталу. Особлива

увага приділяється показникам фінансової незалежності, рівня заборгованості, співвідношенню між довго- та короткостроковими зобов'язаннями, а також коефіцієнту фінансового важеля. Окрім цього, аналізуються коефіцієнти оборотності активів і рентабельність як активів загалом, так і власного капіталу зокрема. Наступним кроком є оцінювання ключових чинників, що формують структуру капіталу. До них належать галузеві особливості операційної діяльності підприємства, які впливають на структуру та ліквідність активів; етап життєвого циклу підприємства, оскільки молоді компанії з перспективною продукцією можуть активно використовувати позикові кошти, тоді як зрілі переважно покладаються на власні ресурси; ситуація на фінансовому ринку, яка впливає на доступність і вартість зовнішнього фінансування; рівень операційної рентабельності; податкове навантаження; а також рівень концентрації акціонерного капіталу, що може обумовлювати бажання зберегти контроль над компанією з боку основних акціонерів [2, с.15-16].

Використання фінансових важелів є важливим інструментом для підвищення фінансової стійкості підприємства. За допомогою фінансового важеля компанія може залучати позикові кошти, що дозволяє збільшити обсяг доступного капіталу для інвестицій та розвитку. Це, у свою чергу, може сприяти підвищенню рентабельності власного капіталу, оскільки прибуток генерується не лише за рахунок власних ресурсів, а й завдяки ефективному використанню позикових.

Оптимізація структури капіталу виступає ключовим чинником, що забезпечує підвищення фінансової стійкості підприємства. Використання різноманітних інструментів, таких як аналіз динаміки капіталу, оцінка факторів впливу на його формування, а також раціональне застосування фінансових важелів, дає змогу підприємству збалансувати співвідношення власних і позикових джерел фінансування.

Література:

1. Щербань О. Д., Невдачина О. І. Теоретичні аспекти визначення сутності та структури капіталу підприємства. *Приазовський економічний вісник*, 3, 14. 2019. С. 284-289
2. Беренда, Н. І. Управління структурою капіталу підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород : Гельветика, 2018. Вип. 19 №Ч.1. С. 14–18

INWESTYCJA W MIESZKANIE NA WYNAJEM – ANALIZA RENTOWNOŚCI PRZY ZRÓŻNICOWANEJ STRUKTURZE FINANSOWANIA

Małgorzata Szyda, Agnieszka Wodzisławska

1 rok, II stopień studiów, Kierunek FIRB,

Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska

Koło Naukowe “Analkityk samorządowy”

Opiekun naukowy: dr Justyna Łukomska-Szarek

Celem przeprowadzonych badań była szczegółowa analiza efektywności inwestycji mieszkaniowej realizowanej przy dominującym udziale finansowania zewnętrznego, z uwzględnieniem długoterminowego horyzontu czasowego oraz uwarunkowań rynkowych i podatkowych. W centrum zainteresowania badawczego znalazła się struktura finansowania oparta głównie na środkach zewnętrznych, przy jedynie marginalnym udziale wkładu własnego, co pozwoliło na zbadanie rzeczywistego wpływu kosztów kredytowych na opłacalność przedsięwzięcia inwestycyjnego.

Rynek nieruchomości mieszkaniowych w Polsce to złożony obszar inwestycyjny. Rosnące ceny, zmienne trendy i różne sposoby finansowania wymagają dokładnego zrozumienia opłacalności. Kluczowe jest analizowanie otoczenia rynkowego, co pozwala na podejmowanie właściwych decyzji inwestycyjnych [1]. Inwestycje są kluczowym elementem gospodarki, służącym zarówno pomnażaniu majątku, jak i napędzaniu postępu. Najprościej mówiąc, inwestycja to lokowanie środków w projekty mające przynieść korzyści, głównie poprzez wzrost wartości majątku inwestora [2]. Inwestorzy planujący zakup nieruchomości mają dwie główne opcje finansowania: kapitał własny i kapitał obcy. Dla osób prywatnych kapitał własny to zazwyczaj osobiste oszczędności, a dla firm – część zysku przeznaczona na rozwój. Z reguły, udział kapitału własnego w inwestycjach na rynku nieruchomości jest ograniczony [3]. Inwestycje potencjalnych nabywców na rynku nieruchomości mieszkaniowych są w większości przypadków finansowane poprzez zewnętrzne źródła, z których najczęściej korzysta się w formie kredytu zabezpieczonego hipoteką [4]. Korzystanie z zewnętrznego finansowania umożliwia inwestorom realizację projektów przy ograniczonym kapitale własnym. Pamiętajmy jednak, że kredyt bankowy wiąże się z ryzykiem – przyszłe dochody z nieruchomości mogą okazać się niewystarczające na pokrycie rat czy odsetek [3]. Kluczowy jest fakt, iż rodzaje kredytów udzielanych zarówno przedsiębiorstwom, jak i osobom prywatnym, wynikają głównie z przymusu dopasowania ich do indywidualnych potrzeb zainteresowanych podmiotów [5].

Analiza inwestycji w nieruchomość o wartości 785 460 zł, sfinansowanej w 60% kapitałem własnym i w 40% 20-letnim kredytem hipotecznym (7,7% oprocentowania), ujawniła jej złożoną opłacalność. Przychody z najmu, głównie z mieszkania (około 86% wpływów), oraz staranna analiza kosztów operacyjnych pozwoliły na oszacowanie dochodu netto. Mimo początkowo dodatnich przepływów pieniężnych, długi, 17-letni okres zwrotu (PP) wskazuje na horyzont inwestycji. Wskaźniki ROE (10,42%) i ROI (6,39%) sugerują dobrą efektywność kapitału własnego i umiarkowany zwrot z całej inwestycji. Jednak zastosowanie metod dyskontowych (przy stopie dyskontowej 7%) jasno

pokazało, że kredyt hipoteczny znacząco obciąża rentowność. NPV dla całej inwestycji wyniosło -316 249 zł, podczas gdy dla części finansowanej kapitałem własnym było ono dodatnie (+167 934 zł). Podobnie, IRR na poziomie 2% było poniżej stopy dyskontowej, a PI dla całości kapitału (0,60) wskazywało na brak generowania wartości dodanej. Jedynie PI dla kapitału własnego (1,35) potwierdziło wyższą opłacalność przy ograniczeniu długu. W kwestii optymalizacji podatkowej, skala podatkowa okazała się najbardziej korzystna, minimalizując podatek dochodowy do 55 612 zł w ciągu 20 lat. Mimo iż część inwestycji finansowana kapitałem własnym wykazuje potencjał, znaczny koszt kredytu hipotecznego sprawia, że cały projekt jest nieopłacalny z perspektywy zdyskontowanych przepływów pieniężnych.

Analiza wskazuje, że inwestycje mieszkaniowe pod wynajem długoterminowy mogą generować stabilne dochody, zwłaszcza przy niskim lub umiarkowanym koszcie finansowania zewnętrznego. Jednakże, nadmierne uzależnienie od kapitału obcego znacząco obniża efektywność ekonomiczną projektu, prowadząc do negatywnych wartości kluczowych wskaźników finansowych, takich jak NPV i IRR. Konieczna jest optymalizacja struktury kapitałowej już na etapie planowania, np. poprzez zwiększenie udziału środków własnych w finansowaniu, co ogranicza koszty odsetkowe i ryzyko. Alternatywą jest renegotjacja warunków kredytowych. Nie mniej ważna jest optymalizacja podatkowa, która, dostosowana do sytuacji inwestora, znacząco wpływa na dochód netto. Badanie podkreśla znaczenie kompleksowej oceny opłacalności, uwzględniającej rzeczywiste i konserwatywne prognozy przepływów pieniężnych, koszty finansowania oraz uwarunkowania podatkowe w długim horyzoncie czasowym.

Reasumując można wnioskować, że uzyskane wyniki stanowią praktyczne narzędzie wspierające decyzje inwestorów indywidualnych na dynamicznie zmieniającym się rynku najmu. W obliczu dynamicznych zmian na rynku nieruchomości, rosnącego zainteresowania inwestycjami w mieszkania na wynajem oraz zaostrzania polityki monetarnej przez banki centralne, tego rodzaju analizy stają się nieodzowne. Stanowią one fundament do dalszych, pogłębionych badań, uwzględniających różnorodne scenariusze makroekonomiczne i alternatywne modele finansowania, co jest kluczowe dla zminimalizowania ryzyka i maksymalizacji zwrotów w tym sektorze.

References:

1. Niewiadomski A., Przyszłość rynku nieruchomości w Polsce, Black Whale, Katowice 2022.
2. Bryx M., Makowski R., Inwestowanie w nieruchomości, POLTEX, Warszawa 2001.
3. Budzik-Nowodzińska I., Wartość nieruchomości jako podstawa zabezpieczenia kredytu bankowego. Studium przypadku dla inwestycji na rynku nieruchomości komercyjnych, Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2016.
4. Wielgórka D., Zewnętrzne źródła finansowania przedsięwzięć gospodarczych, Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa 2009.
5. Chęciński S., Źródła finansowania inwestycji w polskich przedsiębiorstwach, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 855 Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia nr 74, t. 1, Szczecin 2015.

ЛІКВІДНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Шикун Володимир

аспірант 3 курсу кафедри фінансів,

Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

Сучасні умови господарювання в Україні, зумовлені воєнним станом, спричиняють нові виклики для всіх суб'єктів господарювання. Не винятком є й малий та середній бізнес, який одним із найчисельніших серед усіх типів суб'єктів господарювання. Обмежені фінансові ресурси, зниження попиту на товари й послуги, порушення логістичних ланцюгів, нестабільність валютного ринку та підвищені ризики для інвестицій — усе це суттєво впливає на фінансову стабільність малого та середнього бізнесу. В таких умовах особливо гостро постає питання забезпечення ліквідності як ключового чинника виживання та розвитку підприємств.

Важливість дослідження ліквідності підприємств малого та середнього бізнесу виходить із того, що вона є критично необхідною для функціонування таких суб'єктів господарювання. По-перше, для малих та середніх підприємств, які переважно мають обмежений доступ до фінансових ресурсів, достатній рівень ліквідності дозволяє вчасно розраховуватися з постачальниками, сплачувати заробітну плату та здійснювати інші поточні витрати. По-друге, високий рівень ліквідності створює можливості для розрахунку за зобов'язаннями підприємства. По-третє, недостатній рівень ліквідності підприємства призводить до фінансових проблем, включно із ризиком банкрутства [1; 3]. Разом з тим, беззаперечною перевагою суб'єктів малого та середнього бізнесу є їхня гнучкість, адаптивність до умов ринку, здатність швидко реагувати на зовнішні та внутрішні загрози.

Проблеми забезпечення ліквідності суб'єктів господарювання та розробка напрямів підвищення їх фінансової стійкості та платоспроможності, в тому числі й підприємств малого та середнього бізнесу, стали предметом досліджень багатьох вітчизняних вчених-економістів та практиків, зокрема: І. Бланка, Н. Жигар, А. Іващенко, В. Круш, Б. Леонової, О. Островської, Р. Слав'юка, О. Стащук, І. Хоми, О. Юркевич та інших.

Більшість авторів сходяться у позиції розуміння категорії ліквідності як такої, яка що характеризує здатність активів бути якомога швидше переведеними в грошові кошти чи інші активи з мінімальними втратами їхньої ринкової вартості [1; 3]. Висока ліквідність є передумовою фінансової стійкості суб'єктів господарювання та його фінансової безпеки [4]. Н. Захарова у своїх працях зазначає, що ліквідність підприємства визначається розміром та складом поточних активів та є характеристикою успішності діяльності підприємства [6]. У сучасних умовах економічної невизначеності, викликаній як внутрішніми, так і зовнішніми факторами, малий та середній бізнес потребує впровадження ефективних підходів до управління ліквідністю, пошуку внутрішніх резервів та диверсифікації джерел фінансування.

Основні напрями підвищення ліквідності суб'єктів малого та середнього бізнесу систематизовані нами у таблиці 1.

Таблиця 1

Напрями підвищення ліквідності підприємств малого та середнього бізнесу

Напрямок	Рекомендовані заходи
Оптимізація управління оборотним капіталом	Скорочення дебіторської заборгованості, зменшення надлишкових запасів товарно-матеріальних цінностей, пролонгація кредиторської заборгованості
Диверсифікація джерел фінансування	Використання краудфінансingu, бізнес-ангелів та програм державної підтримки; співпраця з небанківськими фінансовими установами
Контроль за витратами та підвищення ефективності операційної діяльності	Зниження рівня постійних витрат; автоматизація та цифровізація бізнес-процесів для підвищення продуктивності та зниження витрат
Створення фінансових резервів	Формування резервів ліквідності для покриття поточних зобов'язань у критичні періоди; зміна підходів до політики розподілу прибутку
Підвищення рівня кредитоспроможності	покращення обліку та фінансової звітності для підвищення довіри банків та інвесторів; участь у грантових проєктах
Стратегічне планування	Розробка альтернативних стратегій для різних варіантів розвитку подій; підвищення адаптивності бізнес-моделі та гнучке реагування на зміни ринку

Отже, ліквідність підприємств малого та середнього бізнесу є однією з ключових умов їхньої фінансової стійкості, конкурентоспроможності та виживання в умовах економічної нестабільності. Вона визначає здатність суб'єктів господарювання своєчасно виконувати свої зобов'язання та забезпечує їхню платоспроможність навіть за обмеженого доступу до фінансових ресурсів. В сучасних умовах воєнного стану та високих економічних ризиків підвищення ліквідності потребує впровадження комплексних заходів: оптимізації управління оборотним капіталом, диверсифікації джерел фінансування, контролю за витратами, формування резервів та стратегічного планування. Реалізація запропонованих напрямів сприятиме зміцненню фінансової безпеки підприємств, їхній адаптивності до змін ринкового середовища та сталому розвитку в майбутньому.

Література:

1. Головне про ліквідність компанії. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/golovne-pro-likvidnist-kompanii> (дата звернення 06.06.2025)
2. Стащук О. Вартісно-орієнтоване управління фінансами підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-62>
3. Стащук О., Жигар Н. Формування та використання прибутку суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. 3 (31), 12-17. <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-03-12-17>

4. Леонова Б., Островська О., Круш В. Підвищення стійкості фінансового стану суб'єктів малого бізнесу. *Економіка та суспільство*, 2023. (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-65>
5. Насібова О. В., Папуцин В. М. Теоретичні аспекти управління ліквідністю та діловою активністю підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. № 12. С. 591 – 596.
6. Захарова Н. Платоспроможність та ліквідність підприємств: сутність, оцінка та умови забезпечення. URL: <https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/view/547/519>

Секція 5
ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: ІННОВАЦІЇ,
РОЗВИТОК ТА РЕГУЛЮВАННЯ

Section 5
DIGITAL ECONOMY: INNOVATION,
DEVELOPMENT AND REGULATION

ЯК ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЯ ВПЛИВАЄ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ?

Богдан Бабушкін

Ченстоховський політехнічний університет

Науковий керівник: dr hab. prof. PCz Izabela Krawczyk-Sokołowska

Цифровізація стала визначною частиною розвитку сучасної туристичної фірми. Відсутність цифрових навичок серед персоналу туристичних агентств обмежує використання новітніх технологій та стримує інновації у сфері туризму.

До написання сьогоденішнього артикулу використано дані статистичні щодо туристичної активності в Україні (Державна агенція розвитку туризму в Україні). На розвиток фірми впливає не тільки відсутність навичок, а також пандемія COVID-19 та інші чинники. За часів пандемії люди перестали активно подорожувати та виявили для себе інші можливості дізнатися про найтаємніші кутки світу, але ж туристичний бізнес не може просто так зупинитися, тому туристичні фірми, та маленькі агенції вирішили достосуватися до цього та пропонувати альтернативні рішення.

Російсько-Українська війна, активна фаза якої припала на розвиток туризму в Україні, спричинила великий туристичний бум серед локальних туристів. Люди почали активно досліджувати країну та знаходити цікаві місця в межах свого регіону.

Для своєї спроби дослідити цю проблему я вирішив скористатися статтями в інтернеті, звітами різних організацій та науковими статтями інших студентів. У статті Наталії Якименко-Терещенко з Харківського політехнічного інституту [1] є цікавий момент, що туризм в Україні знову почав розвиватися, але чи можливий розвиток без нових технологій? Певною мірою так, але все ж таки туристи хочуть чогось нового та цікавого. За словами Люсик Тетяни Василівни [2] “Інновації та розробка нових продуктів або надання нових послуг є важливими факторами конкурентоспроможності сучасного туристичного бізнесу. Велика кількість досліджень підкреслює брак інновацій в українській туристичній галузі порівняно з іншими секторами економіки, де технології та інновації є широко розповсюдженими.” Інновації та цифровізація має кардинально змінити та покращити Український туристичний ринок. За моїми власними спостереженнями, як туриста, в нашій країні великий потенціал на розвиток туристичної індустрії, велика кількість палаців, пам’яток архітектури та природніх заповідників, можуть конкурувати зповідними країнами Європи.

Інновації у туризмі охоплюють широкий спектр технологічних, управлінських та маркетингових рішень: Онлайн-сервіси бронювання: автоматизовані платформи типу Booking.com, Airbnb, Expedia. Власні, CRM-системи туристичних фірм для обліку клієнтів та бронювань. Віртуальні тури та доповнена реальність (AR/VR). Big Data та аналітика поведінки туристів, аналіз запитів і бронювань для формування персоналізованих пропозицій. Прогнозування попиту на основі сезонності та трендів. Електронні документи та мобільні додатки, які включають електронні

квитки, ваучери, туристичні карти та мобільні застосунки для супроводу клієнта під час подорожі. За тенденцією ми бачимо, що люди намагаються мати все в телефоні, так би мовити під рукою, адже навіть туристичний страховий поліс можна купити в два кліки в додатку. Цифровізація та інновації суттєво змінюють взаємодію між туристичними агенціями/фірмами та туристами, а також сам процес організації подорожей. По перше- це покращення комунікації та взаємодії між туристом та фірмою, за допомогою підтримки можна за кілька хвилин розв'язати якусь нагальну проблему чи питання. По друге- це зручність та персоналізація послуг. Для кожного туриста завдяки певним программам та функціям влаштованим у цих програмах можна персонально підбрати відпочинок зі всіма деталями, від виду з вікна, до наприклад особливостей харчування. Та на мій погляд головний чинник це те, що фірма не залишається просто продавцем послуг, а стає ближчою до туристів та стає помічником у подорожі, завдяки швидким діям та реагуванням на різні запити через наприклад додаток чи чат підтримки.

Цифровізація та інновації стали не просто сучасним трендом, а необхідною умовою виживання та розвитку туристичних фірм в Україні. Умови пандемії COVID-19 та повномасштабна війна з Росією змінили не лише туристичні маршрути, а й саму суть взаємодії між туристом і туристичним бізнесом. Відсутність цифрових навичок, звісно, гальмує прогрес, проте адаптація фірм до нових умов — через онлайн-сервіси, мобільні додатки, CRM-системи, віртуальні тури та інші інновації — свідчить про їхню гнучкість і прагнення бути ближчими до клієнтів. Сучасний турист очікує не просто послуги, а повноцінного цифрового досвіду, зручності, швидкої реакції та персоналізованого підходу. В умовах післявоєнного відновлення, туристичні фірми мають мати вже готові плани розвитку та інновацій для своєї діяльності, саме інновації стануть ключем до підвищення конкурентоспроможності українського туризму як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні.

Сьогоднішня тема показала, актуальний вигляд і проблематику, які вимагають цілий час актуалізації форми цифровізації та можливостей, можна продовжувати досить довго, адже туризм під час війни чи повоєнний туризм будуть розвиватися, будуть нові напрямки нові інновації та нові можливості тому тему хочу залишити відкритою до дискусії.

Література:

1. Якименко-Терещенко Н. В. Розвиток індустрії туризму у повоєнний період, *Економіка та суспільство*. 2022. (44). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-1172>
2. Лисюк Т. В. Цифрові інноваційні технології у сфері туризму України. *Економіка та суспільство*. 2023. (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-36>
3. Садова Н. В. Вплив цифровізації на розвиток туристичної індустрії. *Ефективна економіка*. 2019. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.9.43

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ

Андрій Бобечко

аспірант 3-го року навчання

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького, м. Львів

В умовах стрімкої цифровізації економіки підприємства сфери агробізнесу змушені трансформувати свої бізнес-моделі до нових ринкових реалій. Попри активну автоматизацію виробничих операцій, важливим напрямом цієї трансформації є впровадження технологій електронної комерції, які забезпечують ефективне управління процесами закупівель ресурсів та збуту продукції. Це особливо важливо у контексті подальшої інтеграції українських агровиробників у систему глобального продовольчого ринку, оскільки торговельні онлайн-платформи дозволяють оперативно налагоджувати зв'язки та укладати угоди з міжнародними партнерами.

Великі аграрні компанії, такі як «Кернел», «Нібулон», «МХП», «Агропросперіс» та ін. вже тривалий час активно застосовують власні веб-сайти для інформування споживачів про асортимент продукції та послуг, а також для ведення ділової комунікації. Цей інструмент цифрового маркетингу забезпечує зручну й доступну форму презентації товарної лінійки та комерційних пропозицій компаній щодо закупівель продукції з метою подальшого перепродажу або переробки.

Оскільки зазначені компанії є міжнародними агротрейдерами, на їхніх веб-сторінках публікується актуальна інформація про тендери, закупівельні ціни, пропозиції щодо продажу техніки, продукції, послуг логістики та зберігання. Окремі компанії, як-от «МХП», акцентують увагу на популяризації власних брендів («Ukrainian Chicken», «Наша ряба», «Легко», «Башинський», «Qualiko» та ін.), створюючи окремі сайти для відповідних торгових марок.

Наслідуючи великі агрокомпанії, власні сайти останніми роками створюють середні і малі сільськогосподарські підприємства. Натомість, великі експорт орієнтовані суб'єкти аграрного ринку досягли значного прогресу щодо організації електронних закупівель і збуту сільськогосподарської продукції та товарів агропромислового призначення. Ними широко застосовується увесь спектр інструментів електронної комерції: корпоративні електронні майданчики, маркетплейси, інтернет-магазини та онлайн біржі, тендерні майданчики, електронні дошки оголошень, системи е-логістики, соціальні мережі та месенджери тощо.

З кожним роком в Україні з'являються все нові електронні платформи та площадки для торгівлі, активно просувається оцифрування тих або інших операцій. При цьому, в даний час, будь-яких глобальних позитивних змін і тотального упорядкування і раціоналізації процесів різного рівня не спостерігається [1].

Великі вертикально інтегровані аграрні компанії, з широкою асортиментною пропозицією продукції та послуг, можуть створювати власні корпоративні маркетплейси, які забезпечують ефективну торгівлю ними в межах певної бізнес-

мережі. Подібні рішення сприяють оптимізації процесів закупівель, покращенню управління логістичними ланцюгами та розширенню форматів ділового партнерства.

Перевагою корпоративних торгових платформ є їхня адаптованість до специфіки комерційних операцій конкретного підприємства, інтеграція з його ERP-системою та широкий функціонал (планування ресурсів, електронні торги, управління постачальниками, розрахунки, аналітика, звітність тощо). Це що сприяє підвищенню ефективності комерційної діяльності і оптимізації витрат.

Сьогодні також спостерігається тенденція інтеграції корпоративних он-лайн платформ з тендерним майданчиком SmartTender.biz, яка є найбільшою українською платформою комерційних закупівель, а також офіційним майданчиком державних тендерів Prozorro та аукціонів Prozorro. Продажі [2]. Це забезпечує повну автоматизацію тендерного процесу, оскільки сформовані плани закупівель чи комерційні пропозиції одразу з'являються на сайті, причому інформація про нові тендери надходить не лише партнерам із внутрішньої бази, а усім користувачам платформи. Блокчейн-технологія забезпечує захист даних від втрат і спотворень.

Суб'єкти агробізнесу також мають можливість користуватися іншими тендерними платформами, що підключені до системи Prozorro: e-tender, Tender online, Zakupivli24. При цьому участь у торгах можуть брати усі підприємства, незалежно від їхніх розмірів чи досвіду діяльності. Тендерні майданчики дають змогу проводити як державні, так і комерційні закупівлі. Останні вирізняються безкоштовною участю для постачальників, спрощеними вимогами, можливістю врахування різних критеріїв при виборі переможця, конфіденційністю інформації та швидшою оплатою.

Найпоширенішою формою електронної торгівлі агропродукцією залишаються маркетплейси - відкриті платформи, де різні продавці пропонують товари широкому колу покупців. Вони забезпечують вибір серед багатьох пропозицій, порівнюваність цін і прозорість закупівель завдяки системі оцінок і відгуків. Найбільш популярними аграрними маркетплейсами сьогодні є: Zernotorg.ua, AGROFORUM, GLENDEAL. Альтернативну маркетплейсам складають інтернет-магазини, доповнені електронними дошками оголошень (AGROTORG), інтернет-ринки сільськогосподарської продукції («Відкритий ринок», інтернет-ринок «Шувар»). Також, цифрову трансформацію агробізнесу забезпечують сервіси пошуку транспорту для перевезень (Zernovoz.ua), інформаційно-аналітичні платформи аграрного ринку («ПроАгро»).

Серед основних проблем на шляху цифрової трансформації агропідприємств науковці відзначають: недостатній розвиток технічної інфраструктури в сільській місцевості; необхідність її постійного покращення; високий пороговий вхідний рівень інформаційної та технологічної освіти персоналу галузі [3].

Перспективи подальшої «цифровізації» комерційної діяльності підприємств агробізнесу передусім пов'язані із виходом на міжнародні електронні торговельні майданчики (eWorldTrade, B2B Agriculture, Agro InfoMart, Amazon Business, Agrimp); використання систем управління взаєминами з клієнтами (CRM), аналітики великих даних для прогнозування ринкових трендів, цінових коливань, планування маркетингових кампаній; інтеграцію з транспортними компаніями та логістичними платформами, впровадження електронного доментообігу. Для цього необхідними є

інвестиції в цифрову інфраструктуру, освіту персоналу, а також партнерство з провідними ІТ-компаніями для створення рішень, адаптованих до умов підприємства.

Література:

1. Танська А. Електронні майданчики та платформи або як спростити життя трейдеру. URL: <https://www.apk-inform.com/uk/exclusive/opinion/1107111>.
2. Офіційний майданчик тендерів Prozorro. URL: <https://smarttender.biz/>
3. Коляденко С.В., Дзісь О.В., Гайдей В.Л. Перспективні напрями цифровізації аграрних підприємств у контексті економічної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2024. №59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-84>.

ЦИФРОВІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

Юлія Боднарчук

студентка 1-го курсу ФУЕП

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького, м. Львів

Науковий керівник: Східницька Г. В. к.е.н., доцент

В умовах швидких технологічних змін цифрові фінансові технології стали важливим інструментом для розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ). Вони дозволяють підприємствам значно скоротити витрати, підвищити ефективність управління фінансами та відкривають доступ до нових джерел фінансування. Разом із цим цифровізація фінансової сфери висуває нові вимоги до організації бізнесу, вимагаючи особливої уваги до безпеки даних, правових аспектів та технічних викликів.

Однією з основних переваг цифрових фінансових технологій є зменшення витрат для МСБ. Традиційно підприємства малого масштабу стикалися з високими витратами на обслуговування фінансових послуг, особливо у віддалених регіонах або там, де банківська інфраструктура недостатньо розвинена. Сучасні цифрові платформи дозволяють здійснювати фінансові операції дистанційно, без необхідності фізичного відвідування банків або залучення посередників. Це суттєво знижує транзакційні витрати та спрощує доступ до фінансових послуг. [1]

Ще однією перевагою є швидкість і зручність виконання фінансових операцій. За допомогою мобільних додатків та онлайн-платформ підприємці можуть у режимі реального часу здійснювати платежі, оформляти кредити, вести бухгалтерію та вирішувати інші фінансові питання. Це особливо актуально для бізнесу, що працює в умовах обмежених ресурсів і високої конкуренції. [1]

Цифрові фінансові технології також підвищують прозорість і ефективність управління фінансами. Автоматизовані програми дають змогу стежити за доходами та витратами, складати бюджети та прогнозувати фінансові результати. Це дозволяє

мінімізувати ризики помилок, які можуть виникати через людський фактор.

Крім того, впровадження цифрових фінансових технологій відкриває можливості для глобальної інтеграції бізнесу. Завдяки використанню міжнародних платіжних систем, мультивалютних платформ та інструментів токенизації активів, малі та середні підприємства можуть розширювати свою діяльність на закордонні ринки, залучаючи нових клієнтів та партнерів. Це дає змогу МСБ конкурувати на глобальній арені, що особливо актуально в умовах глобалізації та цифрової економіки. Проте така інтеграція потребує від бізнесу підвищеної уваги до регуляторних норм різних країн та адаптації до нових ринкових умов.

У перспективі, розвиток цифрових фінансових технологій стимулюватиме створення екосистеми фінансових сервісів, яка охоплюватиме не лише традиційні банківські продукти, а й інноваційні рішення у сфері DeFi (децентралізовані фінанси), цифрових валют центральних банків (CBDC) та смарт-контрактів. Такі інновації дозволять малому та середньому бізнесу ефективніше управляти капіталом, залучати інвестиції та забезпечувати прозорість фінансових операцій. Успішна інтеграція цих рішень у діяльність МСБ створить нові можливості для зростання та розвитку в умовах цифрової трансформації економіки.

Водночас, впровадження цифрових фінансових технологій супроводжується й певними ризиками [2].

Найбільшу загрозу становлять питання кібербезпеки. Платформи, які обробляють фінансову інформацію, можуть стати об'єктами хакерських атак, що призводить до витоку конфіденційних даних, банківських реквізитів та особистої інформації клієнтів або працівників. Малий бізнес часто не має достатніх ресурсів для забезпечення надійного захисту, що робить його вразливим. У разі витоку даних компанія може зазнати фінансових збитків і втратити довіру своїх клієнтів, що суттєво вплине на репутацію. [3]

Ще одним ризиком є технічні проблеми або збої у роботі цифрових фінансових систем. Такі проблеми можуть бути спричинені нестабільністю інтернет-з'єднання, збоями програмного забезпечення або серверних систем. У разі виходу з ладу фінансової платформи підприємство може не виконати свої фінансові зобов'язання вчасно, що особливо критично для МСБ. Навіть незначні затримки платежів можуть призвести до втрати клієнтів або партнерів [4].

Отже, цифрові фінансові технології відкривають нові можливості для розвитку малого та середнього бізнесу, сприяючи зниженню витрат, підвищенню швидкості та ефективності фінансових операцій. Водночас вони несуть і певні ризики: кіберзагрози, технічні проблеми та регуляторні обмеження. Щоб повноцінно скористатися перевагами цифрових фінансових інструментів, підприємствам важливо інвестувати в кіберзахист, технічну підтримку та дотримуватися законодавчих вимог. Такий підхід дозволить МСБ зміцнити свої позиції на ринку та стати більш конкурентоспроможними в умовах цифрової економіки.

Крім того, важливо розвивати фінансову грамотність власників та співробітників підприємств для правильного впровадження та ефективного використання цифрових рішень. Підприємства мають адаптувати свої бізнес-моделі, щоб відповідати вимогам цифрової ери, а також активніше співпрацювати з фінансовими установами

для інтеграції нових сервісів. Лише таким чином цифрові фінансові технології стануть справжнім інструментом розвитку та стійкого зростання для малого та середнього бізнесу.

Література:

1. Сундук Т. Ф. та ін. Розвиток цифрових технологій у фінансовому секторі. Х:Видавництво «МІА», 2023. 243 с.
2. Кондрат О. Б., Крикуненко К. В. Інноваційні фінансові інструменти в українській економіці. *Analysis of Innovative Financial Instruments in Modern Ukrainian Scientific Literature*. 2024. № 2. С. 32-38.
3. Стендер С. В., Гаврилюк В. М. Децентралізовані фінансові технології в Україні: перспективи та виклики. *Актуальні питання економічних наук*. № 1. 2023.
4. Семеног А. Ю. Цифрові фінансові послуги у цифровій економіці: автореф. дис. канд. екон. наук. Сумський державний університет, 2024. 20 с.

РОЛЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Галина Бричка

к.е.н., доцент

Богдан Бричка

к.е.н., доцент

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького, м. Львів

Цифрова економіка, що стрімко розвивається, часто асоціюється з інноваційними технологіями, автоматизацією та даними. Дані Світового банку цифрова економіка займає майже 15% світового ВВП, що становить близько 16 трильйонів доларів США з приблизно 108 трильйонів доларів США у 2024 році [1].

Однак за всіма цими процесами стоїть незмінно важливий елемент – людський капітал. Саме він є рушійною силою, яка не тільки створює, впроваджує та використовує цифрові інструменти, а й визначає успіх трансформації суспільства та економіки в цілому.

Насамперед, людський капітал у цифровій економіці – це компетентність. Це не просто наявність технічних знань, а й здатність до критичного мислення, адаптації до постійних змін, вирішення складних, нестандартних завдань. Фахівці з розвитку програмного забезпечення, аналітики даних, спеціалісти з кібербезпеки, UX/UI дизайнери – усі вони є прикладом спеціалістів, чиї унікальні навички є незамінними. Вони створюють інноваційні продукти та послуги, які формують обличчя сучасної економіки.

Крім технічних навичок, все більшого значення набувають так звані "м'які" навички (soft skills). У світі, де взаємодія відбувається часто віддалено, а проєкти є міждисциплінарними, комунікація, співпраця, емоційний інтелект, креативність та

здатність працювати в команді стають критично важливими. Навіть найдосконаліші технології не принесуть користі без людей, які вміють ефективно взаємодіяти, вирішувати конфлікти та мислити нестандартно.

Важливим аспектом є також готовність до безперервного навчання. Цифрова економіка змінюється з калейдоскопічною швидкістю. Технології, що були провідними вчора, можуть стати застарілими завтра. Тому інвестиції в освіту, перекваліфікацію та підвищення кваліфікації є життєво необхідними для підтримки конкурентоспроможності як окремих індивідів, так і цілих націй. Навчання протягом усього життя перестає бути опцією і стає обов'язковою умовою успіху.

Роль людського капіталу також проявляється у формуванні етичних та регуляторних засад цифрової економіки. Розвиток ШІ, біометричних технологій, роботизації викликає безліч питань щодо конфіденційності даних, етичності алгоритмів, впливу на ринок праці. Саме люди, володіючи знаннями та моральними орієнтирами, повинні розробляти та впроваджувати норми, що забезпечуватимуть справедливий та інклюзивний розвиток цифрового суспільства.

Для України це питання має стратегічне значення. У країні є потужний ІТ-сектор, що активно розвивається і вже став одним із провідних експортерів послуг. Проте, щоб зберегти та зміцнити позиції у цифровій економіці, необхідно інвестувати у людський капітал: реформувати освіту, забезпечити доступ до цифрових навичок навіть у віддалених громадах, підтримувати наукові дослідження та сприяти креативному підприємництву.

Проте поряд із цілою низкою переваг, цифровізація економічних процесів має негативний вплив на людський капітал. До таких негативних аспектів віднесемо:

- відсутність у значної частини працівників (особливо віком старше 50) цифрових навичок, як наслідок не здатність ними виконувати необхідні обсяги роботи;
- заміна людської праці штучним інтелектом та машинною роботою може призвести до скорочення робочих місць та зміна структури зайнятості. Автоматизація та впровадження штучного інтелекту призводять до заміщення рутинних та повторюваних завдань машинами. Це стосується не тільки працівників виробничих галузей, але й офісних працівників, операторів кол-центрів, логістів тощо. Хоча цифровізація і створює нові робочі місця, часто для них потрібні зовсім інші навички, що призводить до структурного безробіття та необхідності масштабної перекваліфікації значної частини робочої сили. Не кожен має можливість або бажання опановувати нові компетенції, що створює ризики для соціальної стабільності;
- зростання цифрового розриву між країнами, що в свою чергу впливатиме й на розвиток людського капіталу та їх навичок;
- цифровізація також може негативно впливати на психічне та фізичне здоров'я людей. Постійне підключення до мережі, надмірне використання соціальних мереж та ігор може призвести до залежності, тривожності, депресії та проблем зі сном. Сидячий спосіб життя, пов'язаний з цифровою роботою, сприяє розвитку низки захворювань опорно-рухового апарату, зору та серцево-судинної системи. Крім

того, зростає ризик вигорання через постійний тиск на продуктивність та необхідність бути "на зв'язку" 24/7;

- цифровізація ставить під загрозу приватність та безпеку даних. Збір та обробка величезних обсягів персональної інформації, хоча й має переваги для бізнесу та держави, водночас створює ризики для маніпуляцій, шахрайства та порушення базових прав людини. Недостатній рівень кібергігієни та кіберзахисту може зробити людський капітал вразливим до численних кіберзагроз.

Крім того, цифровізація створює нові виклики: потреба в постійному навчанні, загроза автоматизації робочих місць, цифрова нерівність. І знову ж, саме розвиток людського капіталу — через освіту, адаптивність, м'які навички та емоційний інтелект — є відповіддю на ці виклики.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що людський капітал є не просто ресурсом, а стратегічним активом цифрової економіки. Його розвиток, адаптація до нових викликів та інвестиції в нього є ключовими для забезпечення стійкого зростання, інновацій та соціального прогресу. Без кваліфікованих, адаптивних та етично свідомих людей, цифрова економіка ризикує перетворитися на набір складних, але малоефективних технологій.

Література:

1. Global Digital Economy Report – 2025. IDCA. URL: <https://www.idc-a.org/insights/qUi9XgyvyrzSkyDUy9Tqr> (дата звернення: 11.06.2025).
2. Плікус І. Й. Людський капітал та інноваційний розвиток в умовах цифрової економіки. Цифрова економіка як фактор економічного зростання держави: колективна монографія / за заг. ред. О. Л. Гальцової. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.298-325.

ВИКОРИСТАННЯ СМАРТ-КОНТРАКТІВ У ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ

Анна Булакевич

здобувачка 5 курсу, групи ФІК-52м

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к. е. н., доцент Софія Теслюк

У ХХІ столітті цифровізація стала невід'ємним елементом модернізації публічного сектору. Одним із сучасних цифрових рішень, що мають потенціал змінити підхід до його функціонування, є смарт-контракти.

Смарт-контракти є сучасною формою договірних відносин, яка інтегрує програмне забезпечення з юридичним зобов'язанням та реалізується через механізм блокчейн технологій.

Під час створення смарт-контракту його умови управління вбудовуються безпосередньо в програмний код і розгортаються в блокчейн-мережі, після чого контракт стає загальнодоступним для взаємодії. Усі передбачені умови зафіксовані у коді, який забезпечує їх автоматичне виконання після настання відповідних подій.

Наприклад, якщо в логіці смарт-контракту передбачено, що платіж має

здійснитися після доставки товару, то за фактом фіксації цієї події система ініціює транзакцію без участі сторонніх осіб. Для забезпечення повного циклу роботи смарт-контракту застосовуються спеціалізовані програмні рішення, що включають інструменти й методи для ефективного управління його життєвим циклом. [1]

Після активації смарт-контракту його змінення стає неможливим, оскільки програмний код зберігається у блокчейні, який є децентралізованою системою з незмінною структурою даних. Це гарантує, що після розгортання контракт залишається захищеним від будь-яких модифікацій або фальсифікацій.

Хоча перші приклади використання смарт-контрактів стосувалися фінансової та криптовалютної сфер, наразі активно досліджується їхній потенціал у публічному управлінні, юридичних процесах, виробничих системах і державних реєстрах.

Смарт-контракти знаходять застосування в широкому спектрі галузей завдяки своїй здатності забезпечувати прозорість, автоматизацію та підвищену безпеку. У сфері нерухомості, охорони здоров'я, енергетики, логістики та права вони сприяють зменшенню ролі посередників, прискоренню процесів і зниженню адміністративних витрат. Зокрема, міжнародні платформи Propy, IBM Food Trust, MedRec та OpenLaw демонструють успішні приклади впровадження розумних договорів у сферах управління нерухомістю, відстеження продуктів, медичного документообігу та юридичних угод [2].

Особливо показовим є закордонний досвід використання смарт-контрактів у фінансовому та державному секторах. Банківські гіганти, як-от JP Morgan із платформою Quorum та Santander з ініціативою One Pay FX, інтегрували технологію блокчейн для оптимізації транскордонних платежів, зменшення ролі посередників та підвищення безпеки операцій. У сфері публічного адміністрування приклади Естонії з її програмою електронного резиденства та Сьєрра-Леоне з блокчейн-голосуванням демонструють потенціал розумних контрактів у підвищенні прозорості та ефективності державних послуг. Такий досвід є цінним орієнтиром для можливого адаптування аналогічних рішень в нашій країні [2].

Смарт-контракти мають низку суттєвих переваг, що сприяють їх широкому впровадженню. Вони забезпечують прозорість, оскільки всі умови угоди доступні для перегляду сторонами і не можуть бути змінені після активації. Обмін активами відбувається миттєво після виконання зобов'язань, що значно прискорює процеси. Відсутність посередників не лише знижує витрати, а й робить взаємодію простішою. Це створює умови для автоматичного виконання контракту і забезпечує надійність дотримання зобов'язань без потреби у додатковому втручанні.

Один із перспективних напрямів впровадження смарт-контрактів в Україні представлений у проєкті Blockchain Estate Registry (BER), який було ініційовано у 2024 році Громадською спілкою «Віртуальні активи України». Головна ідея полягає у створенні цифрової системи, що дозволяє токенизувати право власності на нерухомість, перетворюючи його на цифровий актив. Завдяки цьому операції з майном, такі як купівля, спадкування або оформлення іпотеки, можуть відбуватися без посередників [3].

У основі проєкту лежать сучасні блокчейн-технології Internet Computer Protocol та Polygon, що гарантують захист даних, прозорість транзакцій і доступність

інформації. У співпраці з компанією Kitsoft та забудовником KBD.estate було започатковано пілотну ініціативу «Глібівка», у межах якої планується токенизувати понад 925 тисяч квадратних метрів житлової нерухомості. Станом на 2025 рік система перебуває на стадії тестування в межах спеціальної регуляторної програми Міністерства цифрової трансформації України [3].

Однак попри значний потенціал подібних ініціатив, широкомасштабне впровадження смарт-контрактів в Україні стикається з низкою перешкод. Основними є правова невизначеність, недостатність нормативної бази та відсутність чітких процедур визнання смарт-контрактів юридично чинними. Крім того, актуальним залишається питання технічної сумісності державних реєстрів із децентралізованими платформами.

Ефективна інтеграція смарт-контрактів у систему публічного управління вимагає насамперед вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення цифрової грамотності державних службовців та впровадження уніфікованих технічних стандартів для забезпечення сумісності з існуючими інформаційними системами. Водночас важливо запускати пілотні проєкти для тестування нових рішень, гарантувати прозорість і безпеку даних, а також сприяти міжвідомчій і міжнародній співпраці задля обміну досвідом і впровадження передових практик.

Література:

1. Smart Contracts on Blockchain. What Are They and How Do They Work. Legitt. 2023. URL: <https://legittai.com/blog/smart-contracts-on-blockchain#1>.
2. Examples & Case Studies: Successful Implementation of Smart Contracts in Various Industries. Legitt AI. 2023. URL: <https://legittai.com/blog/case-studies-of-smart-contract-implementation-in-various-industries>.
3. Громадська спілка «Віртуальні активи України». Ukraine has developed the world's first prototype of a blockchain estate registry. URL: <https://virtual-assets.org/news/ukraine-has-developed-the-worlds-first-prototype-of-a-blockchain-estate-registry>.
4. Сташук О. В., Теслюк С. А., Кузьмич І. В. Перспективи використання технології блокчейн у фінансовому секторі. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 40. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1562>.

КІБЕРБЕЗПЕКА ЦИФРОВИХ ФІНАНСІВ: СТРАТЕГІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ

Денис Винничак

здобувач 1-го курсу, групи Фін-11

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені
С.З. Гжицького, м. Дубляни

Науковий керівник: к.е.н., доцент Андрій Колодій

В епоху безперервної цифровізації фінансових послуг проблематика кібербезпеки набуває першочергового значення, перетворюючись у один з ключових стратегічних викликів для стабільності національних та міжнародних економічних систем. Експоненціальне поширення цифрових фінансових технологій, таких як системи інтернет-банкінгу, мобільні платіжні додатки, децентралізовані криптовалюти, блокчейн-платформи та різноманітні фінтех-рішення, нерозривно супроводжується активізацією кіберзагроз. Ці загрози постійно еволюціонують, набуваючи дедалі складніших форм. Об'єктами кібератак стають не лише банківські установи, але й глобальні платіжні системи, біржі цифрових активів та навіть індивідуальні користувачі, особливо ті, що характеризуються базовим рівнем кіберграмотності.

Згідно з офіційними даними Національного банку України, у 2024 році було зафіксовано зниження кількості шахрайських операцій з платіжними картками на 1%, досягнувши показника у 270 тисяч операцій порівняно з попереднім 2023 роком. Проте, незважаючи на зменшення кількості інцидентів, сукупна сума збитків продемонструвала значне зростання на 37%, досягнувши обсягу в 1,1 мільярда гривень. Це пояснюється збільшенням середньої суми однієї шахрайської операції до 4247 гривень. Переважна більшість цих випадків, а саме 83% за кількістю та 93% за сумою завданих збитків, були реалізовані в мережі Інтернет. Домінуючою причиною шахрайства, що спричинила 84% усіх збитків, залишається соціальна інженерія, коли клієнти ненавмисно розголошують конфіденційні платіжні дані. У відповідь на ці виклики Національний банк України планує продовжити та розширити інформаційні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності громадян щодо базових правил платіжної безпеки [1].

Для ефективного захисту від кіберзагроз у фінансовій сфері критично важливим є глибоке розуміння механізмів атак. Окрім соціальної інженерії, зловмисники широко застосовують шкідливе програмне забезпечення. До нього належать вірус-вимагачі (ransomware), що шифрують дані та вимагають викуп, спричиняючи значні збитки, а також троянські програми-банкіри, призначені для крадіжки фінансових даних через перехоплення вводу та несанкціоновані операції. Постійною загрозою є DDoS-атаки, які паралізують роботу фінансових організацій, перевантажуючи їхні сервери. Зростає і небезпека інсайдерських атак, коли зловмисні дії чи недбалість співробітників, що мають доступ до конфіденційної інформації, призводять до витоку даних, що особливо небезпечно через фактор довіри.

З огляду на зазначену динаміку та специфіку загроз, стратегічні виклики у сфері кібербезпеки цифрових фінансів постають особливо гостро. Вони охоплюють

безперервну еволюцію кіберзагроз, зростання середньої суми збитків, необхідність адаптації регуляторних рамок до швидкого технологічного прогресу, дефіцит кваліфікованих кадрів у галузі кібербезпеки та розширення поверхні атаки через зростання кількості цифрових сервісів та їх інтеграції.

Для ефективної протидії кіберзагрозам у фінансовому секторі необхідний комплексний підхід, що поєднує передові технологічні рішення та стійку регуляторну основу. На міжнародному рівні фінансовий сектор керується визнаними стандартами, такими як ISO/IEC 27001 для систем управління інформаційною безпекою та PCI DSS, що є обов'язковим для всіх суб'єктів, які обробляють дані платіжних карток. Ці стандарти сприяють уніфікації вимог до захисту інформації та підвищенню операційної стійкості. В Україні НБУ відіграє ключову роль у формуванні політики кібербезпеки фінансового сектору. Окрім проведення інформаційних кампаній, він активно вдосконалює нормативно-правову базу, розробляючи вимоги до систем управління ризиками кібербезпеки, операційної стійкості та процедур реагування на кіберінциденти. Ці заходи спрямовані на забезпечення безперебійного функціонування фінансової системи, захист даних клієнтів та мінімізацію збитків від кібератак. Важливою складовою є також Концепція розвитку інноваційних наглядових та регуляторних технологій (SupTech та RegTech), яка відображає стратегію НБУ у використанні штучного інтелекту (ШІ), машинного навчання та інших інноваційних рішень для автоматизації нагляду та полегшення виконання регуляторних вимог.

Впровадження інноваційних технологічних рішень становить ще один фундаментальний напрямок розвитку кібербезпеки. Це охоплює використання ШІ та машинного навчання для виявлення аномалій у поведінці користувачів та мережевому трафіку, що надає можливість прогнозувати та запобігати атакам. Багатофакторна аутентифікація (MFA) вже стала де-факто стандартом безпеки, значно ускладнюючи несанкціонований доступ зловмисників. Технологія блокчейн, завдяки своїй децентралізованій та криптографічно захищеній структурі, розглядається як перспективний інструмент для підвищення безпеки та прозорості фінансових операцій. Крім того, стратегічні інвестиції у кіберрозвідку (Threat Intelligence) дозволяють фінансовим установам завчасно отримувати актуальну інформацію про нові загрози та вразливості, що сприяє оперативнішому реагуванню та проактивному посиленню захисту. На довгостроковому горизонті з'являються також перспективи квантової та постквантової криптографії, що є стратегічною інвестицією у майбутню безпеку фінансового сектору [2].

У підсумку можна сказати, що стрімка цифровізація фінансів зумовлює ескалацію кіберзагроз, що є стратегічним викликом, адже збитки від шахрайства зростають, переважно через соціальну інженерію та інші види атак. Ефективна протидія вимагає комплексного підходу: інтеграції міжнародних стандартів та національного регулювання з інноваційними технологіями, такими як штучний інтелект, машинне навчання, MFA, блокчейн та кіберрозвідка. Забезпечення стабільності цифрових фінансів залежить від інвестицій, підвищення кваліфікації кадрів та кіберграмотності.

Література:

1. Національний Банк України: кількість випадків шахрайства з картками знизилася, збитки за ними – зросли. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kilkist-vipadkiv-shahraystva-z-kartkami-znizilasya-zbitki-za-nimi--zrosli?hl=uk>
2. Національний Банк України: концепція розвитку інноваційних наглядових та регуляторних технологій. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/kontseptsiya-rozvitku-innovatsiynih-naglyadovih-ta-regulyatornih-tehnologiy>

АНАЛІЗ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІОТ ТА МАШИННОГО НАВЧАННЯ

Нестор Гнилянський

здобувач 1 курсу, Технічний фаховий коледж від Львівської політехніки

Науковий керівник: Ольга Тадеоцук

*к.е.н., доц кафедри менеджменту, Львівський
торгівельно-економічний університет*

Сучасний світ переживає революцію в галузі технологій, що безпосередньо впливає на виробничі процеси. Інтернет речей (IoT) та машинне навчання стали потужними інструментами, які трансформують традиційні підходи до управління виробництвом. IoT забезпечує збір та обробку великого обсягу даних в реальному часі, що дозволяє підприємствам отримувати важливу інформацію про стан обладнання, процеси та ресурси.

Машинне навчання, у свою чергу, здатне аналізувати ці дані, виявляти закономірності та робити прогнози, що сприяють оптимізації виробничих процесів. Завдяки цим технологіям організації можуть підвищити ефективність, зменшити витрати, поліпшити якість продукції та забезпечити гнучкість у реагуванні на зміни ринку [1].

Таблиця 1

Таблиця алгоритмів машинного навчання для оптимізації виробничих процесів

Алгоритм	Тип	Опис
Лінійна регресія	Регресія	Прогнозування числових значень, таких як витрати на виробництво.
Поліноміальна регресія	Регресія	Виявлення складних залежностей між змінними.
Дерево рішень	Деревоподібні моделі	Прийняття рішень на основі умов, корисне для оптимізації процесів.
Логістична регресія	Класифікація	Визначення ймовірності належності до категорії, оптимізація управлінських рішень.
Метод опорних векторів (SVM)	Класифікація	Виявлення аномалій у виробничих даних.
k-середніх	Кластеризація	Групування даних для оптимізації розподілу ресурсів.
Ієрархічна	Кластеризація	Виявлення структури даних для оптимізації

кластеризація		процесів на різних рівнях.
Генетичні алгоритми	Оптимізація	Пошук оптимальних рішень у складних задачах, таких як оптимізація маршруту.
Нейронні мережі	Глибоке навчання	Прогнозування відмов обладнання та складних задач.
Алгоритми градієнтного спуску	Оптимізація	Мінімізація функцій витрат у різних моделях.

Методи кластеризації, зокрема k-середніх та ієрархічна кластеризація, допомагають в оптимізації розподілу ресурсів, тоді як генетичні алгоритми пропонують рішення для складних задач оптимізації. Глибоке навчання, зокрема нейронні мережі, відкриває нові можливості для аналізу великих обсягів даних і прогнозування.

Впровадження цих алгоритмів може значно підвищити ефективність виробництв, зменшити витрати та поліпшити загальну продуктивність. Перспективи подальшого розвитку в цій сфері свідчать про зростаючу важливість технологій машинного навчання для індустрії та необхідність їх інтеграції в бізнес-процеси.

Аналіз та оптимізація виробничих процесів за допомогою Інтернету речей (IoT) і машинного навчання відкривають нові горизонти для сучасної промисловості. Ці технології не лише поліпшують ефективність, а й забезпечують гнучкість у реагуванні на зміни ринку та потреби споживачів.

IoT дозволяє здійснювати моніторинг та збір даних в реальному часі, що є критично важливим для виявлення проблем та можливостей для покращення. З іншого боку, машинне навчання аналізує ці дані, виявляючи закономірності, які можуть бути використані для прийняття обґрунтованих рішень. Комбінація цих технологій дозволяє підприємствам не лише оптимізувати виробничі процеси, а й зменшити витрати, підвищити якість продукції та покращити обслуговування клієнтів.

Впровадження IoT і машинного навчання вимагає інвестицій у технології та навчання персоналу, але результати часто виправдовують ці зусилля. Успішні приклади реалізації показують, що організації, які активно інтегрують ці інновації, отримують конкурентні переваги на ринку.

Отже, подальший розвиток IoT і машинного навчання в промисловості є необхідністю для підтримки конкурентоспроможності та забезпечення сталого зростання в умовах швидко змінюваного бізнес-середовища.

Література:

1. Гнилянська О.В., Карий О.І. (2023) Ефективне використання інтернет речей (IoT) в адміністративному менеджменті: завдання та можливості для організацій в сучасному бізнес-середовищі / Вісник ЛТЕУ. Підприємництво і торгівля – Львів: Видавництво ЛТЕУ. № 39. С. 58-66. <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-06>
2. Hnylianska Olha, Liydmyla Demydchuk, Dmytro Sapozhnyk (2024) The concept of sustainable development in modern transformational trends: realities and new opportunities for entrepreneurship // Green and digital economic transformation: a synthesis of the future // collective monograph. Praha Oktan print. P. 44-56.

FINANCIAL TECHNOLOGY (FIN TECH) AS A NEW CHANNEL FOR ATTRACTING INVESTMENTS TO DEVELOPING COUNTRIES

Dashkovska Victoria

3rd year student, group IRB-31

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv

Scientific advisor: CES, Associate Professor Andriy Pehnyk

Financial technologies (FinTech) are rapidly changing the landscape of global finance by providing alternative investment opportunities that are particularly important for developing countries. In areas where traditional banking and capital markets are not easily accessible, FinTech creates new avenues for mobilizing capital, promoting entrepreneurship, and integrating local economies to the global financial system [1].

One of the most important innovations in recent years is crowdfunding, which involves raising small amounts of money from a large number of people, usually through the internet. Platforms like Kickstarter, Indiegogo, and similar regional sites allow entrepreneurs to bypass traditional banks and connect directly with supporters and investors. This approach is especially advantageous for startups and small businesses in developing countries that may not have sufficient collateral or formal credit histories [2]. Moreover, Decentralized Finance (DeFi) revolutionizes the investment process by removing traditional intermediaries. By using smart contracts on blockchain networks, DeFi platforms facilitate peer-to-peer investment, lending, and fund pooling [3]. These systems provide transparency, speed, and accessibility, which are crucial in environments with underdeveloped regulatory frameworks.

Asset tokenization is a groundbreaking tool that revolutionizes the way we perceive ownership of real-world assets be it property, equity, or artwork by converting them into digital tokens through blockchain technology. This innovative process not only makes these tokens accessible for global trading and investment, but it also significantly lowers entry barriers and boosts liquidity. Imagine a real estate project in a developing country tokenizing its equity and offering it to international investors in micro amounts all facilitated by decentralized platforms. This opens up new avenues for investment and fosters inclusivity, enabling a diverse range of investors to participate in markets that were once out of reach [3].

Countries like Estonia and Lithuania have emerged as trailblazers in FinTech innovation within Europe. Estonia's Funderbeam enables businesses to issue tradable tokenized equity, while Lithuania has pioneered a "regulatory sandbox" model and optimized its licensing processes, making it a premier destination for FinTech investment in the EU. These examples serve as compelling models for other countries eager to ignite innovation while effectively managing inherent risks [4][6].

In Ukraine, the adoption of FinTech tools has accelerated dramatically, particularly following the events of 2022, which catalyzed a wave of digital financial initiatives. Platforms like UNITED24 and Save Ukraine have harnessed the power of crowdfunding to support defense and humanitarian efforts with remarkable success. Simultaneously, Ukraine's FinTech ecosystem is flourishing, reflecting increasing interest in

cryptocurrency payment solutions, digital fundraising, and investment opportunities through tokenized projects [5].

Nevertheless, significant regulatory obstacles remain. The absence of clear legal frameworks for crowdfunding and tokenized assets creates barriers that can discourage investors and stifle growth. Furthermore, financial security risks such as fraud, cyberattacks, and money laundering demand urgent attention through robust governance measures. It is imperative to adopt a balanced regulatory approach, one that not only fosters innovation but also safeguards investors and upholds financial stability [6].

FinTech holds immense promise for revolutionizing investment opportunities in developing countries. By breaking down barriers to capital access, promoting financial inclusion, and diminishing reliance on traditional intermediaries, FinTech can lay a powerful foundation for sustainable economic growth. However, to unlock this transformative potential, it is essential to engage in coordinated efforts targeting key areas such as policy development, digital infrastructure, and investor education. Together, these initiatives can drive meaningful change and empower nations to thrive in the global economy.

References:

1. Arner, D. W., Barberis, J., & Buckley, R. P. (2016). The evolution of FinTech: A new post-crisis paradigm? *Georgetown Journal of International Law*, 47(4), 1271–1319.
2. World Bank. (2013). *Crowdfunding's potential for the developing world*. Washington, DC: World Bank.
3. Zetzsche, D. A., Buckley, R. P., Arner, D. W., & Barberis, J. N. (2020). From FinTech to TechFin: The regulatory challenges of data-driven finance. *NYU Journal of Law & Business*, 16(1), 1–103.
4. European Commission. (2023). *Digital finance package*. Retrieved from <https://finance.ec.europa.eu>
5. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. (2020). *FinTech development strategy in Ukraine until 2025*. Retrieved from <https://thedigital.gov.ua>
6. National Bank of Ukraine. (2023). *Annual report*. Retrieved from https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finteh2025.pdf

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ НА СТРУКТУРУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Дюг Іванна

здобувачка 3 курсу, групи Екф-32с

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: к.е.н., доцент Марта Петик

Фінансова інклюзія є важливим елементом соціально-економічного розвитку, що забезпечує доступ населення та бізнесу до всіх фінансових продуктів чи послуг. Проте за умов повномасштабної війни в Україні можливість користуватись фінтех

ускладнилась. Через знищення інфраструктури, економічну нестабільність багато банківських установ обмежили свою діяльність або змушені були припинити роботу, особливо в сільських, прифронтових територіях. Наявність бар'єрів у сфері фінансового обслуговування гальмує підприємницьку активність, зменшує податкові надходження та ускладнює реалізацію місцевих програм соціального та економічного розвитку.

Становлення фінансової інклюзії в Україні зараз є актуальним процесом, який спрямований на забезпечення доступу до широкого спектру фінансових послуг усім групам населення, підвищення фінансової грамотності, а відтак – збільшення фінансової стабільності в країні. Сьогодні Україна стикається з певними викликами щодо розвитку фінансової інклюзії, зокрема:

- низький рівень фінансової грамотності (за методологією ОЕСР, загальний індекс фінансової грамотності України у 2021 році становив 12,3 бали (або 58 % від його максимального значення – 21 бал) [3]);
- обмежений доступ до фінансової інфраструктури (багато сільських громад залишаються без доступу до відділень банків і банкоматів, що унеможливорює регулярне фінансове обслуговування. Також зменшення мережі банківських відділень через війну, окупацію територій, міграцію населення);
- високі фінансові бар'єри (високі процентні ставки, складні умови кредитування та вимоги до позичальників) [2].

Одним із напрямів розширення сфери фінансових послуг сьогодні є створення банків фінансової інклюзії, на базі існуючих банківських установ або компаній, які зможуть здійснювати діяльність на підставі обмеженої ліцензії. Обмежена банківська ліцензія дає змогу великим роздрібним та поштовим компаніям, які мають компетенцію обслуговування великої кількості клієнтів та відділень, створити окрему юридичну особу у формі акціонерного товариства – банк фінансової інклюзії, щоб, використовуючи наявну інфраструктуру, надавати фінансові послуги населенню та дрібному бізнесу [1].

Наявність зазначених вище проблем у сфері фінансової інклюзії безпосередньо впливає на фінансову спроможність територіальних громад, визначаючи структуру, джерела місцевих доходів та напрями видатків.

Впровадження фінансової інклюзії позитивно впливає на доходи місцевих бюджетів, оскільки збільшує обсяг економічної діяльності та розширює податкову базу. Доступність населення до фінансових послуг, таких як банківських рахунків, кредитних ліній, страхових продуктів, призводить до пожвавлення активності на ринку, що, в свою чергу, збільшує виробництво, продаж товарів та послуг, а отже, і податкові надходження. На деокупованих та прифронтових територіях малий і середній бізнес, як правило, не має можливості отримати кредитування через традиційні банківські установи. У таких умовах саме механізми фінансової інклюзії можуть забезпечити доступ до фінансових ресурсів, необхідних для збереження бізнес-діяльності на місцях. Відтак це дозволить підприємствам функціонувати надалі, створювати робочі місця та сплачувати податки до бюджетів громад, які найбільше постраждали від окупації або знаходяться в зоні підвищеного ризику.

Доступ до кредитних ресурсів стимулює інвестиції та розвиток малих і середніх

підприємств. Доступність фінансових послуг, таких як депозити, мотивує населення до заощаджень та інвестування, що опосередковано стимулює місцеву економіку. Зростання економічної активності в громаді створює нові робочі місця та покращує якість життя, що в свою чергу сприяє розвитку економіки та збільшенню доходів.

Зауважимо, що для регуляторів і держави в цілому фінансова інклюзія є інструментом зменшення рівня «тіньової» економіки. Збільшення використання безготівкових розрахунків та офіційне оформлення фінансових операцій зменшує обсяг тіньового сектору економіки, що розширює податкову базу для місцевих бюджетів та забезпечує більш прозоре та ефективне адміністрування податків.

У частині видатків фінансова інклюзія також має позитивний ефект. З одного боку, підвищення фінансової грамотності та доступності фінансових послуг для населення сприяє їхній фінансовій самодостатності. Відтак це може призвести до зниження потреби у деяких видах соціальних виплат та дотацій з місцевих бюджетів, оскільки громадяни краще управляють своїми фінансами, мають доступ до кредитних ресурсів або можуть накопичувати заощадження. З іншого боку, зростання дохідної частини бюджету, спричинене фінансовою інклюзією, дозволяє перерозподіляти видаткові статті. Місцеві органи влади отримують більше можливостей для фінансування інфраструктурних проектів, розвитку освітніх та медичних послуг, та реалізації інших ініціатив, спрямованих на покращення якості життя в громаді. Крім того, цифрові фінансові послуги можуть сприяти оптимізації адміністративних витрат місцевих органів влади.

Отже, фінансова інклюзія виступає не лише як соціальний інструмент для підвищення добробуту населення, але й як ефективний механізм для зміцнення фінансової основи місцевих бюджетів. Забезпечуючи ширший доступ до фінансових послуг, вона стимулює економічну активність, сприяє легалізації доходів, оптимізує видаткові статті та загалом підвищує фінансову стійкість громад, що є важливим для їхнього сталого розвитку.

Література:

1. В Україні запрацює новий тип фінансової установи – банк фінансової інклюзії – парламент ухвалив відповідний закон. *НБУ*. 4 червня 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/v-ukrayini-zapratsyuye-noviy-tip-finansovoyi-ustanovi--bank-finansovoyi-inklyuziyi--parlament-uhvaliv-vidpovidniy-zakon>

2. Гронь О., Арутюнян О. Інклюзивна економіка: фінансовий аспект розвитку в умовах глобалізації. *Світ фінансів*, 2024. 3 (80). С. 160-170.

3. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Research_Financial_Literacy_Inclusion_Welfare_2021.pdf

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Олег Іваницький

аспірант 4-го курсу

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Науковий керівник: д.е.н., професор Уляна Владичин

Розвиток інноваційного банківського бізнесу в Україні є однією з ключових передумов економічного зростання та інтеграції країни у світову фінансову систему. В умовах стрімкої діджиталізації та глобальних технологічних змін, удосконалення регулювання цього сектору набуває особливої актуальності. Ефективна регуляторна політика має забезпечити баланс між стимулюванням інновацій, забезпеченням стабільності фінансової системи та захистом інтересів споживачів.

Сучасний банківський сектор України активно змінюється під впливом стрімкої діджиталізації та розвитку FinTech-технологій, що створює нові можливості, проте й породжує певні виклики. Цей динамічний розвиток вимагає оперативного та гнучкого удосконалення регулювання, щоб забезпечити стабільність фінансової системи, ефективно керувати зростаючими ризиками та сприяти подальшому інноваційному розвитку. Серед таких викликів є:

1) динамічний розвиток FinTech (швидке зростання фінансових технологій та поява нових гравців на ринку (небанківські фінансові установи, технологічні компанії) створюють конкуренцію для традиційних банків і вимагають від них швидких змін та впровадження інновацій) [1];

2) цифровізація та зміна очікувань клієнтів (клієнти очікують зручних, швидких та безпечних банківських послуг (мобільні додатки, онлайн-банкінг, безконтактні платежі тощо) [2];

3) зростання кіберризиків (впровадження нових технологій підвищує ризики кібератак, шахрайства та витоку даних, що вимагає адекватного регулювання та посилення кібербезпеки) [3];

4) застаріла нормативно-правова база (існуюча нормативно-правова база може бути застарілою або недостатньо гнучкою для швидкого впровадження нових технологій).

Ці виклики підкреслюють нагальну потребу в комплексному та інноваційному підході до регулювання. Аби українські банки могли успішно розвиватися в умовах стрімких змін, регуляторна політика має бути спрямована на такі основні напрямки:

- створення "регуляторних пісочниць" (середовище, в якому банки та фінтех-компанії можуть експериментувати з інноваційними фінансовими продуктами чи послугами та тестувати їх на невеликих групах споживачів під контролем фінансових регуляторів [5]);

- адаптація законодавства. Для цього необхідно переглядати та оновлювати чинні нормативно-правові бази, які стосуються банківської діяльності, електронних платежів, захисту даних та кібербезпеки, та є критично важливим для відображення реалій цифрової економіки;

- розвиток співпраці між регулятором та учасниками ринку, що сприятиме діалогу між Національним банком України, комерційними банками та FinTech-компаніями та вплине на розробку ефективних і збалансованих регуляторних рішень;

- упровадження принципу "технологічної нейтральності". Суть цього напрямку полягає у тому, що регулювання повинно фокусуватися на управлінні ризиками, незалежно від технології, що використовується, а не обмежувати інноваційний потенціал. Даний напрямок активно розробляється в рамках електронної ідентифікації та довірчих послуг відповідно до стандартів Європейського Союзу [4];

- посилення кібербезпеки та захисту даних, тобто з урахуванням зростаючих кіберризиків (особливо з боку РФ), необхідно посилити вимоги до кіберстійкості та стандартів захисту персональних даних в банківській сфері;

- забезпечення конкуренції та захист прав споживачів. Це необхідно для рівних умов для всіх учасників ринку, стимулювання конкуренції та запобігання монополізації;

- використання штучного інтелекту та Big Data, які можуть як виявити шахрайство, так і зберігати великі масиви інформації

- Open Banking, що дозволить іншим компаніям безпечно використовувати банківські дані клієнтів (за їхньою згодою) для створення інноваційних фінансових сервісів.

Ключову роль в удосконаленні регулювання банківських інновацій відіграє саме НБУ. Національний банк має певні завдання, такі як розробку та впровадження нормативно-правових актів, нагляд за дотриманням встановлених вимог банками, заохочення до розвитку та використання інновацій та ін. Саме завдяки НБУ та його співпраці з іноземними партнерами відбувається обмін досвідом, що призводить до удосконалення регулювання інновацій та їхнього введення в діяльність банків.

Отже, удосконалення регулювання інноваційного банківського бізнесу в Україні є складним і багатостороннім процесом. Він вимагає постійної взаємодії між регулятором та учасниками ринку, потрібно оновлювати закони, розробляти нові, що врахують інноваційні процеси, переймати міжнародний досвід, а також гарантувати високий рівень кібербезпеки та захисту прав споживачів і учасників ринку.

Література:

1. Бабенко А. С., Вовк Є. О., Марченко Б. В. Фактори та виклики розвитку Fintech-індустрії. *Економіка та Суспільство*. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3876/3796> (дата звернення: 09.06.2025).

2. Березовик В. М. Інноваційний потенціал банківських установ в умовах викликів цифрової економіки. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*. 2024. № 1. С. 264–274.

3. Гавц О., Хомишин І. Кібербезпека банківської сфери України: поняття, проблеми та досвід зарубіжних держав. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2023. № 10. С. 170–178.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення укладення угоди між Україною та Європейським Союзом про взаємне визнання

кваліфікованих електронних довірчих послуг та імплементації законодавства Європейського Союзу у сфері електронної ідентифікації: Закон України від 01.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-20#Text> (дата звернення: 10.06.2025).

5. Фінтех-пісочниця як платформа інноваційного розвитку: досвід інших країн та перспективи в Україні. *Fintech Insider*. URL: <https://fintechinsider.com.ua/finteh-pisochnyczya-yak-platforma-innovacijnogo-rozvytku-dosvid-inshyh-krayin-ta-perspektyvy-v-ukrayini/> (дата звернення: 09.06.2025).

OCENA ZALEŻNOŚCI MIĘDZY MODELAMI DYSKRYMINACYJNYMI A PODEJMOWANIEM DECYZJI MENAGERSKICH Z WYKORZYSTANIEM AI

Daniel Kielak

5 rok, Studia uzupełniające magisterskie, Finanse i Rachunkowość w Biznesie
Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska
Opiekun naukowy: dr hab. Sylwia Łęgowik-Świącik, prof. PCz

Celem artykułu jest zbadanie siły zależności występującej między wynikami modeli dyskryminacyjnych stosowanych do oceny ryzyka upadłości przedsiębiorstwa oraz ich potencjalne zastosowanie w podejmowaniu decyzji menedżerskich wspieranych przez sztuczną inteligencję (AI). Badaniu poddano sześć modeli dyskryminacyjnych na przykładzie Budimex S.A. w latach 2019–2024. Analiza korelacji Pearsona i Spearmana pozwoliła na identyfikację modeli o najwyższym stopniu zgodności. Wyniki uzyskane z badania zostały porównane z rekomendacjami trzech systemów AI: ChatGPT, DeepSeek oraz LeChat. Zastosowanie AI pozwala na bardziej szczegółową interpretację wyników modeli i lepsze dopasowanie działań zarządczych do stanu finansowego badanej firmy.

W analizie zależności pomiędzy zmiennymi ilościowymi często wykorzystywane są współczynniki korelacji: Pearsona oraz Spearmana. Oba mierniki mają na celu określenie siły korelacji oraz jej kierunku, jednakże różnią się one założeniami oraz odpornością na wahania liniowości. Współczynnik korelacja Pearsona służy do pomiaru siły zależności pomiędzy dwiema zmiennymi ciągłymi. W korelacji Pearsona zakłada się normalny rozkład danych przy wrażliwości na wartości odstające. Wartość współczynnika mieści się w przedziale od -1 do 1, gdzie wartości bliskie 1 lub -1 oznaczają silny pozytywny lub negatywny związek między danymi, natomiast wartości bliskie 0 świadczą o braku zależności [1][2]. Współczynniki korelacji Spearmana z kolei nie wymaga spełnienia warunku ani normalności ani liniowości rozkładu, gdyż jego budowa opiera się na rangach a nie danych surowych, dzięki temu jest on bardziej odporny na wartości odstające i umożliwia analizę zależności nieliniowych. Przyjmuje wartości od -1 do 1, ale interpretacja wyniku dotyczy siły korelacji rangowej, a nie bezpośrednich zmiennych [3][4]. Zastosowanie obu współczynników jednocześnie umożliwia kompleksową ocenę zależności pomiędzy wynikami poszczególnych modeli. Wysokie wartości obu korelacji wskazują na zgodność klasyfikacyjną, co służy podejmowaniu decyzji managerskich na ich podstawie [5].

Do analizy sześć modeli dyskryminacyjnych: Altmana, Gajdki-Stosa, Hołdy, Hadasik, Mączyńskiej i model poznański. Na podstawie wyników uzyskanych z funkcji dyskryminacyjnych wyliczono korelacje Pearsona i Spearmana, które przedstawiono w postaci macierzy oraz mapy cieplnej. Dodatkowo, uzyskane wyniki poddano walidacji z użyciem trzech niezależnych systemów AI, które otrzymały identyczne dane wejściowe:

1. Prompt „Jesteś analitykiem finansowym, dokonaj oceny sytuacji przedsiębiorstwa oraz sprawdź poprawność obliczeń na podstawie załączonych plików”
2. Plik Excel ze sprawozdaniami finansowymi spółki Budimex z lat 2018-2024,
3. Plik Excel z gotowymi modelami dyskryminacyjnymi.

Wyniki badań empirycznych wykazały, że najwyższe dodatnie korelacje zachodzą między: Gajdki-Stosa i Hołdy ($r \approx 0,99$), Gajdki-Stosa i Poznańskim, Hołdy i Poznańskim ($\rho = 1,00$ wg Spearmana). Świadczy to o zbliżonej reakcji tych modeli na zmiany w danych finansowych. Modele te mogą być wzajemnie substytucyjne w praktyce analitycznej. Z kolei najsłabsze korelacje odnotowano między modelami Altmana i Mączyńskiej oraz Hadasik i Mączyńskiej, co wynika z różnic w konstrukcji i liczbie wykorzystywanych wskaźników.

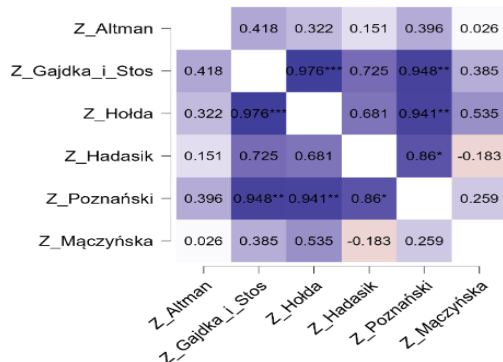
Tabela 1

Macierz korelacji wyników funkcji dyskryminacyjnych

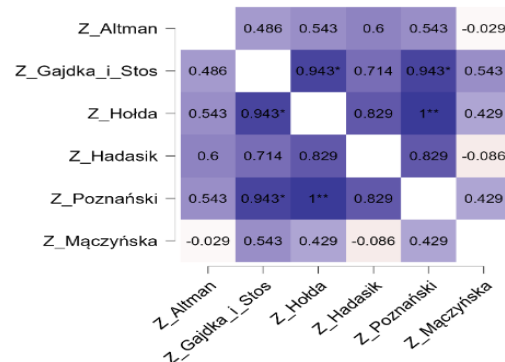
	Z_Altman	Z_Gajdka_ i_Stos	Z_Hołda	Z_Hadasik	Z_Poznański	Z_Mączyńska
Z_Altman	1	0,418252272	0,3215272	0,151432946	0,396112706	0,026106925
Z_Gajdka_i _Stos	0,41825227	1	0,9757624	0,725115225	0,947962971	0,38534103
Z_Hołda	0,32152722	0,975762377	1	0,681107612	0,941116933	0,534602649
Z_Hadasik	0,15143295	0,725115225	0,6811076	1	0,859822203	0,18342656
Z_Poznański	0,39611271	0,947962971	0,9411169	0,859822203	1	0,259164991
Z_Mączyńska	0,02610693	0,38534103	0,5346026	-0,18342656	0,259164991	1

Systemy AI wyszczególniły wskaźniki w modelach, które według nich wymagają poprawy lub monitorowania. Wskaźnik rotacji zobowiązań ze względu na wzrost z 187 dni do 279 dni. Wskaźnik efektywności wykorzystania aktywów ze względu na spadek wartości odpowiednio z 1,48 do 1,21. Wskaźnik rentowności majątku, którego wartość mimo wzrostu nadal utrzymuje się na relatywnie niskim poziomie 0,123. Wskaźnik poziomu pokrycia zobowiązań bieżących kapitałem obrotowym którego wartość dopiero w 2024 była nieujemna.

Pearson's r

Spearman's rho

Rysunek 1. Mapa cieplna korelacji funkcji modeli dyskryminacyjnych

Systemy AI (ChatGPT, DeepSeek i LeChat) potwierdziły wyniki modeli, również modeli skorelowanych słabo, ale dodatkowo wskazały aspekty wymagające monitorowania, np. ryzyko wynikające z rotacji zapasów, czy cyklu należności. Sugerowały też skrócenie cyklu spłaty zobowiązań oraz lepsze zarządzanie kapitałem obrotowym.

Podsumowując, ocena badanych zależności, na podstawie przedsiębiorstwa Budimex S.A., w oparciu o modele dyskryminacyjne, modele korelacyjne oraz systemy AI jednoznacznie pokazuje, że przedsiębiorstwo nie jest zagrożone upadłością, jest w dobrej kondycji finansowej oraz posiada zdolność do kontynuacji działania. Modele AI mogą stanowić nieocenioną pomoc w podejmowaniu decyzji na podstawie predykcji, jeśli posiadają one prawidłową kalibrację oraz rzetelne dane.

References:

1. Stanisław, A. (2006). Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem STATISTICA PL na przykładach z medycyny (t. 1). Kraków: StatSoft Polska.
2. Zeliaś, A., Pawełek, B., Wanat, S. (2002). Metody statystyczne. Warszawa: PWE.
3. Spearman Rank Correlation Coefficient. (2008). In: The Concise Encyclopedia of Statistics. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-0-387-32833-1_379
4. Kpolovie, P. J. (2011). Statistical techniques for advanced research. New Owerri: Springfield, Publishers Ltd.
5. Hauke, J., Kossowski, T. (2011). Comparison of values of Pearson's and Spearman's correlation coefficients on the same sets of data. Quaestiones Geographicae, 30(2), 87–93.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФІНАНСУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОСЕКТОРУ

Марія Компаненко

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

Фінансування зовнішньоекономічної діяльності агросектору має низку специфічних особливостей, що зумовлені сезонністю виробництва, високою

залежністю від природно-кліматичних умов, а також коливаннями світових цін на сільськогосподарську продукцію. Традиційні фінансові інструменти, як кредитування банками чи державні субсидії, часто не забезпечують гнучкості та швидкості, необхідних для ефективного виходу на міжнародні ринки. Саме тому дедалі більшу популярність набувають інноваційні підходи до фінансування, які використовують сучасні технології та нові механізми залучення капіталу.

Одним із ключових інноваційних інструментів є використання фінтех-платформ, що дозволяють агровиробникам швидко отримувати фінансування, знижуючи транзакційні витрати і підвищуючи прозорість операцій. Цифрові платформи також сприяють оптимізації процесів торгівлі та логістики, що є критично важливим для зовнішньоекономічної діяльності. Додатково, популярність набирають факторинг та форфейтинг, які дозволяють підприємствам покращити ліквідність і знизити ризики, пов'язані з розрахунками за експортні контракти [1].

Перед тим як перейти до конкретних характеристик інноваційних фінансових інструментів, варто розглянути їх порівняння з традиційними методами фінансування, які все ще домінують у багатьох агропідприємствах (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційних та інноваційних фінансових інструментів у ЗЕД агросектору

Показник	Традиційні інструменти	Інноваційні інструменти
Доступність	Обмежена, часто висока вартість	Вища доступність через цифрові платформи
Ризики	Високі через бюрократію	Знижені завдяки прозорості блокчейну
Швидкість транзакцій	Повільна	Майже миттєва
Вартість обслуговування	Висока	Низька
Гнучкість у фінансуванні	Обмежена	Висока, можливість адаптації до потреб бізнесу

Складено на основі [1]

Важливою складовою інноваційного фінансування є застосування смарт-контрактів на базі технології блокчейн. Вони автоматизують виконання договірних умов і забезпечують підвищену безпеку операцій, що значно знижує ризики, пов'язані з міжнародними торговельними угодами. Крім того, краудфандингові платформи відкривають нові можливості для залучення інвестицій, дозволяючи агропідприємствам звертатись безпосередньо до широкого кола інвесторів. Проте ці інновації потребують розвитку цифрової інфраструктури і відповідної нормативної бази.

Велика роль у впровадженні інноваційних підходів належить державним органам та міжнародним інституціям. Вони можуть стимулювати розвиток галузі через створення сприятливих умов, надання грантів, пільгових кредитів і підтримку цифрової трансформації агробізнесу. Однак перед агропідприємствами стоять і значні виклики, серед яких — низький рівень цифрової грамотності, початкові інвестиційні витрати та недовіра до нових технологій (табл.2).

Основні інноваційні підходи до фінансування ЗЕД агросектору: переваги та виклики

Інноваційний підхід	Переваги	Виклики
Фінтех-платформи	Швидкість, доступність, прозорість	Потреба у цифровій інфраструктурі
Краудфандинг	Залучення додаткових ресурсів	Нестабільність фінансування
Смарт-контракти на блокчейні	Автоматизація, зниження ризиків, прозорість	Законодавча невизначеність
Факторинг та форфейтинг	Покращення ліквідності, зменшення ризиків	Вартість послуг, залежність від партнерів

Складено на основі [2]

Розвиток інноваційних підходів до фінансування зовнішньоекономічної діяльності агросектору не лише відкриває нові можливості для залучення капіталу, а й змінює традиційні моделі взаємодії між виробниками, фінансовими установами та інвесторами. Одним із важливих напрямків є цифровізація процесів кредитування і розрахунків, що дозволяє суттєво скоротити час на оформлення документів і прийняття рішень. Це особливо актуально для аграрних підприємств, які працюють у режимі сезонних коливань і потребують швидкої мобілізації фінансових ресурсів.

Застосування аналітики великих даних і штучного інтелекту (ШІ) у кредитному скорингу дає змогу більш точно оцінювати ризики позичальників у агросекторі, що сприяє зниженню відсоткових ставок та збільшенню доступності фінансування. Такі технології дозволяють враховувати не тільки фінансові показники, а й метеорологічні умови, стан ґрунтів, прогнози врожаю і навіть коливання світових цін, що значно підвищує якість кредитних рішень [2].

Паралельно з цим розвиваються платформи для електронної торгівлі сільськогосподарською продукцією, які інтегрують фінансові сервіси. Вони дозволяють агровиробникам не лише знаходити нових партнерів на міжнародних ринках, а й отримувати фінансування під майбутні поставки через механізми трейд-фінансування. Це значно зменшує ризики неплатежів і розширює можливості для масштабування бізнесу.

Окремої уваги заслуговують технології блокчейн, які забезпечують прозорість і безпеку ланцюгів постачання. Впровадження блокчейн-рішень допомагає відстежувати походження продукції, підтверджувати якість і сертифікацію, що є важливим чинником для міжнародних покупців. Такі інновації підвищують довіру до української аграрної продукції та сприяють укладанню більш вигідних зовнішньоекономічних контрактів [3].

Незважаючи на очевидні переваги, інноваційні підходи мають і певні обмеження. В Україні досі недостатньо розвинена цифрова інфраструктура в сільських регіонах, що утруднює доступ агропідприємств до сучасних фінансових технологій. Також відсутність єдиного нормативно-правового поля для використання блокчейн-технологій і смарт-контрактів створює юридичну невизначеність та підвищує ризики для учасників ринку.

Крім того, аграрні виробники часто стикаються з проблемою недостатньої

обізнаності щодо можливостей інноваційних фінансових інструментів. Відсутність необхідних знань і навичок уповільнює процес цифрової трансформації і зменшує ефективність використання інновацій. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, який включає освітні програми, консультаційну підтримку та розвиток відповідних сервісів [3].

Важливим фактором успішного впровадження інноваційних методів фінансування є співпраця між аграрним сектором, банками, фінтех-компаніями і державою. Державна підтримка у вигляді створення пільгових умов кредитування, грантів на розвиток цифрових технологій та податкових стимулів може суттєво прискорити процес модернізації аграрного фінансування. Міжнародні фінансові організації також відіграють ключову роль, надаючи технічну допомогу і підтримуючи проекти розвитку агросектору.

Таким чином, інноваційні підходи до фінансування зовнішньоекономічної діяльності агросектору є не лише інструментом підвищення конкурентоспроможності, а й складовою стратегії сталого розвитку галузі. Впровадження сучасних цифрових технологій, розширення спектру фінансових продуктів та активна державна політика створюють умови для успішної інтеграції українського агробізнесу у глобальну економіку.

Література:

1. Ковальчук, І. В. Інноваційні фінансові інструменти в аграрному секторі України. *Економіка АПК*. 2024. № 4. С. 45–53.
2. Петренко, О. М. Цифрові технології у фінансуванні зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2023. № 1. С. 28–37.
3. World Bank. Agriculture Finance Innovation and Digitalization: Opportunities and Challenges. Washington, D.C.: World Bank, 2021. 60 p.

FINANCIAL TECHNOLOGIES AND CHALLENGES OF DIGITAL BANKING TRANSFORMATION

Halyna Kuzin

First-year master`s student, group EKBM-11s
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv
*Scientific supervisor: Doctor of Economics,
Professor Sofiya Lobozyńska*

Digital transformation is spreading across all industries, including banking. This transformation is radically changing the institutional structure of the financial system, ensuring competition between financial institutions, and increasing the productivity and efficiency of their activities which at the same time brings serious threats to them. Overall, digital transformation presents both challenges and opportunities for traditional banks that this article explores.

First of all, the digital transformation means *the integration of digital technology into all areas of banking business*, and involves integrating advanced technologies such as artificial intelligence (AI), machine learning (ML), blockchain technology and cryptocurrencies, and cloud computing into core banking operations [2].

In banking, digital transformation is not only about enhancing operations but ensuring rigorous risk management, regulatory adherence, and customer trust.

Here are a few benefits, such a transformation typically results in [1]:

- Improved overall efficiency
- Enhanced customer engagement and experience
- Driven innovation and adaptation to evolving markets
- Improved security
- Expanded the company's offerings
- Better business results
- Easier customer acquisition and retention
- Improved customer engagement and experience through data analytics.

Fintech innovation is transforming how financial services are delivered, helping companies and individuals streamline financial management. Firstly, the digital transformation of the financial industry has made financial data more accessible. By leveraging AI and smart analytics, fintech allows financial institutions to collect, sort, and analyze consumer data more accurately and efficiently, leading to more informed decision-making [3].

Fintech automation enhances data security through advanced encryption, twofactor authentication, and strict compliance measures. These procedures protect sensitive financial data from cyber threats and unauthorized access.

Fintech has the potential to expand access to financial services for underserved populations. Alternative credit scoring models, digital wallets, and mobile banking make it easier for individuals and small businesses to take part in the official financial system.

However, despite the advantages of introducing digital transformation into the banking system, there are a number of obstacles that hold back such developments.

Banks face numerous digital challenges as they adapt to new technologies and changing customer expectations. These challenges span across cybersecurity, legacy system upgrades, customer experience, regulatory compliance, and competition with fintech firms.

Firstly, the high costs of implementing digital transformation. Upgrading outdated legacy systems, integrating modern technologies like AI, cloud computing, and blockchain, and ensuring robust cybersecurity frameworks demand substantial financial investment.

The next one is the challenges about the regulation. The banking sector is governed by strict regulations and compliance requirements. During the transformation process, ensuring compliance with these regulations is a major challenge for banks. Especially in areas such as data protection and cybersecurity, maintaining regulatory compliance requires significant investment and effort. But, it worth paying attention to the current Ukrainian regulatory landscape, for example: Regulation on the regulatory platform for testing services, technologies and tools in the financial services markets, the payment

market, based on innovative technologies, which was approved 01.01.2025, and the Concept for the development of innovative supervisory and regulatory technologies, developed by the National Bank of Ukraine. These documents approve that the financial sector in Ukraine is actively embracing innovation by establishing a supportive regulatory environment [4].

Also, banks are prime targets for cyberattacks due to the sensitive nature of financial data. It is crucial to protect customer data and protect sensitive customer data by implementing robust security measures to guard against cyber threats.

In general, the introduction of technology brings operational risks, system failures affect business and customer experience, human errors cause transaction and data problems, staff training becomes more difficult, operational risks increase, affect service stability and data security, and test the bank's technology management and personnel quality improvement capabilities [5].

Digital transformation in the banking sector presents both great opportunities and significant challenges. On one hand, it offers increased efficiency, improved customer experience, expanded access to financial services, and enhanced security through the integration of advanced technologies such as AI, ML, blockchain, and cloud computing.

On the other hand, traditional banks must overcome critical hurdles such as the high cost of technology implementation, cybersecurity threats, the need to upgrade outdated legacy systems, and the complexity of regulatory compliance.

Despite these challenges, the experience of countries like Ukraine demonstrates that digital transformation in banking is both possible and promising. To stay competitive and resilient in the digital age, banks must commit to ongoing innovation, invest in modern infrastructure, and build organizational capabilities to adapt to rapid technological changes.

References:

1. Digital Transformation in Banking: Challenges & Trends. Brainhub. URL: <https://brainhub.eu/library/digital-transformation-in-banking-challenges-trends> (date of request: 06.06.2025)
2. Keith O'Brien, Amanda Downie, Mark Scapicchio. What is digital transformation. IBM. 2024. URL: <https://www.ibm.com/think/topics/digital-transformation> (date of request: 05.06.2025)
3. Technology in financial services (fintech): 10 key emerging tools. URL: <https://www.rippling.com/blog/technology-in-financial-services> (date of request: 05.06.2025)
4. The impact of innovation and fintech on the banking business. Yuliia Khudolii, Alina Hlushk. Department of Finance, Banking business and Taxation, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, Ukraine. 2023. URL: <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/14701/1/3218-Article%20Text8677-1-10-20240104.pdf> (date of request: 05.06.2025)
5. What neobanks operate in Ukraine: an overview. PaySpace Magazine. URL: <https://psm7.com/uk/fintech/yaki-neobanki-praczyuyut-v-ukrayini-oglyad.html> (date of request: 06.06.2025)

ZACHOWANIA FINANSOWE RÓŻNYCH POKOLEŃ W WARUNKACH CYFRYZACJI I GLOBALNEJ NIESTABILNOŚCI

Daryna Letychevska, Klaudia Drozdowska

2 rok, I stopień studiów, Kierunek FIRB,

Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa, Polska

Koło Naukowe „Analityk samorządowy”

Opiekun naukowy: dr Justyna Łukomska-Szarek

W referacie zaprezentowano wyniki pilotażowego badania ankietowego przeprowadzonego wśród przedstawicieli różnych pokoleń w Polsce. Analiza skupi się na ich doświadczeniach, preferencjach i postawach wobec cyfrowych usług finansowych oraz na czynnikach wpływających na podejmowanie decyzji finansowych, takich jak wiedza ekonomiczna, zaufanie do technologii czy rola mediów społecznościowych. Szczególna uwaga zostanie poświęcona różnicom międzypokoleniowym, które ujawniają się w sposobie korzystania z nowoczesnych narzędzi finansowych w kontekście niepewności globalnej i dynamicznych zmian technologicznych.

Celem badań jest zidentyfikowanie i porównanie postaw oraz zachowań finansowych przedstawicieli różnych pokoleń w Polsce w kontekście cyfryzacji usług finansowych i rosnącej roli globalnych zagrożeń. Badanie koncentruje się na wykorzystaniu nowoczesnych narzędzi finansowych (kredyty online, inwestycje cyfrowe, kryptowaluty), poziomie wiedzy finansowej oraz wpływie influencerów finansowych na decyzje ekonomiczne. Celem jest także ocena stopnia zaufania do cyfrowych produktów finansowych i różnic międzypokoleniowych w ich odbiorze.

Badaniem objęto osoby z różnych grup wiekowych, co pozwoliło porównać zachowania finansowe przedstawicieli różnych pokoleń. Analiza będzie koncentrować się na wykorzystaniu cyfrowych usług finansowych, takich jak kredyty online, inwestycje za pośrednictwem aplikacji, kryptowaluty czy portfele cyfrowe. Uwzględniono także poziom wiedzy finansowej, stopień zaufania do cyfrowych produktów oraz wpływ mediów społecznościowych i influencerów finansowych na podejmowanie decyzji ekonomicznych. Badanie pozwoliło również ocenić reakcje poszczególnych grup na globalną niestabilność gospodarczą oraz określić ich potrzeby edukacyjne i oczekiwania względem usług finansowych.

Przedmiotem badań są zachowania finansowe różnych pokoleń w Polsce w zakresie korzystania z cyfrowych usług finansowych, takich jak kredyty online, inwestycje za pośrednictwem aplikacji, kryptowaluty czy portfele elektroniczne, a także poziom wiedzy finansowej i wpływ influencerów na decyzje ekonomiczne. Podmiotem badań są osoby należące do różnych grup wiekowych, reprezentujące kolejne pokolenia (Z, Y, X oraz Baby Boomers), które w różnym stopniu wykorzystują nowoczesne narzędzia finansowe i podejmują decyzje w zmiennych warunkach gospodarczych i technologicznych.

Pojęcie „pokolenie” odnosi się do grupy ludzi urodzonych w podobnym okresie historycznym, którzy dzielą wspólne doświadczenia społeczne, kulturowe i technologiczne, wpływające na ich wartości, styl życia oraz podejmowanie decyzji – także tych finansowych. W literaturze wyróżnia się kilka głównych pokoleń [1]:

- Baby Boomers (ur. 1946–1964) – wychowani w czasach stabilizacji powojennej, zwykle cechują się przywiązaniem do pracy, oszczędności i zaufaniem do instytucji.
- Pokolenie X (1965–1980) – dorastali w czasach transformacji i niepewności, często cenią niezależność i ostrożnie podchodzą do ryzyka.
- Millenialsi / Pokolenie Y (1981–1996) – doświadczenia globalizacji i szybkiego postępu technologicznego kształtują ich otwartość na zmiany, elastyczne podejście do kariery i konsumpcji.
- Pokolenie Z (iGen) (1997–2012) – pierwsze pokolenie wychowane całkowicie w erze smartfonów i mediów społecznościowych. Dla nich świat cyfrowy jest naturalnym środowiskiem, a podejście do pieniędzy jest często kształtowane przez internet, influencerów i szybko zmieniające się realia gospodarcze.

Jean M. Twenge w książce „iGen” podkreśla, że Pokolenie Z jest bardziej ostrożne, mniej samodzielne i bardziej uzależnione od technologii niż wcześniejsze generacje. Mimo to szybciej adaptują się do cyfrowych form zarządzania finansami, takich jak aplikacje inwestycyjne, płatności mobilne czy kryptowaluty [1]. Z drugiej strony wykazują wyraźnie niższy poziom stabilności emocjonalnej oraz większą podatność na stres związany z finansami i dorosłością, co wpływa na ich decyzje ekonomiczne.

Różnice te można lepiej zrozumieć, odwołując się do psychologicznych modeli podejmowania decyzji. Daniel Kahneman w pracy „Pułapki myślenia” opisuje dwa systemy poznawcze: szybki (automatyczny, emocjonalny) i wolny (racjonalny, analityczny) [2]. W środowisku cyfrowym dominuje myślenie szybkie, co oznacza, że decyzje finansowe są często podejmowane pod wpływem impulsu, emocji lub opinii autorytetów z internetu (np. influencerów). Pokolenie Z, silnie obecne w mediach społecznościowych, jest szczególnie narażone na ten typ oddziaływania.

W związku z tym zrozumienie różnic pokoleniowych w zakresie zachowań finansowych, poziomu zaufania do cyfrowych narzędzi oraz podatności na wpływy zewnętrzne staje się kluczowe dla tworzenia skutecznych strategii edukacji finansowej oraz projektowania bezpiecznych i dostosowanych usług finansowych.

Analiza zachowań finansowych pokoleń wyłania cztery ich grupy: Boomerzy, Pokolenie X, Millenialsi i Pokolenie Z. Na podstawie przeprowadzonej analizy ankietowej można zauważyć wyraźne różnice w podejściu do finansów między pokoleniami. Najstarsza grupa, Boomerzy, wykazuje najwyższy poziom ostrożności i przywiązania do tradycyjnych rozwiązań bankowych. Aż 39% wskazuje na korzystanie z bankowości internetowej lub mobilnej, ale nadal dominują czynniki takie jak atrakcyjne warunki finansowe (52%) oraz potrzeba zaufania i bezpieczeństwa. Pokolenie X jest bardziej otwarte na nowe technologie, choć również cechuje się ostrożnością. Duże znaczenie ma dla nich wygoda i intuicyjny interfejs aplikacji. Cechuje ich średni poziom zaufania do cyfrowych usług finansowych, a decyzje podejmują często na podstawie doświadczenia i opinii bliskich. Millenialsi (pokolenie Y) charakteryzują się wysokim poziomem akceptacji technologii i cyfrowych inwestycji. Chociaż głównym kryterium przy wyborze usług finansowych pozostaje oprocentowanie, zauważa się u nich wyższą aktywność w zakresie inwestycji online. Cenią wygodę i szybkość transakcji. Najmłodsze Pokolenie Z wykazuje największe zaufanie do cyfrowych rozwiązań. Wysoka aktywność w korzystaniu z aplikacji mobilnych oraz otwartość na nowe formy inwestycji (takie jak kryptowaluty)

świadczy o ich adaptacyjności. Jednocześnie jednak, ich decyzje często są kształtowane przez treści internetowe i influencerów, co może być zarówno szansą, jak i zagrożeniem.

Reasumując, przeprowadzone pilotażowe badania ankietowe pozwalają wnioskować, że starsze pokolenia wykazują większą ostrożność i preferencję dla stabilnych, tradycyjnych form zarządzania finansami. Młodsze generacje natomiast są bardziej otwarte na innowacje, ale wymagają również edukacji finansowej w zakresie ryzyk i świadomego wyboru narzędzi alokowania posiadanych zasobów finansowych.

References:

1. Twenge, J. M. (2017). iGen: Why Today's Super-Connected Kids Are Growing Up Less Rebellious, More Tolerant, Less Happy – and Completely Unprepared for Adulthood. Atria Books.
2. Kahneman, D. (2012). Pułapki myślenia. O myśleniu szybkim i wolnym. Media Rodzina.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Галина Мацьків

к.е.н., доцент, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького

Наталія Райтер

к.е.н., доцент, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького

В сучасних умовах динамічного розвитку глобальної економіки та зростаючої конкуренції підприємства змушені шукати нові шляхи для підвищення ефективності та адаптивності до змін. Одним із ключових факторів, що визначають конкурентоспроможність бізнесу, є рівень його цифрової зрілості. Цифровізація бізнес-процесів – це не просто використання окремих програмних продуктів, а системна трансформація всіх складових діяльності підприємства за допомогою цифрових технологій. Цей процес охоплює впровадження інструментів автоматизації, штучного інтелекту, хмарних рішень, великих даних, цифрових платформ і електронного документообігу. Внаслідок цього досягається швидке прийняття управлінських рішень, оптимізація витрат, зростання продуктивності праці, а також поліпшення взаємодії з клієнтами, постачальниками та державними органами. Цифровізація забезпечує прозорість операцій, зниження впливу людського фактору та посилення контролю за всіма етапами виробничо-господарської діяльності.

Особливої актуальності цифровізація набула в умовах глобальних викликів, зокрема пандемії COVID-19, воєнних дій та економічної нестабільності. В цих обставинах багато підприємств були змушені швидко перейти до віддаленого режиму роботи, налагодити електронну комунікацію та дистанційне обслуговування клієнтів. Це продемонструвало важливість цифрових інструментів для забезпечення

безперервності бізнесу [1].

Цифровізація суб'єкта господарювання може бути реалізована в першу чергу через автоматизацію внутрішніх процесів. Автоматизація є одним з основних інструментів цифровізації, що забезпечує перехід від ручного виконання рутинних операцій до автоматизованого режиму. Цифрові рішення, такі як системи електронного документообігу, CRM- і ERP-платформи, аналітичні сервіси, хмарні технології, маркетплейси та інструменти електронної комерції, дозволяють автоматизувати ключові бізнес-процеси суб'єкта господарювання (від закупівлі матеріально-технічних ресурсів до реалізації готової продукції). Вони забезпечують швидкий обмін інформацією між постачальниками, партнерами та споживачами, що знижує транзакційні витрати й мінімізує ризики прийняття помилкових управлінських рішень.

Так, впровадження CRM-систем забезпечують ефективне управління взаємовідносинами з клієнтами. Вони дозволяють вести історію комунікацій, сегментувати базу клієнтів, аналізувати ефективність продажів і прогнозувати попит.

Перехід на електронний документообіг дозволяє уникнути фізичних носіїв, прискорити внутрішнє погодження документів, забезпечити прозорість бізнес-процесів та відповідність вимогам контролюючих органів.

Онлайн-торгівля стала обов'язковою умовою для масштабування бізнесу. Сайти, мобільні додатки, маркетплейси (Rozetka, Prom, OLX, Amazon) забезпечують зростання продажів та вихід на нові ринки.

Маркетинг також трансформується завдяки цифровим інструментам: таргетинг у Google Ads, Facebook Ads; контент-маркетинг через соцмережі; SEO-просування сайтів; email-маркетинг і чат-боти. Це дає змогу збільшити охоплення аудиторії, контролювати ефективність кампаній і підвищувати лояльність споживачів.

Великі дані (Big Data) та аналітика є невід'ємною частиною сучасних цифрових технологій, що допомагають бізнесу проводити детальний аналіз ринкових трендів, споживацьких уподобань і внутрішніх процесів. Завдяки обробці значних обсягів інформації компанії можуть приймати більш виважені управлінські рішення, прогнозувати попит на продукцію, оптимізувати виробництво та логістику [2].

Штучний інтелект відкриває перед суб'єктами бізнесу нові горизонти у сфері аналізу даних і управління. Технології на основі штучного інтелекту здатні обробляти великі обсяги даних, визначати закономірності та передбачати майбутні тренди, що значно покращує якість ухвалення рішень. Наприклад, технології штучного інтелекту можуть автоматизувати процеси фінансового менеджменту, маркетингу або HR, дозволяючи керівникам зосередитися на стратегічних аспектах, а рутинні завдання доручити системам, створеним на базі ШІ [4].

Хмарні технології відіграють ключову роль у цифровій трансформації. Вони дозволяють зберігати й обробляти великі обсяги даних у віддалених дата-центрах, забезпечуючи доступ до інформації з будь-якої точки світу. Інші технології, такі як блокчейн, підвищують прозорість і безпеку операцій. Блокчейн зберігає дані у незмінному вигляді та забезпечує прозорість транзакцій, що особливо важливо для фінансового сектору та логістики [3].

Отже, впровадження цифрових технологій дозволяє підприємствам більш

ефективно використовувати свої ресурси, швидко реагувати на зміни ринку та забезпечувати стійкий розвиток у довгостроковій перспективі. Однак для успішної реалізації цих переваг необхідно не лише впроваджувати сучасні технології, але й забезпечувати відповідну підготовку персоналу, розробляти стратегічні плани цифрової трансформації та створювати сприятливі умови для інноваційного розвитку.

Література:

1. Євтушенко Н. М., Стеценко Д. І., 2024. Цифрова трансформація бізнесу в умовах війни в Україні: виклики та можливості. *Економічний простір*. №191. С. 211- 216.
2. Ievsieieva O., Matskiv H., Raiter N., Momot O., Shysh A., 2024. The Use of Big Data in Corporate Accounting and Data Analysis: Opportunities and Challenges. *Data and Metadata*, Volume 3. P. 430-430
3. Matskiv H., Smirnova I., Malikova A., Puhachenko O., Dubinina M., 2023. The application of blockchain technology in accounting and auditing: experience of ukraine and kazakhstan. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(48), P.180–192.
4. Миколіук О. А., Бобровник В. М., 2021. Управління підприємством в умовах діджиталізації економіки. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 4. С. 142-146

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Богдан Михальчук

аспірант 3 курсу,

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н. доцент кафедри фінансів

Теслюк Софія Анатоліївна

У сучасному світі цифровізація фінансової системи стала одним із ключових факторів трансформації економіки. Одним із найпомітніших проявів цифровізації є зростання популярності фінансових технологій (FinTech). Компанії в цій сфері активно використовують штучний інтелект, блокчейн, великі дані та хмарні сервіси для створення зручніших, швидших та безпечніших фінансових продуктів. Останніми роками штучний інтелект (ШІ) став визначальним інструментом інновацій у фінансовій сфері, радикально змінюючи підходи до управління, аналітики та ухвалення рішень.

Згідно з опитуванням, 90 % фінансових компаній використовують AI, однак лише 18 % мають внутрішню політику щодо його застосування, що створює ризики для безпеки даних [1]. Значення використання штучного інтелекту (ШІ) у фінансовому секторі є надзвичайно вагомим, оскільки він трансформує як внутрішні бізнес-процеси, так і взаємодію з клієнтами, створюючи нову якість фінансових послуг.

Основні аспекти цього значення:

1. Оптимізація процесів та зниження витрат. ШІ автоматизує рутинні завдання: обробку заявок, перевірку документів, аналіз ризиків. Це знижує потребу в ручній праці, зменшує витрати та прискорює обслуговування.

2. Покращення кібербезпеки та виявлення шахрайства. Алгоритми машинного навчання здатні в режимі реального часу виявляти підозрілі транзакції, які не помітні людині.

3. Персоналізація послуг. ШІ аналізує великі масиви даних про поведінку клієнтів і створює індивідуальні фінансові пропозиції, прогнозує потреби користувача.

4. Покращення управління інвестиційними ризиками. AI дозволяє швидше оцінювати ринкові ризики, аналізувати тренди, будувати прогнозні моделі на основі великої кількості даних.

5. Вищий рівень обслуговування клієнтів. Швидкість здійснення операцій значно зростає.

6. Підвищення фінансової стабільності. Через впровадження ШІ можна ефективніше контролювати дотримання регуляторних норм, попереджати кризові ситуації, мінімізувати людський фактор у прийнятті рішень.

7. Конкурентна перевага. Фінансові установи, які впроваджують ШІ, стають більш конкурентоспроможними на міжнародному ринку, що особливо актуально для країн з розвинутими фінтех-секторами, як США, Великобританія, Китай чи Україна.

Використання штучного інтелекту у фінансовому секторі характерно як і для іноземних компаній, так і для українського фінансового ринку, зокрема, найбільше для банківської сфери.

Найбільший за розмірами активів банківський холдинг США JPMorgan Chase завдяки ШІ виявляє шахрайські транзакції з високою точністю, завдяки чому зменшив втрати від фроду на 40 % завдяки аналізу поведінкових патернів. Здійснюючи автоматизацію обробки завдяки системі штучного інтелекту JPMorgan обробляє контракти в секунди, економлячи близько 360 000 людських годин щорічно [2]. Bank of America використовує віртуального помічника Erica, який обробляє понад 2 млрд взаємодій, а кількість користувачів перевищує 42 млн BlackRock використовує свою систему Aladdin із вузькотематичними LLM, що дає точніші прогнози [toptal.com](https://www.toptal.com). Хедж-фонди на Wall Street, включаючи JPMorgan і Goldman Sachs, використовують generative AI для покращення продуктивності та досліджень.

До найкращих українських кейсів використання штучного інтелекту у фінансовому секторі відноситься голосова система «Sofia» від Ощадбанк, яка автоматизувала 75 % звернень клієнтів, значно підвищивши оперативність і задоволеність. Monobank – один із лідерів на ринку модерної мобільної банківської платформи в Україні, використовує AI-інструменти для персоналізації, аналітики ризиків та підтримки клієнтів, обслуговуючи близько 10 млн користувачів.

Серед багатьох країн спостерігається тенденція включати використання ШІ до програм стратегічного розвитку, що дозволяє досягти успішних результатів їхньої

реалізації. Україна також розпочала розвиток і регулювання ІІІ, затвердивши 02.12.2020 року за № 1556 «Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні» [3].

Отже, до переваг використання ІІІ можна віднести: ефективність, оптимізація витрат, підвищення точності, покращення клієнтського досвіду, оперативність у дотриманні нормативів. Але застосування штучного інтелекту у фінансовій сфері супроводжується низкою ризиків, які потребують ефективного та відповідального управління, зокрема: загрози кібербезпеці, недостатня політика регулювання (лише 18 % фірм формалізували правила ІІІ); довіра клієнтів; необхідність людського нагляду, особливо в критичних рішеннях.

Використання ІІІ у фінансовому секторі набуває всеохопного характеру – від back-office автоматизації до клієнтоцентричних продуктів. Українські приклади демонструють, як локальні інновації можуть бути частиною глобального тренду. Проте для сталого розвитку необхідний баланс між технологіями, регулюванням та етичним контролем.

Література:

1. The rush to AI in the financial sector risks more data breaches. URL: <https://www.fn london.com/articles/the-rush-to-ai-in-the-financial-sector-risks-more-data-breaches-7dd577d6>

2. AI in Finance: Top Use Cases and Real-World Applications URL: https://smartdev.com/ai-in-finance-top-use-cases-and-real-world-applications/?utm_source=chatgpt.com

3. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 року № 1556. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

КІБЕРЗАГРОЗИ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Софія Рибак

здобувачка 2 курсу, групи ФІК-22

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к. е. н., доцент Наталя Матвійчук

У добу цифрових технологій банківська система України стикається зі зростаючою кількістю кіберзагроз, які підривають фінансову стабільність і довіру суспільства. Особливо гостро ця проблема постала в умовах воєнного часу, коли кібератаки стали частиною гібридної війни.

Серед ключових загроз вирізняються фішингові схеми, атаки типу DDoS і шкідливе програмне забезпечення, зокрема програми-вимагачі. За даними Національного банку України, у 2022 році значна частина кібератак на банківський сектор була організована хакерськими групами, пов'язаними з країною-агресором, такими як Armageddon і Fancy Bear. Наприклад, у лютому 2022 року потужні DDoS-атаки вразили ПриватБанк і Ощадбанк, тимчасово порушивши доступ до їхніх

цифрових сервісів, хоча банки оперативно відновили роботу. Фішинг, спрямований на викрадення особистих даних через шахрайські сайти чи електронні листи, залишається масовим: у 2023 році зафіксовано понад 10 000 таких інцидентів. Програми-вимагачі, що блокують доступ до критичних даних, створюють додаткові фінансові та репутаційні втрати [1].

Причини вразливості банків включають людський фактор, застарілі технології та недостатню обізнаність користувачів. Як зазначають Трусова Н. В. і Чкан І. О., 85 % кіберінцидентів спричинені людськими помилками, наприклад, використанням ненадійних паролів чи необережним відкриттям підозрілих посилань. Застарілі ІТ-системи ускладнюють захист і відновлення після атак. Для протидії банки застосовують сучасні рішення, зокрема біометричну верифікацію, яку успішно використовують Ощадбанк і ПриватБанк, а також технології шифрування даних [2].

Також важливою частиною захисту від кіберзагроз є регулярне навчання працівників банків. Оскільки 85% кіберінцидентів трапляються через людські помилки, навчання персоналу основам кібербезпеки, наприклад, як виявляти фішингові листи чи створювати надійні паролі, має велике значення. У 2023 році ПриватБанк і Ощадбанк розпочали обов'язкові тренінги для своїх співробітників, що допомогло зменшити кількість помилок, пов'язаних із людським фактором, на 20%. Такі навчальні програми варто зробити обов'язковими для всіх банків, щоб знизити ризики.

Ще одним корисним інструментом є предиктивна аналітика для прогнозування кібератак. Завдяки аналізу великих обсягів даних банки можуть виявляти загрози ще до їх виникнення, наприклад, відстежуючи підозрілу активність у мережі. У 2023 році Центр кіберзахисту НБУ почав тестувати системи, які передбачають атаки, аналізуючи поведінкові моделі. Поширення таких технологій дозволить банкам діяти проактивно, зменшуючи ризик успішних кібератак.

Для посилення кіберзахисту пропонується низка заходів:

- 1) створення загальнонаціональної системи для відстеження кіберзагроз у реальному часі, що об'єднає НБУ, комерційні банки та правоохоронні органи;
- 2) впровадження стандартів кібербезпеки, таких як ISO/IEC 27001, для регулярного оновлення ІТ-інфраструктури;
- 3) організація просвітницьких програм для працівників і клієнтів для підвищення рівня кіберграмотності;
- 4) залучення спеціалізованих ІТ-фірм для аутсорсингу захисту, як рекомендовано Базельським комітетом;
- 5) активізація міжнародного співробітництва з експертами ЄС для обміну передовим досвідом [3].

Важливу роль відіграє постанова НБУ від 12 серпня 2022 року №178, яка встановлює вимоги до безпеки критичної інфраструктури та регулярних аудитів. Крім того, пропонується розвивати систему оперативного обміну інформацією про кібератаки для швидкого реагування [4].

Новітні кіберзагрози, такі як атаки з використанням штучного інтелекту (ШІ), додають складнощів. ШІ дозволяє зловмисникам створювати переконливі фішингові листи чи автоматизовані атаки, які важко виявити. Мобільні банківські додатки, які

стають основним каналом взаємодії з клієнтами, також є мішенню для хакерів. Для захисту від таких загроз банки впроваджують системи аналізу поведінки користувачів, які виявляють аномалії в реальному часі. Наприклад, ПриватБанк використовує ШІ для моніторингу транзакцій, що допомагає виявляти підозрілі операції.

Кібератаки мають значні економічні та соціальні наслідки. У 2022 році прямі збитки банків від кіберінцидентів в Україні оцінювалися в мільйони гривень, не враховуючи втрати клієнтської довіри. Порушення роботи банківських сервісів, як у випадку атак на ПриватБанк і Ощадбанк, може призводити до тимчасової недоступності фінансових послуг, що гальмує економічну активність. Соціально кібератаки посилюють недовіру населення до банків, особливо в умовах війни, коли фінансова стабільність є критично важливою [1].

Значну роль у протидії кіберзагрозам відіграє Центр кіберзахисту НБУ, створений для координації зусиль фінансового сектору в боротьбі з актуальними загрозами. Центр забезпечує моніторинг кіберінцидентів, розробку стандартів безпеки та обмін інформацією між банками, що сприяє швидкому реагуванню на атаки. Наприклад, у 2022 році Центр допоміг банкам нейтралізувати низку атак, спрямованих на критичну інфраструктуру. Це підкреслює важливість централізованих механізмів у забезпеченні кіберстійкості [5].

Інтенсивність кібератак зросла втричі з початку війни, що вимагає від банків і державних установ посилення захисту. Служба безпеки України (СБУ) у 2022 році нейтралізувала понад 4500 атак, значна частина яких була спрямована на фінансовий сектор. Хакери використовують складні методи, такі як цільові атаки на клієнтські бази даних, що потребує впровадження адаптивних систем захисту. При цьому банки співпрацюють з міжнародними партнерами, зокрема з ЄС, для обміну досвідом і технологіями [6].

Отже, кіберзагрози є значним викликом для банківської системи України, але комплексний підхід, що поєднує технологічні, організаційні та освітні заходи, здатен суттєво знизити ризики. Майбутні дослідження можуть зосередитися на оцінці економічного впливу запроваджених заходів і їхньої ролі у підвищенні довіри до фінансового сектору.

Література:

1. Тарасовський Ю., Шевчук С. Кібератаки на ПриватБанк і Ощадбанк: сервіси відновлюють роботу. *Forbes Ukraine*. 2022. URL: <https://forbes.ua/news/dzherela-v-nbu-privatbank-ta-oshchadbank-zaznali-kiberataki-servisi-vzhe-vidnovlyuyut-robotu-15022022-3691>
2. Трусова Н. В., Чкан І. О. Кіберзахист банківської системи України в умовах цифрових трансформацій. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного*. 2023. № 47. С. 151–163.
3. Скорик Ю. Як банки борються з кіберзлочинністю в цифровому середовищі. *Finway*. 2025. URL: <https://finway.com.ua/yak-banky-protydiyut-kiberzlochynnosti-tsyfrovu/>
4. Гриценко Т. П. Сучасні методи захисту банків від кібератак. *Журнал фінансових*

досліджень. 2024. С. 12–19.

5. Центр кіберзахисту Національного банку України: *офіційний веб-портал*. URL: <https://cyber.bank.gov.ua/>

6. Щеглакова Д. Кіберфронт України: як банки та держустанови протистоять зростаючим загрозам. *Speka*. 2025. URL: <https://speka.media/kiberfront-ukrayini-yak-banki-ta-derzustanovi-protistoyat-zrostayucim-zagroزام-p6mlon>

СИНЕРГІЯ ФІНТЕХУ ТА БАНКІВ: ПОБУДОВА ВІДКРИТИХ ЕКОСИСТЕМ НА ОСНОВІ ПАРТНЕРСТВА ТА ІННОВАЦІЙ

Тур Олександр

аспірант 2 курсу спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Сучасний фінансовий ландшафт переживає докорінну трансформацію, спричинену стрімким розвитком фінансових технологій (фінтеху). Традиційні банківські установи, що історично домінували на ринку, стикаються з посиленою конкуренцією з боку гнучких та інноваційних фінтех-компаній. Ці нові гравці, використовуючи передові технології, такі як штучний інтелект, блокчейн, аналіз великих даних та хмарні обчислення, пропонують клієнтам зручніші, швидші та часто дешевші фінансові послуги. Це створює серйозний виклик для банків, яким необхідно адаптуватися до нових реалій, щоб зберегти свою актуальність та конкурентоспроможність, а також відповідати зростаючим очікуванням споживачів щодо цифрових сервісів та персоналізації.

З іншого боку, фінтех-компанії, незважаючи на свою інноваційність та здатність швидко виводити продукти на ринок, часто стикаються з труднощами масштабування, завоювання довіри клієнтів у великих обсягах, а також дотримання жорстких регуляторних вимог та високих стандартів кібербезпеки, що традиційно є сильною стороною банків. Таким чином, замість прямої конфронтації, все більше учасників ринку визнають потенціал синергії між банками та фінтехом. Це партнерство може призвести до створення більш стійких, інноваційних та клієнтоорієнтованих фінансових екосистем, де кожен гравець зосереджується на своїх ключових компетенціях. Однак, реалізація такого співробітництва вимагає подолання значних організаційних, технологічних та культурних бар'єрів, включаючи інтеграцію застарілих ІТ-систем, різні рівні толерантності до ризику та питання розподілу прибутків.

Метою нашого дослідження є аналіз процесу побудови відкритих фінансових екосистем через синергію традиційних банків і фінтех-компаній, а також виявлення переваг, ризиків і ключових умов ефективного партнерства у цифровому фінансовому середовищі.

Партнерство між банками та фінтех-компаніями базується на взаємодоповнюваності: банки володіють довірою клієнтів, доступом до ресурсів, ліцензіями та інфраструктурою, тоді як фінтех-компаніям притаманна

інноваційність, швидкість розробки рішень і гнучкість.

Однією з найбільш поширених форм співпраці між банками та фінтех-компаніями є стратегічне партнерство, де банки активно співпрацюють з фінтех-стартапами та зрілими фінтех-компаніями для інтеграції нових технологій та покращення клієнтського досвіду. Це може включати спільну розробку продуктів, ліцензування технологій або просто обмін знаннями. Наприклад, багато банків використовують фінтех-рішення для оптимізації процесів кредитування, впровадження біометричної аутентифікації, автоматизації обробки платежів або для покращення систем боротьби з відмиванням грошей (AML). Яскравими прикладами є співпраця JPMorgan Chase з численними фінтех-стартапами у сфері платежів та управління активами, або партнерство BBVA з Atom Bank у Великій Британії [1].

Ключовим драйвером у створенні відкритих фінансових екосистем є використання API (Application Programming Interfaces). API є "будівельними блоками" для створення нових цифрових сервісів та забезпечення інтеграції між різними платформами. Цей підхід дозволяє банкам безпечно відкривати свої дані та функціонал для сторонніх розробників – як фінтех-компаній, так і інших учасників ринку. Це стимулює інновації, оскільки дозволяє інтегрувати банківські послуги в ширший спектр цифрових платформ та додатків. Завдяки API, фінтех-компанії можуть пропонувати нові сервіси, такі як агрегатори банківських рахунків, що дозволяють клієнтам бачити всі свої фінанси в одному додатку, або персоналізовані фінансові консультації, що базуються на аналізі даних з різних банківських рахунків клієнта [2]. Це створює нові можливості для крос-продажів та підвищення лояльності клієнтів.

Також набуває популярності інвестиційна діяльність банків у фінтех-стартапи через створення корпоративних венчурних фондів, акселераторів або прямих інвестицій, а також через злиття та поглинання (M&A). Це не тільки дає банкам доступ до нових технологій, інноваційних бізнес-моделей та талановитих команд, але й дозволяє їм диверсифікувати свої портфелі та потенційно отримувати прибуток від зростання інноваційних компаній. Великі корпоративні банки показують стійке зростання корпоративних інвестицій у фінтех, що свідчить про стратегічний інтерес банків до цієї сфери як до механізму забезпечення довгострокової конкурентоспроможності. Прикладом стратегічних інвестицій у фінтех є діяльність Goldman Sachs через власний фонд Principal Strategic Investments. Зокрема, підрозділ Goldman Sachs Asset Management уклав партнерство з фінтех-компанією GeoWealth з метою підтримки зареєстрованих інвестиційних радників (RIA — Registered Investment Advisers) у наданні індивідуалізованих портфельних рішень для роздрібних клієнтів. [3].

Крім того, варто відзначити розвиток моделі "банкінг як послуга" (Banking-as-a-Service, BaaS). Згідно з Global Banking and Finance Review [4], підкреслюється, що традиційні банки збільшують інвестиції у фінтех для підтримки BaaS та вбудовані фінансові послуги (embedded finance). Ця стратегія підсилює їхню роль у нових цифрових екосистемах. BaaS визначається як "надання банківських функцій або інфраструктури третім сторонам через API, дозволяючи їм створювати фінансові продукти та послуги, не маючи банківської ліцензії". У цій моделі банки

надають свою ліцензію, регуляторну відповідність та базову банківську інфраструктуру (рахунки, платежі, управління клієнтами) фінтех-компаніям або навіть компаніям з інших галузей (наприклад, роздрібна торгівля). Ці фінтех-компанії потім можуть створювати власні фінансові продукти та послуги під своїм брендом, використовуючи "бек-енд" банку. Це дозволяє фінтехам швидше виходити на ринок, мінімізуючи складні регуляторні та операційні витрати, а банкам — розширювати свою присутність, збільшувати обсяги транзакцій та отримувати нові джерела доходу без значних інвестицій у прямий маркетинг та розвиток власного цифрового продукту.

Проте, незважаючи на суттєві переваги, притаманні фінтех-компаніям, варто зазначити виклики та бар'єри на шляху до повноцінної синергії між банками та фінтех-компаніями. На наш погляд, до них належать:

- кібербезпека та забезпечення конфіденційності даних: спільне використання даних вимагає найвищих стандартів захисту інформації та відповідності регуляторним нормам;
- складність забезпечити інтеграцію застарілих банківських систем (legacy systems) з сучасними, гнучкими фінтех-рішеннями: така проблема вимагає значних обсягів інвестицій та часу;
- культурні відмінності між великими, ієрархічно організованими та обережними банками і гнучкими, динамічними фінтех-стартапами: різна швидкість ухвалення рішень, підходи до управління ризиками та впровадження інновацій можуть ускладнювати ефективну взаємодію між партнерами;
- регуляторні та юридичні аспекти: необхідність узгодження ліцензування, відповідальності та дотримання нормативних вимог у нових спільних бізнес-моделях;
- механізм розподілу прибутків та відповідальності: чітке визначення умов співпраці, фінансових моделей та зон відповідальності є важливим для успішної діяльності у довгостроковому періоді.

Успішне партнерство вимагає відкритого діалогу, чіткого розподілу ролей, взаємної довіри та гнучкості з обох сторін. Банки повинні бути готові до внутрішніх змін та відходу від традиційних моделей, а фінтех-компанії — до розуміння складності регуляторного середовища та вимог до безпеки.

Отже, синергія між фінтехом та банками є не просто бажаною, а необхідною умовою для сталого розвитку фінансової індустрії та задоволення зростаючих потреб сучасних споживачів. Створення відкритих екосистем на основі партнерства та інновацій дозволяє банкам модернізувати свої послуги, розширювати клієнтську базу та залишатися конкурентоспроможними в цифрову епоху. Водночас, фінтех-компанії отримують можливість масштабувати свій бізнес, долати регуляторні бар'єри та швидше виходити на ринок завдяки доступу до клієнтської бази та інфраструктури банків. Ключовими факторами успіху є активне використання відкритих API, стратегічні інвестиції у фінтех, розвиток моделі BaaS та, що найважливіше, формування культури співпраці, взаємної довіри та готовності до трансформацій. Замість витіснення, ми спостерігаємо еволюцію та трансформацію, де традиційні фінансові інститути та технологічні новатори об'єднуються для

створення більш динамічного, інклюзивного та клієнтоорієнтованого майбутнього фінансових послуг. Ця співпраця є ключем до розкриття повного потенціалу цифрової трансформації у фінансовому секторі.

Література:

1. BBVA, Toscafund and Infinity to invest £100 million in Atom Bank. BBVA. 02.11.2023. URL: <https://www.bbva.com/en/innovation/bbva-toscafund-and-infinity-to-invest-100-million-in-atom-bank>
2. Затверджено Концепцію відкритого банкінгу в Україні. Національний банк України. 10.08.2023р. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zatverdjeno-kontseptsiju-vidkritogo-bankingu-v-ukrayini>
3. Goldman Seeks to Win More Business With RIAs. GeoWealth and UMAs Will Play a Role in That Effort. Barron's. 28.10.2024p. URL: <https://www.barrons.com/advisor/articles/goldman-sachs-geowealth-unified-managed-account-adf4f3d4>
4. 5 financial services trends to watch out for in 2023. Global Banking and Finance Review. 11.01.2023p. URL: <https://www.globalbankingandfinance.com/5-financial-services-trends-to-watch-out-for-in-2023>

THE ROLE OF THE INTERNET OF THINGS IN THE DEVELOPMENT OF FINANCIAL SERVICES

Victoria Filipenko

First-year master's student, group EKBM-11S

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv

Scientific supervisor: Doctor of Economics,

Professor Sofiya Lobozyńska

The Internet of Things (IoT) empowers a vast network of connected devices - ranging from smart ATMs with biometric verification to AI-driven fraud monitoring systems to exchange information seamlessly. This technological synergy is revolutionizing how financial entities conduct operations, analyze risks, and interact with clients.

Building upon this foundation, financial institutions now leverage embedded sensors in devices such as ATMs, smartphones, wearables, and connected vehicles to gather real-time behavioral and biometric insights [1].

The successful implementation of such IoT capabilities in the financial sector is underpinned by several interdependent technological components. These include sophisticated sensor technologies capable of detecting personal identifiers, motion behavior, and geolocation data in real time; high-speed connectivity protocols such as 5G, NFC, and Wi-Fi 6, which enable efficient device interaction; and cloud-based platforms, which offer scalable infrastructure for data storage, processing, and real-time analytics.

One clear example of IoT application in finance can be found in the insurance industry. Companies like Progressive and Metromile, have adopted smart devices in vehicles to

track individual driving behavior. This includes monitoring speed, braking frequency, and travel distance. Using this real-time data, they are able to calculate insurance premiums more accurately and fairly based on actual driver performance rather than relying on traditional statistical models [2; 3].

The COIN platform developed by JPMorgan Chase seamlessly integrates Internet of Things (IoT) technology with artificial intelligence to automate the analysis of commercial loan agreements. A task that once required many hours can now be completed within seconds, showcasing the transformative potential of IoT-driven automation in streamlining complex and time-consuming banking operations. Moreover, IoT sensors are embedded in the bank's ATMs to continuously monitor their operational status. These intelligent systems can proactively predict mechanical failures and detect unauthorized access or tampering before any significant disruptions occur. As a result, they significantly improve both service reliability and security standards within the banking infrastructure [4].

Among the key advantages of IoT in banking are faster customer service, real-time monitoring, automation of routine tasks, enhanced security through biometric authentication, reduced operational costs, and partial offline functionality. The main disadvantages include high implementation costs, vulnerability to cyberattacks, increased maintenance needs, data privacy concerns, and complexity in managing large IoT networks [5].

The future of the Internet of Things (IoT) is marked by rapid growth, intelligent integration, and industry-wide adoption. One of the key trends is the expansion of edge computing, which allows real-time data processing closer to the source—reducing latency and increasing system responsiveness. Additionally, the integration of artificial intelligence and machine learning is set to enhance IoT capabilities through predictive maintenance, anomaly detection, and autonomous decision-making. The rollout of 5G networks will further accelerate IoT development by enabling ultra-fast, low-latency communication between billions of connected devices. To address security concerns, blockchain technology is increasingly being explored to ensure data integrity and secure transactions within IoT ecosystems. Moreover, industries such as banking, healthcare, agriculture, and urban infrastructure are adopting customized IoT solutions to streamline operations and deliver smarter services. According to industry forecasts, the number of IoT devices is expected to grow from approximately 16.6 billion in 2023 to nearly 40 billion by 2030, underlining its massive potential and transformative impact across sectors [6].

Overall, the adoption of IoT technologies across financial institutions marks a shift toward more responsive, data-driven, and customer-focused service models. From automating transactions and improving energy efficiency to refining insurance pricing and fraud detection, IoT enhances both strategic management and day-to-day operations within the financial sector.

References:

1. Exploring the Full Potentials of IoT for Better Financial Growth and Stability: A Comprehensive Survey - MDPI. URL: <https://www.mdpi.com/1424-8220/23/19/8015> (date of request: June 3 , 2025).

2. Snapshot Rewards You for Good Driving Progressive - Progressive. URL: <https://www.progressive.com/auto/discounts/snapshot> (date of request: June 2, 2025).
3. Pay Per Mile Car Insurance – Metromile. URL: <https://www.metromile.com/> (date of request: June 1, 2025).
4. The Overview of IoT in Banking: Existing and Future Use Cases - SumatoSoft. URL: <https://sumatosoft.com/blog/overview-of-iot-in-banking> (date of request: June 3, 2025).
5. The Advantages and Disadvantages of IoT in Business – SmartDev. URL: <https://smartdev.com/the-advantages-and-disadvantages-of-iot-in-business/> (date of request: June 1, 2025).
6. IoT Software Development: Emerging Trends and Future Projections - IoT for all. URL: <https://www.iotforall.com/iot-software-development-emerging-trends-and-future-projections> (date of request: June 4, 2025).

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТРОННОЇ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

Юрій Циб

аспірант кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Біржова діяльність є одним із найважливіших механізмів ринкової економіки і одночасно виступає провідним та динамічним процесом, що чутливо реагує на всі соціально-економічні, політичні та соціо-психологічні виклики, що відбуваються в країні. У будь-якій державі біржа виступає індикатором економічного стану в цілому, так і самого підприємства, так і галузі зокрема. Зростання ділової активності на біржі свідчить про економічну стабільність і розвиток країни, що у свою чергу показує стан ділової активності, відображає наявність фінансової та економічної кризи.

Розвиток цифрових технологій суттєво трансформував фінансові ринки, зокрема біржову торгівлю. В Україні електронна біржова торгівля набуває дедалі більшого значення як інструмент забезпечення прозорості, ефективності та конкурентоспроможності національного ринку капіталів. Її впровадження є ключовим елементом модернізації фінансової інфраструктури. Електронна біржова торгівля в Україні почала активно розвиватися з появою електронних торгових майданчиків, що надають можливість здійснювати торгівлю цінними паперами та іншими фінансовими інструментами в онлайн-режимах.

Електронна біржова торгівля – це форма здійснення біржових операцій із застосуванням спеціалізованих інформаційно-комунікаційних систем, що забезпечують автоматизований режим укладання угод між учасниками ринку. У контексті цифрової трансформації фінансового сектору електронні торги стають необхідною умовою ефективного функціонування біржової інфраструктури. В Україні цей процес набуває особливої ваги у світлі євроінтеграційного курсу, необхідності залучення інвестицій та формування прозорого ринкового середовища

[1, с.53].

Зростаюча частка електронних операцій на українських товарних та фондових біржах свідчить про поступове переорієнтування бізнесу та державних структур на сучасні цифрові технології. Це особливо актуально в умовах обмеженого доступу до традиційних фінансових інструментів через воєнний стан і глобальні економічні виклики.

Розглянемо складові електронної біржової торгівлі в Україні, зокрема, її нормативно-правову базу, технологічну інфраструктуру, переваги та проблеми реалізації, а також перспективи подальшого розвитку. Основні аспекти, що впливають на електронну біржову торгівлю в Україні зображені у таблиці 1.

Таблиця 1

Основні аспекти електронної біржової торгівлі в Україні

№ п/п	Аспект	Зміст/Характеристика
1	Правове регулювання	Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» (2020), гармонізація з директивами ЄС (MiFID II, EMIR); нагляд з боку НКЦПФР
2	Технологічна інфраструктура	Електронні платформи (ПФТС, БТС, УЕБ), автоматизовані кліринг та розрахунки, використання блокчейну, цифрових ідентифікаторів, заходів кібербезпеки
3	Переваги	Прозорість, доступність 24/7, зменшення трансакційних витрат, висока швидкість укладання угод, розширення кола учасників ринку
4	Основні проблеми	Низька фінансова грамотність, недовіра інвесторів, кіберризики, відставання правової бази у сфері електронної торгівлі
5	Перспективи розвитку	Подальша цифровізація, інтеграція з європейськими та світовими ринками, підвищення довіри через регулювання, освітні ініціативи

Правове забезпечення є основою ефективного функціонування електронної торгівлі. В Україні базовим нормативним актом у цій сфері є Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» №738-IX від 19.06.2020 року. Цей документ адаптований до положень Директив ЄС (MiFID II, EMIR) і передбачає запровадження нових підходів до ліцензування торговців, систем внутрішньої організації бірж, захисту прав інвесторів та обміну даними між учасниками ринку [2].

Ключову роль у регулюванні біржової діяльності відіграє Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), яка впроваджує електронні сервіси, веде єдині реєстри біржових операцій, а також наглядає за дотриманням стандартів інформаційної безпеки [3].

Технічна складова сучасних електронних бірж – це спеціалізовані платформи (наприклад, БТС, ПФТС, Українська енергетична біржа), які забезпечують торги в режимі реального часу [4]. Вони працюють за принципом прямої взаємодії учасників без посередників, із використанням електронних заявок та автоматизованого клірингу.

Впровадження блокчейн-технологій, цифрової ідентифікації (BankID, MobileID), а також засобів кіберзахисту дозволяє істотно підвищити рівень безпеки електронних операцій. Особливу увагу приділено відповідності платформ вимогам стандартів ISO/IEC з інформаційної безпеки [5, с.50].

Серед основних переваг електронної біржової торгівлі слід виділити:

- прозорість – усі операції фіксуються в електронному реєстрі, що знижує ризики маніпуляцій;
- доступність – учасники можуть здійснювати торги з будь-якої точки світу;
- швидкість – час укладення угоди становить доли секунди;
- зниження витрат – автоматизація дозволяє уникнути витрат на посередників.

Ці характеристики формують сприятливе середовище для розвитку малих та середніх підприємств, які можуть вийти на організовані ринки без значних капіталовкладень [6, с.115-116].

Незважаючи на успіхи, електронна торгівля в Україні стикається з низкою проблем [7, с. 77-78]:

- недостатня фінансова грамотність – багато потенційних інвесторів не розуміють механізмів торгів;
- низький рівень довіри – через шахрайства на недержавних платформах або збої в системах;
- технічна вразливість – кіберзлочинність і DDoS-атаки залишаються серйозною загрозою;
- недосконалість законодавчої бази – деякі процедури ще не мають чіткої регламентації.

Електронна біржова торгівля є важливим елементом цифрової трансформації фінансової системи України. Незважаючи на технічні та правові виклики, вона відкриває нові можливості для інвесторів, підприємств та держави в цілому. Подальше вдосконалення нормативного поля, підвищення цифрової грамотності учасників ринку й інтеграція з міжнародними торговими системами сприятимуть стабільному розвитку цього напрямку.

Електронна біржова торгівля в Україні вже зайняла ключове місце у структурі фінансових та товарних ринків, проте її справжній потенціал ще далеко не вичерпаний. Успішний розвиток цього сегмента безпосередньо пов'язаний із подальшою цифровізацією економіки, зокрема впровадженням сучасних технологій (блокчейн, штучний інтелект, API для біржових сервісів) і забезпеченням надійного правового підґрунтя.

У найближчій перспективі очікується:

- посилення прозорості торгів завдяки використанню децентралізованих реєстрів і публічних електронних даних;
- залучення міжнародних учасників через адаптацію української інфраструктури до європейських стандартів;
- активізація ролі держави у розвитку е-платформ для розміщення товарів стратегічного значення (енергоносії, метал, агропродукція);
- поширення біржових інструментів серед малого і середнього бізнесу, що відкриє нові канали для фінансування й торгівлі;
- підвищення фінансової грамотності як засадничої умови для зростання кількості роздрібних інвесторів на біржах.

Таким чином, з вище наведеного, можемо дійти висновку, що електронна біржова торгівля має всі шанси стати одним із драйверів економічного зростання України,

особливо за умови синергії державної політики, інноваційного бізнесу та освітньої підтримки.

Література:

1. Ткачук В. (2024). *Основні тренди розвитку електронної біржової торгівлі*. Журнал «Економіка та суспільство», Вип. 60, С. 53.
2. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» №738-IX від 19.06.2020 (дата звернення: 09.06.2025).
3. НКЦПФР. (2024). *Офіційний сайт*. <https://www.nssmc.gov.ua/> (дата звернення: 09.06.2025).
4. Українська енергетична біржа. (2024). <https://www.ueex.com.ua/> (дата звернення: 09.06.2025).
5. Савченко, Т.В. (2022). Розвиток електронних бірж в умовах цифрової трансформації. *Фінанси України*, №3, 47–58.
6. Kovalchuk, O. (2021). Electronic Trading Platforms: Opportunities and Risks in Ukraine. *Economics & Law Review*, Vol. 27(2), 112–118.
7. Чумак, І.О. (2023). Проблеми інтеграції електронної торгівлі в ринок капіталу України. *Наукові записки*, №8, 74–80.

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ВПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Роман Шевчук

здобувач 5 курсу, групи ФІК- 52М

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к.е.н. доцент кафедри фінансів

Теслюк Софія Анатоліївна

Із початком повномасштабного вторгнення банківський сектор України зіткнувся із найскладнішими викликами за всю свою історію. При цьому, фінтех-інновації стали невід'ємною складовою підтримки фінансової стабільності сектору насамперед завдяки можливості здійснення безготівкових розрахунків. Нині розвиток сучасних технологій не лише не сповільнився, а й навпаки – пришвидшився [2].

Впровадження сучасних фінансових технологій охоплює всі сторони діяльності банку, включаючи як внутрішні інновації, які безпосередньо використовуються в рамках фінансової установи (нові види банківських продуктів, послуг, нові методи роботи), так і зовнішні, спрямовані на вдосконалення або застосування передових технологій в обслуговуванні клієнтів, збільшення інвестування банками коштів із метою завоювання нових сегментів ринку, підвищення конкурентоспроможності серед провайдерів фінансових послуг [1].

Фінансова безпека банківських установ в наш час визначається не лише традиційними підходами, але й рівнем насиченості банківської системи засобами обробки інформації, які використовують мережу Інтернет та сучасні алгоритми для проведення операцій. Це значно підвищує простоту, якість та швидкість обміну даними і визначає перспективи подальшого розвитку та інтеграції цифрових технологій у банківську сферу. У той же час виникає проблема захисту інформації від кібератак, що вимагає введення таких понять, як «кібербезпека» та «кіберзлочинність», що відноситься до інформаційно-цифрового забезпечення банківської системи. [3].

Впровадження фінансових технологій (FinTech) у банківський сектор України є важливою складовою його цифрової трансформації, що відкриває можливості для модернізації послуг та підвищення їх доступності. Водночас це супроводжується численними загрозами, які вимагають системного підходу до їх ідентифікації та управління.

Серед основних загроз виділяються:

- кіберризики, включаючи хакерські атаки та витоки даних, що підсилюються воєнними діями;
- недостатнє законодавче регулювання, яке гальмує створення безпечного та стабільного середовища для фінтех-інновацій;
- ризики, пов'язані з недостатньою цифровою грамотністю населення та браком кваліфікації серед персоналу банківської сфери;
- технологічні загрози, такі як вразливість хмарних обчислень і складності інтеграції відкритих API у рамках концепції відкритого банкінгу;

Особливі виклики створюють висока вартість впровадження фінтех-інновацій та нерівномірність їх поширення серед банків різного масштабу. Важливим є також соціальний аспект: низька довіра населення до цифрових послуг через ризики шахрайства. У відповідь на ці виклики потрібне впровадження багаторівневої системи безпеки, включаючи багатофакторну автентифікацію, та формування регуляторних "пісочниць" для тестування нових технологій у контрольованих умовах.

Значно вплинули на розвиток цифрових технологій банківськими установами соціально-економічні події 2019-2024 рр., внаслідок яких 60 % банків закрили або скоротили час роботи своїх філій, 11 % фінансових установ скасували способи відкриття рахунків, 6% банків призупинили обслуговування та обмежили доступ до продуктів для нових клієнтів. Ці обмеження розширили ландшафт використання цифрових технологій в банках[1].

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що розвиток фінансових технологій у банківському секторі України має критичне значення для підтримки його стійкості та конкурентоспроможності в умовах сучасних викликів. Попри загрози, такі як кіберризики, законодавчі прогалини та недостатня цифрова грамотність, фінтех відкриває значні перспективи для вдосконалення банківських послуг, розширення ринкових можливостей і зміцнення довіри клієнтів.

Література:

1. Болотіна Є., Панасенко А., Пішеніна Т. Цифрові технології банківської сфери: особливості розвитку, перспективи та загрози. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.13765766>
2. Кондрацька Н. М., Дума В. Л. Розвиток фінансових технологій банківської сфери: загрози та перспективи. *Економічні науки*. 2023. DOI <https://doi.org/10.31713/ve220237>
3. С. Теслюк, Н. Матвійчук, А. Левчук Фінансова безпека банківських установ в умовах цифровізації. *Економіка та суспільство*. 2024. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-117>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ АУТСОРСИНГУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Андрій Шпак

аспірант кафедри менеджменту та розвитку територій імені Євгена Храпливого
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів
Науковий керівник: к.е.н., доцент Верзун А.А.

Одним з факторів створення і реалізації конкурентних переваг є застосування цифрових технологій в бізнесі [3, с. 83]. Під впливом технологічного прогресу змінюються моделі організації праці, бізнес-процеси автоматизуються, а роль зовнішніх партнерів у реалізації підтримуючих та навіть основних функцій компанії зростає. Одним із напрямів, який активно розвивається завдяки цифровізації, є аутсорсинг - процес передачі операційних функцій компанії підрядникам.

Узагальнюючи думку науковців хочемо зазначити, що цифрова трансформація охоплює впровадження сучасних технологій (хмарних сервісів, великих даних, штучного інтелекту, автоматизації процесів тощо) у бізнес-модель підприємства [4, с.165-167]. Вона дозволяє не лише оптимізувати внутрішні процеси, а й відкриває нові можливості для взаємодії з зовнішніми постачальниками послуг. Раніше аутсорсинг здебільшого асоціювався з передачею типових, стандартизованих операцій (наприклад, бухгалтерського обліку), однак завдяки цифровим технологіям дедалі частіше на аутсорсинг передаються складніші, аналітичні функції, що потребують високої кваліфікації.

Завдяки цифровим змінам аутсорсинг бізнес-процесів став більш прозорим та керованим. Зокрема, впровадження спільних цифрових платформ забезпечує оперативний доступ до інформації та ефективну взаємодію між компаніями та підрядниками. Використання ERP-систем інтегрує внутрішні та зовнішні процеси, що підвищує узгодженість та загальну ефективність роботи. Інструменти контролю якості та продуктивності дозволяють відстежувати виконання завдань і відповідність

стандартам, а сучасні системи захисту даних гарантують безпеку інформації під час співпраці. Автоматизація процесів знижує ризики помилок і мінімізує ручну працю, тоді як аналітичні інструменти забезпечують оперативний аналіз результатів і підтримку прийняття управлінських рішень. Завдяки таким технологіям компанії можуть швидко інтегрувати зовнішніх виконавців у свої бізнес-процеси, контролювати їхню продуктивність у режимі реального часу і своєчасно реагувати на зміни.

Цифрове середовище також змінює підходи до вибору та оцінки підрядників в аутсорсингових моделях. Якщо раніше ключовими критеріями були ціна, досвід і доступність ресурсів, то тепер дедалі більше уваги приділяється цифровій зрілості постачальника, його здатності інтегруватися у спільні платформи. Зростає значення прозорості, гнучкості та аналітичної підтримки з боку підрядника. Це стимулює компанії будувати не лише тимчасові, а й стратегічні партнерства, у яких обидві сторони спільно розвивають цифрові рішення та обмінюються інноваціями. Таким чином, цифровізація не просто впливає на операційний рівень, а трансформує саму природу взаємин у сфері аутсорсингу.

Цифрове перетворення управління пер соналом дозріло для кращого використання цифрових технологій для підвищення ефективності бізнесу [1]. Незважаючи на зростаючу автоматизацію, компетенції, досвід і взаємодія між людьми залишаються критично важливими. Управління віддаленими командами, формування довіри між замовником і підрядником, а також здатність оперативно реагувати на непередбачувані ситуації - все це потребує нових підходів до комунікації та розвитку персоналу. Цифрові інструменти лише доповнюють, але не замінюють людський фактор, що є ключем до ефективної та успішної співпраці в аутсорсингових проектах.

Впровадження цифрових технологій в аутсорсинг бізнес-процесів створює і нові виклики. Супутньою рисою стає відкритість бізнес-моделей і доступ до інформації більшої кількості учасників, звідси виникають проблеми кібербезпеки [2, с. 4]. Поширення хмарних сервісів, віддалений доступ та автоматизація підвищують вразливість компаній до кібератак, витоку або маніпуляцій з конфіденційною інформацією. Недостатній рівень захисту даних може спричинити не лише фінансові втрати, а й підірвати довіру клієнтів і партнерів, що негативно позначається на репутації бізнесу. Ще однією проблемою є залежність від цифрових платформ та технологій, які використовують підрядники. Технічні збої, відмови систем або несумісність програмного забезпечення можуть призвести до перебоїв у роботі аутсорсингових процесів. Крім того, швидкі технологічні зміни вимагають постійного оновлення компетенцій у виконавців, інакше існує ризик відставання від актуальних стандартів та втрати конкурентоспроможності.

Важливо також враховувати юридичні та регуляторні аспекти цифровізації аутсорсингу. Виконання норм щодо захисту персональних даних, відповідність стандартам безпеки та виконання контрактних зобов'язань у цифровому середовищі потребують підвищеної уваги. Недотримання таких вимог може стати підставою для штрафів, судових позовів і зниження рівня довіри з боку клієнтів.

Отже, цифрова трансформація не лише сприяє поширенню аутсорсингу бізнес-

процесів, а й змінює його характер. Вона створює передумови для формування нових бізнес-моделей, де компанії можуть зосередитись на основній компетенції, використовуючи зовнішні цифрові сервіси як гнучке та ефективне доповнення. Саме у цифровому середовищі аутсорсинг розкриває свій потенціал як стратегічний інструмент розвитку бізнесу.

Література:

1. Базик О. Трансформація управління людськими ресурсами у сфері підприємницької діяльності в епоху цифрових технологій. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-70>.
2. Боденчук Л.Б., Ліганенко І.В. Малий і середній бізнес та цифрові платформи: можливості та загрози. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2021. № 1(7). С. 4-13.
3. Іванюк О., Ящук Ю. Вплив цифрових технологій на конкурентоспроможність підприємств. *Грааль науки*. 2021. № 1. С. 83-87. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.02.2021.013>.
4. Пушкар Т., Соболева Г., Славута О. Цифровізація як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 2(47). С. 165-170. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-47-24>.

ЦИФРОВІ ВАЛЮТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ (CBDC): ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Орест Ярмак

здобувач 3 курсу, групи ФіК-32

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Науковий керівник: к. е. н., доцент Наталя Матвійчук

Упродовж останнього десятиліття ідея впровадження цифрових валют центральними банками (CBDC) набула глобальної актуальності. У відповідь на поширення криптовалют, діджиталізацію банківських послуг і зниження обігу готівки, дедалі більше країн розглядають можливість створення нової форми національних грошей, яка поєднуватиме надійність державної підтримки та технологічну ефективність. CBDC було впроваджується у різних країнах світу, зокрема в Швеції, Китаї, Уругваї, Багамах та країнах ЄС. Залежно від стратегічних цілей, моделі впровадження CBDC можуть відрізнятися – від варіантів, що передбачають міжбанківські розрахунки, до рішень, спрямованих на забезпечення універсального доступу до цифрових грошей всього населення. Україна, зважаючи на швидкий розвиток фінансових технологій та цифрових сервісів, не є винятком. Розробка та запуск е-гривні – українського CBDC – стали логічним продовженням політики Національного банку щодо модернізації платіжного простору та адаптації до нових економічних реалій [1].

Е-гривня, як офіційно зазначено у документах НБУ, стане третім видом національної валюти, що існуватиме поряд із готівковою та безготівковою гривнею. На відміну від традиційних електронних грошей, які функціонують через банки чи небанківські фінансові установи, е-гривня буде прямим зобов'язанням центрального банку. Тобто вона поєднуватиме статус державної валюти з функціональністю цифрового інструменту, що може працювати без посередників. Це, у свою чергу, відкриває можливість ефективнішого контролю за грошовим обігом, підвищення прозорості розрахунків та зменшення тіньового сектору економіки [2].

Перші спроби тестування цифрової гривні відбулися ще у 2018 році. У рамках тогочасного експерименту було випущено 5443 е-гривні, з якими здійснили понад 200 операцій різного типу – від переказів між е-гаманцями до поповнення мобільного рахунку. Цей пілот був обмеженим за масштабом і включав лише працівників Нацбанку, однак продемонстрував готовність регулятора до подальших кроків у цьому напрямі.

Уже у 2025 році НБУ планує реалізувати повномасштабний пілотний проєкт із запуску е-гривні у відкритому середовищі. На відміну від попередніх випробувань, цей етап буде доступний для широкого кола користувачів: фізичних осіб, підприємців та фінансових посередників. У фокусі – не лише тестування технології, але й аналіз споживчого досвіду, поведінки користувачів, зручності інтерфейсів та надійності всієї платформи. За повідомленнями НБУ, цифрова гривня працюватиме на основі технології розподіленого реєстру (DLT), що забезпечить децентралізацію обліку та високу захищеність транзакцій. Водночас технічне рішення ще остаточно не визначене, і регулятор активно веде переговори з компаніями, що можуть забезпечити його реалізацію, – як вітчизняними, так і іноземними [4].

Однією з ключових особливостей CBDC, яка відрізняє їх від інших форм грошей, є можливість програмування. У випадку е-гривні це означає, що кошти можуть бути «закодовані» під певне цільове використання: наприклад, тільки для купівлі продуктів харчування або оплати комунальних послуг. Такий механізм уже частково реалізований у державних програмах «єПідтримка» та «єВідновлення», проте наразі це досягається не за рахунок функцій грошей, а через банківські обмеження на рахунках. CBDC дозволяє реалізовувати такі обмеження на рівні самої валюти – автоматично, прозоро й без участі сторонніх установ. Це може підвищити ефективність бюджетних виплат, зменшити корупційні ризики та зробити цільові програми соціальної допомоги більш контрольованими [3].

Поряд із очевидними перевагами, впровадження цифрової валюти супроводжується низкою викликів. Насамперед це пошук технологічного рішення, здатного забезпечити необхідний рівень масштабованості, кіберзахисту та простоти використання. Оскільки проєкт ще не має затвердженого технічного партнера, терміни запуску можуть бути скориговані. Окрім того, е-гривня змінить баланс сил у фінансовій системі: прямий доступ громадян до цифрових грошей від НБУ може зменшити роль комерційних банків у грошовому обігу та скоротити їхню депозитну базу. Це вимагає перегляду функціональних моделей банківської діяльності та пошуку нових джерел прибутку в умовах зростаючої конкуренції [1].

Юридичний аспект також залишається відкритим. Хоча у 2021 році було прийнято Закон України «Про платіжні послуги», який створює загальну основу для цифрових платежів, специфіка CBDC потребує окремого нормативного регулювання. Потрібно чітко визначити, хто має право обслуговувати е-гаманці, якими будуть гарантії конфіденційності даних користувачів, а також за яких умов держава зможе втручатися в обіг цифрових грошей.

Не менш важливою є психологічна готовність населення до використання нової форми валюти. Рівень довіри до державних цифрових сервісів досі є неоднорідним, особливо серед старших вікових груп. Однак дані соціологічних опитувань, зокрема ті, що проводилися Національним банком, свідчать, що близько 60% респондентів позитивно оцінюють можливість доступу до е-гривні, що вказує на високий потенціал цифрової форми грошей у нашій країні.[1]

Таким чином, е-гривня – це не лише технічна новинка, а глибока фінансова трансформація, що торкається інтересів держави, бізнесу і громадян. Її впровадження може стати каталізатором прозорості, підзвітності й ефективності в економічних відносинах, а також підвищити стійкість національної валюти до зовнішніх шоків. Водночас для успіху проєкту потрібна комплексна підготовка: від створення технологічної платформи до формування правової бази і проведення широкої інформаційної кампанії серед населення. Якщо всі ці умови буде дотримано, Україна має всі шанси увійти до кола країн, які не лише йдуть у ногу з глобальними трендами, а й формують їх самостійно.

Література:

1. Рябокінь М. В. Виклики впровадження цифрової валюти центрального банку у контексті нової еволюційної форми грошей в Україні: світовий досвід. *Економіка та суспільство*. Випуск # 37. 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-63>
2. CBDC. Як це торкнеться кожного українця. Вебсайт. URL: <https://digilaw.pro/tpost/ek2ddg6zs1-cbdc-yak-tse-torknetsya-kozhnogo-ukrants>
3. НБУ визначив три напрями використання е-гривні. *Фінансовий клуб*. URL: <https://finclub.net/ua/news/natsbank-obrav-try-varianty-vykorystannia-ehryvni.html>
4. Нацбанк проведе відкрите тестування е-гривні у 2025 році. *Економічна правда*. URL: <https://epravda.com.ua/finances/nbu-protestuye-e-grivni-u-2025-roci-800252/>

Наукове електронне видання CD-ROM

**ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ В ЕПОХУ
ЦИФРОВІЗАЦІЇ: УПРАВЛІНСЬКІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Збірник матеріалів
I Міжнародної науково-практичної конференції
молодих учених, студентів та аспірантів**

м. Луцьк, 12 червня 2025 р.

(Українською, польською та англійською мовами)

Матеріали друкуються в авторській редакції

Один електронний оптичний диск (CD-ROM). Об'єм даних 5,49 Мб.

Тираж 300 прим. Зам. 91. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк,
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. 38 066 936 25 49).

E-mail: vezhaprint@gmail.com

Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р

ВЕЖА-ДРУК

ISBN 978-966-940-620-0

9 789669 406200 >